שו״ת · אחרונים

# שארית יעקב (דניזון) חלק א

רבי יעקב דניזון

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# שארית יעקב (דניזון) חלק א

רבי יעקב דניזון

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שארית-יעקב-דניזון-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

# תוכן העניינים


**הקדמה** ..... 4
**שאלות ותשובות או"ח** ..... 6
סימן א ..... 6
סימן ב ..... 9
סימן ג ..... 12
סימן ד ..... 14
סימן ה ..... 17
סימן ו ..... 18
סימן ז ..... 24
סימן ח ..... 25
סימן ט ..... 26
**שו"ת יו"ד** ..... 28
סימן י ..... 28
סימן יא ..... 31
סימן יב ..... 32
סימן יג ..... 33
סימן יד ..... 36
סימן טו ..... 38
סימן טז ..... 39
סימן יז ..... 42
סימן יח ..... 46
סימן יט ..... 47
סימן כ ..... 50
סימן כא ..... 51
סימן כב ..... 54
סימן כג ..... 57
סימן כד ..... 58
סימן כה ..... 60
**שו"ת חו"מ** ..... 63
סימן כו ..... 63
סימן כז ..... 72
סימן כח ..... 73
סימן כט ..... 75
סימן ל ..... 78
סימן לא ..... 81
סימן לב ..... 87
סימן לג ..... 90
סימן לד ..... 92
סימן לה ..... 96
סימן לו ..... 99
סימן לז ..... 102
**שו"ת אהע"ז** ..... 110
סימן לח ..... 110
סימן לט ..... 112
סימן מ ..... 113
סימן מא ..... 116
סימן מב ..... 119
סימן מג ..... 121
סימן מד ..... 123
סימן מה ..... 125
סימן מו ..... 127
סימן מז ..... 130
סימן מח ..... 133
סימן מט ..... 139
סימן נ ..... 143
סימן נא ..... 148
**לוח המפתחות** ..... 158

# הקדמה

**יתברך** הבורא ויתהלל הצור, אלוהי יעקב. בי מאז אשר בחר בנו להיות לו לעם סגולה ונתן לנו את תורתו.אשר בה נכלל שתי תורות, תורה שבכתב, ותורה שבע"פ, כמו דאיתא במדרש בראשית, והובא בבעה"ט. דלכן פתח תוה"ק בבי"ת, לפי שיש שתי תורות. תורה שבכתב ותורה שבע"פ וללמדך שבזכות התורה ולומדי' נברא העולם יעו"ש . אולם אח"כ משום עת לעשות לה' חזרה התורה שבע"פ להיות בכתב כמש"ב בהקדמת הרמב"ם ז"ל יעו"ש. עד כי הגדולה והיתה למאור הגדול לממשלת הים התלמוד. ומני אז הקימו הבונים את חומת התלמוד על מכונה. ומני אז באו שרי התודה, וחכמי', ואבירי הרועים, , להאיר לנו מנורת המאור במקדש התלמוד. לברר וללבן את דברי חז"ל בפירושיהם. ולהוציא מהם הלכות ודינים. ומני אז דבו החיבורים אשר נולדו על ברכי חכמי ישראל בכל דור ודור.אשר יתנו אמרי שפר על כל פינות בית התלמוד לכל פרטי' ודקדוקי'. עד אשר כמעט אין מקצוע בתוה"ק שלא החכימו בה גאונינו וגדולינו. לגלות בה. כל דבר סתום וחתום ועכ"ז עוד לא נלאו גדולי עמנו גם בזמנינו לברוא לנו חידושים חדשים, על שדי התלמוד. ועוד בזמנינו ירעשו ארזי הלבנון. אדירי התורה. אשר מרבים בחקירות עמוקות . והערות חדשות. ע"פ מאזני משפט הישר. אשר המה לשמחת תופשי התורה ההוגים בה ועוד נשארו גם לדורות הבאים בארות ומעינות להוציא מהם מי חקירות חדשות. וביאורים חדשים אשר יטעם לחיך מטעמי הגיון הפלפול התלמודי. וכן לבאר ולהבין דברי הראשונים אשר עודנה בערפל חתולתם.

**וכאשר** אמרו חז"ל בעירובין נ"ד אד"ח ב"א אר"י'. מאי דכתיב נוצר תאנה כו' למה נמשלו ד"ת בתאנה. לומר לך, מה תאנה זו, ב"ז שאדם ממשמש בה מוצא בה טעם . אף ד"ת כ"ז שאדם ממשמש בהם. מוצא בהם טעם. ולהלן אמר רשב"ג מאי דכתיב דדי' ידווך בכל עת. מה דד זה כ"ז שתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב אף ד"ת כ"ז שאדם הוגה בהן מוצא בהם טעם.ועלינו להבין ומה צריכים שני משלים האלה ? להקיש לתאנה ולרד. ויש ליישב ע"פ מה שאמרו בגמ' בסוף ברכות, ובסוף הוריות. שלחו מתם. סיני ועוקר הרים.איזה מבינייהו עדיף כו' ע"ש עכ"פ נלמוד משם. שבלימוד תוה"ק צריכים שתי סוגים האלה. בקיאות וחריפות. צריכים בקיאות, כמו דאיתא בירושלמי. דד"ת עניים במקום זה. ועשירים במקום אחד. כמו שידוע לתופשי התורה ולומדי'. שלפעמים יגע ועמל באיזה דבר הלכה שקל וטרי, , מקשה ומפרק, בונה וסותר , עד שבאו רעיוניו במבוכה ואח"כ ימצא האמת יוצא מפורש ומבואר במקום אחר. וצריכים חריפות, , להעמיק הסברות ולהבין דבר מתוך דבר. וכמ"ש הרי"ף בסוף הודיות דאמאי קרי לי'

עוקר הדים שהי' מפרק קושיות שהיו דומים כהרים. שאין אדם יכול לפורקם יעו"ש. וכמו שאמר ר"ח בהדי דידי קא מינצית. אלו משתכח תורה מישראל מהררנא לה בפילפולי יע"ש ב"מ פ"ה **ע"ב**:

**ומעתה** יובן השני משלים הנ"ל.ר' יוחנן שהוא חבר הירושלמי. שנוסדה יותר על הבקיאות כמו דאיתא בב"מ הנ"ל ר' זירא כי סליק לארעא דישראל יתיב כו' ופירש"י ללמוד תורה מר' יוחנן שהם מישבים את הטעמים בלי קושיות ופירוקין עכ"ל יעו"ש וכ"א ד"י בסנהדרין מ"ב במי א"מ מלחמתו של תורה. במי שיש בידו חבילות של משנה וכפירש"י ע"ש וע"כ הביא משלו לד"ת שנמשל לתאנה מה תאנה כ"ז שמשמש בו כו' דדרך התאנה להתבשל מעט מעט וגם נלקטים מעט מעט. ע"כ כ"ז שממשמש בו. ימצא תאנים מסותרים וטמונים בתוך ענפי האילן. כך ד"ת כ"ז שהנך תחזור בלימוד התורה עד שיהיו שמודים בלבך. אזי בכל יום תוסיף בקיאות וטעם. ורשב"ג המשיל ד"ת לדד. הוא מיירי. לענין עמקות וחריפות. ולהבין דבר מתוך דבר. וע"כ המשילו לדד מה הדד, כ"ז שהתינוק מוצץ יותר את הדד ימצא בו יותר חלב. כך כל מי שמרבה להעמיק בד"ת ימצא בה טעם וחידושים:

**והחידושים** אשר הוא מוצא, , תפעם רוחו להוציאם לאורה. כי זה הוא אחת מסגולת הטבע. אשר הטביע אדון כל, מראש אשר ברא כל יצורי בראשית כי כל חי כל בשר אשר חלק לו השי"ת איזה כשרון, אם בתורה, אם במדע או בכל מלאכה אזי בל יוכל לעצור ברוחו. ולטמון בחובו .את הגיוני חידושיו המתנוססים במצודת שכלו. כ"א ירעש לבבו ויסתער בקרבו. עד שיוציאם לאורה החוצה. לגלות לאחרים.וכאשר האריך בזה הרמב"ם במ"נ ח"ב פ' ל"ז יעו"ש. ועוד נוסף לזה בדברי תוה"ק הוא מבואר בספר חסידים דאין רשות לת"ח שמחדש בתורה להחזיקם אצלו. אלא שמחויב לגלות לאחרים. הובא באחרונים ויש לומר דמקורו של הספר חסידים הנ"ל הוא במדרש רבה. קהלת י"א על הפסוק "אם ימלאו העבים גשם. על הארץ יריקו ואיתא עלה במדרש הנ"ל. אם ימלאו ת"ח תורה על ישראל יריקו שנקראו ארץ. שנאמר כי תהי' אתם ארץ חפץ כו' עכ"ל. ועלינו להבין דאכתי מנ"ל דתודה נקראת גשם. ע"ז י"ל כשה"כ דברים ל"ב יערוף כמטר לקחי כו' ואיתא עלה במדרש תנחומא. ואין לקחי אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם. ולמה נמשלו למטר מה מטר אין העולם מתקיים בלא הם. כך אין העולם מתקיים בלא תורה. ומה המטר יורד מעט מעט כך התודה כן כו' יעו"ש.וזהו ג"כ כמו שבארתי מאמרי דערובין הנ"ל דכל מה שמרבה למשמש בה יוסיף לקח. ועוד איתא על הפסוק יערוף כמטר לקחי הנ"ל בספרי.ר"ד בר"י אומר. אם ד"ת כנסת כדרך הכונסים מטר

לבור. וסוף שאתה מגזל ומשקה לאחרים שנאמר שתה מים מבורך ונוזלים מתוך בארך. או יפוצו מעיונותיך חוצה עכ"ל יעו"ש:

**ואי לזאת.** אם אמנם ידעתי מך ערכי נגד גדולי התורה ויודע אנוכי בעניי. כי מי אנוכי לבוא עד הלום. בלהקת המחברים:

עכ"ז זימנין גם באפרקסותו דעניא משתכח מרגניתא. או לומר בזה הלשון אי לאו דדלאי לך חספא כו' ובפרט כי מעודי יגעתי ועמלתי בתוה"ק להבין בעומק דברי רבותינו ז"ל. ובגודל עיוני עזרני וחנני ה' למצוא חידושים וש"ת בנחלי התורה. עד אשר העלתי אותם עלי הגליון. והראיתי לפני גדולי התורה. וגם באתי בחליפות מכתבים זל"ז בשו"ת ובחידושים וב"ה הוטבו בעיניהם :

וע"כ נתתי את לבי להגיש תפילתי לה' אשר עזרני עד כה, כי יהי' בעזרי גם הלאה, ואוכל להוציאם לאור על מכבש הדפוס אולי אזכה וימצאו דברי חן בעיני ההוגים בם כי ימצאו איזה דברים טובים ונכוחים כאשר קוותה נפשי, ואו אז והי' זאת לי לקורת רוח בעולם הנצחיי.וזה יהי' חלקי מכל עמלי. וע"כ קראתי שם ספרי זה בשם שארית יעקב כי זה שארית עמלי אשר עמלתי באוהל התורה. וזה עיקר תכלית האדם פה עלי החלד לרכוש בה תורה ומצות' ומע"ט. והנני אפרוש כפי אל ה' אלוקי יעקב. כי ינחני תמיד בדרך האמת. ולא אכשל בדבר הלכה. ויהא רעוא דיתקבלון חידושי תורתי קמי רבנן ותלמידיהון:

ואזכה תמיד ללמוד וללמד. לשמור ולעשות ולא ימוש התורה מפי ומפי זרעי ואזכה לגדל את בני יחידי **ארי'** ליב יחי' לתורה ולחופה ולמע"ט . ולראות מאתו זרע ברך דרבנן וירא אלקים. ונזכה לראות בנחמות ציון וירושלים כעתירת אסירי התקוה. ובתוכם גם אנוכי המחבר השומר משמרת הקודש פה ליבויא:

## שאלות ותשובות או"ח

שארית יעקב

### סימן א

**שאלה** חמץ שאינו ידוע. אי עובר בבל יראה בשלא ביטל או לא:

**תשובה** התוס' כתבו בפירוש בפסחים כ"א ד"ה ואי כו'. דחמץ שאינו ידוע. אינו עובר עליו בב"י והביאו ראי' מדפריך לעיל ו' ע"ב וכי משכחת לה לבטלה משמע דכל כמה דלא משכחת לא עבר בבל יראה יעו"ש וכ"מ ד' רש"י כד' התוס' הנ"ל. מדפירש"י ו' ע"א ד"ה אפי' בר"ה נמי כו' וכשראהו עובר עליו עכ"ל. משמע דכ"ז שאינו רואהו. משום

שאינו ידוע לו. אינו עובר עליו וכן פירש שם המהרש"ל כוונת רש"י כמ"ש יעו"ש. וכ"מ ד' הרמב"ם והרא"ש כמ"ש המ"א באו"ח סי' תל"ד ס"ק ה'. אלא איך ד' הטור. יש בו מחלוקת. לד' הט"ז ס"ק ג'. פי' דברי הטור כד' התוס' והרא"ש. אך המ"א פי' דברי הטור דס"ל כד' רבינו יחיאל אחיו. דעובר אף על חמץ שאינו ידוע. מ"ד דאוכל חלב בשוגג יעו"ש:

**והקשו** המפרשים דא"כ לד' רב"י והטור לד' המ"א הנ"ל. תהדר עליהם קושית התוס' הנ"ל מאי פריך הגמ' וכי משכחת לה לבטלה. הלא בין כך יעבור על ב"י בטרם משכחת לה החמץ כדי לבטלה. וע"כ שפיר אמר רב דצריך לבטל מיד בשעת הבדיקה:

**ונראה** לענ"ד ליישב ע"פ מ"ש הקצוה"ח בחו"מ סי' רס"ב. שהביא ראי' לד' הט"ז ביו"ד סי' של"א. וכד' הב"י לד' הרמב"ם. דאפי' לאביי דקיי"ל בהא כוותי' דישל"מ לא הוי יאוש. מ"מ מודה אביי במצוה דמהני. אף שלא ידע מעיקרא. ג"כ אמרינן מדהשתא ניחא לי' גם מעיקרא ניחא לי'. משום דניחותא דמצוה שאני. ולפ"ז כתב לדמות גם במצות ביטול חמץ. דהיכי דביטל החמץ בסופו. דאמרינן דמעיקרא נמי ניחא לי' דלהוי כמבוטל למפרע יעו"ש. ומהשתא נלמד מדברי קצוה"ח הנ"ל. דחמץ שאינו ידוע. דביטל אח"כ כשמצא יהי' ממילא הביטול למפרע. ולא עבר עליו בב"י. אך דזה תליא בפלוגתא דאביי ורבא בישל"מ כהנ"ל. ולפ"ז תהי' מיושב קושי' המפרשים הנ"ל על הר"י והטור הנ"ל. די"ל דס"ל בד' אביי דלא חילק בין מצוה או לא. כדמוכח בסוגי' דב"מ כ"א. וכ"פ המהרש"ל בהדי' דברי הטור. דס"ל דלא כד' הרמב"ם הנ"ל. הובא בט"ז יו"ד סי' הנ"ל יעו"ש. א"כ י"ל מה דפריך הגמ' וכי משכחת לה לבטלה. קאי שם לד' רבא שמתרץ דברי רב שאמר הבודק צריך שיבטל משום גזירה שמא ימצא גלוסקא יפה ורבא הא ס"ל בב"מ דישל"מ הוה יאוש למפרע. דאמרינן מדהשתא מייאש. ה"ל יאוש למפרע. וה"ה גם כאן גבי ביטול חמץ. אמרינן כיון דהשתא כמשכחת לה מבטלה. נחשב כמבוטל למפרע. ואינו עובר עליו משום בל יראה. וע"כ פריך שפיר וכי משכחת לה לבטלה משא"כ אנן דקיי"ל כאביי דישל"מ לא הוי יאוש. ואפי' גבי מצוה ס"ל הטור דלא אמרינן מדהשתא ניחא כו' כמ"ש לעיל. ולכך פסק הטור שפיר דעובר על חמץ שאינו ידוע בב"י:

**ואין** להקשות על מש"כ הקצוה"ח בסי' הנ"ל. לד' הרמב"ם דס"ל דגבי מצוה גם אביי מודה דאמרינן מדהשתא ניחא לי' מעיקרא נמי ניחא לי' אזי מועיל ביטול גם בתר איסורא. דנחשב כאלו ביטל למפרע בזמן ההיתר יעו"ש. ונלמד מדבריו דמכ"ש דמועיל ביטול גם בתר איסורא לד' רבא דס"ל בכ"מ דאמרינן מדהשתא ניחא כו'. א"כ לפ"ז מאי משני הגמ' דפסחים הנ"ל. דילמא משכחת לי' לבתר איסורא כו' הא אליבא דרבא הדין

נותן דיועיל ביטול אף לאחר איסורא כמש"כ הקצוה"ח הנ"ל. דזה אינו דגם הקצוה"ח הנ"ל הרגיש בזה. וכתב שם דזה דוקא היכא דשכח באונס לבטל בזמנו. ואח"כ כשהזכיר שיש לו חמץ. ביטל מיד. אזי אמרינן דמעיקרא נמי נחשב כמבוטל. דזה הוה אומדנא דמוכח שאינו רוצה לזכות קודם הפסח את החמץ. משא"כ כאן. דשקל וטרי הגמ' אי במזיד לא צריך לבטל לכתחילה בשעת בדיקה. כ"א לסמוך לבטל כאשר משכחת לי' החמץ. ע"ז בוודאי לא מהני ביטול בתר איסורא ושפיר משני דילמא משכחת לי' בתר איסורא ולא מצי לבטל:

**ובזה** יש ליישב מעט על מה שהשיג הנתיבות בסי' הנ"ל על דברי הקצוה"ח הנ"ל. וז"ל וח"ו לומר כך דבלא"ה ידעינן דלא ניחא לי' בחמץ. דהא איסורא ל"נ לי' דליקני'. ובלא"ה אינו ברשותו כלל. דאיסור הנאה. רק דרחמנא אוקמא בע"כ ברשותו. כדאמרינן שני דברים אינן ברשותו של אדם. ועשאן הכתוב כאלו הם ברשותו. א"כ מה בכך דידעינן דמעיקרא לא ניחא לי' בחמץ. כיון דרחמנא אוקמי' ברשותו. כ"ז שלא ביטל בפה או בלב עכ"ל:

**ולפי** מה שבארתי דברי הקצוה"ח הנ"ל. יש לו התנצלות. דאימתי אמרינן דעשאן הכתוב כאלו הם ברשותו. אלא היכא דלא ביטל כלל. משא"כ בנידון מ"ש הקצוה"ח הנ"ל שכתב רק היכא שבאונס שכח חמצו ואח"כ כשהזכיר תומ"י ביטל את החמץ. דזה הוה אומדנא דמוכח שאינו רוצה לזכות קודם פסח. וה"ל כאלו ג"ד קודם פסח לומר. שאינו רוצה במה דמוקי רחמנא ברשותו. דגם הנתיבות גופא כתב בסי' רי"א בחו"מ סס"ק א' דמהני כה"ג יעו"ש:

**איברא** בסברת הקצוה"ח והנתיבות הנ"ל נוכל ליישב גמ' פסחים ו' הנ"ל. להבין סברת המקשן דפריך וכי משכחת לה לבטלה. הכי לא ידע דחמץ אסור בהנאה בפסח. וא"כ ממילא דילמא משכחת לי' לבתר איסורא ול"מ לבטל. כתי' התרצן. וגם על התרצן קשה ל"ל להאריך ולהביא מ"ש ר"א שני דברים אינן כו' ואטו עד דאתי ר"א לא ידענא מדברי התנאים שחמץ אסור בהנאה. ועובר עליו בב"י. וכ"מ בצל"ח שהקשה כן יעו"ש. אבל השתא א"ש. די"ל דס"ד דהמקשן. דלא ידע סברת ר"א שאמר שני דברים כו' ועשאן הכתוב כו' ע"כ ס"ד דאיסור חמץ דקרא. אינו אלא במכווין שיהי' החמץ שלו וברשותו ליהנות ממנו. משא"כ בנידן דידן שבדק כל החמץ שמצא בבית לבער. והא דחשש רב דילמא לא בדק יפה. וימצא אח"כ גלוסקא יפה. ע"ז י"ל דכי משכחת לא יבטל. ואז ממילא הביטול מועיל שלא עבר למפרע. כסברת הקצוה"ח. מדהשתא ניחא לי' לבטל. הרי היא אומדנא דמוכח דניחא שיהי' מבוטל למפרע. וע"כ הוסיף לי' התרצן להביא

מ"ש ר"א שני דברים כו' ועשאן הכתוב כאילו הם ברשותו. דמוכח מדברי ר"א הנ"ל. דאפי' לא עשה דבר שמכוון שיהי' החמץ שלו, ויוכל היות שאינו רוצה כלל. דמאחר דאיסורא לא ניחא לי' לאינש למקני'. אפ"ה רחמנא אוקמי' ברשותו בע"כ. כסברת הנתיבות הנ"ל. ולפ"ז לא מהני מה שיבטל בתר זמן איסורא וע"כ משני שפיר דילמא משכחת לי' לבתר איסורא. ולאו ברשותו קיימא ולא מצי מבטל. ולכך צריך לבטל מיד בשעת בדיקה כדאמר ר"י א"ר הבודק צריך שיבטל:

## סימן ב

**שאלה** אם לחמץ ידוע סגי כביטול או לא:

**תשובה** לד' גאון א' הובא בכל בו דס"ל דלחמץ ידוע לא מהני ביטול. וראייתו מהא דאיתא בפסחים כ"ז ע"ב דמאי אהדרי חכמים לר"י. לא מצא עצים לשורפה יהי' יושב בטל כו' דהא יוכל לבטל. אע"כ דאין ביטול מועיל לח"י יעו"ש. וכ"כ הב"י בסי' תל"א דאיתא בנוסחא ישנה ג"כ בהרמב"ם שאין ביטול מועיל לח"י יעו"ש. אכן הר"ן בריש מכילתין דפסחים והפר"ח השיגו עליהם בקושיות חזקות. ואחת מהנה מהא דפריך הגמ' לעיל וכי משכחת לה לבטלה. הא לחמץ ידוע אינו מועיל ביטול לשיטתם. ואענה אף אנוכי ליישב שיטתם. אך מקודם נתרץ פירש"י ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא בביטול דעלמא סגי. משום דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה בלב. היא השבתה עכ"ל. והקשו התוס' שם בד"ה מדאורייתא שתי קושיות חזקות על פירש"י הנ"ל. חדא דמוכח מדר"ע דהשבתה הבערה היא ולא ביטול. והשני' הלא תשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא מש"ש ולמעלה. ואחר איסורא לא מהני ביטול. וע"כ פירשו טעם הביטול משום הפקר יעו"ש. ויש לנו ליישב קושיות התוס' על פירש"י הנ"ל. דהנה הטעם דלא מצי לבטל אחר איסורא. מדאמר ר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם כו' והכוונה דאינן ברשותו כפירש"י בפסחים ו' ע"ב. דאינו שלו עכ"ל. משום דאסור בהנאה וכן פירש"י בדף ו' ע"א ד"ה אפילו כו' וכ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' חו"מ ה' ז' שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנאה יעו"ש. וע"כ לא יכול לבטל דבר שאינו שלו. ולפ"ז אם יוכל לבטל חמץ מש"ש ולמעלה תלי' בפלוגתא דר"י ור"ש. לקמן בפסחים כ"ח. דלד' ר"י דס"ל דחמץ בין לפ"ז ובין לא"ז עובר עליו בלאו ואסור בהנאה. לדידי' לא יכול לבטל חמץ מש"ש ולמעלה. משא"כ לד' ר"ש דס"ל דלפני זמנו אינו עובר עליו כלום ובהנאה מותר לכ"ע לד' ר"ש יכול לבטל מש"ש עד הלילה. אך באכילה כתבו שם התוס' דלר"ש אסור. ולד' בעה"מ לר"ש אף באכילה מותר עד הלילה כמו שהביא הרא"ש יעו"ש. ולפ"ז מיושב פירש"י דמה שמבואר בגמ' דף ו' הנ"ל. דלבתר איסורא ל"מ לבטל משום דר"א כו' קאי לשיטת

דר"י אמר רב. ורב ס"ל לקמן כ"ט ע"ב דחמץ שלא בזמנו במינו במשהו משום דס"ל כר"י דבין לפ"ז ובין לא"ז אסור. וא"כ לשיטת ר"י באמת דאינו יכול לבטל מש"ש ולמעלה. משא"כ רש"י י"ל דס"ל כשיטת הראב"ד ובעל העיטור דפסקו כר"ש לגמרי אף בלפ"ז הובא בהרא"ש בפ"ב סי' ד' יעו"ש. ולדידי' חמץ עד הלילה מותר בהנאה. וע"כ פירש"י שפיר דתשביתו הוא ביטול. וממילא מתורץ קושי' התוס' הנ"ל. הא תשביתו הוא מאך חלק דהוא מש"ש ולמעלה. ולא מהני ביטול. דזה אינו דרש"י פי' כן אליבא דהלכתא דהלכה כר"ש. ולדידי' מהני ביטול אף לאחר ש"ש עד הלילה כמ"ש:

**וגם** מיושב בזה קושי' התוס' מר"ע דס"ל דתשביתו הבערה היא ולא ביטול. די"ל דר"ע ס"ל כר"י דחמץ לפני זמנו ג"כ אסור בהנאה. וע"כ לא יוכל לפרש דתשביתו הוא ביטול. משום דתשביתו הוא מאך חלק לאחר ש"ש. ואז לא מהני ביטול לשיטתי'. כקושי' השני' של תוס' הנ"ל. ע"כ הוכרח לפרש. דתשביתו הוא הבערה ולא ביטול כהנ"ל:

**ועוד** יש לנו להוסיף ולומר. דע"כ ר"ע כר"י ס"ל וגם רש"י בעצמו הרגיש בקושי' התוס' הנ"ל. לתרץ בדבריו הקדושים. דהנה אמר רבא לקמן ה' ע"ב ש"מ מדר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה. ופירש"י דס"ל כר"י דאמר לקמן אין ביעור חמץ אלא שריפה ויליף מנותר כו'. דלכאורה המלים האלה "ויליף מנותר" מיותרים בדברי רש"י. למנ"מ מהיכן יליף. ולמה הביא רש"י זאת. אלא לתרץ מעליו קושי' התוס' הנ"ל דנחזי מהיכא יליף ר"י לקמן כ"ז דחמץ בשריפה. מק"ו או מג"ש מנותר. א"ל א"ת וחה"ע הבא על ספק יוכיחו שהן בבל תותירו. שאנו אומרים בשריפה. ואתה אומר בקבורה. והקשו שם התוס' תימא לדבריהם דרבנן דאמרי התם בשריפה. ואמאי לא ילפינן חמץ מנותר שיהי' בשריפה. דלדידהו ליכא פירכא מא"ת ומחה"ע. ותי' הש"א בסי' פ"ז. דבאמת לרבנן בלא"ה ליכא למילף האי ק"ו מנותר. דאיכא למפרך. מה לנותר שכן אין היתר לאיסורו. משא"כ בחמץ דיש היתר לאיסורו אחר הפסח. אך לר"י דאיהו ס"ל דחמץ גם לאחר הפסח עובר בלאו ואסור בהנאה. א"כ לדידי' גם חמץ אין היתר לאיסורו. ולכך לא יכלו רבנן לפרוך לר"י אלא מדבריו מא"ת וחה"ע כהנ"ל. אבל לרבנן שהם ס"ל כר"ש דחמץ לאחר הפסח אינו עובר עליו ומותר בהנאה. ליכא ללמוד הק"ו כלל כהנ"ל. יעו"ש:

**ולפ**"ז ממילא מוכח כיון דר"ע ס"ל כר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה. ויליף ג"כ מנותר ע"כ גם בדין דחמץ לאחר זמנו דע"ע ואסור בהנאה. ג"כ ע"כ כר"י ס"ל. דאל"כ ליכא למילף מנותר כמ"ש הש"א הנ"ל ואם ס"ל כר"י לענין אחר זמנו. ממילא ס"ל כר"י דגם לפני זמנו מש"ש ולמעלה דאסור בהנאה. דלפני זמנו. יותר יש להחמיר. מלאחר זמנו. והראי' דהרמב"ם וסייעתו דס"ל כר"ש להקל באחר הפסח כר"ש. ומ"מ לפני הפסח פסק

כר"י להחמיר כמבואר בפ"ש בהרא"ש הנ"ל יעו"ש. וע"כ פירש"י מהיכן יליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה מנותר, וא"כ מוכח דר"ע ג"כ כר"י ס"ל דחמץ אף לאחר הפסח אסור בהנאה כהנ"ל ומכ"ש לפני הפסח. וע"כ הוכרח ר"ע לפרש קרא דתשביתו דהוא הבערה. ולא ביטול. כקושי' השני' של התוס' הנ"ל דאיך נוכל לפרש תשביתו ביטול הא אך חלק והוא מש"ש ולמעלה. לא מהני ביטול דלאחר איסורא הוא לשיטתי' דס"ל כר"י. משא"כ רש"י דפסק כר"ש. דס"ל דמש"ש ולמעלה מותר בהנאה. שפיר יש לפרש דתשביתו הוא ביטול כמ"ש לעיל. ולפ"ז מיושב קושי' הפוסקים על שיטת הגאון שהובא בכל בו. דלחמץ ידוע ל"מ ביטול דהנה הפר"ח כתב דד' הכל בו הנ"ל. שייך רק לשיטת רש"י דביטול מטעם דתשביתו כתיב. דגז"ה השבתה בלב סגי. ע"ז יש לומר ולחלק בין ח"י לחשא"י. דלחמץ ידוע ל"מ ביטול כ"א הבערה. משא"כ לשיטת התוס' דביטול מטעם הפקר. מה לי ח"י או שא"י. כיון דהפקיר אינו שלו. ורחמנא אמר שלך אא"ר. אבל א"ר של אחרים. ומעתה מה דפריך הגמ' וכי משכחת לה לבטלה לא קאי אלא לרב דס"ל כר"י דבין לפ"ז ובין לאח"ז ע"ע ואסור בהנאה. כש"כ לעיל דרב כר"י ס"ל. ולר"י כבר הוכחנו דס"ל דתשביתו הוא שריפה. וביטול ע"כ מטעם התוס' משום דהוה הפקר. אזי ממילא ליכא לחלק בין חמץ שא"י או ח"י. דמהני ביטול. משא"כ הכל בו כד' ר"ש ס"ל. וביטול כטעם דרש"י וע"כ פסק לחלק בין חמץ שא"י לחמץ שידוע דלא מהני ביטול כמ"ש:

**ובזה** סרו ג"כ שארי הוכחות הר"ן ממתני' דההולך לשחוט א"פ כו' ונזכר שיש לו חמץ כו' מבטלו בלבו. אלמא דגם בחמץ ידוע מהני ביטול. י"ל ג"כ דאתי' כר"י וכהנ"ל. וכן הברייתא בדף ז' ע"א דקתני הי' יושב בבהמ"ד ונזכר שיש לו חמץ מבטלו בלבו כו' דלפי הס"ד דפי' חמץ שכבר נחמץ. אתי' ג"כ כר"י וכמ"ש. ובזה יהי' ג"כ מיושב קושי' הש"א בסי' ע"ז מאי פריך הגמ' ולבתר איסורא ל"מ לבטל מהברייתא הנ"ל דקתני ונזכר שיש לו חמץ מבטלו בלבו אחד שבת ואחד יו"ט. דילמא אתי' הך ברייתא כר' יוסי הגלילי דס"ל דחמץ אפי' בפסח מותר בהנאה. וא"כ לדידי' הוה החמץ ברשותו אפי' בפסח. וע"כ מועיל ומצי לבטל יעו"ש. ולפי מש"כ א"ש. דע"כ אתי' הברייתא כר"י. ולדידי' מוכח דביטול מטעם הפקר כד' התוס' כמו שהוכחתי לעיל דקרא דתשביתו ע"כ דחיק בעצמו לפרש תשביתו הבערה. דל"ל ביטול. דאיך יכול לבטל מש"ש ולמעלה. דלדידי' אסור בהנאה מש"ש ואין ברשותו לבטל משא"כ לר"ש דמתיר חמץ לפני הפסח ומכ"ש לריה"ג דמתיר הנאה אף בפסח. בוודאי לא מפקינן פשטא דקרא. דתשביתו היינו השבתה בלב. והיינו ביטול וממילא לפי טעם זה לא מהני ביטול לחמץ ידוע. ואיך קתני בברייתא לפי

הס"ד דנזכר שיש לו חמץ שנחמץ כבר דסגי בביטול הא לדבריהם בח"י לא מהני ביטול אע"כ דאתי' כר"י וע"כ פריך שפיר ולב"א כו':

## סימן ג

**שאלה** אם חמץ משש שעות ולמעלה עד הלילה עובר בבל יראה:

**תשובה** הנה ד' רש"י בפסחים ד' א' ד"ה בין לר"מ כו' מוכח דס"ל דגם מש"ש ולמעלה עובר בב"י. מדכתב שם חמץ אינו אסור מה"ת בבל יראה ובאכילה אלא מש"ש כו' עכ"ל יעו"ש. וכ"כ הח"י באו"ח סי' תמ"ג ס"ק א' והביא ראי' מפירש"י דב"ק כ"ט ב' בד"ה מש"ש ולמעלה דרש"י ס"ל כמ"ש יעו"ש:

**אך** קשה מהא דמוכיח המהרש"א לקמן י"א ב' ברש"י ד"ה לאחר המועד. מש"ש ולמעלה עד שתחשך דרש"י ע"כ ס"ל דאינו בלאו בל יראה אלא משהגיע ליל פסח יעו"ש. ועוד מוכח לכאורה כד' מהרש"א הנ"ל. מדברי רש"י בפסחים ס"ג א' ד"ה לשמו חייב משום דלא תשחט כו' ואח"כ כתב. ובמועד שלא לשמו. אלא לשום שלמים כו' וחייב משום דל"ת בהדי לאו דב"י כו'. ומדוע לא כתב רש"י זאת בריש דבריו. בהא דקאמר לשמו חייב ג"כ בל"ת בהדי לאו דב"י. ש"מ דס"ל דליכא בב"י עד הלילה. וכ"כ התויו"ט יעו"ש. ולפ"ז דברי רש"י סתרי אהדדי:

**ולענ"ד** נראה לישב. דמ"ש רש"י כאן בדף ד' ע"א. ובב"ק הנ"ל. דגם לפני זמנו מש"ש ולמעלה ג"כ עובר בב"י. אינו אלא אליבא דר"י דס"ל דלפני זמנו היינו מש"ש ולמעלה ג"כ עובר בלאו דאכילה. כמו דילף ר"י בדף כ"ח ע"ב. לדידי' ס"ל לרש"י. דגם בלאו דב"י עובר. משום דאיתקש השבתת חמץ לאיסור אכילה כמו דאיתא בגמ' דף ה' ע"א וכפירש"י שם. והא דכתבו התוס' שם בד"ה דהא כו' ומהכא לא מצי למילף כו' אלא לשאור של שבעת ימים כו' יעו"ש. י"ל דעיקר כוונתם שר"ל דמהכא לחוד לא נוכל למילף. משום דיש לדחות. דלא השוה הכתוב אלא לשאור של שבעת ימים. אבל לפי דילף ר"י איסור אכילה בלפ"ז מקרא אחד. אזי ילפינן שפיר ההיקש. דמשעה שמוזהר שלא לאכול חמץ צוה להשבית שאור וחמץ כדי שלא יעבור על ב"י וכפירש"י שם בד"ה השבתת כו' יעו"ש:

**ובזה** י"ל ד' רש"י בריש פ' אלו עוברין כו' דפירש"י דעוברים ג"כ בלאו דב"י. והקשו התוס' שם מנ"ל לפרש כן. הא אפי' לענין אכילה לא הוי מחוייב אי לאו דרבי' קרא. ומהיכי תיתי ללאו ב"י יעו"ש די"ל דד' רש"י דמסתברא דכל היכא דרבי' לאו לענין אכילה ממילא ידענא דעובר ג"כ בב"י. משום דילפינן ביעור מאכילה מהיקש הנ"ל:

**וע"כ** שפיר פירש"י כאן בין לר"י כו' דגם מש"ש ולמעלה איכא לאו דב"י. וכן בב"ק דאמר שם ר"א שני דברים אינם ברשותו של אדם. ופירש"י משום דאסור בהנאה. ומסיק ואלו הם חמץ מש"ש ולמעלה. אלמא דר"א כר"י ס"ל דאף מש"ש ולמעלה אסור בהנאה. ושפיר פירש"י דממילא ידעינן דגם עובר בב"י מש"ש ולמעלה וכמו שכתבתי מהיקש הנ"ל:

**אבל** לר"ש דס"ל דחמץ לפני זמנו ליכא לאו אף לאכילה עד הלילה. ממילא לדידי' ליכא לאו ב"י מש"ש ולמעלה עד הלילה. ובזה מיושב מה שהוכיח המהרש"א בדף י' מפירש"י דאינו עובר בב"י מש"ש ולמעלה. עד שתחשך. דהתם קאי רש"י לרבנן דפליגי שם על ר"י א"כ שפיר י"ל דהחכמים כר"ש ס"ל דליכא לאו מש"ש עד הלילה לאכילה. וממילא ה"ה דליכא לאו דב"י. ובזה מדוקדק דברי רש"י בפסחים ס"ג הנ"ל. דשם קאי אליבא דר"ש. דלדידי' ליכא לאו דב"י עד הלילה. ולכך ברישא דר"ש שאמר בי"ד לשמו. לא כתב רש"י דלחייב נמי בלאו דב"י. כ"א לאו דל"ת לבד. משא"כ אח"כ בתוך המועד של פסח לשמו. שם יוכל רש"י לפרש אף לר"ש דלחייב על בל תשחוט בהדי לאו דבל יראה. דבתוך הפסח לכ"ע עובר בב"י:

**ולפ"ז** יש לישב דברי הרמב"ם בפ"ג מחו"מ ה' ח' שכתב ולפיכך אם לא ביטל קודם ש"ש ומש"ש למעלה מצא חמץ כו' ה"ז עובר בב"י ובב"י עכ"ל. מהשגת הראב"ד. שהשיג עלי' דשבעת ימים כתיב יע"ש. ומה שתי' המ"מ. זהו דוחק גדול כי משמעות דברי הרמב"ם מבואר להדי' כמו שהבין הראב"ד בדברי הרמב"ם. דעל ש"ש ולמעלה קאי. כי על מצא חמץ ביו"ט. כתב אח"כ ואם מצא ביו"ט כו'. וכן יאמר המעיין שם. אך לפמ"ש לעיל ד' רש"י אליבא דר"י דס"ל דלפני זמנו עובר בלאו דאכילה. ה"ה שעובר גם בלאו דב"י. משום דאיתקש השבתה לאכילה. וכן קצת ראי' ממה שפסק הרמב"ם בפ"ד מחו"מ ה' ח'. דתערובת חמץ עובר בב"י. מוכח ד' הרמב"ם דס"ל כד' רש"י. דכל היכא דאיכא לאו באכילה. איכא גם לאו דב"י כמ"ש לעיל. דאל"כ תקשה על הרמב"ם קושי' של ר"ת הנ"ל מנ"ל הא כהנ"ל. ולפ"ז א"ש מ"ש הרמב"ם הנ"ל. כיון שפסק הרמב"ם בפ"א מחו"מ ה' ח' כר"י. דמש"ש ולמעלה. איכא לאו באכילתו. א"כ ממילא דה"ה דמש"ש ולמעלה איכא גם לאו דב"י כמ"ש לעיל בד' רש"י. ונהי דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא. כקושי' והשגת הראב"ד. ע"ז י"ל מ"מ מדאיתקש השבתת שאור לאכילת חמץ. מזה ילפינן דהיכא דיש לאו באכילה. יש ג"כ לאו דב"י. אלא שי"ל דהראב"ד אזיל לשיטתי' הובא בפ"ש בהרא"ש סי' ד' דפסק כר"ש דמש"ש ולמעלה אינו עובר ג"כ על לאו דאכילה. וממילא ליכא לאו דב"י. משא"כ הרמב"ם אזיל ג"כ לשיטתי' דפסק כר"י כהנ"ל. ע"כ א"ש דפסק ג"כ דמש"ש ולמעלה איכא ב"י כהנ"ל. שוב מצאתי בנוב"י מהד"ק באו"ח סי' ך' שתלה

ג"כ פלוגתא דהרמב"ם והראב"ד הנ"ל. בפלוגתא דר"י ור"ש כמו שכתבתי לעיל. ושמחתי כי כוונתי ב"ה לד' הגאון הגדול כמוהו:

## סימן ד

**שאלה** היאך הדין אם ביטל בדיעבד החמץ בשעה ששית:

**תשובה** כבר נסתפקו בזה. חכמי ווינעציא. הובא בפ"ח. היאך הדין אם בדיעבד עבר וביטל בשעה ששית. אי נימא כיון דמה"ת עודנו מותר וברשותו קאי. מהני לי' עכ"פ לענין ד"ת. דשוב לא עובר בב"י מה"ת. או דילמא. כיון דמדרבנן הפקיעו מרשותו ואסרו בהנאה. שוב לא מהני הך ביטול ג"כ אפי' לענין דב"י מה"ת יעו"ש. ויש נ"מ רבתי לענין דינא אם יש היתר אח"כ בהנאה לאחר פסח. דקיי"ל דהיכא דעבר בפסח בב"י אזי אסור בהנאה. אבל היכא דלא עבר בפסח בב"י. אזי אינו אסור אחר הפסח. וע"כ איכא לאסתפוקי כעין המעשה שהביא הקצוה"ח בסי' רס"ב סעיף ג' שהבאתי לעיל באחד ששכח מחמת אונס לבטל חמצו בע"פ קודם שעה ששית. ובתוך שעה ששית נזכר וביטל חמצו. אם מהני לכה"פ בביטולו שלא יעבור מה"ת בב"י. ואז נוכל להתיר בהנאה לאחר פסח:

**והנה** כעין ספיקת חו"ו הנ"ל מסתפק ג"כ במל"מ בריש פ"ז דתרומות. אם אכל כהן טמא תרומה שטמאה רק מדרבנן. אם פטור ממיתה. אם נאמר שכיון שמדרבנן איננה ראוי'. ה"ל כמחוללת ג"כ מדאורייתא או לא יעו"ש. והובא ג"כ בארצות החיים בה' ציצית בריש סי' י"ג ס"ק א' בא"י. והאריך שם. שזה תליא במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. והוכיח מכמה מקומות מפסקי הרמב"ם. דהיכא דאינו ראוי' מדרבנן. מקרי ג"כ אינו ראוי' מה"ת. ומסיק ג"כ בטעמא. משום דהרמב"ם אזיל לשיטתו. דס"ל כל מה שגזרו ותקנו החכמים נכללו במה דכתיב בתוה"ק ושמרת לעשות כו'. ולא תסור כו' וכל העובר עליהם. כאלו עובר בשאר ל"ת. וא"כ כיון שתקנות של החכמים דינם כד"ת ממש. ממילא היכא שאינה ראוי' משום תק"ח. מיקרי שאינו ראוי' גם מה"ת ע"ש:

**איברא** לכאורה י"ל דספיקת חו"ו והמל"מ הנ"ל. היא פלוגתא מפורשת בסוכה כ"ג. דתניא העושה סוכה על גבי בהמה. ר"מ מכשיר. ור"י פוסל ומפרש בגמ' מ"ט דר"י. א"ק חג הסוכות כו'. סוכה הראוי' לשבעה שמה סוכה כו' ור"מ הא נמי מדאורייתא מחזי חזי'. וראוי' לשבעה היא. אלא מדרבנן גזרו עלי' וא"כ נשמע מזה דר"י ס"ל מה שאינו ראוי' מדרבנן. מיקרי שאינה ראוי' מדאורייתא. ור"מ ס"ל אף שאינה ראוי' מדרבנן. מ"מ כיון דמה"ת ראויה היא כשרה. וכן סתם במשנה כ"ב ע"ב כר"מ. וכן פסק בשו"ע סי' תרכ"ח כר"מ יעו"ש:

**אך** לפ"ז יסתרו פסקי הרמב"ם אהדדי. דלענין סוכה הנ"ל. פסק הרמב"ם כר"מ. וא"כ ס"ל דמה שאינה ראוי' מדרבנן לא יפעילו לענין דאורייתא והוא נגד מה שהוכיח האה"ח הנ"ל בד' הרמב"ם בהיפך כהנ"ל:

**אלא** נראה לענ"ד לישב ע"פ מה שמצאתי בשעה"מ בריש פ"ח דלולב שהאריך ג"כ בענין זה. והקשה מגמ' סוכה הנ"ל. על דברי התוס' דפסחים ל"ח א' גבי בעי ר"ל מה שיד"ח מצה בחלה דמע"ש בירושלים. דמע"ש של חולין יוצא יד"ח מצה. דמיקרי נאכל בכל מושבות. כדאיתא לעיל ל"ו. משום כדר"א דאמר אם יטמא המע"ש אזי אף בירושלים פודין אותו. משא"כ בחלה דלא שייך ה"ט. משום דחלה אם נטמא לשריפה קאי. וכתבו התוס' שם בד"ה אבל חלתו כו' דזו הסוגיא כמ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא כו' א"נ כיון דמדרבנן אין להם פדי' לא חשיב נאכל בכל מושבות עכ"ל. והקשה השעה"מ על תירוצם השני הנ"ל. מהא דקיי"ל בסוכה הנ"ל כר"מ דאפי' מה שאינה ראוי' מדרבנן לא איכפת לנו. כיון דמדאורייתא ראוי' היא. וא"כ ה"נ כיון דמדאורייתא יש להם פדי' נחשב נאכל בכל מושבות יעו"ש. וכן מוכח ד' רש"י לעיל בפסחים ל"ו ע"ב בד"ה אף מע"ש כו' מחיצה לקלוט מדרבנן כו' דס"ל כתי' התוס' השני הנ"ל. כיון דמדרבנן אין להם פדי' לא חשיב היתר בבל מושבות. וא"כ יקשה ג"כ לפירש"י קושי' השעה"מ הנ"ל. מ"ש מעושה סוכתו על גבי האילן. או ע"ג בהמה דקיי"ל כר"מ דכשרה. כיון דמדאורייתא מחזי חזי':

**ונ"ל** לישב קושית השעה"מ הנ"ל. דיש לחלק דשאני גבי סוכה שעשוי' על גבי אילן. או ע"ג בהמה דגזרו שאין עולין לה ביו"ט. דזה לא הוה איסור שבגופו אלא איסור שהיום גורם דקיל. ועוד שלא אסרו אלא לעלות עליהם לכתחילה. אבל אם עבר ועלה. ליכא שום איסור בגופא דסוכה. וע"כ לא איכפת לנו מה שאסרו מדרבנן לכתחילה. כיון דמה"ת ראוי' היא אפי' לכתחילה. משא"כ באיסור שבגופו גורם לו. ואיסורו אפי' בדיעבד. כעין מצה דמע"ש בירושלים. דגזרו רבנן בגופו של קמח דמע"ש בירושלים. דקלטוהו מחיצות ואין להם פדי' אז שפיר אמרינן. כיון דמדרבנן הפקיעו היתר מושבות אף בדיעבד מיקרי אינו ראוי' גם מדאורייתא. וע"כ צריך לחלק בכך דאלת"ה תקשי דר"מ אדר"מ. דהכא גבי סוכה ס"ל לר"מ דלא איכפת לנו מה שאינה ראוי' מדרבנן. כיון דמה"ת ראויה היא. ולקמן בגמ' סוכה ל"ה גבי אתרוג של מע"ש אר"א לד' ר"מ אין אדם יוצא יד"ח ביו"ט. משום דכתיב ולקחתם לכם משלכם. ומע"ש לא מקרי שלכם. משום דממון גבוה הוא. והרי חיוב מעשר באתרוג אינו מה"ת כמ"ש התוס' בר"ה י"ב א' ד"ה תנא דרבנן כו' וביבמות פ"א אליבא דר"מ גופא. דאין חיוב מעשר מה"ת כ"א בדגן תירוש ויצהר. אבל שארי פירות האילן אינו אלא מדרבנן. וא"כ מדאורייתא ג"כ מיקרי שלכם. ומ"מ ממעט

לי' לר"מ משום גזירה דרבנן שחייבוהו לאתרוג במעשר לא מיקרי שלכם אלא ע"כ דשאני סוכה כמ"ש לעיל. דאינו איסורא שבגופא ובדיעבד ראוי' היא גם מדרבנן. משא"כ שארי איסורא דרבנן דהוה בגופו ומעכב אף בדיעבד. אזי גם ר"מ מודה לר"י שאינה ראוי' מדרבנן מיקרי שאינו ראוי' גם מדאורייתא:

**ולפ"ז** מיושב ג"כ קושיא דפסקי הרמב"ם דלא סתרי אהדדי. דהרמב"ם ג"כ ס"ל כחילוק אשר כתבנו לעיל. ומעתה ממילא נפשוט לנו מזה ספיקא דחו"ו והמל"מ הנ"ל. דכ"ע בין ר"י ובין ר"מ מודים דכל שאסרו החכמים בגופו של דבר אף בדיעבד וכעין איסור הנאה מש"ש ולמעלה גבי חמץ דחשיב שלא ברשותו גם מה"ת. ולא מהני ביטול כלל אף לענין לדחות ב"י דמה"ת:

**ובזה** מיושב לנו ד' בעל העיטור והראב"ד הנ"ל שפסקו לגמרי כר"ש גם בלפ"ז. משום דס"ל כיון דרבא מוקי הסתם משנה דף ח' דחמץ של ישראל אסור בהנאה משום קנסא. וכ"פ רבא בדף ל' כר"ש. אזי אין לחלק בין לפ"ז לאח"ז. אך הבעה"ט חידש לנו. דר"מ מודה דלפ"ז מ"מ אסור בהנאה מדרבנן כמו שהובא בפ"ש סי' ד' בהרא"ש הנ"ל. והקשה עליו הרא"ש בפ"ב סי' ב' וכתב ולא ידענא מנ"ל כן דלר"ש אסור בהנאה מש"ש ולמעלה מדרבנן עכ"ל יעו"ש ובק"נ בס"ק ח':

**ובמה** שכתבנו יתורץ דאית לי' לבעה"ט הוכחה רבה לזה. אך נקדים מ"ש הש"א בסי' ע"ט לתרץ דברי הרמב"ם. דמנ"ל לחלק בין לפ"ז ולאח"ז. ע"פ דתנן בפסחים מ"ט ההולך לשחוט את פסחו כו' ונזכר שיש לו חמץ כו' יבטל בלבו דיקשה היאך סגי בביטל בלב לטעם התוס' מטעם הפקר. ומבאר הר"ן משום דחמץ בלא"ה אינו ברשותו של אדם. דאסור בהנאה מה"ת. וזה רק בפסח. משא"כ בערב פסח. בשעת שחיטתו דעדיין לא אסור מה"ת. ואיך סגי בביטול לב. ע"כ צ"ל דמתני' הנ"ל ס"ל כר"י דגם בלפ"ז מש"ש ולמעלה ג"כ אסור מה"ת. ולפ"ז קשה הא סתם משנה דכ"ש מוקי רבא כר"ש. וא"כ קשה סתמא אסתמא אלא ע"כ צריך לחלק בין לפ"ז ולאח"ז כד' הרמב"ם ושפיר תנן סתם משנה דכ"ש כר"ש שמותר לאח"ז. ומתני' דההולך כו' כר"י בלאח"ז דאסור מה"ת יעו"ש בש"א הנ"ל באריכות:

**ולפ"ז** יקשה לבה"ע וסייעתו דס"ל לגמרי כר"ש. וליכא לחלק בין לפ"ז ולאח"ז. א"כ תהדר עליהם קושית הש"א דסתרי סתמי אהדדי כהנ"ל. וע"כ הוכיח הבה"ע הנ"ל דגם ר"ש מודה דחמץ לפ"ז דהיינו מש"ש ולמעלה אסור מדרבנן בהנאה. וכפי שהוכחנו הדין כיון דמדרבנן אינו ברשותו מיקרי גם אינו ברשותו ואינה ראוי' אף מדאורייתא. ולפ"ז סרה הוכחת הש"א הנ"ל. דאה"נ דסתם מתני' דההולך לשחוט את פסחו כו' ס"ל נמי

כר"ש דלפ"ז מה"ת מותר. והא דמהני ביטול בלב משום דחשיב שאינו ברשותו. כיון דאסור מדרבנן וכמ"ש לעיל:

## סימן ה

**בענין מחיצת שבת היכן אמרינן הואיל והותרה הותרה:**

**איתא** בעירובין י"ב ע"ב בתוס' ד"ה הכא ב"ע כו' וריב"ן מפרש בחצר שנפרצה בע"ש כו' הואיל והותרה הותרה כו' והקשה המהרש"א אמאי לא מוקים לה בפשיטות. בדליכא גידודי ונפרצה בשבת. והמים באו בשבת. ולהכי מטלטלין בשבת הואיל והותרה הותרה כו' יעו"ש. ולא אבין קושיתו דהלא א"א לאוקמי' בדליכא גידודי. דא"כ ליכא למימר הואיל והותרה הותרה. כיון דאין לה מחיצות כלל כמבואר בגמ' לקמן י"ז ע"א גבי פלוגתא דר"ה ור"י. דאפי' לר"ה דס"ל הואיל והותרה הותרה. מ"מ מודה דהיכא דליתנהו מחיצות. דלא אמרינן הואיל והותרה הותרה יעו"ש. שוב מצאתי בק"נ על הרא"ש בסי' כ"ג ס"ק פ"ה שהשיג כן על המהרש"א. וכתב עליו דנעלם להמהרש"א סוגי' הנ"ל יעו"ש: **ונ"ל** להצדיק דברי המהרש"א. וחלילה לא נעלם מעיניו הבדולחים גמ' ערוכה. אך דט"ס יש בדבריו דתיבת בדליכא גידודי צ"ל בדאיכא גידודי וה"פ קושית המהרש"א דל"ל להריב"ן לפרש בדנפרצה בערב שבת. אמאי לא מוקמי לי' לפירושו דנפרצה בשבת ובדאיכא גידודי וגם המים באו בשבת. דהשתא אתיא בפשיטות דמטלטלין בשבת הואיל והותרה הותרה. כיון דבמקצת שבת היו מחיצות החצר בשלמות. וגם עתה עדנה איכא גדודי ועיקר קושייתו ל"ל להריב"ן לפרש לפירושו דדוקא שנפרצה מערב שבח: **ואחרי** עיוני מצאתי כי יש לקיים גירסת מהרש"א כאשר לפנינו בדליכא גדודי בלי שום שיבוש. ואפ"ה יהי' מיושב דברי המהרש"א מהשגת הק"נ הנ"ל. וה"פ מדחזינא דדייק הריב"ן בדבריו לפרש דמיירי בחצר שנפרצה מע"ש כו' דיקשה למה באמת לא מוקי לה בסתמא בכל גוונא אפי' בדנפרצה בשבת. ובדאיכא גידודי כקושיתינו לעיל. וע"כ צ"ל דהריב"ן קאי בשיטה הג"א בהרא"ש פ' כל גגות בסי' ד' דפסק כשמואל דס"ל שם צ"ה א' לחלק בין פתוח לר"ה לפתוח בכרמלית. דפתוח לכרמלית הלכה כר"י דאמרינן הואיל והותרה כו' אף בדליתנהו מחיצות יעו"ש. וכ"מ מסתימת דברי ר"י בתוס' י"ז ע"א בד"ה עירוב כו'. ומיהו היכא דליתנהו מחיצות אסור כדמסיק הכא כו' וכן שמואל בנפרצה לר"ה כו' משמע דהפסק דר"י קאי רק בדנפרצה לר"ה. אבל בכרמלית לא זכרו התוס' כלום. וכדמפרש הרא"ש הנ"ל ובתוס' לקמן צ"ה א' ד"ה ושמואל אמר כו' דפירשו בהדי' דאפי' נפרצה לכרמלית הלכה כר' יוסי להחמיר יעו"ש. ולפ"ז א"ש דלא יוכל הריב"ן לפרש דמיירי בכל גוונא אפי' בנפרצה בשבת. דא"כ יקשה ל"ל להגמ' לאוקמי' הכא

במ"ע בדאיכא גדודי הא בנפרצה בשבת אף בדליכא גידודי מותר לטלטל בחצר מטעם הואיל והותרה הותרה אף בדליתנהו מחיצות משום דהכא מיירי בדנפרצה לכרמלית דים כרמלית הוא כדאיתא בשבת ו' א'. וכדפירש"י כאן בד"ה ממילא כו' יעו"ש. ולהכי צריך לאוקמי' דמיירי דוקא בנפרצה בערב שבת. ולכך צריך בדאיכא גידודי. בכדי שיהי' משתרי במקצת שבת משום גדודי הנשארים. אך המים באו בשבת וכסהו וע"כ בחצר מותר לטלטל מטעם הואיל והותרה הותרה. והמים אסורים כמו שפי' הריב"ן הנ"ל:

**ולפ"ז** שפיר בא המהרש"א להקשות להריב"ן דלפי פירושו ולשיטתי' הנ"ל. אכתי יקשה למה באמת לא מוקי הגמ' אף בדליכא גידודי ואיירי בנפרצה בשבת דאז ג"כ לפי שיטתו החצר מותר הואיל והותרה הותרה. אף בדליתנהו מחיצות כיון דפתוח רק לכרמלית. אך המים אסורים. דבהם לא שייך הואיל והותרה הותרה וזהו כפתור ופרח בקושית המהרש"א בלי שום שיבוש טעות. וד' יאר עיני וינחני בדרך האמת:

## סימן ו

### שאלה

**אי שרי לסכך הסוכה בעצי ערלה או לא**:

### תשובה

הנה איתא בשו"ת נוב"י כעין שאלה הנ"ל. במהד"ת סי' קל"ג. בסוכה שסיככוה בעצי אשירה וכתב שם דבאשירה של משה הא ודאי פסולה דכתותי מיכתת שיעורה. וסוכה צריכה שיעור ז' טפחים אלא דשקיל וטרי שם אף בלא אשירה היכא שאסור בהנאה בלבד. ג"כ יש לאסור מטעם שמלבד הנאת המצוה. איכא הנאת הצל או משום מצוה הבאה בעבירה יעו"ש. וא"כ ה"ה באם סיכך בעצי ערלה ג"כ עומדת לשריפה כמ"ש התוס' בסוכה ל"ה ע"א בתוס' ד"ה לכי כו' וא"ת אתרוג של ערלה ת"ל דמכתת שיעורי' דמצותו בשריפה יעו"ש. וכן איתא בשו"ת שער אפרים בשאלה ל"ח והובא ג"כ בש"ת באו"ח סי' תרע"ג ס"ק א' דכתב שם דנ"ח אסור להדליק בשמן של ערלה משום הטעם כיון שערלה אסור בהנאה והוא מן הנשרפים א"כ כתותי שיעורי' ונ"ח בעי שיעור כדאיתא בשבת יעו"ש:

**אך** יקשה על הני תרי גאונים הנ"ל מ"ש הגאון מהר"י מליסא ז"ל בספרו תורת גיטין באה"ע סי' קכ"ד ס"ק א' בפירושו לישב דברי הר"ן דהיכא אמרינן מכתת שיעורי'. רק בדבר דבעי שיעור ביחד ומחובר בשלימות כשופר ולולב. אבל בדבר שאף כתות כשר לא שייך מכתית שיעורי' והביא ראי' ע"ז מגמ' מנחות ק"ב ע"ב דפריך שם לר"ש דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי. א"כ נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין הא עפרא

בעלמא נינהו. דאמאי פריך דוקא לר"ש הא גם לרבנן איכא למפרך דהא גם רבנן מודי דהיכא דעומד לשרוף דאמרינן כתותי מכתית שיעורי' דטומאת אוכלין לטמא אחרים כ"ע ס"ל דבעינן שיעור כביצה. וא"כ אמאי מטמאין אחרים הא כתותי מכתת שיעורי'. ומזה הוכיח דכיון דבטומאת אוכלים שאפי' הם מפוררים מטמאי. א"כ לא שייך שם לומר כתותי מכתת שיעורי' כיון שאם אף כתות כשר. ולכך לא פריך אליבא דרבנן כ"א אליבא דר"ש כיון דאית לי' כשרוף דמי כמאן דליתא בעולם כלל דמי יעו"ש:

**ולפ"ז** אין לפסול בסיכוך בסוכה בעצי אשירה. או בעצי ערלה או להדליק בנ"ח בשמן של ערלה משום דכתותי מכתת שיעורי' כיון שבהם לא בעינן שיעור מחובר יחד. וכשר אפי' כתות:

**והנה** קושיית הת"ג הנ"ל בגמ' מנחות הנ"ל מצאתי בשעה"מ ה' גירושין בפ"ד ה' ב'. שהקשה כן ועוד הוסיף להקשות כעין קושי' התו"ג הנ"ל ממתני' דפסחים י"ד. דתנן התם. אר"מ מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח הלא תרומה טמאה קאי ג"כ לשריפה כמ"ש התוס' סוכה ל"ה הנ"ל. וא"כ לכ"ע הוי כתותי מכתת שיעורי' והוי כמו פחות מכביצה דאינו מטמא אחרים. וא"כ פשיטא שנוכל לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה. כיון שהטמאה אינה מטמאת כלל ע"ש אבל לפי מ"ש התו"ג הנ"ל. גם קושי' השני' של שעה"מ הנ"ל בפסחים הנ"ל. נמי מיושב כיון דבטומאת אוכלים מטמא אף בפירורים לא שייך כלל לומר מכתת שיעורי' כהנ"ל:

**שוב** מצאתי בספר אפריון דוד מהגאב"ד דזאגר ישן בשאלה ה' שהביא ג"כ שאלה הנ"ל. והשיג שם על ד' תו"ג הנ"ל. ואחרי אשר ראיותיו אינן מוכרחות אביאם בזה להשיג עליהם על כל אחת ואחת:

**ראייתו** הראשונה מהתוס' עירובין פ' ע"ב ד"ה אבל קורה כו' שהקשו אע"ג דלחי נמי בעי שיעור כו' שאני לחי כיון דלא בעי אלא שיעור זוטא לא החמירו וכתב האפ"ד ואם איתא כד' התו"ג הנ"ל ה"ל להתוס' לחלק דשאני לחי דשם לא מפסלי מטעם כתותי. משום דלחי כשר אפי' בשברי שברים כדקיי"ל באו"ח סי' שס"ג סעי' ז'. ועוד הוסיף לחזק ראייתו. וכתב דגם ה"ר אברהם בתוס' שם לא הוסיף אלא דלכך בלחי כשר שהרי יוכל לדבק הכתותים בכותל. וא"כ הכתיתה אינה מזיק להשיעור עכ"ל. אבל אחר העיון לאו ראי' היא כלל דמנ"ל דהתוס' ס"ל דלחי כשר אפי' בשברי שברים. דהא דפסקינן בשו"ע הנ"ל דלחי כשר אפי' בשברי שברים זהו מקורו מהגמ' דהוא הוכיח דינו מהגמ' עירובין הנ"ל דהוקשה לו מ"ש קורה מלחי כקושיית התוס' הנ"ל וע"ז מתרץ לי' משום דלחי כשר אפי' בשברי שברים. וי"ל דסברתו ג"כ כסברת התו"ג הנ"ל. וי"ל דאה"נ זהו

כתי' ה"ר אברהם בתוס' הנ"ל שפי' שיוכל לדבק הכתותים בכותל. אבל בתי' התוס' י"ל דעוד לא קים לי' דלחי יכשר אפי' בשברי שברים. ולכך הוצרך התוס' לתרץ דשאני לחי דלא בעי אלא שיעור זוטא כהנ"ל. ולפ"ז אדרבה לד' הגמ' וה"ר אברהם מוכח דס"ל כסברת התו"ג הנ"ל:

**והא** דפי' האפ"ד כוונת הר"ן בפ"ב דגיטין. דכוונת כתותי מכתת שאמרו בכ"מ. לא שאנו דנין הדבר על סופו כאלו עצם הדבר הוא ניכתית. דזה רק אליבא דר"ש דס"ל דכל העומד לשרוף כשרוף דמיא. משא"כ לרבנן דס"ל דאין אומרים דדנים על שם סופו אלא לדידהו ס"ל דכל היכא דקאי הדבר לשריפה. בטל חשיבות השיעור. וכאילו אין בם שיעור דמי' יעו"ש יפה כיון בזה אבל אשתמיטתי' את ביאור הגר"א ז"ל שם באה"ע סי' קכ"ד שהביא הרמ"א את הר"ן הנ"ל. שביאר שם ג"כ כוונת ופי' הר"ן הנ"ל ביתר ביאור דע"כ יש ט"ס בהר"ן וכפי הגהתו ביאר כסברתו הנ"ל. וזהו באמת לא כפי' התו"ג הנ"ל כוונת הר"ן הנ"ל:

**אך** עכ"ז כוונת הר"ן מ"ש מידי דבעי שיעור. אזי אמרינן כתותי. י"ל כסברת התו"ג מידי דבעי שיעור ביחד ובשלימות. ולא בשיעור דסגי בפרורים כהנ"ל:

**וגם** מ"ש שם האפ"ד הנ"ל להביא ראי' מגמ' יבמות ק"ג דפריך על ר"פ דס"ל בחליצה בסנדל המוחלט דפסולה ממתני דנגעים בית המוסגר כו' והמוחלט כו' וזו"ז מטמאין בביאה. ואי ס"ד כדמכתית דמי. והא בעינן והבא אל הבית וליכא. וכתב ע"ז האפ"ד ואי כד' התו"ג הנ"ל מאי פריך הא בכותלי בית המנוגע לא מצינו שום שיעור באבנים. אלא אף אם היו אבנים קטנים פחותים מכגריס כ"א. אלא שבהצטרף כלם יש בהם השיעור. ונראה הנגע עליהם טמא הבית. וא"כ כיון דסגי בפרורים ושברים. לא שייך בהו כלל מכחית שיעורי לד' התו"ג יעו"ש. ונוראות נפלאתי ע"ז. כי מלבד שבמח"כ לא עיין בפי' הר"ש והרא"ש שם במתני' דנגעים שכתבו בהדי' שם במשנה ד' דשיעור האבנים לא מפורש במתני' אבל מפורש בתוספתא משא שנים עכ"ל. הלא עוד מגופא דמתני' מוכח דבעינן שיעור באבנים. אלא דלא מפורש כמה. דאל"כ לא שייך כלל הפלוגתא דתנאי דר"י ור"ע אי בעינן אבן אחת או שתים בכל כותל הלא אם באבן אחת היא מאבנים קטנים מצטרפין כשיעור שתי גריסין כד' האפ"ד. ומאי שייך להם לומר "אבן אחת או שתים" א"ו אבנים כמשמעו דבעינן אבנים מחוברים בשלימות יחד. אך במתני' לא מפורש השיעור כמה גדולים. ובתוספתא מפרש שיהי' כל אבן גדולה כמשא שנים. וע"ז שפיר שייך פלוגתתם דלר"י סגי באבן אחת בכל כותל. ולר"ע צריך שתים בכל כותל.

ולפ"ז גם בבית המנוגע צריך שיעור בהאבנים כהנ"ל ושפיר פריך הגמ' לימא כתותי'. וע"ז משני א"ק כו':

**והא** דלא פריך הגמ' ונגמר מיני' מבית. כמו שפריך הגמ' לקמן גבי בגד. אשר ע"ז הדקדוק בנה אפ"ד הנ"ל עוד ראי' לסתור ד' התו"ג הנ"ל. י"ל בפשיטות משום דע"ז גם המקשן עלה בדעתו לתרץ איסור מטומאה לא ילפינן. ואיך נילף איסור סנדל מטומאת בית. משא"כ גבי בגד ס"ד דהמקשן דסנדל ג"כ חשוב כבגד. ואינו רק גילוי מלתא בעלמא. כמו דס"ל לרבא באמת דהכי הלכתא וכפירש"י שם בד"ה חליצתה כו' יעו"ש. וע"ז פריך ונגמר מיני' ומשני אעפ"כ איסור מטומאה לא ילפינן:

**ובזה** יתורץ ג"כ קושיית האפ"ד על פירש"י לקמן בד"ה חליצתה הנ"ל שכתב דלאו מילף הוא. כ"א גי"מ בעלמא כו' דא"כ סנדל של תקרובות עכו"ם ועה"נ נמי נילף משם. די"ל דלא גמרינן אלא מה שכתוב בנגעים היינו בגד. דאף שיש בו נגע מוחלט. מיקרי בגד. בין לענין טומאה. ובין לענין איסור. דע"ז שייך לומר דאך גי"מ בעלמא הוא. משא"כ היכא שיש בו ריעותא בעלמא דקאי לשריפה. כגון תקרובות עכו"ם. או עה"נ. בוודאי ע"ז י"ל איסור מטומאה לא ילפינן. משום דחידוש הוא:

**איברא** מתוס' דסוטה דף כ"ה ע"ב ד"ה לאו כו'. אנו יכולים להוכיח דלא ס"ל כד' תו"ג הנ"ל. מדכתבו שם בסופו וצ"ע כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים. ולא אמר כתותי מכתת שיעורי' עכ"ל ואי כד' התו"ג הנ"ל. דהיכא דלא בעינן השיעור ביחד בשלימות לא שייך לומר כתותי. א"כ גבי טומאת אוכלים קיי"ל ג"כ דמטמא אפי' כתותים כמ"ש התו"ג בעצמו ומאי קשה להו להתוס' לימא כתותי. א"ו דהתוס' ס"ל דאין חילוק כלל. אלא אפי' בדבר דסגי אפי' שברים. אך כיון דבעינן שברים כשיעור ביצה. א"כ בדבר שעומד לשריפה. אמרינן כתותי' שיעורא. ונחשב כאילו אין בו שיעור. ונחשב כחסר שיעור. וזהו כד' הנוב"י והשער אפרים הנ"ל:

**והקושיא** של התו"ג הנ"ל ממנחות ק"ב הנ"ל. אשר ממנה הוליד סברתו הנ"ל. וכן הקושי' אשר הקשה השעה"מ הנ"ל ממתני' דפסחים דאר"מ מדבריהם למדנו כהנ"ל. יש לנו ליישב ע"פ דאיתא בהגה"ה בשער אפרים סי' ל"ח הנ"ל. שמיישב קושי' תוספות דסוטה הנ"ל מכלאי הכרם כו' הנ"ל. ע"פ מה שכתבו התוס' בעירובין פ' ע"ב ד"ה אבל קורה כו' דלגבי לולב של מצוה החמירו אפי' ביום שני לפסול בשל אשירה ואמרינן כתותי כו'. ומשמע הא בדבר שאינו שייך למצוה לא אמרינן כתותי שיעורי'. ובזה מיושב קושי' התוס' הנ"ל. דלכך לא אמרינן בהם כתותי שיעורא. כי דוק גבי דברים שהם לצורך מצוה. כמו שופר של עכו"ם. לולב של אשירה. ומנעל של חליצה וקורה של אשירה למבוי

וכיוצא בהם. החמירו לומר כתותי מכתית שיעורי' משא"כ בכלאי הכרם לטמא טומאת אוכלים מאי מצוה שייך בהם עכ"ל יעו"ש:

**ולפ"ז** סרה הקושי' של תו"ג מגמ' דמנחות ק"ב הנ"ל דלפריך גם לרבנן הא כתותי מכתית שיעורא דהא בטומאת אוכלין דנותר ופרה. מאי מצוה שייך בהם לומר כתותי כו' וע"כ פריך רק אליבא דר"ש דס"ל דכל העומד לשריפה כשרוף דמי'. וזה הוי כמאן דליתא בעולם כלל. היאך מטמא אחרים. וכן אין מקום עוד לקושי' השעה"מ הנ"ל. איך יכול תרומה טמאה. דקאי לשריפה. לטמא תרומה טהורה. הא מכתית שיעורא. הא בלאו מצוה. לא אמרו חכמים כלל כתותי מכתית שיעורא כש"כ בהגהה דשער אפרים הנ"ל. שוב מצאתי בשעה"מ הנ"ל. שהביא הגהת שער אפרים הנ"ל מה שתי' קושי' התוס' מסוטה הנ"ל וכתב עליו ואשתמיט מיני' סוגיא דיבמות ק"ג הנ"ל. דפריך לר"פ ממתני' דנגעים דתנן בית המוסגר כו' והמוחלט כו' וזו"ז מטמאין בביאה ואי ס"ד כדמכתת דמיא הא בעינן והבא אל הבית ומשני א"ק כו' והשתא כפי ד' בעל הגהה דש"א הנ"ל מאי קושי'. שאני התם גבי בית המוחלט. דאין בו סרך מצוה כלל. ומש"ה לא אמרינן מכתת שיעורא. דומי' דכה"כ דמטמא טו"א מה"ט עכ"ל יעו"ש:

**נ"ל** ליישב. דאיך נאמר שהביא הגהת בעל ש"א הנ"ל בעצמו מנעל של חליצה כהנ"ל וישכח מ"ש בגמ' בסוגי' דמנעל של חליצה. אלא דצ"ל. דהמקשן שהקשה שם מבית המוחלט לא ס"ד לחלק בכך. והא דלא משני הגמ' כסברתו כיון שאין בו סרך מצוה כלל. לא אמרינן מכתית שיעורא כהנ"ל. דאכתי יקשה סתמא דמתני' דנגעים. אליבא דר"ש דס"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי'. ואיך מטמא הבית בביאה. הא לדידי' נחשב הבית כאלו שרוף וליכא בית כלל בעולם. וע"כ עדיפא משני הגמ' אליבא דכ"ע דא"ק ונתץ את הבית. אפי' בשעת נתיצה קרוי בית. וזה נראה לי תירוץ נכון על קושי' ותמיהת השעה"מ עליו:

**ואגב** דאיירינן בדין דכתותי שיעורא. נייתא בזה. מה שהשיג הכ"מ בפ"ח דלולב ה"ט על הרה"מ דפסק היכא דחסרו השיעור. כשם שפסול ביו"ט ראשון. כך פסולין ביו"ט שני. וכתב עליו הכ"מ וז"ל צריך לי תלמוד מנין לו עכ"ל. ותמי' לי על התייר הגדול הזה. איך לא שת עיניו הבדולחים. שכן הוכיח התוס' בעירובין פ' ע"ב בד"ה אבל קורה הנ"ל ובסוכה ל"ה א' בד"ה לפי כו' וא"ת גבי לולב של אשירה כו' וי"ל דנקט דמכתת שיעורא כדי לפסול יו"ט שני עכ"ל הרי מוכח מהתוס' בהדי'. דהיכא שחסרו השיעור פסולין אף ביו"ט שני כד' ה"ה הנ"ל:

**ומה** שתמה האפ"ד שם על הנוב"י וסייעתו. שלא כתבו לפסול הסוכה שסככוה בעצי אשירה מטעם שאינו ראוי' לשבעה. דכל שעתא ושעתא לשריפה קאי יעו"ש. לכאורה יש לתרץ שהגאונים הנ"ל ס"ל דהלכה כחכמים דפליגי על ר"א בסוכה כ"ז. ולא ס"ל כלל דבעינן סוכה ראוי' לשבעה. כד' השעה"מ בפ"ח מלולב יעו"ש. ובזאת תהי' מיושב ג"כ קושי' הקהלת יעקב שהביא האפ"ד הנ"ל על מה שאמר רבא בסוכה ז' בסיכך על גבי מבוי שיש לו לחי דכשר בשבת שבתוך החג משום מיגו הא אינה ראויה לשבעה. דאחר השבת לא מיקרי מחיצות א"כ אינו ראוי' בחול לישב בה והניח הק"י בצ"ע יעו"ש ולפי מ"ש י"ל דגם רבא ס"ל כחכמים דר"א הנ"ל דלא בעינן סוכה הראוי' לשבעה. וגם ב"ה ס"ל כחכמים כמבואר בסוכה ע' יעו"ש:

**אולם** מצאתי בפמ"ג באו"ח סי' תרל"ז בט"ז ס"ק א' שכתב ג"כ כמ"ש האפ"ד. דכ"ע ס"ל דבעינן סוכה ראוי' לשבעה. אך באין עושין סוכה בחוה"מ שאמר ר"א. ע"ז לא פליגי חכמים. וכ"כ הפמ"ג בסי' תרכ"ח בע"ז ס"ק ג'. אך נדחק שם דאיך יצויר לרבנן סוכה שאינו ראוי' לשבעה יע"ש:

**וע"ז** שפיר כתב האפ"ד הנ"ל. דמשכחת להו לרבנן סוכה שאינה ראוי' לשבעה. כגון שאינה יכולה לעמוד ברוח מצוי' דיבשה. או שסיכך בירקות. דלכי יבשי פרכי ונפלי. כמ"ש שמואל בסוכה י"ג ע"ב. וכן מצאתי במהרי"ט אלגזי בה' בכורות בדף ס"ח ע"ב בד"ה והנה כו' ע"ש:

**וע"כ** נראה לי ליישב באופן אחר. דה"ד שאינו ראוי' לשבעה. דרק דשאינה ראוי' מצד החסרון שבסוכה גופא. שעשה בפיסול. שאינה ראוי' לכנוס בה כגון שעשאה על גבי גמל. או ע"ג אילן. דלא יכול לכנוס בה בשבת ויו"ט. או שעשאה עראי. שאינה יכולה לעמוד אף ברוח מצוי' דיבשה או שסיכך בירקות כמ"ש לעיל דכל הני על הסוכה רבי' הפסול. וכזה מיקרי שאינה ראוי' מה"ת ופסולה לד"ה. משא"כ בסיכך בסכך גזולה. או בעצי אשירה דלא מחמת הסכך הוא האיסור. דאפי' לא סיכך בהם הסוכה. ג"כ חל על גוף האדם לקיים כל שעתא מ"ע דוהשיב את הגזילה. או בעצי אשירה לקיים מ"ע דשריפה. א"כ לא האיסור רבע על הסוכה. כ"א על האדם. ע"ז לא מיקרי שאינה ראוי' לשבעה. אך יש לפסול. או מטעם שנהנה מאיסור צל דאשירה. או היא בגדר מצוה הבאה בעבירה כמ"ש הנוב"י הנ"ל:

## סימן ז

### בענין מצוה הבאה בעבירה

**הנוב"י** בסוף מה"ק ובמה"ת סי' קל"ה הקשה על ד' ריב"א שהביא התוס' בחולין קמ"א א' ד"ה לא צריכה כו' דהא דקיי"ל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה. אינו אלא משום העשה. אבל הלאו נדחה ואין לוקין עליו יעו"ש. והקשה דאיך קאמר דאין לוקין עליו. הא סוף סוף. כיון דלענין דחי'. לא דחי. ואין לו לחרוש דעשה דכסוי הדם. לא ידחה העשה והל"ת דיו"ט. וא"כ אם עבר וחרש. ועשה המ"ע דכסוי הדם. הוה האי עשה מהב"ע מדאורייתא. וא"כ נחשב כאלו לא קיים העשה כלל. וממילא לוקין עליו מפני הל"ת יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה ליישב בפשיטות ע"פ מש"כ השעה"מ בפ"ח דלולב סוף הלכה ה'. לחלק במהב"ע בין איסור שהוא מצ"ע כמו טבל. ובין איסור. שהוא אך שהיום גורם. כמו מוקצה ביו"ט. והוכיח כן מהירושלמי דשבת. וכ"כ ג"כ בשו"ת רע"א בסי' קע"ד לענין מל בשבת שלא בזמנו. דלית בזה משום מהב"ע. כיון דאינו גופו עבירה. וראייתו ג"כ מהירושלמי הנ"ל יע"ש. וא"כ לפ"ז י"ל דגם ריב"א הנ"ל ס"ל כן. וא"כ דברי הריב"א מיושבים שפיר. דגבי חרישה ביו"ט. אף אם עבר וחרש. בכדי לקיים העשה דכה"ד. קיים שפיר המ"ע. דלא שייך מהב"ע. כיון שאין גופו עבירה. אלא מצד הזמן שהוא יו"ט. וא"כ הל"ת נדחה מפני העשה. ואינה במלקות. ושפיר פריך הגמ' בפסחים אחרישה לא לחייב:

**ולפ"ז** מיושב ג"כ קושי' השעה"מ בפ"ג דנדרים. שהקשה לד' הריב"א הנ"ל. מסוגי' דב"מ דף ל' ת"ר והתעלמת כו' לכהן והוא בבית הקברות כו' ופריך פשיטא הא אין דוחה עשה ל"ת ועשה וכה"ג איתא שם לקמן ל"ב תניא א"ל אביו היטמא כו' ופריך הגמ' ל"ל קרא הא אין עשה דוחה ל"ת ועשה כו'. והקשה השעה"מ הנ"ל דלפי שיטת הריב"א מאי קושי' הא אי מטעם דלא דחי עשה ל"ת ועשה. מ"מ אינו לוקה אם עבר וטמא א"ע. ולהכי איצטרך קרא דוהתעלמת גבי כהן והוא בבה"ק או קרא דאיש אמו ואביו כו' לאשמעינן דהיכא דהאבידה בבה"ק ליתא כלל העשה דאבידה. או היכא שאמר לו אביו היטמא. ליתא בו כלל העשה דכיבוד. א"כ אם עבר וטמא א"ע לוקה יעו"ש:

**ולפי** מ"ש ניחא דעיקר דברי הריב"א לא נאמרו כ"א לתרץ שם גבי חרישה ביו"ט. דרק עבירה מצד הזמן הוא. התם י"ל דהלאו נדחה מפני קיום מ"ע דכסוי הדם. שלא שייך מהב"ע כהנ"ל. משא"כ בעלמא. כמו דעבירות דטומאה בב"מ הנ"ל. שהוא איסור מצ"ע ושייך בו לומר מהב"ע. שם גם הריב"א מודה. דלא נוכל לומר דקיים מ"ע. כקושי' הנוב"י הנ"ל וא"כ לוקין עליו ושפיר פריך הגמ' ל"ל קרא כהנ"ל:

## סימן ח

### בדין דלולבים יבשים

**איתא** בסוכה ל"א בגמ' לולבין יבשין פסולים. ר"י אומר אף יבשין. ואר"י מעשה בב"כ שהיו מורישין את לולביהן כו' א"ל אין שעת הדחק ראי'. והקשה הר"ן לד' הרמב"ן שפי' ראיות דר"י מנטילתן. דממ"נ יקשה. דאם ידעו מנטילתן וידוע ג"כ מברכתן. שברכו עליהם. א"כ קשה מאי הדרי רבנן לר"י אין שעת הדחק ראי'. האם בשביל שעת הדחק יברכו על לולב שהוא פסול מה"ת. ואם ידוע להם שלא ברכו עליהם א"כ מאי מייתי ר"י ראי'. הא אדרבה מוכח דרק לזכר שלא תשתכח מצות לולב. עשו כן בשעת הדחק. וע"כ הרחיק הר"ן פי' הרמב"ן ופי' דר"י ממורישין הביא ראי' יע"ש. ועי' בהרא"ש פ"ג בסס"י י"ד מה שתי' באופן אחר. דבזה פליגי. דר"י הביא ראי' מדנטלו וברכו עליהם ש"מ דלולבין יבשים כשרים הם. דאלת"ה לא יברכו אף בשעת הדחק על לולבין פסולים. אך החכמים ס"ל דבשעת הדחק יכולים לברך. אף על לולבין דבשלא בשעת הדחק פסולים הם יעו"ש:

**ולכאורה** קשה לשיטת הר"ן. איך יתרץ בגמ' הקודמת בסוכה י"ד ע"כ בסככה בנסרים שיש בהן ד'. דר"מ פוסל ור"י מכשיר. אר"י מעשה בשעת הסכנה. שהבאינו נסרים שיש בהם ד' כו' א"ל אין שעת הסכנה ראי'. הלא שם תהדר קושי' הר"ן ממ"נ אם ידעו שברכו על סוכתם. מאי הדרי לי' ר"מ אין שעת הסכנה ראי'. האם בשביל סכנה יברכו על סוכה פסולה. ואם ידעו שלא היו מברכין עלי'. א"כ מאי ראי' דר"י. הלא עשו אך לזכר בעלמא. ובשלמא לשיטת הרא"ש ניחא. די"ל דפליגי ג"כ אם מברכין בשעת סכנה או לא כהנ"ל. אבל לשיטת הר"ן דהכל מודים דאין מברכין על דבר שהוא פסול. אפי' בשעת הדחק. או שעת סכנה יקשה כהנ"ל:

**אך** יש ליישב דס"ל הר"ן כד' הרשב"א. דהיכא אין מברכין בשה"ד או בשעת סכנה על המין שפסול מדאורייתא. כעין לולבין יבשים. שפסול לר"י מה"ת מטעם הדר כמבואר שם בסוכה דף ל"ו משא"כ בסיכוך בנסרים שיש בהם ד"ט. דמדאורייתא סכך כשר. אלא מדרבנן אסור משום גזירת תיקרה כמבואר בגמ' שם י"ד א' י"ל דמברכין עליו בשעת הדחק כד' הרשב"א. והובא במחצית השקל בסי' תרכ"ט במ"א ס"ק כ"ב יעו"ש. וע"כ א"ש דמיירי שם שידעו שמברכין על הסוכה הנ"ל. ומש"ה הביא ר"י ראייתו מדישבו בסוכה שסככוה בנסרים שיש בהם ד"ט ובירכו עלי'. ש"מ דסוכה כשרה היא. וע"ז א"ל ר"מ דאין שעת הסכנה ראי'. משום דבשעת הסכנה אוקמא על ד"ת ויוכל אף לברך עלי' כמ"ש:

**איברא** נוכל לישב קושי' הר"ן על הרמב"ן במעשה דלולבין יבשים. או בקושיתינו הנ"ל במעשה דסוכה שהי' מכוסה בנסרים שיש בהם ד"ט. באופן פשוט. ע"פ דאיתא לקמן בסוכה מ"ו ע"א ת"ר היו לפניו מצות הרבה. פירש"י ליטול לולב. לישב בסוכה להניח תפילין. להתעטף בציצית. אומר ברוך אקב"ו על המצות. ר"י אומר מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה ולפ"ז י"ל דאה"נ דהיו נוטלין את לולביהן היבשים. והיו יודעים שברכו עליו. ומ"מ כל אחד אזיל לשיטתי' דר"י אזיל לשיטתי' דהדין בכ"מ לברך ברכה על כל או"א בפ"ע. וע"כ שפיר הביא ראייתו. מדהיו מברכין עליו בוודאי היו מברכין כדינו. שברכו על לולב לבד. וש"מ דיבשים כשרים, דאלת"ה לא היו מברכים ברכה על לולבין שפסולים מה"ת כהנ"ל. ורבנן שהשיבו לי'. דאין שעה"ד ראי' משום דאזלי לשיטתם. יש עצה שהיו מביאין הלולב עם הטלית יחד בתוך הסוכה. ומברכין עליהם על המצות כדיניהם. וע"כ אין כאן ראי' מהברכה שלולבין יבשים כשרים:

## סימן ט

### חקירה בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה

**הא** דקיי"ל דעוסק במצוה פטור מן המצוה. ע"כ צ"ל שפטור מלעשות מצוה האחרת. אף שאחרת היא חמורה מהמצוה שהוא עוסק בה. והראי' מדאיצטריך בסוכה, כ"ה למילף מקרא דבשבתך ובלכתך דהעוסק במצוה פמה"מ. ש"מ אפי' אחרת שהיא חמורה ממנה. דאי למפטר ממצוה אחרת הקלה. פשיטא דלא איצטרך קרא ע"ז. דבלא"ה ידעינן דמצוה קלה נדחית מפני החמורה. ואפי' בשניהם שוות יוכל לעשות איזה שירצה לכתחילה. אע"כ דקרא איצטרך דאפי' נגד מצוה אחרת חמורה. דאז לכתחילה הי' לו לעשות מצוה החמורה. מ"מ אם מקודם כבר התחיל בהיתר את המצוה הקלה. אזי אף שיקרה אח"כ לעשות לו מצוה אחרת חמורה ממנה. מ"מ פטור מלעשותה. כמ"ש רש"י בסוכה כ"ה ע"ב ד"ה שחל שביעי שלהן כו' אלמא דמצוה קלה הבאה לידך. א"צ לדחותה מפני החמורה שעתידה לבוא עכ"ל יעו"ש:

**ועוד** נ"ל להביא ראי' מרש"י דאף שעוסק במצוה דרבנן שפטור ממצוה דאורייתא. מדברי רש"י שם כ"ה ע"א במתני' שלוחי מצוה פטורים מן הסוכה. ופירש"י הולכי בדרך מצוה כו' ולהקביל פני רבו כו' והובא ג"כ בתוס' שם והסכימו לפירש"י יעו"ש. והרי חיוב קבלת פני רבו. אינה אלא מצוה מדרבנן. דיליף לקמן בסוכה כ"ז מדברי קבלה. מדכתיב מדוע את הולכת כו' יעו"ש. ומ"מ פטור מסוכה שהיא מצוה דאורייתא. אולם מרבינו יונה שכתב באלפס ברכות פ"ג במתני' קברו את המת וחזרו כו' ואם לאו לא יתחילו. וכתב עלה רב"י משום דתנחומי אבלים דאורייתא כו' ולפיכך אמרו כיון שעוסק במצוה

פטור מה"מ כו' יעו"ש. משמע דס"ל דאילו הי' תנחומי אבלים רק מדרבנן. אזי לא נפטר מטעם עוסק במצוה. לדחות מ"ע דק"ש שהיא מדאורייתא לפי שיטתי' שם בברכות פ"ב ד"ה למימרא ע"ש:

**ועוד** איכא חילוק דהיכא אמרינן דעוסק במצוה פמה"מ ה"מ דבמצוה אחרת ליכא לאו. אבל היכא דאיכא במצוה אחרת לאו ג"כ. מסתברא דלא יפטור. דלא נאמר העוסק במצוה יעבור בלאו. ולפ"ז מקשים מהא דמבואר בגמ' ב"מ כ"ט א' אר"י שומר אבידה ש"ש הוא. בשביל שפטור ליתן רפתא לעניא מטעם עוסק במצוה פמה"מ. וקשה הא בצדקה איכא ג"כ לאוין דלא תקפוץ ולא תאמץ. כמ"ש התוס' בב"ב ח' בהא דכפה רבא לר"נ יעו"ש. וא"כ לא שייך בזה עוסק במצוה פמה"מ. והובא הקושי' הנ"ל בשו"ת שם ארי' בנוספות סי' ג' יעו"ש מה שתי':

**ולענ"ד** נראה ליישב ע"פ מ"ש הטו"א בר"ה ה' דהקשה דאי עובר על פסח בב"ת. אם לא הקריב בזמנו. מהא דאיתא בזבחים ק' דמותר לטמאות בקרובים בע"פ. משום דכתיב לה יטמא. היא מ"ע. ואע"פ שמבטל ממצות פסח. ודחי' לעשה דפסח דקילא שיש לה תשלומים. ואם נאמר דאיכא לאו ב"ת. א"כ איך דחי עשה. אע"פ שהיא אלימא. לעשה ול"ת אן שהם קלים כדמוכח בפ' שילוח הקן כו'. ותי' דהא דאין עשה חמורה דוחה עשה ול"ת הקלים. ה"מ היכא דעשה קאי בפ"ע. והל"ת קאי בפ"ע. ואין הל"ת באה מכח עשה. אבל כאן הל"ת דב"ת לא קאי בפ"ע. אלא העשה גורם להל"ת לבוא. דכיון דמחויב בעשה דפסח. אי לא עשה פסח בזמנו עובר בב"ת. ואין הל"ת קאי בפ"ע. א"כ כשאנו אומרים דעשה דלה יטמא אלים. דוחה לעשה דפסח דקיל. ממילא אין כאן לאו דב"ת. כיון דפקעי חובת הפסח מיני'. ואין חוב בו עוד. ממילא לא חל עליו לאו דב"ת כלל כו' יעו"ש בטו"א הנ"ל:

**ודבריו** עוד צריכין ביאור. דלכאורה אכתי קשה משילוח הקן. דגם התם הל"ת דלא תקח האם באה מכח העשה דשלח תשלח. וצ"ל דשאני התם. דגם שם. אף אילו הי' לא מצווה על מ"ע שת"ש מ"מ הי יכול להיות מצווה על הל"ת דלא תקח אם על בנים ביחד. וא"כ לא בא הל"ת מכח העשה אלא דכ"א בפ"ע קאי כמ"ש הטו"א הנ"ל ועי' בב"א בר"ה ה' יעו"ש:

**ולפ"ז** בנידון דידן במצות צדקה. דרק העשה נתן תתן או פתוח תפתח כו' גורם ללאוין דלא תקפוץ ולא תאמץ. דאילו לא הי' מצוה לתת. ממילא לא הי' מוזהר בלאו דלא תקפוץ. ולפ"ז מיושב קושי' העולם הנ"ל. דכיון דאמרינן דעוסק במצוה פמה"מ של נתינת צדקה

ממילא ליתא ללאו כלל. כיון דפקעי חובת הנתינה ממילא לא חל עליו הלאוין דל"ת. ואין כאן עבירות הלאו כלל כמ"ש הטו"א הנ"ל:

**אך** אכתי יקשה על מ"ש התוס' בשבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי כו' אע"ג דאין איסור חל על איסור עשה דהא לקמן פריך אילימא מתנה לעני. מושבע ועומד מה"ס דכתיב נתן תתן עכ"ל. וקשה איך כתבו התוס' דרק עשה היא. הלא צדקה איכא ג"כ תרי לאווין לת"ק ולת"א כהנ"ל. ומצאתי שהקשה כן בהגהות הש"ס בשם פורת יוסף ותי' דתוס' נקטי לשון הגמ'. והגמ' י"ל דמיירי בנתינה מועטת כדברי הגמ' ב"מ ל"א ב' מכפילת העשה נתן תתן. וי"ל דהלאווין לא קאי על נתינה מועטת יעו"ש. ואולם לפי מ"ש לעיל. י"ל דמש"ה מייתי הגמ' רק העשה דנתן תתן לבדו. ולא הלאווין משום דשאני הכא גבי צדקה. דהני לאווין רק מכח העשה דנתן תתן נולדו. ולא דמי' כשאר לאווין וכמ"ש הטו"א הנ"ל:

**ובזה** י"ל דפליגי ר"ת ור"י בתוס' ב"ב ח' הנ"ל. דר"ת דתי' דהך דאכפי' רבא לר"נ. מיירי רק בדברים בעלמא. משום הטעם דהוה מ"ע שמ"ש בצידה כו' ואמאי לא מתרץ כתי' ר"י. דכופין ממש. משום דאית לה לאווין דלא תקפוץ ולא תאמץ. ע"כ צ"ל דס"ל לר"ת כסברתי הנ"ל. כיון דהני תרי לאווי באים רק מכח העשה דנתן תתן. והיכא דפטור מן העשה. ממילא מופקע הלאוין כמ"ש ולכך אינם חשובים כלאוין לגמרי לכפות ע"י. כ"א כפי' בדברים בעלמא. אך הר"י ס"ל כיון דהיכא דחייב על העשה דנתן תתן. ממילא איכא נמי הני לאוין. וע"כ כופין על הצדקה לגמרי:

## שו"ת יו"ד

### סימן י

**שאלה** נתבשל ביצה במים ונמצא בביצה אחת טיפת דם. מהו

**תשובה** כבר נתבאר בלבושי שרד בהלכות דם שהבצים מותרים. מטעם שכתב הרמ"א ביו"ד בסי' ס"ו סעיף ד'. דאם הי' ספק במקום האוסרו יש להתיר התערובות. הואיל דבלא"ה מב"מ מה"ת ברובא בטל. וא"כ הוה ספיקא דרבנן ולקולא. משא"כ המים והכלי אסורים. משום דלגבי המים. הוה נ"ט האיסור מבשא"מ. והמים אוסרים את הקדרה. וא"ל דא"כ יאסרו המים גם את הביצים הכשרים. ותי' ע"פ מ"ש הפמ"ג בסי' צ"ח בש"ך ס"ק ח'. דחנ"נ בשאר איסורים הוא רק מדרבנן וא"כ מים הנבלעים בחתיכה הכשרה ליכא איסור מה"ת. דר"ל דטעם איסור הנכנס בהחתיכה הכשרה יבטל ברובא במינו יע"ש. וה"ה הכא דטעם האיסור הנכנס בהמים. שיבלע בהבצים. יבטל במינו ברובא. והדר ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא. אך בה"מ התיר גם הקדירה. מטעם דסמכינן כהמחבר

שפסק בסי' צ"ח כהרשב"א. דאמרינן סלק את שא"מ כאילו אינו. וכהט"ז והב"ח שהסכימו כהרשב"א הנ"ל. אלו תורף דברי הלב"ש הנ"ל יעו"ש. ושמעתי מידי"נ הגאב"ד דלוקניק מוה"ר **אברהם משה הלוי שליט"א**. שהשיג על הל"ש הנ"ל מה שמתיר את הכלי בה"מ מטעם דאמרינן רואין אשא"מ כו'. הלא קושי' הש"ך חזקה בסי' צ"ח ס"ק ח' על הרשב"א הנ"ל דאיך נאמר רואין אשא"מ כאילו אינו. סוף סוף השתא נ"ט בשא"מ. וא"כ הוה ספיקא דאורייתא. וצ"ל כסברת הכו"פ והחו"ד שהסבירו טעם דהרשב"א לתרץ קושי' הש"ך. משום דהפליטות מתערב ביחד וכשם שיצא המוהל והטעם ממין האיסור. כמו כן יצאו המוהל והטעם מן הרוב מינו דהיתר ובטל ברובא. ולא הי' בהתבשיל דשאינו מינו שום טעם איסור מה"ת יעו"ש בדבריהם. ולפ"ז בנידון דידן גבי ביצים ליכא למימר הכי. דהלא הבצים הכשרים. לא יוציאו טעם ומוהל לבטל את המוהל והטעם דאיסור ביצה שיש בה טיפת דם. כמו שפסק המחבר בשו"ע בסי' פ"ו סעי' ה' ו'. דביצת עוף טמא. או טריפה ונבלה שנתבשלו עם האחרות אינה אוסרת בקליפתה. דמי' דביעי בעלמא הוא. משא"כ בביצה שיש בה טיפת דם. נחשב כאילו יש בו אפרוח וכבשר. דיהיב טעם ממש יע"ש. וא"כ ליכא במים כלל פליטת טעם ממש דהתירא אלא דאיסורא. וא"כ בכה"ג לכ"ע יהיו אסורים המים. והמים יאסרו את הכלי'. משא"כ הביצים מותרים כסברת הפמ"ג הנ"ל. ולכאורה שנונים חצי השגתו הנ"ל:

**ונ"ל** ליישב ד' הלב"ש מה שמתיר הכלי בה"מ. דכאן יש לנו להצטרף ד' הבעת"ר וסייעתו שהביא הרמ"א שם בסי' פ"ו הנ"ל. דס"ל דכל ביצים דינם שוה. וכ"פ הרמ"א שם באין ה"מ ע"ש ולפ"ז גם כאן יש בהפליטות הביצים לבטל פליטת טעם שיוצא מהביצה שיש בה טיפת דם. כסברת הכו"פ והחו"ד הנ"ל. ואף למ"ש הש"ך בסי' פ"ו ס"ק י"ט שהעיקר כהמחבר הנ"ל. עכ"ז בנידון דידן כיון דאיכא רק ספק איסור. אם הטיפת דם הי' במקום האוסרו או לאו. ואיכא גם הרבה דעות. דעיקר דם ביצים אינו אלא מדרבנן. ובפרט שיש לצדד ג"כ סברת הכו"פ שכתב בסי' ס"ו הנ"ל. דאם נתבשל הביצה לכ"ע דם ביצים מדרבנן. דלא גרע מדם ממש שהוא מבושל דקיי"ל שהוא אך מדרבנן יעו"ש. וכן הביא הפמ"ג בסי' ס"ו בש"ך בסס"ק י' כאם נתבשלה הביצה בשא"מ אף באין ס' יש לצדד להכשיר בה"מ ג"כ מהטעם כיון שנתבשלו וודאי לא הוה אלא מדרבנן יעו"ש. וא"כ בוודאי יש לנו לצרף ד' הבעת"ר וסייעתו. להכשיר את הכלי כד' הלב"ש הנ"ל:

וכן הפמ"ג בסי' ס"ו בט"ז סס"ק ה' במעשה שנלושה בביצים. שהתיר הט"ז מטעם שאנו אומרים רואין אשא"מ כו' וכתב עלה הפמ"ג דגם הש"ך מודה כאן. כיון שיש בו הרבה דעות דדם ביצים מדרבנן יעו"ש:

**איברא** הלב"ש בעצמו השיג על דברי הפמ"ג הנ"ל וכתב עליו ואין זה אלא תימה. דהרי אינם סומכין ע"ז ועיקר ההיתר הוא משום דמדאורייתא ברובא בטל כמ"ש הרמ"א. ואיך יודה הש"ך בעובדא דהט"ז יע"ש בה' דם בלב"ש הנ"ל:

**ולפי** מה שפירשו הכו"פ והחו"ד הנ"ל. סברת הרשב"א הנ"ל. אמינא דבר חדש בד' הש"ך בסימן צ"ח ס"ק ח' הנ"ל. הן אמנם הפמ"ג כתב בדברי הש"ך וז"ל. ולפי דברי הש"ך לא משכחת האי דינא. אלא בבשר נבילה עם שחוטה ורוטב. ולא לח בלח שכולו אסור עכ"ל יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה בהיפך. דהיכא שנתערב בב"א. איסור לח. במינו ובשלא במינו היתר לח. גם הש"ך מודה להרשב"א דאמרינן רואין שאינו כו' וכסברת הכו"פ והחו"ד הנ"ל. דאין מקום בכאן לקושי' הש"ך. כיון שבב"א נתערב ונבלל יחד. לא הי' מעולם בתערובות שום טעם איסור. בלתי רוב היתר שבטל ברוב ההיתר וע"כ גם שאינו מותר רק בבשר נבילה. שנתבשל עם שחוטה ורוטב. שגם בכגון זה התיר הרשב"א מטעם רואין שא"מ כאלו אינו. ע"ז הקשה הש"ך שפיר. אמאי הא האיסור נותן טעם בשאינו מינו. ובזה לית לי' להש"ך סברת הכו"פ והחו"ד. דגם כאן יש תערובות הפליטות ע"ז לא ניחא לי' להש"ך סברתם. דמי יימר שתיכף ומיד פלטו גם ההיתר שמא קדמה הנבילה לפלוט. או שמא פלטה חתיכת הנבלה יותר מההיתר. וא"כ לא נתבטלה כלל ברובא. וכמו שמצאתי אח"כ בחכמת אדם כלל נ"א סי' ט"ו וז"ל עי' ט"ז וכו"פ שם ולי צ"ע דמאן אמר שתיכף פלטו גם ההיתר כו' יעו"ש. ולפ"ז במעשה דהט"ז הנ"ל בעיסה שנלושה בבצים. גם הש"ך מודה להט"ז דאמרינן רואין כו' ולא כמ"ש הפמ"ג הטעם. אלא הטעם כמש"כ דבלח בלח. גם הש"ך מודה כמ"ש לעיל. ובעובדא דהט"ז לח בלח הוא. דקמח בקמח לח מיקרי כמ"ש הש"ך בסי', ק"ט ס"ק ג' יעו"ש. וכ"כ הח"א הנ"ל בכלל נ"א סי' כ"ד וז"ל. ונ"ל דעיסה הנילושה מקמח ומי ביצים הוה ג"כ לח בלח עכ"ל ע"ש:

**שוב** מצאתי בשו"ת מים חיים בסי' י"ח. שאלה כזה שנמצא דם בחלמון הביצה. ונתערב עם ביצים כשרים. אם יש להתיר הכלים לאחר מעל"ע. וכתב וז"ל ולדעתי הדבר פשוט להתיר הכלים אחר מעל"ע מהא דכתב הרמ"א בסי' ק"ז. ואפי' לד' האוסרים. אין לאסור הכלים שנתבשלו בו. דמעמידים הכלי על חזקתו עכ"ל. והש"ך ס"ק ב' כתב עי' בתשובת מהרי"ל דנראה דלא התיר הכלים אלא לאחר מעל"ע כו' ומזה ראי' דהסמ"ג והפוסקים מיירי באיסור דאורייתא יע"ש. והנה רואה אני בזה ק"ו. מה התם דמיירי בספק איסור דאורייתא. מעמידים הכלים על חזקתן. מכ"ש בנידון דידן. דבתערובות

הסכימו הפוסקים לסמוך דדם ביצים מדרבנן. דיש להתיר מה"ט הכלים לאחר מעל"ע. ומסיק שם להיתר לאחר מעל"ע בלי שום פקפוק כלל ע"ש:

**אכן** יש לי לפקפק על ראייתו מדברי הרמ"א. דלא דמיא ע"פ מ"ש הפמ"ג בסוף סי' י"ח דעד כאן אמרינן ס"ס במקום חזקה לא מהני. אלא בספק המקרה וההזדמן. דהתם נוכל לומר אוקמי' אחזקה. ולית כאן ספק כלל. משא"כ בספק פלוגתא. לא שייך לומר אוקמי' אחזקה. דהכי בשביל החזקה ישתנה הדין יעו"ש וסברת הפמ"ג הנ"ל מקורו ג"כ בתוס' ב"ב ל"ב ב' ד"ה והלכתא כו' אבל היכא דמספקא לן דינא כמאן. התם לא שייך כולי האי למימר אוקמי' אחזקת מ"ק כו' והיינו כסברת הפמ"ג הנ"ל. דהכי בשביל החזקה ישתנה הדין. ולפ"ז יש לחלק דהא דכתב הרמ"א בסי' ק"ז הנ"ל להתיר הכלים משום דהתם אפי' לד' האוסרים. אינו אלא ספק ע"ד המקרה וההזדמן. אולי נשאר האיסור לבסוף בלא ששים וע"ז שפיר אמרינן דמעמידים הכלי בחזקתו להתיר ובוודאי לא נשאר האיסור בלא ששים. דזה הוה כספק אם נפל איסור בכלי היתר דמותר הכלי. כמ"ש הצ"צ. הובא בפמ"ג סי' צ"ח בש"ך ס"ק ז' יעו"ש. משא"כ בנידון דידן. הלא וודאי נמצא הטיפת דם בהביצה. רק הספק הוא בפלוגתא אם לומר כדעת הרא"ה. או כדעת הגאונים. לא שייך לומר דבשביל החזקה ישתנה הדין כמ"ש הפמ"ג הנ"ל. אולם עכ"ז אחרי דהלב"ש מתיר הכלים בה"מ תומ"י. ויש להצדיק דבריו כמ"ש לעיל מהרבה טעמים. בוודאי יש לנו לסמוך להתיר הכלים לאחר מעל"ע אפי' באין ה"מ כמ"ש השו"ת מים חיים הנ"ל. ומכ"ש בכ"ח דא"א להגעיל דכשר בשהי' מעל"ע כמ"ש:

## סימן יא

**שאלה בפאכטער אחד שהניח קדירות בערך שמונים כ"ח ביד משרתת עכו"ם לתת בדם החלב שנחלבו מהבהמות ולא הי' שם מי שראה החליבה מהו דינו עם הכלים.**

**תשובה** לכאורה יש לאוסרם. ודינם מפורש ביו"ד ברמ"א סי' קט"ו סעיף א'. דחלב של עובדי פסילים אוסר כלים שנתבשל בהם כשאר איסור. אע"פ שאינו רק ספק שמא עירב בה דבר טמא עכ"ל וכתב שם הט"ז ס"ק ז' וה"ה אם כבש שם מעל"ע יעו"ש. ולפ"ז גם בנידן דידן. כיון שלא ראה ישראל בשעת החליבה. ה"ל כחלב של עובדי פסילים ועמד בהכלים מעל"ע. דה"ל כבוש. ואסורים גם הכלים:

**אך** אחר העיון יש להתירם. ע"פ מ"ש הש"ך שם בס"ק ט"ו. וז"ל ואע"ג דס"ל להאו"ה אפי' גבינות גופא שנתבשל בתבשיל בטל ברוב. צ"ל דכאן מיירי באין בתבשיל רוב נגד הכלי. אי נמי לכתחלה אסור לבשל בו אפי' יהי' בתבשיל רוב דאסור להוסיף על שום איסור ולבטלו כו' עכ"ל. ולפ"ז היכא שהכלים דרכן להשתמש בשפע רב. שיהי' אח"כ

בוודאי רוב נגד הכלי. יהי' מותר לד' המחבר שפסק לעיל בשו"ע סי' צ"ט סעיף ז' ובסי' קכ"ב סעיף ה' כד' הרשב"א. דכלי שנבלע בו איסור מועט. ודרכו להשתמש בשפע רב בהיתר. מותר להשתמש בו אף לכתחלה. כיון שהאיסור מועט וא"א לבוא בנתינת טעם. וא"כ ה"ה בנידון דידן שדרכן של הקדרות הנ"ל. להשתמש בהם מלאים היינו בשפע רב. ובוודאי יש בהם רוב נגד הכלי. דסגי לד' או"ה דקיי"ל כמותו. דמותרים להשתמש בהם אף לכתחלה:

**ואפי'** לד' הש"ך דמשמע דל"ס לי' כד' המחבר הנ"ל מדהביא בסי' קכ"ב הנ"ל. כי הרא"ה והטור והב"ח השיגו על הרשב"א שזהו ד' המחבר. עכ"ז עי' בט"ז בסי' צ"ט הנ"ל שכ' ליישב דבריו דהרשב"א מיירי בדבר הפוגם יעו"ש. ולפמ"ש הט"ז הנ"ל יבואר דאחר מעל"ע דנותן טל"פ לכ"ע מותר:

**ואין** להקשות לפ"ז לדברי הרשב"א שממנו מקור דברי הרמ"א בסי' קט"ו הנ"ל דכלים שנתבשלו בם חלב כזה אסורים. הא לד' הרשב"א הנ"ל ה"ל לפסוק דמותרים. זה אינו דלק"מ. חדא י"ל דהרשב"א מיירי בכלים שאין דרכם להשתמש בשפע רב. ולא יהי' בתבשיל רוב נגד הכלי. וכמו שתי' הש"ך בס"ק ט"ו הנ"ל בתירוצו הראשון הנ"ל. ועוד בלא"ה א"ש הלא הרשב"א אזיל לשיטתי' דלא ס"ל בהא כד' או"ה דסגי ברוב. כ"א ס"ל דבעינן ששים. כמו שהביא הש"ך ד' הרשב"א שם בס"ק י"ז יעו"ש. וא"כ אין בכלי ששים נגד הכלי. וע"כ פסק דהכלים אסורים. משא"כ אנן קיי"ל כד' האו"ה דסגי ברוב. אזי בכלים שדרכן להשתמש בשפע מלאים. יש בהם רוב נגד הכלי כהנ"ל:

**ועוד** יש בנידון דידן טעם להיתר ע"פ מ"ש הרמ"א שם בסי' קט"ו הנ"ל. סעיף ב'. דהיכא דידעינן שדעת עובדי פסילים הי' מתחלה לעשות מהחלב גבינות אזי מותרים הגבינות. דליכא למיחש לתערובות חלב טמא. דאינו עומד. ובוודאי לא עירב בהם יעו"ש. וא"כ ה"ה בנידון דידן דבעה"ב צוה להמשרתת להעמידם ויעשה בהם אח"כ גבינות. א"כ איכא טעמא דמירתת לערב בהם חלב טמא. משום דאינו עומד כמ"ש הרמ"א הנ"ל. ואף דכתב שם הרמ"א דהחלב בעצמו מ"מ אסורים לאכול בכך. מ"מ הכלים לא גרע מן הגבינות שנעשות מהם שמותרים ומכ"ש הכלים. וע"כ מכל הני טעמים יש להתירם אחר מעל"ע. ובפרט בכ"ח שלא מועיל בהם הגעלה. ועי' בסי' קי"ג סעיף ט"ו דאף כ"ח מגעילו ג' פעמים. כבר כתב הש"ך בסי' קט"ו ס"ק י"ד דלא דמי לבישל יעו"ש. ובפרט דיש כאן ה"מ דיש להתירם אחר מעל"ע:

## סימן יב

עוד בדין כבישה. ולתרץ דברי התוס' בפסחים:

**איתא** בגמ' פסחים מ"ד ע"ב בתוס' ד"ה אלא יליף מגעולי עובדי פסילים. הקשה ה"ר יוסף היכי יליף ר"ע טכ"ע בנזיר מגיעולי עובדי פסילים כו' ותי' דבמדין נמי היו כליהן בלועות מיין ואסורים לנזיר עכ"ל:

והקשה מרן הגאון מהרי"ד אב"ד מבריסק ז"ל בספרו בית הלוי בח"ר בסי' ל"ז בהגה"ה. מהא דאיתא בע"ז ל"ג ע"ב דשכר בקנקנים של יין של עובדי פסילים מותר. מטעם דפליטת היין בשכר. הוא נטל"פ כמ"ש הרא"ש. וכתבו התוס' שם דה"ה מים ושאר משקים דמותרים. וא"כ לפ"ז ל"ל להגעיל כלי יין במדין למשרי בנזירים. אם לבשל בהם יין. בלא"ה אסור לנזירים לשתות יין מכח הנזירות. ואם להשתמש ולבשל בהם מים או שאר משקין. הלא נטל"פ הם ומותר מה"ת יעו"ש מה שתי':

**ולענ"ד** נראה ליישב ע"פ מה שכתב בנוב"י מה"ת חיו"ד סי' נ"ח. דמחלק שם ע"פ סברא. דהיכא אמרינן דשאר משקין בכל יין נטל"פ. אינו אלא היכא שנשתמשו הכלים בצונן דרך כבישה אזי אמרינן שהטעם הנבלע בכלי הוא קלוש כיון שנבלע בצונן אבל אם בשלו יין של עובדי פסילים בכלי. ושוב בשלו בו שכר או שאר משקין יש לאסור. ומוסיף עוד, ואפי' אם הי' לדון גם בזה ולמצוא מקום להקל כו' יעו"ש ויש להביא ראי' לסברתו מהא דכתב הש"ך ביו"ד בסי' ל"ה ס"ק ל"ג וז"ל וגם י"ל דקים להו לחז"ל. דע"י מלוי וערוי. נקלש טעם היין שנבלע ע"י צונן עכ"ל. הרי דקדק ג"כ משום שנבלע ע"י צונן דוקא. דר"ל דאז ג"כ הטעם שנבלע ג"כ קלוש. משא"כ ע"י בישול. וזהו כמ"ש הנוב"י הנ"ל:

**ולפ"ז** י"ל דגם ד' התוס' כן. וע"כ א"ש מה שתירצו דבמדין היו צריכים ג"כ להגעיל כלי יין לנזירים בכדי להשתמש ולבשל בהם מים או שאר משקין דילמא בשלו במדין יינם בכלי היין. ובבישלו לא אמרינן דנטל"פ כמ"ש הנוב"י הנ"ל. ועוד מבואר יותר כדברינו מדברי התוס' בנזיר ל"ז ע"ב. שהקשו ג"כ מנ"ל בנזיר טע"כ ותירצו וז"ל דבכולהו כלי מדין הצריך הכתוב הגעלה. אף לאותן שנבלעין מיין דנאסרו נזירי ישראל להשתמש בהן. דקרא בכולהי כלים כתיב. ואותן כלים שהמדינים בשלו בהם יין הוי אסירי לנזירי ישראל עכ"ל הרי שדקדקו בלשונם ואותן כלים שהמדינים בשלו בהם יין כדי לחלק כמ"ש הנוב"י הנ"ל. בין כלים שנאסרו רק ע"י כבישה בצונן. דאז מותרים לנזירים להשתמש בהם אף בלי הגעלה כמ"ש התוס' דבשאר משקין בכלי יין נטל"פ. משא"כ אם בשלו. אזי הטעם חזק ויתן טעם לשבח אף בשאר משקין וע"כ צריך הגעלה. והשתא גם מדברי הנ"ל יש ראי' לסברת הנוב"י הנ"ל:

## סימן יג

**בדין מילה. אם מלו תוך שמונה ימים מהו:**

**הנה** הרמ"א ביו"ד סי' רס"ב סעיף א' פסק. דאם מלו תוך שמונה ביום יצא. והקשה עליו הש"ך והא קיי"ל דמילה דוחה שבת. דכתיב וביום השמיני ימול אפי' בשבת. ומדדחי שבת. ע"כ שאם מל מקודם יום שמיני דלא יצא. כדמוכח להדי' במנחות ע"ב ע"א דאי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר. אמאי דחי שבת כו'. ועוד הקשה שם בסופו על הרמב"ם דפסק דמצות קצירת העומר דחי שבת. ופסק ג"כ דנקצר שלא כמצותו ביום כשר כרבי. דאיך אחז החבל בשתי ראשין הא מסוגי' דמנחות הנ"ל מוכח דאם נימא דדחי שבת. ע"כ צ"ל דנקצר שלא כמצותו פסול והניח בצ"ע. ובאמת כבר קדמוהו הלח"מ שהקשה כן על הרמב"ם בפ"ז דתמידין ומוספין הלכה ד' והניח ג"כ בצ"ע יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה ליישב ד' הרמב"ם. ואז ממילא יתורץ ד' הרמ"א הנ"ל. דהנה סוגי' הגמ' דמנחות הנ"ל. רצה מתחלה ליישב דרבי יסבור כר"ש רבו. דאמר כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים כשרים כל הלילה. ומ"מ לא הי' ממתין להם עד שתחשך. ומקריבים בשבת. ומינה אמרינן דבכ"מ אף בתחלת דחיית שבת. דידחה שבת מטעם חביבת מצוה בשעתה. אף דסבר רבי דנקצר ביום כשר. ואח"כ דחי הגמ' דהתם שאני. שהרי דחתה שחיטה את השבת. וכפירש"י כיון שכבר השחיטה דחתה שבת. ע"כ הותרה לדחות את השבת גם אצל הקטרת אברים. משום חביבת מצוה בזמנה. משא"כ לדחות בתחילה את השבת כמו קצירת העומר משום חביבת מצוה בזמנה. זה לא אמרינן. ולכך מסיק הגמ' דע"כ צ"ל דרבי ס"ל דקצירת העומר לא ידחה שבת יעו"ש. אמנם בסברת הס"ד והמדחה. איכא פלוגתא דתנאי בהא. בפסחים ס"ט א'. תניא אר"א אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת. (ור"ל אלו הקטר חלבים ואברים. דאפשר להמתין עד הלילה כדפי' התוס' שם בד"ה אם דחו כו' והשיגו על פירש"י והביאו ראי' לפירושם מן הירושלמי יע"ש) לא ידחו מכ"מ שלפני שחיטה את השבת. א"ל ר"ע דמה לי אם דחו מכשירי מצוה שלאחר שחיטה את השבת. שהרי דחתה שחיטה את השבת. ור"ל דשאני התם דכבר נתנה את השבת לדחות. משא"כ לדחות בתחילה. וז"ה כסברת המדחה במנחות הנ"ל. הרי חזינן דבזה פליגי ר"א ור"ע. דר"א ס"ל דעיקר הטעם הא דדחי הקטר חלבים ואברים. משום חביבת מצוה בשעתה. ור"ע ס"ל דעיקר הטעם הוא. מדכבר דחה שחיטה את השבת. אזי אמרינן כיון שהותרה הותרה נמי לענין הקטרת חלבים ואברים. ולפ"ז י"ל דסוגי' דמנחות אזלא לשיטת ר"ע כדאמר שם ר"י בהדי' ר"א בר"ש בשיטת ר"ע רבו אמרה. וע"כ מסיק שם מדר"א בר"ש ס"ל כשיטת ר"ע רבו. מסתמא גם רבי ס"ל כן. ודחיק לאוקמי דרבי ע"כ ס"ל דקצירת העומר לא דחי' את השבת. אבל הרמב"ם ס"ל כדר"א בפסחים הנ"ל וכן אמר ר"ש כוותי'. כדאמר

במנחות הנ"ל אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר כו'. דמוכח הטעם כפשוטו וכר"א משום חביבת מצוה בשעתה. וע"כ אף שפסק דנקצר שלא כמצותו כשר. מ"מ דוחה שבת לקיים חביבת מצוה בשעתה:

**ועוד** אוסיף בזה להוכיח. כי גם אמוראי פליגי בהאי. דהנה איתא לעיל במנחות ס"ד ע"א. איתמר שחט בשבת שתי חטאות של ציבור. ואינו צריך אלא אחת. אמר רבה חייב על השני' ופטור על הראשונה אפי' נמצאת כחושה. ופריך והא אמר רבה. כחושה ואח"כ שמנה פטור. ולא עוד שאומרים לו הבא שמנה. ומשני אב"א סמי כחושה מקמייתא. וא"א ההיא רבי אמי אמרה. ועלינו להבין להך א"א במאי פליגי ר"א ורבה. וע"כ צ"ל דבהא פליגי. דנחזי דבשחט כחושה. אם פסולה גם בדיעבד להקריבה. זה אינו דמהיכי תיתי לפסול אף בדיעבד. דלאו בעלת מום היא. רק כחושה אינה ממובחר נדרך כדאיתא ביומא ל"ד ב'. וכמ"ש התפארת ישראל במשניות בספ"י דמנחות. והאריך שם להביא ראי' ע"ז ממשמעת הרמב"ם דפ"ב דאמ"ז ה' ח' יעו"ש. ותמוה לי. דמלבד שכ"כ הרמב"ם בהדי' בפ"ב דשגגות ה' ט"ו יעו"ש. עוד גמ' ערוכה היא. שכחושה כשרה בדיעבד. לקמן במנחות פ"ד ב' גבי אם הביא ביכורים ממקום שאינו מובחר. דאר"ל אם הביא קידש דנעשה ככחוש בקדשים. ופירש"י בהמה כחושה קדשה. ואע"ג דלא הוה מצוה מן המובחר עכ"ל יע"ש. וכן פירש"י בהדי' במעילה י"ט ע"ב ד"ה מכדי כו' ובתוס' שם ד"ה ומכדי יע"ש. וע"כ צ"ל מה שפירש"י כאן דנקט הקרא דהקריבהו נא לפחתך. ג"כ רק לענין לכתחלה מיירי ולפ"ז יקשה על ד' רבה דקאמר אלא שאומרים לו הבא שמנה ושחוט. דלמה ידחה שחיטת השמנה את השבת. כיון שכבר שחט את הכחושה. שכשרה בדיעבד להקריבה אלא צ"ל דס"ל לרבה ג"כ כסברת ר"א בפסחים הנ"ל. דעיקר הטעם דדחי הקטר חלבים ואברים את השבת משום חביבת מצוה בשעתה. וע"כ ס"ל דה"ה משום מצוה מן המובחר נמי דחי' שבת. אבל ר' אמי ס"ל כדר"ע הנ"ל. דבתחלה לא ידחה את השבת משום חביבת מצוה בשעתה. אלא משום דכבר דחה השחיטה כמ"ש לעיל. ולכך גם משום לעשות חביבת מצוה מן המובחר. ג"כ אינה דוחה את השבת. כיון דגם הראשונה הכחושה כשר בדיעבד. וע"כ אמר דחייב חטאת עליו:

**ובזה** סרה ומיושב קושי' הת"י הנ"ל במה שהקשה שה על רבה והאריך לפלפל בזה יעו"ש. והשתא א"ש פסקי הרמב"ם הנ"ל דאזיל לשיטתי' שפסק בפ"ב דה' שגגות ה' ט"ו כד' רבה הנ"ל. וסברת רבה ע"כ צ"ל כמ"ש. משום דס"ל כר"א דחביבת מצוה בזמנה דוחה. וע"כ ס"ל דה"ה דחביבת מצוה לעשות מן המובחר ג"כ דוחה שבת. ושפיר פסק דגם קה"ע דותה שבת כהנ"ל:

**ומעתה** סרה ג"כ קושי' הש"ך על הרמ"א. שאף שאם מל בדיעבד בתוך ח' ימים יצא. מ"מ כיון דקבעה לה רחמנא עיקר זמן מצות מילה ביום השמיני. ע"כ דוחה את השבת לעשות חביבת מצות מילה בזמנו. וכמו שפסק הרמב"ם הנ"ל. ולא דמי למאי דאמרינן בעלמא דזריזין מקדימין למצות. ושהויא מצוה לא משהינן כדי לקיים מצוה מן המובחר. כמ"ש המ"א באו"ח סי' כ"ה ס"ק ב'. זה אינו דזה לא נאמר כ"א במצוה שלא קבעה לה רחמנא זמן קבועה. משא"כ במצוה דקבעה לה רחמנא זמן קבועה כמצות מילה ביום השמיני או קה"ע לקצור בליל מחרת השבת ע"ז לא שייך לומר דזריזין מקדימין לעשות לה טרם הזמן. רק כשהגיע הזמן אזי אמרינן מקדימין. ועי' בשאגת ארי' סי' נ"ב. מש"כ והשיג על הש"ך הנ"ל. חדא מן הסברא שמסתברא דכל היכא שמולהו קודם זמנו. לא קיים מצות מילה כלל דה"ל כאלו נכרת הגיד. דאין לו מה למול עוד כו' ועוד הקשה ממתני' דשבת קל"ז דקתני מי שהי' לו שתי תינוקות כו' ושכח ומל את שלאחר שבת בשבת חייב כו' ומפרש שם הגמ' הטעם בהדי' משום דלא עשה מצוה כלל. כיון שמל בתוך זמנו וכפירש"י שם. ועי' בש"א מה שהאריך. איברא מה שהשיג בראשונה מן הסברא הנ"ל. י"ל דהש"ך דקדק מלשון הרמ"א שכתב מלו תוך ח' וביום יצא עכ"ל. ולשון יצא הוא שיצא ידי חובת מצוה. וא"כ שפיר הקשה עליו הש"ך מסוגי' דמנחות הנ"ל. אך קושייתו השני' שהקשה ממתני' דשבת הנ"ל וכפי שמבואר בגמ'. חמורה היא דשפיר מוכח דבתוך זמנו אם מל. לא קיים מצות מילה כלל. אך מצאתי בהצל"ח בפסחים ע"ב בד"ה א"ל ר"ז כו'. דמיישב ג"כ ד' הרא"ש כסברת הש"א הנ"ל והביא ג"כ הראי' מגמ' דשבת הנ"ל. וכתב נמי דלשון הרמ"א יצא. מוכח דיצא ידי חובתו קאמר. אך אכתי תהדר עליו קושי' החמורה מגמ' שבת הנ"ל. ותי' ליישב דברי הרמ"א מקושי' הנ"ל דוודאי קודם זמנו לא נתקיימה המצוה. אבל אם מלו תוך ח'. כשיגיע יום שמיני. אזי מתקיימת מצוה זו שאמרה תורה ביום השמיני ימול. ר"ל שכשיגיע יום השמיני יהי' נימול. וא"כ שפיר קאמר לשון יצא. וגם לשון הגמ' דשבת הוא נכון. מ"ש רישא דלא עביד מצוה. היינו ביום השבת הזה שחיללו לא עביד המצוה אלא למחר כשיגיע יום השמיני שלו יעו"ש:

## סימן יד

### בדין מצות כתיבת ס"ת

**איתא** בשו"ע יו"ד בסי' ע"ר. מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב ס"ת כו' ובסעיף ב' איתא והאידנא מ"ע לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירושיהן כו'. ומקורו הוא מן הרא"ש שכתב כי הוא רק לדורות הראשונים שהיו כותבים ס"ת ולומדים בה. משא"כ האידנא שכותבין ס"ת אך לקרות בה. מצ"ע לכתוב ח"ת משנה וגמרא כו' דכתיב וללמדה

את בני ישראל שימה בפיהם כו' ומשמעות הרא"ש דבדורות האלה. ליכא מ"ע דכתיבת ס"ת כמ"ש הפרישה בד' הרא"ש והובא בש"ך שם ס"ק ה' יעו"ש:

**והקשה** הש"א ע"ז בסי' ל"ו. דלפ"ז יקשה מה דאיתא בסנהדרין כ"א. אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת. מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו כו'. וא"כ לד' הרא"ש הנ"ל מאי מצוה איכא לכתוב ס"ת עוד. דמאחר שיש לו ס"ת מה שהניחו לו אבותיו ויוכל לקרות בו יעו"ש. והנה באמת פי' הב"י דלא כהפרישה. דאין כוונת הרא"ש לפטור בזמן הזה ממ"ע דכתיבת ס"ת אלא שבא להוסיף האידנא במצות כתיבת שאר ספרים. אבל עלינו ליישב פי' הב"י בדברי הרא"ש הנ"ל. כי באמת מוכח לשון הרא"ש דכתב בהדי' הטעם דעיקר מצות כס"ת הוא אך בשביל הלימוד. מדכתיב וללמדה כו'. ממילא מוכח דבזמן הזה דאין לומדים בס"ת בטל מצותו. וא"כ תהדר עליו קושי' הש"א הנ"ל:

**ולענ"ד** נראה ליישב. אך מקודם ניישב קושי' המ"א באו"ח סי' צ' ס"ק ל' שהקשה לתי' הר"ן בשם י"א. דעשה דלעולם ב"ת אינו אלא משום איסור מת"ח. משום דכתיב ולא תחנם. וא"כ היכא דעביד לצורך מצוה. ולא משום טובת העבד דשרי. וא"כ מאי פריך הגמ' בברכות מ"ז ב' והא מהב"ע כו'. הא לדבריהם ליכא עבירה כלל. וכן הקשה הטו"א בחגיגה ב' ד"ה ועוד יע"ש. והניחו בקושי'. ונ"ל לתרץ בהקדם קושי' הנוב"י בסוף חו"מ מה"ק סתירת הסוגיות אהדדי. דמפני מה בברכות הנ"ל פריך והא מהב"ע כו' ובגיטין ל"ח לא פריך יעו"ש. וע"כ נ"ל דחדא מתורצת בחברתה. דהנה באמת סברת הי"א שבר"ן הנ"ל. קאי רק אליבא דר"ש דדריש טעמא דקרא. אף היכא שנצמח קולא עי"ז כמו שדרש ר"ש בחובל בגד אלמנה. דעשירה ממשכנין. וע"כ דרשינן גם כאן טעם דקרא דלעולם ב"ת. משום שלא ליתן להם מת"ח. וממילא אתי' קולא מזה. דהיכא דעשה לצורך עצמו. כגון לצורך מצוה דשרי. משא"כ לר"י דפליג על ר"ש בגמ' דב"מ הנ"ל דלא דרשינן טעמא קרא כה"ג. ממילא גם כאן גבי לעולם בה"ת לא דריש. ולא שרי אפי' לצורך מצוה:

**ולפ"ז** מיושב הסתירות. דגמ' דגיטין אזלא אליבא דר"ש דדריש טעמא דקרא. ולפ"ז נצמח קולא דהיכא שיעשה לצורך מצוה דשרי לשחרר. ע"כ אחר שתי' שם הגמ' דמצוה שאני לא פריך אח"כ והא מהב"ע. משא"כ גמ' דברכות אזלא לשיטת ר"י. ואליבי' פריך הגמ' שפיר והא מהב"ע כו' ואנן קיי"ל כר"י דלא דרשינן טעמא דקרא להוליד ממנו קולא. כמו שפסק הרמב"ם גבי בגד אלמנה ברפ"ג מה' מלוה כר"י יעו"ש. ועי' בתוי"ט בפ"ב דיבמות משנה ה' ובפ"ג דפרה משנה ז'. משא"כ דע"י שנדרש לנו טעמא דקרא. נצמח לנו חומרא. אזי לכ"ע דרשינן וכ"כ המלוא הרועים ח"ב בכלל ד' טעמא דקרא אות ט' יעו"ש. ולפ"ז יש ליישב הבנת הב"י בפי' הרא"ש הנ"ל. דאין כוונת הרא"ש מ"ש הטעם

ללמדה כו' דמכס"ת אך בשביל הלימוד. לפטור בזה"ז ממצות כס"ת. דזה אינו דלקולא לא נדרש. אלא כוונת הרא"ש לדרוש טעמא דקרא לחומרא להוסיף מצוה בכתובת שאר הספרים האידנא. אבל במצות כס"ת גם בזה"ז מחויב:

## סימן טו

**שאלה** ע"ד ספק בכור שקנה פרה מא"י. ושכח למוכרה ויש לו עד שראה שהיתה חולבת ביד הנכרי. והמוכר אמר. שהיא ילדה כבר ד' וולדות. וסדקי הקרנים לפי הגדת העולם מוכיחין ע"ז. מה דינו:

**תשובה** הן הדין מפורש ביו"ד סי' שט"ז סעיף ג' דפסק הרמ"א דאין סומכין על מה שהיא חולבת. ועוד הובא שם בסעיף א' בשם הג"מ דסימנים בסדקי אין מעלה ולא מוריד לסמוך עליהם יעו"ש. וכתב הש"ך שם דה"ה שאר סימנים דלא מהני. אך יש לי עיון בדבר נהי דסימנים דסדקי קרני' אינם מובהקים לסמוך עליהם לבד כמ"ש בהג"מ הנ"ל. מ"מ היכא שהיא חולבת. יועילו הסמנים דסדקי קרני' להצטרף עם היתר חולבת. דהרי מצאתי בתוס' חדשים בריש פאה משנה א' ד"ה והקרן. וז"ל ודרכה של פרה. כ"ז שיולדת ניתוסף בקרני' גילדי גילדי כו' יעו"ש. דהנה טעם האוסרים דס"ל דחלב אינו פוטר כד' ר"ת. אינו אלא משום דסמכינן מיעוטא דחולבה. לחזקת שלא ילדה עד הנה. כמ"ש התוס' בבכורות כ' ד"ה חלב פוטר יע"ש. ולפ"ז היכא דאיכא הני סימנים דסדקי קרני'. דרוב בהמות שלא ילדו לית להו הני סימנים. ה"ל כמיעוטא דמיעוטא. דאף ר"מ לא חייש. חדא רוב בהמות אינם חולבות אא"כ יולדות. ואפי' אם היא מאותו המיעוט דחולבות אף בלא ילדה. מ"מ מיעוט חולבות ההיא. לית להו הני סימנא. וא"כ ה"ל מיעוטא דמיעוטא דלד"ה לא חיישינן. והרי זה דומה למה שכתב הח"ס בחיו"ד סי' ט"ז לענין ספק נופל דח' ימים. דפסק שם ג"כ דמצטרף הסמנים שאינם רגילים להיות בנפלים להרוב שאינם נופלים. וכתב שם וז"ל וכמעט שהוא מיעוטא דמיעוטא. דרוב אינם נופלים. ומיעוט נופלים. רובא דידהו אין בהם סי' כמו אלו. והוה מיעוטא כמאן דליתא כו' יע"ש. ומתיר מטעם הנ"ל. אפי' לד' דגול מרבבה דספק בני ח' ימים. הוה ספיקא דאורייתא יע"ש. וכן כתב הח"ס בהדי' בתשובה סי' י"ז ד"ה ואפי' לחומרתו של דגול מרבבה. היינו בדלית להו הני תרי סימנים כו' יע"ש. וא"כ ה"ה בנידון דידן. דהסימנים בסדקי קרני' אינם רגילים להיות בפרה שלא ילדה. וכאשר צווחו ע"ז כל המומחים המצויים אצל בהמות. דבזמן הזה ניכר בסדקי קרני'. כמה וולדות ילדו להם. והם יאמרו דסימנים מובהקים. דלכה"פ דיועילו להצטרף עם היתר דחולבת דה"ל כמיעוטא דמיעוטא כהנ"ל:

**ועוד** דכאן יש לנו להקל טפי מדמצינו רוב הראשונים התוס' והרא"ש והרמב"ם והרמב"ן וכ"פ המחבר בשו"ע יו"ד הנ"ל. דחלב פוטר לגמרי. מטעם דאזלינן בתר רובא דאינם חולבות אא"כ יולדות. ומיעוט דחולבות אפי' בשלא ילדו מקודם הוה מיעוט דאינו מצוי כלל. א"כ י"ל דאף המחמירים דחלב אינו פוטר. מ"מ מצרפין הני סימנים הנ"ל להיתר חולבות דה"ל מיעוטא דמיעוטא כהנ"ל:

**ועוד** דכאן יש לנו ג"כ להעמיד את הולד בחזקת שאינו קדוש בבכורה. שהוא חולין במעי אמו. כמ"ש התוס' בבכורות כ' הנ"ל וביבמות קי"ט ד"ה מחוורתא כו' וכמבואר בהרא"ש יבמות הנ"ל יעו"ש:

**אך** וכי מפני שאנו מדמים לסברת ח"ס. נעשה מעשה להקל כ"כ. עכ"ז אמינא להתיר בזה שמטיל בו פסול ע"י א"י דלד' רש"י ותוס' איסור להטיל מום בקדשים בזה"ז אינו אלא מדרבנן. א"כ ספק בכור כזה שהי' חולבת וסדקי קרני' כהנ"ל. וכמ"ש הנוב"י במה"ת סי' קצ"ב. ובח"ס סי' שי"ח ע"ד השאלה שם באופן אחר שכתבו לבסוף לסמוך ולהתיר בזה האופן:

ומקורו י"ל כדאמר רב משרשי' בשבת קל"ט ע"א. וליתן לתינוק ישראל כו' יעו"ש:

**ועוד** י"ל בנידון דידן. כיון שגם המוכר אמר כי ילדה ד' וולדות. א"כ מיקרי מסיח לפי תומו. דאם להשביח מקחו מטעם המבואר בעט"ז הובא בש"ך ס"ק ב' יע"ש. הוי סגי להמוכר להגיד כי ילדה כבר וולד אחד או שתים. ול"ל להגיד כי ילדה ארבעה. א"ו דקושטא קאמר. וזהו כסברת הט"ז במעשה שלו בסי' הנ"ל סס"ק ד' יעו"ש. וא"כ מסיח לפי תומו גם הרמ"א מודה דמצטרף עם ההיתר דחולבת. וע"כ נראה לי ברור להתיר בזה האופן כהנ"ל:

## סימן טז

**שאלה** אם האב איננו בביתו לפדות את בנו אם יכול אחר לפדות את בנו עבורו שלא מדעתו. או לא:

**תשובה** הנה גם בעיקר השליחות אם האב בעצמו יוכל לעשות שליח לפדות את בנו. איכא מחלוקת דהרמ"א ביו"ד סי' ש"ה סעיף י' פסק דאין האב יכול לפדות ע"י שלוחו ומקורו מהריב"ש. אך הט"ז והש"ך וביאור הגר"א כלם השיגו על ד' הרמ"א הנ"ל דהלא קיי"ל בכ"מ שלוחו ש"א כמותו. וע"כ הסכימו להלכה שהאב יכול לפדות ע"י שליח יעו"ש:

**אך** לי קשה עוד על הרמ"א הנ"ל ממה שכתב בעצמו בטור יו"ד בסי' רס"ד בד"מ ס"ק א' וז"ל כתב הא"ז אם האב הוא מוהל אסור לתן למוהל אחר וצ"ע מ"ש ממצוה אחרת

דיכול לעשות שליח במקומו עכ"ל. הרי חזינן שהוא בעצמו תמה על הא"ז מהא דקיי"ל שלוחו שא"כ. ולמה פסק כאן גבי פדיון הבן דאין האב יוכל לפדות ע"י שליח תקשי' לי' לנפשו מהא דקיי"ל שלוחו שא"כ:

**והנה** ד' הא"ז הנ"ל יש ליישב מקושי' הד"מ הנ"ל בהקדם להבין ד' הש"ך. דלכאורה גם הוא סותר ח"ע דכאן פסק דיכול האב לפדות ע"י שליח מטעם דששא"כ. ובחו"מ סי' שפ"ב ס"ק ד' כתב וז"ל ומתשובת הרא"ש שהבאתי מוכח דמי שהוא מוהל אינו רשאי ליתן את בנו לאחר למוהלו כו' ולדעתי הם מבטלין מ"ע כו' עכ"ל. וקשה לי הלא ביו"ד הנ"ל בעצמו צעק מהא דקיי"ל ששא"כ. ונחשב כאילו עשה האב בעצמו. וי"ל ע"פ מ"ש הכו"פ ביו"ד סי' כ"ח לחלק בין שצוה לכסות לאחר בתורת שליחות. היינו דא"ל עשה בשליחותי אזי מותר דשלוחו ש"א כמותו. משא"כ אם אמר לו לכסות בסתם בדרך כיבוד היינו שמכבדו לכסות ולא מפרש בתורת שליחות אסור ע"ש. וא"כ י"ל דגם ד' הש"ך יש לחלק בכך דהא דכתב בחו"מ הנ"ל דאינו רשאי ליתן את בנו לאחר למוהלו כוונתו דוקא ליתן בדרך כיבוד אזי אסור. אבל אם הי' א"ל בתורת שליחות כהנ"ל אזי באמת ס"ל דמותר וכמו שכתב בפדיון הבן הנ"ל מטעם ששא"כ:

**ובזה** מיושב מה שהקשה בספר קהלת יעקב בסוף השו"ת בסי' ב' בד"ה שוב כו' מהא דאיתא בגמ' שבת קל"ג א' גבי מילה בצרעת דמקשה הגמ' ואי איכא אחר ליעבד אחר כדר"ל דאמר כל מקום כו' אם אתה יכול לקיים שניהם כו' ואי נימא כדברי הש"ך דאסור מה"ת לתת לאחר למול כשהאב יכול למול בעצמו היכי קרינן לי' אפשר לקיים שניהם כו' יעו"ש. ולפמ"ש בד' הש"ך לק"מ דמכ"מ אפשר לקיים ע"י אחר בתורת שליחות. דהש"ך אוסר רק בתורת כיבוד כהנ"ל. והנה לחילוק זה הסכים גם החכמת אדם בב"א בשער או"ה סי' ז' דלא כהת"ש ע"ש. ולפ"ז י"ל דגם כוונת הא"ז הנ"ל הוא כן מדכתב הא"ז בלשונו ואסור ליתן למוהל אחר י"ל ג"כ דדוקא ליתן בתורת כיבוד אסור. אבל בתורת שליחות אה"נ דס"ל דמותר דששא"כ:

**אולם** הקצוה"ח בסי' שפ"ב ס"ק ב'. כתב לפרש בד' הא"ז שגם בתורת שליחות ס"ל דאסור. וקושי' הד"מ שהקשה מהא דקיי"ל שלוחו שא"כ מיישב ע"פ דברי התוס' רי"ד דכתב כל מצוה המוטלת על גופו לעשות לא מהני שליח. ומה"ט גם בכסוי ומילה ל"מ שליח יעו"ש:

**אך** תמוהים לי דבריו חדא דכבר השיג הקצוה"ח בעצמו על דברי תוס' רי"ד בסי' קפ"ב יעו"ש ועוד קשה לי מגמ' נדרים ל"ו שהביא הט"ז הנ"ל דאיב"ל התורם משלו על של חבירו. צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת. ופירש"י והר"ן

משום דזכין לאדם שלא בפניו. ומסתמא ה"ל כשלוחו עכ"ל הר"ן. ולפי סברת תוס' רי"ד הנ"ל גם מצות התרומה הוא על גופו לעשות. ואיך יכול אף בהדי' לעשות שליח לתרום. וכמ"ש התוס' רי"ד שם וכן בתרומה הוא נותן מפירותיו עכ"ל. ואיך יפרנס סוגי' דנדרים הנ"ל הא התם לא יתן המשלח כלום מפירותיו. רק הכל משל השליח. ואיך מהני שליחותו:

**אך** יש ליישב קושיתינו הנ"ל על התוס' רי"ד מגמ' דנדרים הנ"ל. די"ל דאה"נ דלענין קיום המצוה הפרשת תרומה שמוטל על הבעלים באמת לא יצאו הבעלים יד"ח אם האחר תורם ויהיב פירות שלו מאחר שהבעלים לא נתנו כלום מפירותיהם. אך עיקר האיבעי בגמ' הנ"ל אם ניתקנו הפירות ע"י הפרשת אחר להכה"פ מאיסור טבל. וה"פ מי אמרינן כיון דזכות הוא לו להעביר מן הפירות איסור של טבל. ע"ז מהני תרומתו שיהיו לכה"פ פירותיו מתוקנים או דילמא מצוה דילי' היא וניחא לי' למעבדי' ואזי אף פירותיו אינם מתוקנים כלל:

**ויש** לנו להביא ראי' למש"כ לתרץ את התוס' רי"ד הנ"ל. דהפי' מה דבעי בנדרים הנ"ל. אינו אלא לענין אם הפירות מתוקנים מאיסור טבל. אבל לענין מצות נתינת התרומה לכהן לא יצא י"ח מה שאחר נתן התרומה בעדו. ממש"כ התוס' רי"ד בעצמו הובא במל"מ פ"ו מה' מתנות עניים וז"ל ודאי מצוה לתת דבר חשוב כיון דכתיב ונתן. אבל אם אינו רוצה לקיים מצות נתינה. ותרם רק חטה אחת פוטרת הכרי ויצא מידי טבל. רק שלא קיימו הבעלים מצות נתינה יעו"ש. וכ"כ הנוב"י מה"ת חיו"ד סי' ר"א מסברא דנפשי' בדבר חדש יעו"ש הרי דמחלק התוס' רי"ד הנ"ל דשני ענינים יש בהפרשת תרומה להפקיע איסור טבל. סגי בהפרשת חטה אחת לבד. אבל לקיים מצות נתינה לכהן צריך שיעור ולפ"ז שפיר בעי הגמ' בנידון אם אחר תורם משלו על של חבירו אם צריך דעתו. מי אמרינן כיון דזכות הוא לו. ר"ל היינו מה שפירותיו מתוקנים מאיסור טבל כמ"ש לא צריך דעת. או דילמא מצוה דילי' היא. ור"ל אף לתקן איסור טבל. ניחא לי' למעביד בעצמו כמ"ש לעיל:

**ונחזור** לנידון דידן בענין שליחות פדיון בכור. דלכאורה יש להוכיח כד' הש"ך והט"ז הנ"ל דיוכל לפדות ע"י שליח. מגמ' ערוכה. דאיתא בבכורות נ' ע"א ר"א שדר לי' שבסר זוזי לראבד"ר בפדיון הבן פו' הרי ש"מ דיוכל לפדות ע"י שליח. אכן לפמ"ש בשו"ת ח"ס בחיו"ד סי' רצ"ז לחלק. דהיכא דהאב שולח ממון לכהן ע"י שליח זה לא מיקרי שליחות כלל. אלא מעשה קוף בעלמא קא חשיב. ובהא כ"ע מודים דמותר לעשות שליח כה"ג. כי פליגי היכא שהשליח נותן ממון של עצמו ורוצה לפדות את בן חבירו. דומי' דהתורם

משלו על של חבירו בהא ס"ל להריב"ש דאינו נפדה ע"י שליח ע"ש. ולפ"ז יש לדחות ראייתי מהגמ' בכורות הנ"ל דשם מיירי בהדי' דשדר רב אשי לר"א הכהן מעות הפדיון דבכה"ג לד' הח"ס הנ"ל כ"ע מודים דמהני. אבל משמעות פשט הרמ"א דכתב דאין האב יכול לפדות ע"י שליח אפי' אם ישלח האב מעותיו ע"י שליח דגם זה בכלל שליחות נחשב. וכ"כ הט"ז בהדי' שם וז"ל מצינו בכל התורה שלוחו שא"כ. ובמה יתמעט כאן שליח ששלחו האב לפדות ונתן לו ממון לזה מה שהגיע לכהן. ועי' ג"כ מ"ש הדגול מרבבה בסי' הנ"ל ובחידושי דרע"א יעו"ש. וא"כ לדעתם תהדר ראייתי מגמ' בכורות הנ"ל. ומ"מ יש לדחות באופן אחר. די"ל דשם מיירי שכבר פדה רב אשי בעצמו את בנו לראבד"ר הכהן כדינו ונתן לו חפץ השוה יותר מחמש סלעים דמותר לפדות במשכון ואח"כ שלח לו ר"א המעות לפדות את המשכון. א"כ לא מיירי התם משליחות פדיון הבן כ"א משליחות פדיון המשכון כהנ"ל. שוב מצאתי במהרי"ט בפ"ח שמפלפל בזה יעו"ש: **ומעתה** אחרי אשר מעיקר שליחות אם האב גופא יכול לעשות שליח יש **מחלוקת** כהנ"ל ומה גם אם יכול אחר לפדות את בן חבירו שלא מדעתו בוודאי יש להחמיר. וראיית הט"ז בסי' הנ"ל ס"ק י"א שהביא מגמ' נדרים הנ"ל דפסקינן דלא צריך דעתו יעו"ש. וכ"כ שם בביאור הגר"א ס"ק י"ז. דאף אחר יכול לפדות אפי' בלא דעתו של אב. דלא עדיף ממע"ש ונר"ב והקדש כו' יעו"ש:

**אך** יש לחלק. דהתם גבי תרומה. או מע"ש אין המצוה רמי' עלי' דגופא. ומצי לאחר עד זמן האכילה כמ"ש רש"י בגיטין מ"ז ב' ד"ה מדאורייתא כו' ולא דמי למעשר כו' דמעשר טביל ואסור לי' באכילה ולאו מצוה דרמי' עלי' היא כו' אבל ביכורים מצוה דרמי' עלי' היא עכ"ל. ולפ"ז שפיר יש לומר שזכות הוא לו מה שתורם חבירו בעדו. משא"כ במצות פדיון הבן. דמצוה דרמי' על גופו היא מאן לימא לן דזכות הוא לו. מה שחבירו פודה בעדו. ועוד איכא לחלק בין מצוה דתרומה שיכול עוד לקיים מצות דנתינת תרומה בכל שנה ושנה. וע"כ איכא למימר דלא קפיד אם יקרה פעם אחת. שתורם חבירו בעדו שעוד יכול לקיים המצוה בימים הבאים. משא"כ מצות פדיון הבן שזה לא יוכל לבוא בידו כ"א בפעם הזאת בכל ימי חייו בוודאי הסברא נותנת דחביבה לו מאוד. וניחא לי' למעביד בעצמו מע"י אחר:

## סימן יז

### ישוב לקושי' הכו"פ

**הכו"פ** בסי' כ"א ס"ק ב'. הקשה לרב אדא בר אהבה. דס"ל בחולין כ"ח א' וושט ולא קנה דלא נתכשר בשחיטת קנה לבד. וס"ל נמי בע"ז נ"ד דאדם אוסר דבר שאינו שלו

ע"י מעשה כ"ד כר"ה ועולא וא"כ תקשה לדידי' קושי' הגמ' מהברייתא דשלש חטאות הא מכי שחט פורתא אסרה אידך מחתך עפרא בעלמא הוא וליכא לשנויי כתי' הגמ' בחטאת העוף וכגון שהי' חצי קנה פגום דהא איהו ס"ל דשחיטת קנה לא מהני כלל והניח בצ"ע יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה ליישב. ע"פ מה דאיתא בב"ק ע"א ב' דפריך הגמ' ור"מ אמאי מחייב שוחט לעכו"ם כיון דשחט פורתא אסרה ואידך לא דמרי קא טבח כו' ופירש"י משום זבחי מתים וקס"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף. ומתחלתה נאסרה משום זבחי מתים כו' יעו"ש. וא"כ מוכח מפירש"י דלמ"ד אינה לשחיטה אלא בסוף לק"מ קושי' הגמ' דלדידי' לא נאסרה מתחלתה משום זבחי מתים עד סופו. וא"כ ניחא דהא דמרי קאי טבח. אך התוס' לא ס"ל כפירש"י, וכתבו שם בד"ה כיון ששחט וז"ל ואפי' למ"ד אין לשחיטה אלא בסוף נאסרת בפורתא קמא שהאיסור תלוי במעשה ולא בשחיטה כדאמרינן בחולין מ'. ואע"ג דהמשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה כו' עכ"ל. וצריך ליישב לד' רש"י שלא יקשה עליו קושי' התוס' הנ"ל מחולין הנ"ל. וצ"ל דרש"י ס"ל דסוגי' דחולין אזלא ג"כ רק למ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף וקיי"ל כמותו ועוד יותר ניחא דמאן הוא מרא דשמעתא דאמר בחולין הנ"ל דהמשתחוה כו' עשה בה מעשה אסרה הוא עולא משמי' דר' יוחנן ור' יוחנן אזיל לשיטתו דהוא ס"ל בחולין כ"ט דישנה לשחיטה מתחלה עד סופו ולכך לדידי' אף בתחלת שחיטה מיקרי זבחי מתים. משא"כ לר"ל דס"ל שם דאין לשחיטה אלא בסוף ס"ל לרש"י דוודאי בתחילת שחיטה לא מיקרי זביחה כלל לקרוא זבחי מתים עד לבסוף שיוגמר שחיטתו:

**ואין** להקשות ע"ז מפירש"י בחולין מ' ב' ד"ה מחתך בעפר כו' שכתב רש"י ואע"ג דאמרינן שחט סימן כו' שהרי עשה מעשה חטאת העוף בחוץ כו' עכ"ל והנה זה הוא רק למ"ד אין לשחיטה אלב"ס. אבל למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ע"ס חייב משום שחו"ח אף במיעוט סימנים ולא נצרך לסברת מעשה חטאת העוף כמבואר זה לעיל בחולין כ"ט יעו"ש. וא"כ משמע לכאורה מדברי רש"י הנ"ל דגם אליבא למ"ד דאין לשחיטה אלא בסוף ג"כ אסרה בתחילת השחיטה כד' התוס' דב"ק הנ"ל. וא"כ דברי רש"י הנ"ל סתרי אדברי רש"י דב"ק הנ"ל:

**זה** אינו די"ל דכוונת רש"י בחולין הנ"ל אינה אלא לחזק קושי' הגמ' דפריך ואי אמרת כיון דשחט בה סימן אחד אסרה אשחו"ח לא לחייב דמחתך בעפר הוא. ומדנקט המקשן דשחט בה סימן אחד מוכח דס"ל לר"ה דוקא סימן אחד אמר וכן מוכח ג"כ מתי' דר"פ יעו"ש בגמ'. וע"ז הקשה רש"י ואע"ג דאמרינן שחט סימן כו' שהרי עשה מעשה דחטאת

העוף בחוץ כו' ור"ל דאפי' למ"ד דאין לשחיטה אלב"ס מחויב אשחו"ח. וכ"ש למ"ד דישנה לשחיטה מתע"ס. וע"ז תי' ה"מ היכי דגמר לשחיטה בעודה קדשים כו' וטעמא דהתם דישנה לשחיטה כו'. ר"ל דהאי סימן אחד בפנים נמי שם שחיטה עליו ולאפוקי הכא דסימן השני לא אישחט כלל דמחתך בעפרא הוא. וע"כ סי' קמא נמי לאו שם שחיטה עליו וכן פי' המהרש"א כוונת סוף דברי רש"י הנ"ל. שכתב טעמא משום דישנה כו' יעו"ש. דאל"כ יסתרו דברי רש"י מני' ובי' דמתחלה הביא רש"י הטעם שהרי עשה מעשה חטאת העוף וזהו אפי' למ"ד דאינה לשחיטה אלב"ס יעו"ש:

**אבל** באמת ד' רש"י דקושי' הגמ' דחולין הנ"ל. ע"כ אזלא רק למ"ד דישנה לשחיטה מתחילה ע"ס דאז אחר ששחט סי' אחד מיקרי זבחי מתים. ואח"כ כשחתך הוא עפרא בעלמא. משא"כ למ"ד אין לשחיטה אלא בסוף לא מקרי זבחי מתים עד לבסוף שיוגמר שחיטתו וא"כ שפיר מחויב על שחו"ח כמו שפירש"י בב"ק הנ"ל. ולפ"ז מיושב קושי' הכו"פ הנ"ל על ראב"א דהוא יסבור כר"ל דאין לשחיטה אלא בסוף. וא"כ לדידי' לא קשה כלל מברייתא דשלש חטאות הנ"ל. ולא צריך לדידי' לאוקמי' דוקא בחה"ע ובחצי קנה פגום:

**אולם** הא תינח לפירש"י שפיר מיושב. אבל לד' התוס' הנ"ל דס"ל דאפי' למ"ד אין לשחיטה אלא בסופו. מ"מ לענין איסור תלוי במעשה ומקרי זבחי מתים אף בתחילת שחיטה לכ"ע. וגם קושי' הגמ' דחולין הנ"ל. אזלא אליבא דכ"ע. א"כ. תהדר קושי' הכו"פ לראב"א לדוכתי':

**ונ"ל** ליישב באופן אחר אליבא דכ"ע בדרך פשוט דהנה בחולין מ"א ע"א מסיק הגמ' כתנאי ופירש"י דר"ה ס"ל כת"ק דאמר אוסר אדם דבר שאינו שלו יעו"ש. אך לכאורה קשה איך נוכל לומר דר"ה כת"ק ס"ל הא הת"ק דוקא ניסוך קאמר דמעשה רבה היא כפירש"י לעיל דף מ' ע"ב ד"ה אין אדם כו' יעו"ש. ור"ה סובר דגם מעשה כ"ד סגי כמבואר בגמ' לעיל מ' ע"ב. וי"ל דר"ה יתרץ דאה"נ דלת"ק נמי גם במעשה כ"ד סגי. והא דקתני בברייתא ניסוך דזהו מעשה רבה. אינו אלא לרבותא דריב"ב וריב"ב נקט דכח היתירא עדיף לאשמעינן דריב"ב וריב"ב אפי' במעשה רבה ס"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ומעתה מיושב קושי' הכו"פ הנ"ל על ראב"א הנ"ל מהברייתא דשלש חטאות הנ"ל דראב"א יתרץ דהברייתא הנ"ל אתי' כריב"ב דס"ל אפי' במעשה רבה אין א"א דשא"ש. וא"כ ל"ק קושי' הגמ' כיון ששחט סימן אחד אסרה כו' דהא א"א אוסר דבר שאינו שלו ולא פקעה שם קדשים מיני' כפירש"י בדף מ"א ע"א ד"ה ואי אין אדם

אוסר כו' דהא לא פקע שם קדשים מיני'. ומיהו איהו מחייב משום עובד עכו"ם דמ"מ אע"ג דלא מיתסרא מיפלח פלחא עכ"ל. וראב"א ס"ל כר"ה ועולא דס"ל כת"ק וכהנ"ל:

**ואין** להקשות דלפ"ז מאי פריך הגמ' לעיל על ר"ה מברייתא דשלש חטאות הנ"ל לתרץ נמי דההיא ברייתא אתי' כריב"ב וכהנ"ל. ע"ז י"ל דמעיקרא עוד לא ידע הגמ' הך ברייתא דתנאי הנ"ל. ועוד י"ל דעדיפא מתרץ אליבא דר"ה אליבא דכ"ע. משא"כ לראב"א ע"כ אין דרך אחרת לתרץ כ"א דהברייתא דש"ח הנ"ל אתי' כריב"ב וכמ"ש:

**שוב** מצאתי בשו"ת עונג יו"ט בסי' נ"ח שמיישב ג"כ קושי' הכו"פ הנ"ל. כמ"ש מקודם דתלי' בפלוגתא אם ישנה שחיטה מתע"ס או חינה אלא בסופו יעו"ש. ותמי' לי שלא שת עיניו הבדולחים להביא דברי רש"י דב"ק הנ"ל. אבל התוס' כתבו בהדי' דלא תלי' כלל בהך פלוגתא הנ"ל כמ"ש לעיל. וא"כ תהדר קושי' הכו"פ לדוכתא:

**איברא** אחר עיוני מצאתי שקושי' הכו"פ אין לה מקום כלל דהלא מבואר בתוס' תענית כ' ע"ב ד"ה א"ל כו' ובע"ז ל"ה ע"א ד"ה חדא קתני כו' דתרי רב אדא בר אהבה הוה אחד הי' בימי האמוראים הראשונים. והשני תלמיד דרבא הוה יעו"ש. וא"כ כאן בחולין כ"ח שנחלק ראב"א עם רב נחמן על הא דתנן במתני' אחד בעוף דר"א ב"א אמר וושט ולא קנה. ור"נ אמר או וושט או קנה הוא מהאמוראים הראשונים כמ"ש התוס' בע"ז הנ"ל. ומה דאיתא בגמ' דע"ז הנ"ל דף נ"ד. דר"א ב"א ס"ל דאדם אוסר דבר שא"ש הוא ראב"א בתרא שהרי הזכיר אותו אחר תירוצו של רבא יעו"ש. ש"מ שהוא הי' בתרא תלמידו של רבא. וא"כ אין מקום לקושי' הכו"פ הנ"ל:

**אולם** יש לדחוק וליישב דכוונת קושי' הכו"פ הנ"ל. קאי לשיטת רש"י בקדושין ע"ב ב' ד"ה זה היום כו' דמבואר משם דרש"י ס"ל דרק חד רב אדא בר אהבה הי'. שהאריך ימים הרבה יעו"ש ובתוס' שם ד"ה יושב כו'. אך לשיטת רש"י כבר בארנו לעיל דלא קשה כלל:

**ואגב** נביא בזה. מה שראיתי בהאי עניינא בשו"ת עונג יו"ט הנ"ל בסי' ס' שכתב שם נסתפקתי בהא דקי"ל דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה. היאך הדין אם הי' סבר שהבהמה שלו. ושחטה לעכו"ם אם נאסרת או לא דאפשר לומר כיון דתקרובת עכו"ם תלי' רק ע"י המחשבה כמ"ש התוס' ביבמות פ"ג ד"ה אין אדם אוסר דשא"ש. וא"ת ומ"ש מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חבירו שנאסר. ואר"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כו' יעו"ש. ולפ"ז בנידון הנ"ל שהי' בטעות אזי י"ל דטעות מבטל המחשבה ולא חיילה. ורצה להביא שם ראיה מהא דפריך הגמ' בחולין הנ"ל לר"ה מהברייתא דשלש חטאות הא התם בשוגג ובטעות היתה א"ו דטעות לא מבטל המחשבה. ואח"כ

דחה די"ל דשגג רק בדין איסור. דסבר שמותר לעשות כן אבל עכ"ז כוונתו הי' להפסיד הקדשים ועי"ש מה שהאריך. ותמיהני הלא יוכל לפשוט מהא דפריך שם בחולין מ"א ע"א למ"ד דאין אדם אוסר דשא"ש ממתני' דגיטין המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור ובמזיד חייב. אלמא דאדם אוסר דשא"ש יעו"ש. ואפ"ה קתני ברישא בשוגג פטור ופירש"י דלא ידע כו' או קסבר דיין שלו הוא עכ"ל. וע"כ הוכרח רש"י לפרש כן דאין לפרש כאן בשוגג כדפי' העונג יו"ט הנ"ל. דר"ל דשגג רק בדין איסור דסבר שמותר לעשות כן. אבל עכ"ז כוונתו להפסיד. דא"כ ה"ל לחיובי' לשלם אלא ע"כ דשגג וטעה דסבר דליכא איסור ולא הפסד בדבר או שסבר דיין שלו הוא. ש"מ מהכא דטעות אינו מבטל המחשבה שבאה ע"י מעשה רק שפטור מלשלם בשוגג משום דהיזק שאינו ניכר הוא כפירש"י שם:

## סימן יח

### עוד ישוב לקושי' הכו"פ על הרמב"ם

**הכו"פ** בסי' ס"ב ס"ק ב' הקשה על הרמב"ם דפסק בסוף ה' מלכים דאמה"ח בעוף אינו נוהג בב"נ. מהא דאמרינן בפסחים ע"ג א' למ"ד מקלקל בחבורה פטור מהא דתני' השוחט בשבת לעכו"ם ובחוץ חייב שלש חטאת ומה תיקן. ופירש"י דל"ל לטהרה מידי נבלה דהא תק"ע מטמא באוהל. ומשני הגמ' שתיקן שמוציאו מידי אבמה"ח. ופירש"י לב"נ שאם אכלו לא היה נהרג. וכן פירש"י בחולין מ' ע"א ד"ה שלש חטאות יעו"ש ושם בחולין הנ"ל הוכיח הגמ' מדלא תנא זבח ש"מ דבחטאת עוף מיירי. וא"כ קשה לד' הרמב"ם הא בעוף ליכא אזהרה לב"נ כלל, וא"כ תהדר קושי' לדוכתה היאך חייב על שבת הא מקלקל הוא ובמה תיקן. ותי' שם הכו"פ ע"פ שיש לדקדק בפירש"י הנ"ל ל"ל לפרש התיקון להוציא מידי אבמה"ח לב"נ דוקא. הלא גם בישראל איכא תיקון זה דנהי דאסור בלא"ה לישראל משום תק"ע או שחו"ח. מ"מ מלקות לא מחייבי עלייהו. כ"א בדאיכא כזית בשר אבל משום אמה"ח אף במשהו בשר וגידין ועצמות משלימות לכזית נמי חייב. כדאיתא בחולין ק"ב ע"א. וצ"ל דרש"י פי' דקושי' הגמ' דפריך למ"ד מקלקל בחבורה פטור. היינו ר' יוחנן אליבא דר"ש כמ"ש התוס' שם בד"ה לדברי האומר כו' יעו"ש. ולכך מוכרח רש"י לפרש התיקון רק לב"נ דלישראל ליכא שום תיקון כלל אף לענין מלקות דהא ר"ש ס"ל כ"ש למלקות. ולפ"ז מיושב פסק הרמב"ם דאיהו יפרש דקושי' הגמ' קאי רק לר"י דס"ל ג"כ מקלקל בחבורה פטור. ושפיר משני דתיקן שמוציאו מיד אמה"ח. גם לישראל דאין חייב על משהו בשר וגו"ע. אלא צריך כזית בשר והכל מיירי בישראל ולא בב"נ כלל יעו"ש. אבל דבריו תמוהים. חדא מה שתי' דברי רש"י

דרש"י יפרש קושי' הגמ' לר"י אליבא דר"ש דס"ל מקלקל בחבורה פטור כפי' התוס' הנ"ל הלא שיטת רש"י מפורשת בשבת ק"ו ע"א בד"ה ברייתא ר"ש כו' דר"ש ע"כ ס"ל דמקלקל בחבורה חייב, וכן פי' ר"ש הובא בתוס' שם ד"ה חוץ יעו"ש. ועוד מה שמתרץ ד' הרמב"ם דיש תיקון גם לישראל. דלא חייב על משהו בשר וג"ע מצרפין לשיעור כזית כדין אמה"ח ליכא שום תיקון בהא דבלא"ה לוקין כאן בכ"ש משום תק"ע כדפסק הרמב"ם בהדיא בריפי"א דמ"א. דתק"ע אף בכ"ש היו לוקין עליו משום שנאמר ולא ידבק בידך מאומה מן החרם יעו"ש. וממילא דברי רש"י מיושב בזה. דלכך הוכרח לפרש התיקון לב"נ דוקא. אבל על הרמב"ם קושייתו תהדר לדוכתא כהנ"ל. שוב מצאתי בטורי אבן בחגיגה בדף י"ג ד"ה אין מוסרין דמיישב ג"כ פירש"י הנ"ל כמ"ש. אך לא הביא פסק הרמב"ם הנ"ל אלא מקיים מסברא דנפשי' וכתב מדכתיב גבי תק"ע ולא ידבק בידך כו' אטו אכילה כתיב דניבעי שיעור כו' יעו"ש:

**ולענ"ד** נ' ליישב את הרמב"ם הנ"ל מקושי' הכו"פ הנ"ל ע"פ מ"ש הראש יוסף בחולין הנ"ל מ' ע"א דהא דכתב רש"י דלענין מידי נבילה ליכא תיקון דהא בלא"ה תק"ע מטמא באוהל הוא דוקא בחטאת של בהמה דלא שייך בו טומאת בית הבליעה. אבל בחטאת של עוף טהור דחידוש הוא שאינו מטמא כ"א בבית הבליעה בוודאי יש בו תיקון לענין טהרה דמשום תק"ע וודאי לא מטמא בבית הבליעה דהוה מגע בית הסתרים כ"א מצד נבילת עוף טהור דגזה"כ הוא שיטמא. ולזה מהני שחיטתו לטהרו בתחב לו חבירו בסוף בית הבליעה יעו"ש ומה דכתב רש"י בפסחים דליכא תיקון לענין טהרה וגם הגמ' מתרץ דהתיקון רק להוציא מאמה"ח תי' ג"כ הרא"י הנ"ל משום דסוגי' דפסחים ס"ל דבחטאת בהמה מיירי כמ"ש התוס' חולין מ' ד"ה אי הכי כו' דגם מתחילה ס"ד דהגמ' לאוקמי' הכי יעו"ש בר"י הנ"ל. ומעתה שפיר מיושב קושי' הכו"פ על ד' הרמב"ם הנ"ל מאחר דסוגי' הגמ' דפסחים שהוצרך לתרץ דתיקן להוציא לאמה"ח. וע"כ התיקון רק לב"נ דלישראל ליכא תיקון לאמה"ח כלל דבלא"ה לוקין על כ"ש משום אכילת תק"ע כהנ"ל איירי הגמ' בבהמה דשפיר איכא איסור אבמה"ח גם לב"נ בבהמה אך לפי האמת דדייק הגמ' מדלא תני זבח ש"מ בחטאת העוף מיירי. אזי לא צריך התיקון לענין אמה"ח. אלא י"ל פשוט דהתיקון לענין טהרת נבלה מבית הבליעה כמ"ש הר"י הנ"ל:

## סימן יט

### ישוב על הרמב"ם לקושי' הגרע"א

**איתא** בחידושי רע"א ליו"ד בסי' כ"ז בש"ך ס"ק ב' שהשיג, על דברי הכו"פ הנ"ל שכתב בד' הרמב"ם דס"ל דאמה"ח בעוף אינו נוהג האיסור בב"נ מסוגי' ערוכה בחולין ק"ב א'.

דמוקמינן מתני' דטהרות דקתני גבי עוף טמא דאין שחיטתה מטהרתה. דבב"נ מיירי ור"ל שאין שחיטתה מתירתה באכילה כ"ז שהיא מפרכסת וכפירש"י שם. ש"מ דגם בעוף נוהג איסור אמה"ח לב"נ יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה לתרץ. בהקדם לתרץ דברי הרמב"ם שכתב בפ"ט דה' מלכים. דלב"נ אסור במפרכסת אפי' בטהורה. וזהו כד' ראב"י בחולין ל"ג ע"א. והקשו עליו נושאי כליו הל"מ והכ"מ. מהא דמבואר שם בחולין הנ"ל דתנא דלא כראב"י. ותי' הל"מ דהרמב"ם הוכיח מסנהדרין נ' דלא ס"ל כהברייתא כקושי' התוס' בחולין הנ"ל ד"ה אחד כו' ותימא דבסנהדרין פריך והא איכא יפ"ת ומשני שאני א"י דלאו בני כיבוש נינהו. וה"נ שאני א"י דלאו בני שחיטה נינהו עכ"ל. יעו"ש:

**אולם** אכתי אינני מספיק בתירוץ דהל"מ הנ"ל. הא תינח על הברייתא לבד. י"ל דהיא לאו כהלכתא אבל מה יענה על סתמא דמתני' דטהרות. דמשם מוכח דלא כראב"י. מדקתני דאין שחיטתה מתירתה. כ"א בסיפא גבי עוף טמא. דאסורה לב"נ משום אמה"ח במפרכסת. כדמוקי בסוגי' דחולין ק"ב הנ"ל. ולא קתני גם ברישא בעוף טהור. ש"מ דעוף טהור אה"נ דשחיטתה מתירתה לאכול אף כ"ז שהיא מפרכסת. משום מי איכא מידי דלישראל שרי ולב"נ אסור. וזהו דלא כראב"י. וכמו שהקשו התוס' שם בד"ה אלא כו' ותימא דתקשה מהך משנה לראב"י כו' יעו"ש:

**וע"כ** נראה דהרמב"ם מפרש. דראב"י ע"כ יתרץ לי' מתני' דטהרות הנ"ל. דגם סיפא דקתני ואין שחיטתה מתירתה דמיירי בישראל. כדס"ד דר"מ בר פטיש שם דרמי רישא אסיפא דמעיקרא הוה ס"ד דגם הסיפא מיירי בישראל. ולא כפרש"י שפי' דס"ד מעיקרא כי רמי' הוה משמע לי' נמי סיפא בב"נ. ומיהו לא הוה ידע טעמא כו' ע"ש דדוחק הוא אלא דהרמב"ם מפרש דס"ד דר"מ ב"פ כי רמי' הוה משמע לי' דסיפא נמי בישראל מיירי ומ"ט אין שחיטתה מטהרתה להוציאה מאיסור אמה"ח כ"ז שהיא מפרכסת. משום דכיון דטמא אין במינו שחיטה ע"כ לא מהני השחיטה במפרכסת למפקע מאיסור אמה"ח. ולזה הקשה רמב"פ מרישא דקתני אינו נוהג כו' אלמא דאין נוהג בטמאים. וכבר תמה בחידושי רע"א הנ"ל על פירש"י הנ"ל. אמאי אינו מפרש כפשוטו כמו שפירשתי לד' הרמב"ם יעו"ש. ולפ"ז י"ל דכן באמת ס"ל לראב"י הנ"ל. דכולה מתני' מיירי בישראל ולא בב"נ. והא דהקשה רמב"פ דא"כ קשי' רישא אסיפא. יתרץ ראב"י דע"כ צ"ל תברא מי ששנה זו ל"ש זו. כדמצינו בכה"ג בדו"ט. דרישא דקתני אכל אמה"ח ממנו אינו סופג מ'. הוא כד' חכמים דס"ל דאמה"ח אינו נוהג בישראל בטמאים. וסיפא דקתני דאין שחיטתה מתירתה. וחייב משום אמה"ח כ"ז שהיא מפרכסת. אתי' כר"י ור"א דס"ל

בברייתא לעיל ק"א ע"ב דאף בטמאים נוהג איסור אמה"ח לישראל ובטמאה לא מהני השחיטה לאפוקי מאיסור אמה"ח כ"ז שהיא מפרכסת כמ"ש לעיל וא"כ כיון דלראב"י א"ש מתני' דטהרות הנ"ל. כי דלאו בב"נ מיירי כ"א בישראל לבד. וא"כ ממילא מיושב קושי' הגרע"א הנ"ל מסוגי' הנ"ל. דהרמב"ם אזיל לשיטתי' דפסק כראב"י. וא"כ ממילא מוכרח דהמתני' דטהרות הנ"ל. רק בישראל מיירי ולא בב"נ וליכא מכאן שום קושי' לד' הכו"פ לד' הרמב"ם דלב"נ ליכא איסור אמה"ח בעוף כהנ"ל:

**ואדרבה** מזה גופא י"ל דהוכיח הרמב"ם דינו דלב"נ אינו נוהג איסור אמה"ח בעוף מדקשי' לי' להרמב"ם אליבא דראב"י קושי' התוס' הנ"ל ממשנה דטהרות הנ"ל. וע"כ צ"ל לדידי' דהוא יפרש המתני' דטהרות כולה בישראל. ולא בב"נ ובתרי תנאי כהנ"ל ואכתי יקשה על ראב"י מנ"ל לדחוקי ולפרש מתני' דטהרות הנ"ל בתרי תנאי ולמה לא פירש המתני' הנ"ל כר"ש ורמב"פ כחד תנא וכמבואר בגמ' הנ"ל. רק רישא מיירי בישראל וסיפא בב"נ אע"כ משום דגם ראב"י ס"ל דלב"נ ליכא כלל איסור אמה"ח בעוף. וטעמו אפשר י"ל כמ"ש המגדל עוז בטעם הרמב"ם בה' מלכים. משום דמשמעת הפשט דקרא דכתיב "לא תאכל הנפש עם הבשר" דהוא אזהרה לאמה"ח משמע רק בהמה. ולא עוף דלא נקרא בשר כדמבואר בנדרים נ"ד ע"ב יעו"ש. וע"כ צריך ראב"י לדחוקי ולפרש מתני' דטהרות כולה בישראל. אך בתרי תנאי. וע"כ פסק הרמב"ם לגמרי כראב"י. בין לענין דינו לב"נ אסור בבהמה אפי' בטהורה במפרכסת כהנ"ל. ובעוף ליכא כלל איסור לב"נ משום אמה"ח:

**ובזה** מיושב נמי מה שהקשה בתוספות דרע"א במשניות דרפ"א דטהרות הנ"ל. לחזקי' דס"ל בחולין קכ"א ב'. דאם שחט ישראל בטמאה דאינה לאברים ואינו מוזהר ב"נ עלי' אפי' בעודה מפרכסת משום אמה"ח כפירש"י שם. איך יפרנס חזקי' מתני' דטהרות דקתני בהדי' ואין שחיטתה מתירתה. דע"כ איירי לב"נ דלא טהרתו באכילה עד שתמות ש"מ דאף בטמאה ישנה לאברים כר"י והניח בצ"ע יע"ש:

**ולפמ"ש** לעיל א"ש דחזקי' יסבור ג"כ כראב"י הנ"ל ומוקי כולה מתני' דטהרות דמיירי דוקא בישראל. ולא בב"נ ובתרי תנאי. דרישא דקתני אינו סופג ארבעים. אתי' כחכמים דס"ל דאינו נוהג בטמאים וסיפא דקתני אין שחיטתה מטהרתה. אתי' כר"י ור"א דס"ל דנוהג בטמאים. וס"ל דבטמאים כיון דאין במינם שחיטה. אסורה ג"כ לישראל עד שתמות אבל חזקי' ס"ל כחכמים דאינו נוהג בטמאים. וס"ל לחזקי' דלדידהו הסברא איפכא מד' ר"י ור"א הנ"ל אלא אלא הם ס"ל דאף לב"נ סגי בטמאים בשחיטת ישראל

כיון דמהני השחיטה לישראל בטהורה לאפוקי מאיסור אמה"ח ע"כ מהני השחיטה גם בטמאים לב"נ. ותו לא מידי:

## סימן כ

### עוד ישוב בהאי ענינא לקושיית הכו"פ

**הכו"פ** בסי' כ"ז בסס"ק ב' הביא קושי' בגמ' פסחים כ"ב. דפריך שם והרי אמה"ח דכתיב לא תאכל כו' ותניא ר"נ אומר מנין שלא יושיט אדם אמה"ח ב"נ וכוס יין לנזיר ת"ל לפני עור כו' הא לכלבים שרי. אלמא דלא תאכל רק איסור אכילה משמע וקשי' לר"א דס"ל איסור הנאה נמי משמע והקשה הא מסקינן בחולין ק"ב א' הנ"ל דבטמאה אין אמה"ת נוהג בישראל. אבל לב"נ אסור. א"כ מאי פריך דילמא מיירי ר"נ באמה"ח דטמאה דאסור רק לב"נ. וע"כ אסור להשיטו משום דלפני עור כו'. אבל לישראל מותר בהנאה. וכן קשה לד' הרמב"ם הנ"ל דפסק דמפרכסת מותר לישראל ואסור לב"נ. ודילמא מיירי ר"נ באמה"ח בעודה מפרכסת. דאסור רק להושיט לב"נ כהנ"ל. ותי' הכו"פ ע"פ מה שקשה תרתי ל"ל לר"נ לאשמעינן. כוס יין לנזיר ואמה"ח לב"נ בחד סגי. אלא צ"ל דאי תנא נזיר לחוד. אז ה"א דאיסור דלפ"ע לא שייך אלא לישראל. דבכלל ערבות הוא. אבל לא לב"נ לכך תנא אמה"ח לב"נ' ואי תנא אמה"ח לב"נ לחוד. ה"א מה דהוא ג"כ נצטווה באיסור זה בזו שייך לפ"ע לאחרים. אבל בנזיר דהוא מותר לשתות יין רק לנזיר אסור. ה"א דלית בי' דלפ"ע ולכך תנא נזיר ג"כ. ומזה מוכח דאמה"ח דתני ע"כ מיירי דגם להישראל אסור דאלת"ה אלא מיירי באמה"ח דטמאה. או באמה"ח בעודה מפרכסת כקושייתם. דלא אסור רק לב"נ לבד. דא"כ יקשה דסגי באמה"ח לחוד. ותרתי ל"ל יעו"ש:

**אולם** תירוצו אינו מספיק רק לפירושו אשר עשה סברות הצריכותא דתרתי ל"ל. וכן הוא באמת מבואר בהר"ן בע"ז יעו"ש. אבל לשיטת התוס' והרא"ש בע"ז ו' ד"ה מנין כו' דלכך נקט כוס יין לנזיר להורות דדוקא להושיט סתם כוס יין לנזיר. הוא דאסור משום דיין רגיל למשתי. ושמא ישכח נזירותו. אבל להשיט נבלה וכה"ג לישראל מותר בסתם ע"ש ובהרא"ש. א"כ לשיטתו תהדר קושי' הכו"פ לדוכתא. ועי' מ"ש הכו"פ תי' אחר בסי' ס"ב ד"ה ובדרך. ובדו"ח לרע"א בפסחים הנ"ל יעו"ש :

**ולענ"ד** נראה לתרץ. ע"פ שיש להקשות. ל"ל להגמ' להאריך ולהקשות מכח הדיוק הא לכלבים שרי. הא בפשיטות ה"ל להקשות. דאי ס"ד דאמה"ח אסור בהנאה. ל"ל לר"נ לומר דאסור להושיטו לב"נ מטעם דלפ"ע. ת"ל משום דאסור בהנאה. אלא ע"כ צ"ל דמגופא ליכא לדייק. די"ל דמיירי באמה"ח דטמאה. או לד' הרמב"ם במפרכסת כקושי' הכו"פ הנ"ל. וע"כ הקשה רק מדיוקא. מדנקט דרק לב"נ אסור להשיטו מוכח הא לכלבים

דב"נ מותר. ואי ס"ד דהלאו דל"ת הנפש דהוא אזהרה לאמה"ח איסור הנאה נמי משמע כר"א. א"כ ממילא גם לב"נ אסור בהנאה. וא"כ אף לכלבו דב"נ הוה אסור להושיטו. וכ"מ אח"כ בהגהות הש"ס להגאון ר"ב פרענקיל. שהביא בשם אס"ז. שהגירסא הי' הא לכלבו. ומפרש באס"ז לכלבו של ב"נ עכ"ל יעו"ש. וזהו כמ"ש ואשמח. ולפ"ז דקושי' הגמ' קאי רק מדיוקא שמדייק דלכלבו של ב"נ שרי כהנ"ל. אין מקום לקושי' הכו"פ הנ"ל. אולם עוד צ"ע בקושי' התוס' שם בד"ה ואמה"ח כו' ועי' עוד בשו"ת מהרי"ל סי' קנ"ז וסי' קס"א ע"ש:

## סימן כא

### ישוב לקושי' הראש יוסף

**איתא** בחולין ל"א ע"ב מי אר"י הכי. והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן נפלה סכין כו' והוינן בה טעמא דנפלה. הא הפילה כו' ואמר רבא ר"נ היא. והקשה הראש יוסף. לפי שפרש"י לעיל ע"א בד"ה אבל הכא כו' דמש"ה לא פריך לעיל תנינא ח"ז. משום דמתני' לא תני בהדי' הא הפילה כשרה. ואי לאו אשמעינן רבא לא הוה דייקי' מיני' הא הפילה כשרה כו' יעו"ש. א"כ מאי פריך הגמ' על ר"י מדתנן נפלה כו' הא הפילה כו' דילמא ר"י לא דייק כלל הא הפילה כשרה וכפירש"י הנ"ל:

**ועוד** יש לנו לדקדק ל"ל להגמ' להאריך כ"כ בקושייתו והוינן טעמא כו' ואמר רבא ר"נ כו' דה"ל למפרך בקוצר. מדתנן נפלה כו' משמע הא הפילה כשרה. וא"כ יקשה אר"י הנ"ל:

**וראיתי** בספר שארית חיים. שהביא ג"כ ב' קושיות הנ"ל. ותי' ע"פ מ"ש התוס' בסנהדרין ע"ז א' בד"ה סוף חמה כו'. דהא דדייק כאן טעמא דנפלה הא הפילה כשרה. אזלא רק למ"ד אשו משום ממונא. אכל למ"ד אשו משום חציו. אז נפלה נמי כי הפילה דמי' יעו"ש. ולפ"ז צ"ל בפשט דברי המתני' דנפלה סכין כו' שחיטתו פסולה. משום דכתיב וזבחת כו' הפסול משום כוונה. וה"פ מה שאתה זובח בכוונת זביחה אתה אוכל. ובעינן כוונה לשחיטה. ולפ"ז יתורץ דלא יכול הגמ' להקשות לר"י בקוצר מדיוקא טעמא דנפלה הא הפילה כשרה. דהלא ר"י ס"ל בב"ק כ"ב דאשו משום חציו. וא"כ לדידי' ליכא חילוק כלל לבין נפלה והפילה כמ"ש התוס' הנ"ל. אלא צ"ל ולפרש פשט המשנה כהנ"ל. דהפסול אך משום כוונה. אף כי ממתני' דלעיל דקתני בחשו"ק באחרים רואין כשרה. א"כ מוכח דלא בעינן כוונה לשחיטה. ואיך פסק ר"י כמתני' דכאן. ע"ז י"ל דהי' לו איזה סברא דהך סתמא בתרייתא עדיפא לי' מקמייתא. ולכך האריך הגמ' להביא והוינן טעמא כו' ואמר רבא ר"נ היא כו'. והא רבא ס"ל ג"כ בב"ק דאשו משום חציו כר"י. ואפ"ה דייק כאן טעמא דנפלה הא הפילה כשרה. וע"כ דלא ס"ל כסברת התוס' דסנהדרין הנ"ל

דכתבו דלא מסתבר כלל לחלק ביניהם. דע"כ צ"ל דיש חילוק ביניהם. דאל"כ תקשי תרי סתמא אהדדי כהנ"ל ולכך פריך שפיר. כי מדרבא נשמע לדר"י נמי לומר דלא להוי תרי סתמא דסתרי אהדדי יעו"ש בספר שא"ח הנ"ל :

**אבל** לפי דבריו יהי' דברי התוס' תמוהים. דאיך כתבו דלא מסתבר לחלק ביניהם. והסוגי' איתא רק אליבא דמ"ד אשו משום ממונא. הלא הסוגי' אזלא אליבא ר"י ורבא והם ס"ל דאשו משום חציו. ועכ"ז מדייק אליבייהו טעמא דנפלה הא הפילה כשרה.

**אולם** במ"כ לא ירד לעיין בדברי התוס' דסנהדרין הנ"ל. דהמעיין בהתוס' שכתבו ודקדקו לומר ונפלה מידו דלא קתני' במתני' כלל. אלא סתם ונפלה סכין ושחטה. וכן בגמ' ליתא תיבת מידו. אלא צ"ל דיש חילוק. דדוקא שנפלה מידו. אזי י"ל דדמי' להפילה למ"ד אשו משום חציו. משא"כ אם נפלה הסכין מקורת ביתו ושחטה. גם התוס' מודה דלא נחשב כחציו כלל וכן מוכח לשון המחבר בשו"ע יו"ד בסי' ג' דכתב בשתי בבות נפלה מעצמה. ואח"כ וכן אם נפלה מידו. מוכח דיש לחלק וכמ"ש הב"י בסי' הנ"ל בשם הרשב"א לחלק אך עלינו להחמיר יעו"ש:

**ומעתה** מיושבים דברי התוס'. דמש"כ דהסוגיא אזלא למ"ד אשו משום ממונו. ה"פ דהסוגי' דמחלק רק בין נפלה ובין הפילה. אזלא למ"ד אשו משום ממונו. אבל למ"ד אשו משום חציו. גם בנפלה איכא לחלק. בין נפלה מעצמה מקורת ביתו. ובין נפלה מידו. דזה דמי' להפילה כמ"ש. וא"כ לר"י ורבא דס"ל אשו משום חציו. הכי דייקינן טעמא דנפלה שלא מידו הא הפילה וה"ה כשנפלה מידו ה"ל כהפילה. שוב מצאתי בהגהות הש"ס להגאון ר' בצלאל מווילנא ז"ל. שהגיה בתוס' סנהדרין הנ"ל. וז"ל והא דתנן בפ"ב דחולין נפלה סכין מידו כו' קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה וכתב שם בהגהה וז"ל נ"ב תיבת מידו ט"ס בכאן. ולהלן בתוס' שהקשו נפלה נמי כו'. שם צ"ל נפלה מידו כו' כצ"ל. ולמ"ד אשו משום חציו. דייקינן באמת טעמא דנפלה שלא מידו. הא נפלה מידו כשרה דה"ל כהפילה עכ"ל, וכוונתו ג"כ כאשר כתבתי. ואשמח כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה. ולפ"ז אחר אשר נפלה יסוד מדברי שארית חיים הנ"ל. ממילא נסתר כל בנינו לתרץ שתי קושיות הנ"ל. ועוד כי כל בנינו ויסודו. אך לתי' הראשון הנ"ל שבתוס' שם. אך מה יענה לתי' התוס' השני שם בעוד יש לפרש. דבכל דבר שכח אחר מעורב בו. הוה ככח כחו. וליכא בו משום חציו כ"א משום ממונא. דלפ"ז אף לר"י ורבא שפיר הדיוק כפשוטו טעמא דנפלה אפי' מידו לא נחשב כחציו. הא הפילה כשרה. וקיי"ל כתי' השני הלז ביו"ד דאף שנפלה מידו. לא הוה כחציו ושחיטתו פסולה. ולפ"ז תהדר שתי הקושיות הנ"ל לדוכתא:

**והנה** בדרך פשוט י"ל דשתי הקושיות הנ"ל חדא מתורצת בחברתה. דלכך לא הוי יכול הגמ' להקשות על ר"י בקוצר ממתני' דקתני נפלה כו' ומשמע הא הפילה כשרה ש"מ דלא בעי כוונה דיוכל לתרץ כקושי' הראש יוסף הנ"ל. דילמא ר"י לא דייק כן כמו שפירש"י הנ"ל דאך רבא לחוד הוא דייק כן. משום שרצה לומר מתני' כר"נ וכמ"ש התוס' בב"מ כ"א דפריך וכמה אר"י. דצ"ל דר"י גופא פריך וכמה יעו"ש וע"כ האריך הגמ' וקאמר והוינן בה טעמא דנפלה כו' דר"ל דכל בני הישיבה כולם ס"ל דדקדוק גדול. מדנקט רק נפלה ולא נקט רבותא דהפילה. ובגלל קושייתו דחק רבא לתרץ דמתני' ר"נ היא וכיון דכ"ע ס"ל דדיוק נכון פריך שפיר על ר"י:

**אך** יש לי לתרץ שתי הקושיות הנ"ל כעין תי' השא"ק הנ"ל. ובפשיטות יותר ע"פ דברי הרשב"א שכתב על פירש"י בחולין ד"ה אבל הכא כו' וז"ל פירוש לפירושו שאלמלא אמר רבא ה"א דכל שלא נתכוון לזביחה נפלה קרי לי' דלא קרינן מה שאתה זובח אתה אוכל. אלא במה שאתה זובח לדעת עכ"ל. וכוונת הרשב"א לתרץ מה שהקשה המהר"מ לובלין על פירש"י הנ"ל. חדא מ"ש רש"י דאפי' הפילה הוא הוה אמינא דפסולה והיא גופא איצטרך לאשמעינן כו' דא"כ יקשה ליתני הפילה וידעינן דכ"ש נפלה יע"ש. ולכן מפרש הרשב"א דכוונת רש"י שכתב דהיא גופא איצטרך לאשמעינן מה שאתה זובח כו' דר"ל דכל שלא נתכוון לזביחה נפלה קרינן. ומה שאתה זובח כו' דקאמר דמתני'. ר"ל מה שאתה זובח במתכוון מכח אדם. והא דרבא לא פירש כן משום דקשה לי'. דאם נפרש כן פי' המתני' דכאן כפי' הרשב"א הנ"ל. וא"כ מוכח ממתני' דכאן. דבעינן כוונה לשחיטה א"כ תקשי סתמא אסתמא דסתם מתני' דלעיל דקתני בשחיטת חשו"ק ואחרים רואים דשחיטתם כשרה ש"מ דלא בעינן כוונה לשחיטה. וא"כ סתרי הני מתני' אהדדי. אע"כ פי' המתני' דכאן כפשוטו דדוקא נקט נפלה הא הפילה כשרה. דלא בעינן כוונה לשחיטה כסתם מתני' דלעיל:

**ובזה** מיושב שתי הקושי' הנ"ל ג"כ. דחדא מתורצת בחברתה. דבקיצור לא הי' יכול להקשות לר"י טעמא דנפלה. הא הפילה כשרה דלא בעי כוונה. דבקל יש לדחות. דילמא ר"י לא ס"ל הדיוק כלל. כקושי' הר"י הנ"ל וכפירש"י לעיל וכפי הפי' דהרשב"א הנ"ל. דכל שלא נתכוון לזביחה נפלה קרינן לי' דבעינן כוונה לשחיטה וזהו כד' ר"י דבעינן כוונה. ולכך האריך וקאמר והוינן טעמא כו' ואמר רבא ר"נ היא. וקשי' מנ"ל לרבא לפרש כן דמתני' דנפלה אתי' כר"נ. דילמא אתי' מתני' כחכמים דבעינן כוונה לשחיטה. ופי' המשנה כפי' הרשב"א הנ"ל. אע"כ צ"ל דקשי' לי' לרבא. דא"כ סתרי המתני' אהדדי

כמ"ש לעיל. וא"כ מרבא נשמע לר"י דגם ר"י יפרש כרבא דלא יהיו תרי סתמא דסתרי אהדדי:

**ואגב** אייתי בזה. מה אשר לכאורה צ"ע בדין כוונה הנה בשו"ע או"ח סי' ס' פסק כמ"ד דמצות צריכה כוונה. וביו"ד סי' ג' פסק בשחיטה דאין צריך כוונה. אולם בשחיטה י"ל דגזה"כ הוא. דלא בעינן בשחיטת חולין כוונה. מדגלי רחמנא בקדשים דמתעסק פסול. מכלל דבחולין מותר. כמבואר בחולין דף ל"א הנ"ל. דמה"ט מודה ר"י דס"ל בנדה צריך כוונה מ"מ בשחיטת חולין לא צריך כוונה מה"ט הנ"ל יעו"ש. אך מהא דפסק ביו"ד גבי נדה בסי' קצ"ח סעי' מ"ח. דנדה שנפלה לנהר דטהורה לבעלה. דלא בעינן כוונה כד' רב בחולין הנ"ל. ומשמע שפסק דמצות אצ"כ כמו שכתב הגה"א בר"ה כ"ח. שהביא ראי' ממימרא דרב הנ"ל דס"ל דמצות אצ"כ יעו"ש. וכן הביא הגר"א ז"ל בביאורו לאו"ח בסי' ס' הנ"ל יעו"ש. וא"כ לפ"ז יהיו פסקי המחבר סתרי אהדדי:

**אכן** י"ל דס"ל להמחבר לחלק בין מצוה עצמיית. ר"ל שאינו בשביל להכשיר דבר אחר כמו מצות תק"ש בר"ה או לולב בחג. מצה בפסח וכה"ג. שהם מצות עצמיות בהם פסק דצ"כ ואי לא קא מתכוון בהם לא ידי"ח משא"כ מצות שחיטה. אפי' אם נימא דשחיטה נקראת מצוה כד' התוס' שבועות כ"ד א' ד"ה האוכל כו'. ולא כסברת הריצב"א שם דאינו רק תיקון הלאו יעו"ש. מ"מ אך מצוה מכשרת נקראת. היינו להכשיר ע"י בשר לאכילה. ולא מיקרי מצות עצמיות. ולכך לא בעינן כוונה. אלא כיון שנשחטה כדינא כשירה וכמו כן בנדה אפי' למ"ד טבילה בזמנה מצוה. מ"מ ג"כ אך מצוה מכשרת היא כדי לטהרה לבעלה. ע"כ לא בעינן במצוות כאלו כוונה. שוב מצאתי במלוא הרועים בסי' מצות צ"כ באות י"ח שהביא שם בשם חידושי הר"ן שחילק כמ"ש ואשמח. ועוד יש לי להביא ראי' לחילוק זה. דאלת"ה יקשה איך שרינן גבי נדה אפי' שנפלה לנהר דזהו בגדר מתעסק הוא. ואמרינן בר"ה כ"ח. דאפי' לרבא דס"ל דמאצ"כ. מ"מ מתעסק פסול כמ"ש התוס' שם ד"ה דקא מנבח כו' וקשי' כו' א"נ כעי' שפי' בקונטרס לקמן מתעסק כו' יע"ש. א"ו צ"ל דאיכא סברא לחלק בין המצות וכמ"ש במלוא הרועים הנ"ל בסוף אות י"ז וי"ח יעו"ש

## סימן כב

### ישוב לכמה קושיות בשמעתתא דגמ' מנחות

**איתא** בגמ' מנחות מ"ה א' כתיב כל נבלה וטריפה לא יאכלו הכהנים. הא ישראל אכלי. אמר ר' יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. רבינא אמר כהנים אצטריך לי' סד"א הואיל ואשתרי מליקה גבייהו תשתרי נמי נבלה וטריפה קמ"ל. והנה זאת אין להקשות הא

דפריך הגמ' מקרא דיחזקאל. ולא מקרא דכתיב בתוה"ק גבי כהנים נבלה וטריפה לא יאכלו לטמאה בה בפ' אמור כ"ב. די"ל דשם נדרש לענין טומאה כמ"ש בת"כ הובא ברש"י שם. דקרא בא להזהיר לענין טומאה דנבלת עוף טהור. שיש במינו טריפה. מטמאו בבית הבליעה יעו"ש וכפירש"י בחולין כ' ע"ב ד"ה מלק יע"ש משא"כ קרא דיחזקאל ליכא לתרץ כן מדנקט גם בהמה כדכתיב כל נבילה כו' ומן הבהמה לא יאכלו ולא נקט טומאה כלל. ש"מ דרק לענין איסורא דאכילת נבילות מיירי וע"ז שפיר פריך הא ישראל אכלי:

**אך** זאת עלינו לבאר אמאי הניח ר"י דפרשה זו עתיד אליהו לדורשה. ולא רצה לפרש כרבינא הנ"ל וליישב זאת נקדים לבאר דברי רבינא. דהנה הקשה הצל"ח בדורש לציון בדרוש ראשון איך ס"ד דרבינא לתרץ דהואיל דאשתרי מליקה. אשתרי בהו נמי נבלה דהא י"ל דהא דמותר מליקה. מטעם דמצות אכילת כהנים הוא מ"ע. ואתי' עשה ודחה דל"ת דנבילה יעו"ש:

**ועוד** מקשים לר"ל דס"ל בחולין ל"ג דאין מזמנין כותים על בני מעיים. משום דכיון דלדידהו במיתה תלי' להם. ומיד ששחטו הסמנים. הוה הבני מעיים כמנחא בדיקולא והוה אמה"ח. ולפ"ז איך ס"ד דלכהנים מותר בנבילות. א"כ לדידהו נמי לאו בשחיטה תלי' מילתא ואסור להם בני מעיים כהנ"ל. ואיך נותנים להם הזרוע ולחיים והקיבה. הא הקיבה הוא מבני מעיים. ואסור להם כאמה"ח כהנ"ל. והובא הקושי' הנ"ל בשו"ת מים חיים בסי' י"ז. ותי' שם די"ל דנותנים להם הקיבה למכור כמו שנותנים להם ראשית הגז כו' יעו"ש. ותירוצו תמוה דהא מימרא ערוכה הוא בחולין קל"ב ע"ב אר"ח מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי כו' מ"ט א"ק למשחה לגדולה. כדרך שהשרים אוכלים. ועי' מ"ש התוס' שם בד"ה אין נאכלות כו' יע"ש. וכן פסק בשו"ע יו"ד בסי' ס"א סעי' י"ב גבי זרוע ולחיים והקיבה יע"ש. ואיך יוכל לומר דיותן להם הקיבה דבר שאינו ראוי לו לאכילה כלל כ"א למוכרו בלבד וזה לא דמיא למתנות דראשית הגז דמותר למכרו דהתם שאני דהגז הוא דבר שאינו ראוי לאכילה. משא"כ בכל המתנות כהונה בדבר אכילה ע"ז נאמר הקרא לגדולה כהנ"ל:

**וע"כ** נראה לענ"ד לתרץ באופן אחר ע"פ מה שהקשה שם במנחות התוס' ד"ה הואיל דמאי מייתי ממליקה הא אמרינן לעיל דמצותו בכך. כמו שמצינו ג"כ גבי כלאים דאסרינן אף לכהנים. אף דמצינו בהו היתר כלאים באבנט. מ"מ אמרינן שאני התם דמצותו בכך וא"כ כן י"ל במליקה דמצותו בכך. דגלי רחמנא בהא שיהי' כך יע"ש מה שתירצו בדוחק:

**ויש** לנו לישב דרבינא יסבור כמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת וסגי בנחירה. וכבר כתבו התוס' בחולין כ' ע"א ד"ה לא אמרן כו' דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת הא דקאמרי כאן ס"ד הואיל ואשתרי מליקה אשתרי נמי נבילה לאו דוקא נבילה. אלא טריפה ואיידי דנקט כו' יעו"ש. והנה גם זאת צ"ל. דמה שכתבו התוס' הנ"ל דלמ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת א"כ ליכא במליקה דעוף נבילה כ"א טריפת דנשבר המפרקת וחוט השדרה כמבואר בחולין כ"ח א'. זהו למ"ד דס"ל שם בחולין י"ט גבי מליקה דאף מחזיר. אבל מצותו למלוק שדרה ומפרקת תחילה עד שמגיע לסימנים כפירש"י שם בד"ה אף מחזיר יע"ש. אבל למ"ד דמחזיר דוקא ליכא שום איסור במליקה למ"ד דאין לשחיטה לעוף מה"ת:

**ולפ"ז** שפיר מיושב קושי' התוס' דמנחות הנ"ל על רבינא. די"ל דאיהו ס"ל כמ"ד דאין לשחיטה לעוף מה"ת ויסבור ג"כ כמ"ד דאף מחזיר. א"כ בדיעבד כשר מליקת העוף בין החזיר ובין לא החזיר ושבר מקודם שדו"מ דהוה טריפה. וע"כ שפיר קאמר סד"א הואיל ואשתרי מליקה גבייהו בכל גוונא. משתרי נמי טריפה. דהשתא ליכא לתרץ ולומר כקושי' התוס' דמצותו בכך. וא"א בענין אחר זה אינו הלא אף אם החזיר ומלק הסימנים לבדם נמי חשיב מצות מליקה ולמה התירה התורה אף מחזיר דהוא טריפה וע"כ ס"ד דלכהנים מותר בכ"מ טריפה. קמ"ל קרא דיחזקאל דבכ"מ אסורים חוץ במליקה:

**ואולי** אפשר דז"ה ג"כ כוונת התוס' הנ"ל מה שתירצו במנחות הנ"ל וז"ל דמ"מ אתי' לאורויי לך דלא נטעי למליף מיני' ולמ"ד דאין לשחיטה לעוף מה"ת כו' ור"ל דלמ"ד דאין לשחיטה בעוף מה"ת. ולמ"ד אף מחזיר נוכל למיטעי דבכ"מ מותרים הכהנים לאכול טריפה כמו שבארנו לעיל דאלת"ה אזי תי' התוס' וסמיכת ולמ"ד כו' משולל הבנה כאשר יראה המעיין שם:

**ולפ"ז** ממילא מתורץ קושי' השו"ת מים חיים מהא דר"ל כהנ"ל, דהא הוכיח הגמ' בנזיר כ"ט ע"א מדאמר ר"ל שם הא דאב מדיר את בנו בנזיר. משום לחנכו במצות דע"כ ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת יעו"ש ועוד מוכח ממילא דס"ל ג"כ כמ"ד דמצות מליקה דוקא מחזיר הסימנים לבדן ומולקן דאלת"ה אלא דסבר כמ"ד דאף מחזיר. א"כ מצותן למלוק תחילה שדרה ומפרקת כהנ"ל והוה טריפה ואיך יאכל הכהן טריפה כמ"ש התוס' שם בנזיר ד"ה אלא לריב"ח כו' יעו"ש. ועיין במהר"מ לובלין בחולין כ"ח בתוס' שם ד"ה רבי כו' שכתב זאת מדנפשי' ובאמת קושיתו ותירוצו מבוארים בתוס' נזיר הנ"ל יע"ש וא"כ כיון שהוכחנו דר"ל ע"כ ס"ל מחזיר דוקא ואם לא החזיר אלא מלק השדרה תחילה פסולה המליקה. כמו שכתב רש"י בדף י"ט הנ"ל בד"ה א"ד מחזיר דוקא כו' יעו"ש. תו

ליכא לדידי' למימר שום ה"א הואיל דאשתרי מליקה גבייהו משתרי טריפה בהו. די"ל כקושי' התוס' הנ"ל. דשאני מליקה דמצותו בכך דא"א בענין אחר אך רבינא הוא ס"ל כמ"ד דאף מחזיר כמ"ש לעיל:

**מיושב** ג"כ קושי' הדורש לציון הנ"ל איך ומעתה ס"ד דרבינא לומר הואיל דאשתרי מליקה כו' הא י"ל דמליקה שאני שמותר מטעם דאתי עשה דמצות אכילת כהנים ודחי לל"ת דנבלה כהנ"ל. דזה אינו דהלא קיי"ל דהיכא דאפשר לקיים שניהם אין עשה דוחה ל"ת. וגם כאן אפשר לקיים שניהם דהא אפשר למלוק רק הסימנים לבד דזהו ג"כ כשר למליקה. דרבינא ס"ל כמ"ד אף מחזיר כהנ"ל. ולא יהי' בו טריפה כלל. ואפ"ה התיר הכתוב אף למלוק שדרה ומפרקת תחילה. וע"כ סד"א דבכ"מ מותר טריפה להם כהנ"ל:

**והשתא** א"ש מה אשר מיאן ר' יוחנן לפרש כרבינא משום דאיהו אזיל לשיטתי' דס"ל בנזיר כ"ט הנ"ל דהא דאב מדיר בנו בנזיר הלכה היא ומשמע שם דטעמו שנייד מדר"ל שאמר שרק משום חינוך מצוה משום דלדידי' יקשה היאך אכל כהן מליקה הא הוה נבלה דס"ל דיש שחיטה לעוף מה"ת כמו שפריך שם אר"ל יעו"ש ולפ"ז לד' ר"י דס"ל דיש לשחיטה לעוף מה"ת. לא משכחת מליקה כשרה כלל שהרי שחיטה הוא בסכין ומליקה בציפורן והוא נבלה וע"כ צ"ל דמצותו הוא כך וא"א בענין אחר. וא"כ ממילא ליכא לפרש כרבינא. דסד"א הואיל ואשתרי מליקה אשתרי נמי נבלה די"ל דשאני הכא גבי מליקה דמצותו בכך כקושי' התוס' הנ"ל ולכך אמר דאליהו עתיד לדורשה:

## סימן כג

### עוד בענין שחיטה לעוף מה"ת

**איתא** בחולין ל"ג א' אראב"י ש"מ מדר"ל מזמנין ישראל על בני מעיים. ואין מזמנין כותי כו' ולכאורה קשה לפי מה שבארתי לעיל דמנזיר מוכח דר"ל ס"ל דאין שחיטה לעוף מה"ת מדאמר שם מה שהאב מדיר את בנו בנזיר הוא משום לחנכו במצות יעו"ש א"כ איך אנו אוכלים הבמ"ע דעוף דלדידי' בעוף במיתה תלי' ותיכף כששחט הסימנים ה"ל הבמ"ע כמנחא בדיקולא וכעין זה מצאתי שהקשה הכו"פ בסי' כ"ז ס"ק ב' לד' הרמב"ם דס"ל דמפרכסת אסור לב"נ. א"כ למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת. א"כ יהי' הדין נמי במפרכסת בעוף יהי' אסור כיון דאין שחיטתו מתיר וזה לא שמענו דאוסר עוף במפרכסת לישראל יעו"ש מה שתי' וקושייתנו עוד חמורה שקשה מר"ל אדר"ל גופא כהנ"ל:

**אך** אחר העיון נראה לענ"ד דאין מקום לשתי קושי' הנ"ל. דהלא מבואר בפירש"י דחולין כ"ח א' ד"ה לטהרה מ"נ כו' דאף למ"ד דאין בשחיטה בעוף מה"ת מ"מ נחירה בעינן כדכתיב ושפך אבל הריגה בעלמא לא יעו"ש. וכ"כ התוס' כ' ע"א בד"ה לא אמרן כו'

והוכיחו שם דע"כ אף למ"ד אין לשחיטה לעוף מה"ת מ"מ נחירה בעינן דאל"כ היכא משכחת נבלת עוף טהור דמטמא בבית הבליעה יעו"ש:

**ולפ"ז** בעוף נחירה זו שחיטתו. ובהכי סגי ולא תלי' במיתה כלל. וממילא מותר במפרכסת ע"י נחירת או שחיטת הסימנים ואזלי להו איסור דאמה"ח. משא"כ גבי עוכ"ם דלדידהו לא בעינן נחירה כלל. ורק במיתה תלי' להם והא דקאמרי בגמ' הנ"ל עוכ"מ דבנחירה סגי להו לאו דוקא דלא מצינו בהם בשום מקום שנצטוו הכותים בנחירה. ועוד אי הוה מצווים על כך אז הוה אמרינן ג"כ נחירתן זו שחיטתן. וכמ"ש הראש יוסף בחולין שם ובדף צ"א א' בתוס' ד"ה כמאן דאמר יעו"ש:

**ובזה** נדחו נמי מה שהביא הכו"פ בסי' ס"ב ס"ק ב' ראי' לד' הרמב"ם. דאמה"ח אינו נוהג בב"ג בעוף משום קושי' התוס' בדף ל"ג הנ"ל ד"ה אחד עוכ"ם כו' וא"ת כו' אלא לר"מ כו' וי"ל דמ"מ אסור לישראל משום דבעי שחיטה כו' יעו"ש. דקשי' אכתי למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת ליכא שום איסור מחיים. ותהדר קושי' התוס' הנ"ל יעו"ש בכו"פ הנ"ל. ולפמ"ש אין מקום לראייתו דאף למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת מ"מ נחירה בעינן כמ"ש רש"י והתוס' הנ"ל. וא"כ ממילא נחירתו זו שחיטתו ושפיר תי' התוס' דמ"מ אסור לישראל מחיים אפי' למ"ד דאין שחיטה לעוף מה"ת כהנ"ל:

## סימן כד

### שאלה

**אם חלב** (**היה**) **מותר לכ"ג או לא**:

**הנה** לפי מה שנתבאר בגמ' בכורות ו' ע"ב. דיש סברא לאסור החלב משום אמה"ח. אלא דאיכא קראי דשרי. משום דכתיב ארץ זבת חלב ודבש. או דכתיב לכו שברו ואכלו יין וחלב. ש"מ דחלב שרי. א"כ י"ל דקראי הנ"ל אך לישראל נאמר. ולא לב"נ דלדידהו אף חלב אסור משום אמה"ח. ואי משום כיון דלדידן שרי ממילא גם לב"נ שרי. דמי איכא מידי כו'. מ"מ יש להסתפק לד' הרמב"ם דל"ל סברת מי א"מ כו' ופסק במפרכסת כראב"י דאסור לב"נ כהנ"ל. אי יש לאסור חלב בב"נ משום אמה"ח:

**ועוד** אפי' לדידן יש להסתפק בחלב של בהמה טמאה דליכא מי א"מ כו' כמ"ש התוס' חולין ל"ג כיון דבלא"ה אסור לישראל משום טמאה. וכמ"ש הש"ך ביו"ד סי' ס"ב סס"ק ג' יעו"ש. א"כ לפ"ז י"ל דלב"נ בטמאים גם החלב אסור משום אמה"ח כהנ"ל. או לא:

**תשובה** מצאתי בכו"פ בסי' פ"א ס"ק ז' דחקר ג"כ בדין הנ"ל והביא כמה ראיות דלב"נ חלב שרי יעו"ש. וכ"כ הנוב"י במה"ת סי' ל"ו דחלב בב"נ שרי יעו"ש. וכן יש לנו להביא ראי' שגם דעת הש"ך ס"ל כן. ממה שכתב ביו"ד סי' פ"א ס"ק י"ב ליישב קושי' הרא"ש.

שהקשה אמאי מותר מי חלב דהלא קיי"ל דמי חלב לא כחלב דמי'. מדהמבשל במי חלב דפטור. וא"כ מנ"ל למישרי מי חלב משום אמה"ח. דהא לא גלי לן קרא דשרי אלא חלב, ותי' הש"ך דע"כ לא בעי לאשכוחי בגמ' היתר לחלב אלא היכא דלא נימא. דהוה כמו אמה"ח. אבל לבתר דגלי לן קרא. דחלב מותר. ש"מ דהא דכתב רחמנא אזהרת לאו דאמה"ח דכתב ולא תאכל הנפש כו' משמעו שהוא בשר או אמה"ח שהוא גופו של חי. וממילא ג"כ דמי חלב שרי עכ"ל יעו"ש. וזהו כעין סברת הנוב"י שכתב בסי' ל"ו הנ"ל וז"ל דבהחלב לא שייך בו ולא תאכל נפש עם הבשר שהוא אזהרת אמה"ח. ולא בשר בשדה כו' שהוא אזהרת בשמה"ח. שהחלב אינו לא אבר ולא בשר כו' יעו"ש. וממילא לפי טעם הש"ך הנ"ל מוכח דגם לב"נ שרי' החלב דאחר דגלי לן דפי' הלאו דאמה"ח הוא כמשמעו. אבר או בשר ממש. ולא חלב דאך יוצא מגופו הוא:

**ולפמ"ש אין** מקום לקושי' נחלת צבי מפ"ת ביו"ד סי' פ"א ס' ה' שהקשה על תשובת חינוך ב"י דאיך ימכור החמאה והחלב לכותי מגמ' בכורות הנ"ל דאיתא שם דאי לאו דגלי קרא הי' חלב אסור משום דהוי כאמה"ח. וא"כ בענין זה דיש דם בחלב. דלא התירה התורה. הוי כאמה"ח ואסור למכור לכותי כו' עכ"ל. ולפי דברינו אין מקום לקושייתו. דלד' הכו"פ והנוב"י. לא הוה ס"ד בגמ' לאסור חלב לב"נ. או לסברת הש"ך הנ"ל. דלבתר דגלי הקרא. הוי הלאו דאזהרת אמה"ח כמשמעו אבר ממש. או בשר מגופו של החי ולא חלב כהנ"ל:

**ועוד** דלפי שמתרץ הנחלת צבי שם וז"ל אמנם באמת לק"מ דכאן אין האיסור אלא משום דם. ומבואר ברמב"ם פ"ט מה' מלכים דאין ב"נ מצווה על דם מן החי עכ"ל יעו"ש. וא"כ מהא גופא דקיי"ל דדם מן החי מותר לב"נ כרבנן בסנהדרין נ"ט. ודלא כרחב"ג דפליג שם דאוסר משום אמה"ח יעו"ש. וא"כ דכמו שמותר לב"נ דם מן החי. אף שהוא ג"כ יוצא מן החי. וע"כ צ"ל הטעם כמו שכתב הכו"פ בחלב. או כמ"ש הנוב"י הנ"ל. וא"כ מה"ט ממילא הוי הדין דגם החלב יהי' שרי לב"נ מטעמם הנ"ל:

**שוב** מצאתי בשו"ת ח"ס בחיו"ד סי' י"ט שחקר בכה"ג לענין ביצים אם מותרים לב"נ יעו"ש. ונ"ל לפמ"ש הש"ך הנ"ל. דלבתר דגלי לן קרא דאזהרת לאו דאמה"ח דכתיב לא תאכל הנפש. הוא כמשמעו. דוקא אבר או בשר ממש מגופו של החי ולא היוצא מגופו כגון חלב או ביצים. וא"כ ממילא דה"ה לב"נ שרי חלב או ביצים וכן לסברת הכו"פ והנוב"י הוי הדין נמי דביצים שרי:

**אמנם** י"ל דהח"ס אזיל לשיטתי'. דהשיג על דברי הש"ך הנ"ל בריש סי' ע' ד"ה נחזה כו' וז"ל ודבריו צ"ע וכי עלה על הדעת דחלב יהי' אבר או בשר מה"ח. אלא דהוה ס"ד

דהוה כציר היוצא מדבר האסור כמבואר בבכורות שם עכ"ל. וכן כפל הח"ס להשיג על דברי הש"ך הנ"ל בריש סי' ע"ג וז"ל ודבריו תמוהים. דוודאי משמע בסוגי' דבכורות. דלמסקנא נמי חידוש הוא. ויותר מזה מבואר בתוס' חולין ס"ד א' ד"ה שאם ריקמה כו' דלא כהש"ך עכ"ל יעו"ש. ולא ידעתי להולמו השגתו. הלא באמת כך כוונת הש"ך מ"ש בתחילה וז"ל דע"כ לא בעי כו' דלא נימא דהוה כמו אמה"ח ואין ר"ל דהוה אבר ממש או בשר ממש. אלא ר"ל דהוה אסור כמו אמה"ח. משום דיוצא מן איסור אמה"ח. כמו דמרבינן מהטמאים צירן ורוטבן. כמבואר בבכורות הנ"ל. ולישנא דגמ' נקט יעו"ש. ומסיק הש"ך אבל לבתר דגלי לן קרא דחלב מותר א"כ ש"מ דזה הוא החידוש באמה"ח. דל אסרה התורה מלא תאכל הנפש כו' אלא אבר או בשר שהוא גופו של חי. ולא היוצא ממנו כציר הטמאים. וא"כ ממילא ש"מ דמי חלב מותר. וכן פירש הפמ"ג בש"ד ס"ק י"ב כוונת הש"ך כמ"ש. ומיישב שם קושי' הכו"פ אשר הקשה שם על הש"ך הנ"ל יעו"ש:

**ומה** שהשיג הח"ס על הש"ך הנ"ל מדברי התוס' דחולין ס"ד ד"ה רקמה כו' דכתב הח"ס הנ"ל וז"ל ויותר מזה מבואר בתוס' חולין ס"ד ד"ה שאם רקמה כו' דלא כהש"ך עכ"ל. דכוונתו דל"ל להתוס' לחדש היתר דבצים מדרשא אחרת. ת"ל מדגלי רחמנא להתיר גבי חלב. ש"מ דאזהרת אמה"ח כמשמעו. וא"כ ה"ה דבצים שרי. אין זה השגה כ"כ על הש"ך הנ"ל. די"ל דלולא הי' יליף היתר ביצים מדרשא אחרת אז ה"א דביצים גרע מחלב. דנחשב כבשר דדבר אכילה הוא. לצלות ולאכול. כמ"ש הח"ס בעצמו בסי' י"ט לחלק בכך יעו"ש. והראי' היכא דהבצים עודם מעורים. נחשב כבשר מה"ח ואסור כמו שפסק המחבר בשו"ע יו"ד בסי' פ"ו סעי' ד' הכה תרנגולת כו' והוא שאינו מעורה בגידין עכ"ל. הא מעורה אסורה. דחשיב כבשר מה"ח. כמ"ש הרשב"א והובא בש"ך שם ס"ק י"ג יעו"ש. ואפי' למש"כ הש"ך בסי' פ"ז ס"ק ט' לתרץ שלא יקשה ממש"כ המחבר שם דבצים הנמצאים בעופות. אע"פ שהיא מעורה מותר לאוכלם בחלב. דלעולם לא נחשב כבשר ממש מ"מ מחלק שם בסברא אחרת בין חלב שלא הי' מחובר לעולם בשום דבר משא"כ ביצים דמעורים ומחוברים כו' יע"ש. ולכך בעינן בביצים שיצאו לגמרי ואינם מעורות. קרא אחרינא דלא יהיו אסורים משום אמה"ח. ועי' בשו"ת נודע בשערים בחיו"ד שאלה, כ"ב ויש לי עוד להאריך ולהקשות על דבריו אבל אין כאן המקום לזה:

## סימן כה

**ישוב בדברי רש"י שלא יהי' סתרי אהדדי:**

**בחולין** ח' ע"ב ברש"י ד"ה משום דקבלע שמנונית דטריפה אבל אבליעת דם לא חייש, שהסכין קשה הוא. ואין דם נבלע בו. אלא שמנונית כו'. והקשה הרשב"א שדברי רש"י

סותרין אהדדי דכאן פירש"י אפי' למ"ד דס"ל בסכין טריפה בחמין דבה"ש רותח. מ"מ אינו מבליע הסכין דם אלא שמנונית. ולקמן קי"א גבי שאמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח פירש"י איידי דבה"ש רותח בולע הסכין מן הדם כו'. וא"כ דברי רש"י סתרי אהדדי. ועוד קשי' הלכתא אהלכתא דכאן פסק הגמ' והלכתא בצונן. משום דבהש"ח צונן גבי סכין. והתם קיי"ל כשמואל דאסור לחתוך בו רותח. משום דס"ל בה"ש רותח גבי סכין ע"ש בחידושי הרשב"א בחולין ח' הנ"ל:

**ועוד** הקשו התוס' כאן בדף ח' ד"ה והלכתא כו' אדפירש"י לקמן קי"א הנ"ל דלחתוך בצונן. א"ד דבעי הדחה אבשר קאי דא"כ הי"ל בעי בלא אלף לשון זכר. ועוד דתקנת סכין אתי לאשמעינן כדאמר שמואל אסור לחתוך כו' יעו"ש ועי' בר"ן מה שמישב קושי' התוס' על פירש"י הנ"ל הובא במעיו"ט שם בהרא"ש פ' כל הבשר סי' כ"ח ס"ק ח' יעו"ש. ותמהני שהם נגד פירש"י בדף קי"א הנ"ל. שכתב בהדי' הטעם. משום בליעת הסכין שבלע הסכין דם דבה"ש רותח ולא משום שמנונית שע"ג הסכין כמו שפי' הר"ן דברי רש"י וצ"ע:

**ולכן** לענ"ד נראה לישב שיטת רש"י בפשיטות. והנה מראש עלינו לבאר מה שדחקו לרש"י ז"ל שם בדף ח' הנ"ל לחלק בין סכין שהוא קשה לבלוע. ובין הבשר שהוא רך לבלוע. משום דקשי' לי' לרש"י דל"ל להגמ' לפסוק כלל דהלכתא בצונן גבי סכין של טריפה דפליגי ר"א ורבינא. הא בלא"ה קיי"ל לקמן בחולין צ"ג ע"ב דכל היכא דפליגי ר"א ורבינא. רבינא לקולא. ור"א לחומרא והלכה כרבינא לקולא. וא"כ ממילא גם כאן ידעינן דרבינא לקולא והלכה כמותו. וכמו שהקשו התוס' לקמן כה"ג בדף מ"ו ע"ב ד"ה והלכתא יעו"ש ושוב מצאתי קושי' הנ"ל גם בהרשב"א הנ"ל יעו"ש. ולכן פירש"י דרק גבי סכין טריפה הוא דפסק הלכתא להיתרא דלא איתסר בבליעה זו וקשה הוא לבלוע כו' אבל גבי סכין דאיסורא של עכו"ם בפלוגתא דלעיל לא פסק מפני שהסכין אסור והבשר רך לבלוע עכ"ל ור"ל דבהכי מיושב מה שצריך לפסוק כאן והלכתא בצונן כקושיתינו הנ"ל. דסד"א דכאן לית הלכתא כרבינא לקולא דסגי בצונן משום דלעיל גבי פלוגתא דסכין של עוכ"ם אמר רב דקולף וקיי"ל כרב באיסורא. ומש"ה צריך הגמ' לפסוק דמ"מ הלכה כאן כרבינא לקולא ולא יקשה מדלעיל גבי פלוגתא דסכין של כותי דיש לחלק בין בשר דרך לבלוע. ובין סכין דקשה לבלוע כפירש"י וי"ל דגבי סכין של כותי גם רבינא מודה לרב דאמר קולף דבה"ש רותח לבלוע הבשר מהסכין כהנ"ל, והשתא נבוא לבאר מה שדחקו רש"י לחלק בין שמנונית לדם דקשה לרש"י ל"ל להגמ' דנקט דוקא סכין של טריפה ולא נקט אף בסכין ששחט בה כשרה כקושי' התוס' שם בד"ה סכין טריפה.

משמע דסכין כשרה לכ"ע בצונן א"כ יקשה מהא דאמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח ומחלקי שם התוס' בין לשחוט פעם אחרת דהתם בלא"ה יש דם הרבה ואיידי דטרידי לפלוט לא בלעי ובין לחתוך בה רותח יעו"ש אבל רש"י ז"ל לא ניחא לי' חילוק זה ומחלק בענין אחר אלא דכאן מיירי בסכין ששחט בו רק באקראי בעלמא דומי' דסכין טריפה דפליגי בה. דמיירי נמי בכה"ג, כמ"ש התוס' בד"ה והלכתא כו' לא דמי לסכין טריפה דהכא דבאקראי בעלמא כו' דאלת"ה יקשה אמאי סגי כאן בהדחה או בבליתא דפרסא. ובע"ז אמרינן מדבעינן י' פעמים נעיצה בקרקע יע"ש:

**וס"ל** לרש"י דה"ה לענין בליעת סכין יש לחלק בין ששחט בה באקראי בעלמא דהתם כ"ע מודים דהסכין שהוא קשה אינו בולע דם מחום בה"ש אלא שמנונית וע"כ נקט רק סכין טריפה דהתם ס"ל לר"א דבה"ש רותח משום דקבלע שמנונית דטריפה. וע"ז שפיר מסיק רש"י ז"ל אבל אבליעת סכין לא חייש שהסכין קשה ואין דם נבלע בו ר"ל היכא ששחט בה באקראי בעלמא כמ"ש אלא שמנונית שהיא נבלעת בין ברך בין בקשה ר"ל אף בששחט בה רק באקראי בעלמא וכמ"ש.

**ומה** דאמר שמואל סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח התם מיירי בסכין של שחיטה שרגיל לשחוט בה בקביעות אז ע"י חום שחיטות הרבה גם הסכין נתרכך ובולע את הדם ע"י חום בה"ש וע"כ פירש"י דאסור לחתוך בה דגם ע"י חום בה"ש בולע הסכין מן הדם כו'. ואין כאן סתירה לדברי רש"י אהדדי וגם הלכתא אהלכתא ל"ק דהתם מיירי בסכין ששחט באקראי וכאן ברגיל לשחוט תמיד בו כהנ"ל. שוב מצאתי בשעה"מ פי"ז מה' מ"א שהביא שם בשם בעל המאור. שכתב בשם רש"י לחלק בין שנשתמש באקראי ובין תמידי והשיג השעה"מ עליו מנ"ל דרש"י ס"ל כן וכתב אולי גירסא אחרת נזדמנה לו יעו"ש ולפמ"ש מבואר להדי' כן מדברי רש"י הנ"ל שלא יקשה עליו קושי' הרשב"א כהנ"ל:

**ובהכי** ניחא נמי מה דדחקו רש"י לקמן קי"א לפרש על מ"ש שם בגמ' א"ד דבעי הדחה דאבשר קאי דל"ל אסכין דהיכי סגי בהדחה הלא בעי נעיצה כיון דמיירי לפי שיטתו בסכין שרגיל לשחוט בו תדיר בקביעות א"כ לא מהני להסכין הדחה לכתחילה כ"א נעיצה כמ"ש התוס' שם בד"ה והלכתא כו' דהיכא דתמידי בעי נעיצה משא"כ התוס' אזלי לשיטתם דלא ס"ל כחילוק רש"י הנ"ל אלא שכתבו שם בד"ה סכין טריפה לחלק בענין אחר כהנ"ל וע"כ הקשו על פירש"י כהנ"ל וא"ש:

# שו"ת חו"מ

## סימן כו

### שאלה

**באיש אחד שקנה חפץ מחבירו ונתן לו כסף לבד בלא שום קנין אחר ואחריו בא רעהו לקנות ג"כ את החפץ הנ"ל ומכר לו המוכר בקנא"ס ואח"כ בא הלוקח הראשון ותבע לו את החפץ וא"ל המוכר כי מכר לאיש אחר בקנין גמור ואילו ידע שהלוקח הראשון יבוא עמו בדינא ודיינא לקבל מש"פ לא הי' מוכר להשני מה דינו:**

**תשובה** הנה יש בהשאלה הזאת שתי חקירות לחקור בזה הראשונה אם מעשה המכירה שמכר המוכר את החפץ להשני מיקרי חזרה או לא. ואם מקרי חזרה ממילא הדין שיוכל לחזור כמו שתקנו חז"ל שע"י קנין כסף לבד יכולים לחזור כמבואר הדין בחו"מ סי' קצ"ח וסי' ר"ד אולם אי נימא דמעשה המכירה לא מיקרי חזרה גמורה אז נופל בה חקירה שני' אם מה שהפקיעו חז"ל קנין כסף לא הפקיעו לגמרי כ"א שנתנו רשות לחזרה ולקבל מש"פ ומאז בטל הקנין אבל קודם החזרה יש להלוקח קנין בהחפץ. וע"כ קנין השני מה שמכר להלוקח שני לאו כלום הוא דנחשב כאילו מכר דבר שאינו שלו. או דאמרינן דלגמרי הפקיעו חז"ל קנין הכסף דלא קנה כלל אף קודם החזרה ואז ממילא חל קנין השני מה שמכר להלוקח השני בקנין המועיל מאחר דכשלו הוא נחשב:

**והנה** מצאתי בשו"ת אפריון דוד שהאריך לבאר שאלה כהנ"ל בסי' כ"ז ומסיק שם דלפי דעתו לא בטלו חז"ל קנין כסף לגמרי כ"א מחזרה וקבלת מש"פ ואילך אבל מקודם חזרה יש להלוקח קנין בהחפץ ולהמוכר בדמים. ואחרי אשר עברתי בין בתרי אמרותיו ועיינתי בכל ראיותיו. ומצאתי לפי ענ"ד שאינן מכריעות ונ"ל להביא ראיות היפך מדבריו וע"כ אציגם בזה אחת אחת כסדרם כפי מש"כ שם ואבאר את אשר עמדי חל"י ואבקש מאלוקי יעקב שלא אכשל בדבר הלכה:

**א) ראייתו** הראשונה מדברי רש"י דב"מ מ"ח א' ד"ה קאי באבל כו' ונ"מ לענין איסורא כגון אם קידש בו אשה לר' יוחנן הוה קידושין כו' וכתב האפ"ד הנ"ל דלפי דעתו כוונת רש"י דבשניהם מקודשת לר"י בין שקידש המוכר בהמעות ובין שקידש הלוקח בהחפץ והיינו כגון שלקח הלוקח את החפץ בלי ידיעת המוכר וקידשה בו דבשניהם לר"י מקודשת וא"כ מוכח מזה דס"ל לרש"י דכ"ז שלא חזרו בהם יש להלוקח קנין גמור בהחפץ דאלת"ה אמאי מקודשת כיון דרבנן הפקיעו את קנין כסף דאורייתא לגמרי א"כ אינו שלו כלל ולא עדיף זה מהא דאמר ר"ג אמ"ר פסחים ו' ע"ב המקדש בחמץ מש"ש ולמעלה אפי' בחטי דקורדנייתא אין חוששין לקדושיו אלמא דמדאורייתא לא הוה חמץ

כלל אפ"ה אינו מקודשת כיון דרבנן הפקיעו רשותו מהחמץ והפקר ב"ד הפקר וא"כ ה"נ דאף דמה"ת מעות קונות והוה החפץ שלו מ"מ כיון דרבנן הפקיעו את קנינו והפקר ב"ד הפקר א"כ אינו שלו כו' יעו"ש:

**לענ"ד** אינו ראי' כלל דלא דמי' כלל לר"ג א"ר כו' דהתם שאני דהתם באיסורא קא מיירי וכיון שאסרו החכמים מכח סייג עשו החמץ כעפרא דארעא וא"כ לא שוי' מידי ובמה תחל הקדושין וכמ"ש הב"ש באה"ע סי' כ"ח ס"ק נ"א דכל מחמת שגזרו חז"ל איסור הנאה אינה מקודשת כיון דאינו נותן לה כלום כו' יעו"ש וכ"כ התוס' בפסחים כ"ט א' ד"ה אין פודין כו' ואין לתמוה אטו משום חששא דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא דכיון שאמרו רבנן דאין פודין לא שוי' מידי עכ"ל יעו"ש. משא"כ הכא בענין תקנתם האף שהפקיעו רבנן קנין הכסף לגמרי מ"מ לא הפקירו ממונם. ועוד בחזקתם וברשותם במקחם כ"ז שלא חזר המוכר ומותרים להשתמש בהם כ"ז שלא חזרו ואסור לחזור והראי' דעליו לקבל מש"פ וא"כ גם החפץ בר דמים הוא ללוקח וע"כ אם קידש בו אשה מקודשת לר"י כיון דמה"ת מעות קונות לגמרי ועוד לענין חומרא דקדושין לא העמידו החכמים את תקנתם נגד ד"ת וכמ"ש הסמ"ע בחו"מ סי' קצ"ח ס"ק ג' דאם קידש בהם מקודשת דלחומרא לא עקרו בתקנתם דברי תורה עכ"ל יעו"ש וכ"כ הש"ך בחו"מ סי' ר"ח דתקנתא דרבנן איננה גורם לשנות קנין ודין דאורייתא יע"ש:

**ועוד** מנין לו דכוונת רש"י כדבריו דקאי ג"כ באם קידש הלוקח בהחפץ ולצייר דמיירי שלקח בלא ידיעת המוכר דילמא כוונת רש"י דוקא באם קידש המוכר בהמעות. ומה שכתב האפ"ד שם ולענ"ד אין סברא לחלק ביניהם עכ"ל. הלא התוס' בב"מ מ"ג בד"ה מאי אירי' כו' מחלקי בהדי' בתירוצם השני וז"ל דלר"י ור"ה דא"ל דבר תורה מעות קונות לא הפקיעו כח שיש לו למוכר במעות שיכול להשתמש בהם כיון דקונות מה"ת כו' עכ"ל ולכן אם קידש המוכר במעות מקודשת לר"י משא"כ בהחפץ שאין להלוקח שום זכות וקנין בהחפץ אפשר אם קידש בו הלוקח דאינה מקודשת לר"י וכסברת האפ"ר הנ"ל. וכן מצאתי בחידושי דרע"א וצ"ל לב"מ בדף מ"ח הנ"ל דכתב שם דמסתפקנא בכוונת רש"י הנ"ל אי דוקא על המוכר קאי רש"י שקידש בהמעות ולא בהלוקח עם החפץ ע"פ סברת התוס' הנ"ל לחלק בין המעות להחפץ. ועוד מוסיף שם חילוק אחר יעו"ש. ואי נימא דאפ"ד הי' מדקדק מלשון רש"י שכתב אם קידש בו אשה משמע דעל החפץ קאי דאי על הדמים היל"ל אם קידש בהם אולם לא על יסוד דקדוק קטן כזה אנחנו נבנה עליו בית:

ב) **ראייתו** השני' מדברי רש"י בב"מ ס"ג ע"א גבי ברייתא דר"א דבאם יש לו מותר שכתב רש"י שם ד"ה יש לו כו' ולא אמרינן דלאו כאיסרו הבא לידו היכא דיש לו דזכה בי' האי מהשתא ואע"ג דלא משך כי מוקרי ברשותו מוקרי ולא הוה ריבית הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו במש"פ עכ"ל. וא"כ מוכח מדבריו דיש להלוקח זכי' וקנין בגוף החפץ דאל"כ איסור רבית היאך נפקע עכ"ל יעו"ש:

**לענ"ד** ליכא ראי' כלל די"ל כיון דהתם בדרך מכירה איירי ואחר שהגיע זה"פ אינו רק איסור מדרבנן ע"כ סגי במה דמועיל הקנין מעות אף מדרבנן לענין קבלת מש"פ דהם אמרו והם אמרו וכדדייק רש"י בלשונו ולא הוה רבית הואיל ואם בא לחזור קאי עלייהו במש"פ. ור"ל דאך בזאת לבד דאם חזר יש לו מש"פ הקילו חכמים בדבריהם באיסור ריבית דרבנן וכ"כ התוס' בב"מ ס"ב ב' ד"ה אע"פ כו' דאע"ג דלא משך החיטין אין זה ריבית כיון שאם הי' בא מוכר לחזור הוה קאי במש"פ ולכך חשיבי כנתייקרו ברשות הלוקח עכ"ל הרי דייקו התוס' נמי הטעם דהוה קאי במש"פ אף דאין להלוקח זכות וקנין בהחיטים מ"מ סגי בריבית דדבריהם במה שאסור להמוכר לחזור ולקבל מש"פ כהנ"ל:

**ועוד** תמהני איך לא ראה החוות דעת שכתב ביו"ד סי' קס"ג על מה שהביא הט"ז שם טעם דרש"י הנ"ל וכתב עליו דזה ניחא רק לד' המחבר שפסק בחו"מ סי' קצ"ט וסי' ר"ד דמלוה קונה דהא ברייתא דר"א הנ"ל במלוה קא מיירי ואיך יספיק טעם דרש"י לד' החולקים דס"ל דמלוה ל"ק וכתב שם הח"ד דצ"ל הטעם כש"כ הראב"ד פ"ז דמכירה והתויו"ט דלענין ריבית הקילו ועשו שאינו זוכה כזוכה והביא ראיות לזה יעו"ש וא"כ עינינו רואות מגדולי הראשונים דאף במקום שלא קנוי אף למש"פ כגון במלוה לד' החולקים דס"ל דל"ק כלל הקילו איסור ריבית דדבריהם משום שעשו שאינו זוכה כזוכה ומכ"ש די"ל דס"ל לרש"י ותוס' דסגי להפקיע איסור דדבריהם בקנין דאם יחזרו יקבלו מש"פ כהנ"ל:

ג) **עוד** כתב שם וז"ל וכן מפורש לענ"ד בדברי הרמב"ם סופ"ט דה' תרומה שכתב דבין כהן שקנה פרה מישראל בכסף או ישראל שקנה פרה מכהן בכסף אינה מאכילה כרשיני תרומה ע"כ אלמא דאף מגוף החפץ לא עקרו החכמים הקנין כסף דאורייתא עכ"ל יעו"ש ג"כ נראה דלאו ראי' היא כלל ואם נעמיק להבין דברי הרמב"ם הנ"ל מלבד שלא תצא ראי' לדבריו כ"א יהי' מוכח להיפך:

**וע"כ** נעתיק לשון הרמב"ם וז"ל שם יראה לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אע"פ שעדיין לא משך הלוקח ה"ז אסור להאכילה בתרומה שד"ת מעות קונות כמו שיתבאר בה' מו"מ ואם מכר ישראל פרתו לכהן אע"פ שנתן הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך עכ"ל ולכאורה דברי הרמב"ם סתרי אהדדי דלפי דבריו ניחא מ"ש

הרמב"ם ברישא שאם מכר הכהן פרתו לישראל בק"מ דאסור להאכילה בתרומה משום דגם החכמים לא הפקיעו קנין החפץ מהלוקח טרם שחזרו. כמו שמסיק הרמב"ם טעמו שד"ת מ"ק. וא"כ הוה כפרתו של ישראל. אבל קשי' מה שמסיק בסיפא דאם מכר ישראל פרתו לכהן בק"מ לא תאכל בתרומה אמאי הרי ברישא כתב דנחשב ע"י ק"מ כפרתו של הלוקח וא"כ במכר ישראל פרתו לכהן ה"ל ע"י קנין מעות כפרתו של כהן אמאי לא תאכל בתרומה אלא ע"כ צ"ל בהיפך דהרמב"ם ס"ל דאף טרם חזרה הפקיעו חז"ל קנין המעות לגמרי ואין להלוקח שום קנין בגוף החפץ. ומעתה יהי' מיושב דברי הרמב"ם לנכון. דהנה יבואר ממתני' דפי"א דתרומות משנה ט' דבעינן שני דברים לענין אכילת תרומה חדא דיהי' קנין כספו והשני' שע"י האכילה יהנה הכהן ממנה ולא שיבוא הנאה לישראל כמבואר בהרב ב' שם. ולפ"ז ה"פ דבתחלה כתב שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אע"פ שעדיין לא משך הלוקח ור"ל א"כ לפי דעת חז"ל שהפקיעו קנין כסף לגמרי אף קודם חזרה והוה עוד הפרה של כהן ונחשב קנין כספו מ"מ אסור להאכילה בתרומה וע"ז מסיק שד"ת מ"ק כמו שיתבאר בה' מו"מ ור"ל דשם מבואר כיון שד"ת מ"ק א"כ אסור להחזיר ועליו לקבל משפ"ו וא"כ לא יהנה הכהן ממה שמאכילה כיון דע"פ הדין אסור לחזור וממילא יחזיק הישראל. ואח"כ כתב בסיפא ואם מכר ישראל פרתו לכהן אע"פ שנתן הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך משום דכבר מובן מדבריו דרישא דחכמים הפקיעו לגמרי קנין המעות ואין להלוקח אף בטרם חזרה שום קנין על החפץ וממילא מובן דהפרה עוד לא נחשב כקנין כספו של כהן. וע"כ אסור להאכילה עד שימשוך וא"כ אדרבה מוכח מד' בהיפך כהנ"ל:

ד) **וגם** מדברי התוס' דע"ז ס"ג א' ד"ה והא מיחסרא משיכה כתבו וז"ל ואפי' לר"י דס"ל דד"ת מ"ק הכא גבי אתנן לא קנה כיון שהפקיעו כו' ולא דמי להההיא דפ' הזהב נתנה לסיטון מעל שקנית הכסף מועיל דכיון דמעל מה"ת מי יפקיע המעילה ממעות הקדש עכ"ל. ופירוש התוס' הנ"ל. כבר ביאר המהר"מ לובלין דהתוס' ס"ל לחלק דמהחפץ הפקיעו החכמים הקנין לגמרי אפי' לחומרא ע"כ שפיר לענין אתנן דפריך והא מחסרא משיכה אף דס"ל לר"י דמ"ק דב"ת. מ"מ הכא גבי אתנן לא קנתה את הטלה והוא החפץ משום דכיון שהפקיעו חכמים דאין קניית מעות קנה. ר"ל דלא קנה כלל ואוקמי' אמשיכה גם ממנה הפקיעו הקנין מהטלה ואין כאן אתנן כלל. והדר קאמרי התוס' ול"ד להההיא דפ' הזהב דנתנה לסיטון מעל. וקשי' לכאורה אמאי מעל דהא רק קנין מעות הוא. וע"ז תירצו שקנית הכסף מועיל. ור"ל לענין המעות של הקדש שנתן להסיטון לא הפקיעו החכמים שלא יקנה המוכר המעות. כיון דמה"ת מ"ק ויצא לחולין וע"כ מעל

יעו"ש. ובאמת יפה פירושו דהחילוק בין המעות להחפץ כבר חילקו התוס' בב"מ מ"ג א' ד"ה מאי אירי' בתירוצם השני כמו שהבאתי לעיל באות א' יעו"ש. וא"כ גם מד' התוס' מוכח דלא כד' האפ"ד ואף כי בעצמו מביא שם דברי התוס' הנ"ל. וע"כ כתב שם דפי' המהר"מ לובלין הנ"ל הוא דחוק והאריך לפרש פי' אחר בתוס' הנ"ל. אך מה לנו לרחק את הפי' של מהר"מ הנ"ל דמשוה לו דברי התוס' דע"ז הנ"ל בסברת התוס' דב"מ הנ"ל. וללכת בדרך רחוקה לפרש באופן אחר:

**ה) עוד** כתב האפ"ד וכן מוכח מדברי הש"ס עצמו. דמקשה בב"מ מ"ח לר"י מברייתא דנתנה לבלן מעל ואמר רב דוקא בלן כו' אבל ספר דבעי למימשך כו' ולכאורה איך מקשה כ"כ בפשיטות אולי גם לענין הדמים תקנו דלא יקנה. וא"כ אמאי ימעול הא לא יצא המעות עדיין מרשות הקדש. וגם להשתמש בהם אסור לחד תירוצא בתוס' ב"מ מ"ג הנ"ל. אע"כ כמו"ש דכ"ז שלא חזרו בהם יש להם קנין כנ"ל עכ"ל:

**נ"ל** ג"כ דלאו ראי' היא כלל. דהנה לפי תירוצם השני שבתוס' הנ"ל. אין מקום לקושייתו דיש הוכחה דלענין הדמים גבי מוכר לא הפקיעו חז"ל הקנין ומותר המוכר להשתמש בהם. דאלת"ה תהדר קושי' התוס' דשם מה הועילו החכמים בתקנתם דמעתה יאמר לו נשרפו מעותיך בעלי' וע"כ תירצו דלר"י דס"ל דמעות קונות מה"ת לא הפקיעו כח שיש לו להמוכר במעות כו' ולא מ"ל נשרפו מעותיך בעלי' יעו"ש. ולפ"ז מקשה הגמ' שפיר לר"י אמאי מעל. כיון שיצאו מרשות הקדש לרשות המוכר שמותר להשתמש בהם:

**ואף** לתירוצם הראשון שבתוס' הנ"ל דס"ל דאסור להשתמש בהמעות. אפ"ה ג"כ יש לישב קושיתו לפי מ"ש הגרע"א ז"ל בחידושיו שם בב"מ הנ"ל. שביאר דברי התוס' דע"ז ס"ג ד"ה והא מיחסרא כו' הנ"ל שהקשו ולא דמי להההוא דפ' הזהב נתן לסיטון מעל כו' דהקשה אמאי לא נקטי התוס' להקשות מקודם לזה מהא דמקשה רבא דוקא בלן כו' אבל ספר דלא מחסרא משיכה לא מעל עד שימשוך ש"מ כר"ל דמעות אינן קונות אפי' מה"ת. דאי לר"י דאמר מה"ת מ"ק ימעול אף דהפקיעו החכמים הק"מ ואלו גבי אתנן קאמר בגמ' דלא מיקרי אתנן. אף דמה"ת מ"ק משום דחכמים הפקיעו. ומתרץ משום דמקודם יש לפרש דברי רבא ע"פ מ"ש הנ"י בשם הראב"ד הובא ג"כ בשו"ע חו"מ סי' קצ"ח סעי' ו' יעו"ש דשכירות מטלטלין דלא שייך הטעם דנשרף ולא טרח ומציל כיון דגופו שלו העמידו חכמים עד"ת דמ"ק. וא"כ י"ל דהכי דייק רבא דוקא בלן. אבל ספר דהוה כשוכר את התספורת לספר בו לא מעל, והיינו ע"כ כר"ל דד"ת אין מ"ק. ואף בשכירות מטלטלין כן. אבל לר"י כיון דד"ת מ"ק. וממילא בשכירות אוקמי' על ד"ת אמאי לא מעל. ולזה נקטו התוס' להקשות אך מנתן לסיטון מעל דהתם מיירי במכירה

ממש ולא בשכירות יעו"ש וכן מצאתי בהנתיבות בסי' של"ג ס"ק א' דפי' דראי' רבא בב"מ הנ"ל קאי משכירות וכמו שכתב הגרע"א ז"ל כהנ"ל יעו"ש. ולפ"ז אין מקום לקושי' האפ"ד הנ"ל דלתי' הראשון שבתוס' ב"מ הנ"ל עיקר ראי' רבא משכירות כמ"ש הגרע"א והנתיבות הנ"ל:

ו) **ועוד** כתב האפ"ד ראי' וז"ל וכן מוכח לענ"ד ד' כל הראשונים דהא הרז"ה ס"ל דהיכא דאיתנים החפץ איתניס ללוקח ולא מהני חזרה אחר האונס. ואף שהרמב"ן והרא"ש וכל הראשונים השיגו עליו מ"מ בזה דמוכרח לומר דס"ל להרז"ה דחכמים לא עקרו את קנין המעות לגמרי בזה לא השיגו עליו עכ"ל ע"ש:

**אין** מקום לראייתו הלא י"ל דבהכי גופא תלי' השגתם ופלוגתתם דלד' הרז"ה דס"ל דאיתניס ללוקח ממילא מוכח דס"ל דחז"ל לא עקרו קנין המעות בטרם חזרה וקבלת מש"פ. משא"כ לשיטת הראשונים הנ"ל דהוכיחו מסוגי' דחולין פ"ג דפריך על מת לוקח. והא לא משיך כו' ש"מ דבק"מ לבד היכא דאיתנס החפץ איתנס להמוכר אז ממילא מוכח הטעם משום דהחכמים עקרו לגמרי את קנין המעות. אף קודם חזרה וקבלת מש"פ כדי שיטריח יותר להציל משריפה מדהוצרך אח"כ לשלם להלוקח הדמים דאלת"ה יקשה הטעם מ"ט ומדוע יחזור המוכר הדמים ללוקח בדאיתנס החפץ מאי ה"ל למיעבד אלא ש"מ כמש"כ:

**ובהכי** מיושב קושי' הכ"מ שהקשה על הרמב"ם בפ"ו דמעילה שפסק דאם קנה חפץ בדמים של הקדש ולא משך דלא מעל הא מסוגי' דב"מ מ"ח הנ"ל מוכח מראי' רבא מדקאמר בלן. אבל ספר דמחסרא משיכה לא מעל עד שמשך דזהו רק לר"ל דס"ל דמה"ת מעות לא קני כ"א משיכה. משא"כ לר"י דקיי"ל כוותי' דמה"ת מ"ק לא בעינן משיכה ומעל. ואיך פסק הרמב"ם דלא מעל והניח בצ"ע יעו"ש:

**ולפי** מש"כ מיושב שפיר די"ל דרבא ס"ל כד' הרז"ה דאיתניס ללוקח. וע"כ סברתו דחז"ל לא עקרו לגמרי את קנין המעות טרם חזרה וקבלת מש"פ כהנ"ל וע"כ שפיר הוכיח מהברייתא הנ"ל דמוכח דספר דמחסרה משיכה לא מעל עד שמשך וע"כ הברייתא אתי' כר"ל דאי לר"י הי' הדין דמועל אף בלא משיכה כיון דד"ת מעות קונות וגם חז"ל לא הפקיעו לגמרי כהנ"ל. משא"כ אליבא דאמת דמוכח מסוגי' דחולין הנ"ל. דהיכא דאיתניס החפץ איתניס להמוכר. וע"כ הטעם דס"ל לר"י דחכמים הפקיעו לגמרי קנין המעות. וה"ה לענין מעילה. גם ר"י מודה דלא מעל עד שימשך כהנ"ל. ובזה מתורץ ממילא קושי' התוס' שם בב"מ ד"ה בלן כו' וא"ת וכי איתותב ר"י ממתניתין כו' דבאמת לר"י גופא מתורץ כמו שכתבנו לעיל. וממילא גם קושי' הכ"מ על הרמב"ם מתורץ

דהרמב"ם אזיל לשיטתו דפסק כהרי"ף בפ"ג דמכירה ה' ו' וז"ל דהיכא דנתן דמי המקח. ונאנס מהמוכר ואע"פ שיש עדים שאבד באונס ולא הי' במוכר כח להצילו דחייב המוכר לשלם משום שתקנו החכמים משיכה עכ"ל. וא"כ מוכח ג"כ מדבריו שהטעם מה שאיתניס דחייב המוכר לשלם משום שתקנו החכמים משיכה. ור"ל דעקרו קנין המעות לגמרי אף בטרם חזרה וקבלת מש"פ. וכמו שהוכחתי ג"כ לעיל מדברי הרמב"ם באות ג'. וע"כ פסק שפיר לענין דלא מעל עד שימשוך דגם ר"י מודה לזה כמ"ש לעיל שעוד לא יצאו המעות כלל מרשות הקדש בטרם שמשך כיון שעקרו לגמרי את קנין המעות וכמ"ש לעיל:

**וכעין** זה מצאתי לרבינו הגר"א זצ"ל בביאורו לחו"מ בסוף סי' קצ"ד ס"ק י"א וז"ל ומש"כ הרמב"ם ואם מן הישראל לא מעל. ואע"ג דסוגי' דב"מ שם דלר"י דד"ת מ"ק מעל. מ"מ סוגי' דע"ז ס"ג א' משמע כיון שהפקיעו חז"ל ק"מ בלא משיכה אינו כלום אף לדבר שהוא מדאורייתא. וא"צ למה שחילקו התוס' שם בע"ז ד"ה והא כו' ולא דמי כו' וכן מתורץ מ"ש התוס' ב"מ מ"ח ד"ה בלן וא"ת וכי איתותב ר"י כו' עכ"ל הזהב יעו"ש:

ז) **ואחר** אשר בארנו שהדין היכא דאיתניס אם חייב המוכר לשלם תלי' בסברא אי נימא דחז"ל הפקיעו לגמרי קנין הכסף אף בטרם שחזר וקיבל מש"פ יצא לנו כי הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והרא"ש וכל גדולי הראשונים דס"ל דאיתניס החפץ איתניס להמוכר ממילא נשמע דס"ל דחז"ל הפקיעו לגמרי קנין המעות כהנ"ל מלבד הרז"ה דס"ל דאיתניס החפץ איתניס להלוקח כהנ"ל הוא ס"ל דבטרם החזרה וקבלת מש"פ לא הפקיעו קנין המעות וכן יש לנו להביא ראי' מד' רש"י דלא ס"ל כד' הרז"ה. מדברי רש"י בב"מ מ"ח ד"ה אבל כו' הנ"ל דהוצרך לחפש הנ"מ בין ר"י ור"ל לענין קדושין ולא פירש הנ"מ לענין ממונא גופא באם נשרף החפץ באונס בהמוכר דזה מילתא דשכיח דלר"י חייב המוכר לשלם ולר"ל פטור המוכר ש"מ דלא ס"ל כהרז"ה. ושוב מצאתי בהרמב"ן במלחמות שהשיג על הרז"ה הנ"ל מהא דלא קאמר הגמ' גופא שם בב"מ הא"ב בין לר"י ור"ל. באם שנשרף מהמוכר אם חייב לשלם. ש"מ דלא כהרז"ה. ומכ"ש דעל פירש"י שכתב הא"ב בין ר"י ור"ל לענין איסורא לקדושין ולא קאמר הא"ב לענין ממונא גופא כהנ"ל ש"מ דרש"י ס"ל דלא כהרז"ה וא"כ ממילא נשמע מרש"י דס"ל דהחכמים הפקיעו לגמרי קנין המעות אף בטרם החזרה וקמש"פ כהנ"ל דלא כמ"ש האפ"ד וכמש"כ באות א' ואות ב':.

ח) **והא** דכתב בהגהת אשרי דממשמעת רש"י בב"מ מ"ז ע"ב בד"ה כך תקנו כו' שאם יראה הלוקח דליקה באה יאמר חוזרני בי כו' משמע אבל אחר שריפה אינו יכול לחזור בו. ואיתניס להלוקח. וזה ד' הרז"ה יעו"ש בפ' הזהב בהרא"ש סי' ח' בהגהת אשרי הנ"ל.

וכן מצאתי ג"כ בב"י סי' קצ"ח ס' י"ד. וסי' ר"ד ס"ק ט' יעו"ש א"כ קשה דלפמ"ש סתרי דברי רש"י אהדדי ומצאתי בפני יהושע שהביא בשם הרמב"ן דמרש"י פרק הנזקין בגיטין נ"ב ד"ה נשרפו. משמע דס"ל דלא כהרז"ה וכ"כ הנ"י בד' רש"י וע"כ מתרץ ד' רש"י דב"מ מ"ז הנ"ל לתרץ כדברי הרמב"ן יעו"ש. וכן מצאתי ברש"י בקדושין כ"ח ד"ה שמא יאמר כו' להכי אוקמינהו ברשותו להיות הפסד השריפה עליו כו' וזהו כד' הרמב"ן בד' רש"י. ולפ"ז דברי רש"י שרירין באין סתירה:

**ט) ומעתה** נחזור לענין שאלה הנ"ל דיצא לנו הדין מכל הראשונים כהנ"ל דאף בטרם חזרה וקמש"פ אין להלוקח שום קנין בהחפץ. וא"כ ממילא אם הלך המוכר ומכר בסתם את החפץ ללוקח שני בקנין המועיל במשיכה או בקנא"ס שהלוקח שני זכה את החפץ. שוב מצאתי בהרמב"ן במלחמת בריש ב"מ גבי מו"מ וליחזי זוזי ממאן נקט וז"ל ואפי' נקט מפלוני בפני עדים נאמן לומר לחבירו מכרתי מקודם או אח"כ וקנה גופו של טלית במשיכה או בחליפין שכיון שהודה לו נוטל טליתו והוא ידין עם האחר ויקבל מש"פ עכ"ל הרי מפורש יוצא מדברי הרמב"ן הנ"ל דאף שמכר מראש לאחד בקנין מעות לבד ואח"כ מכר בסתם לשני בקנין חליפין וכדומה זכה השני וכמ"ש. וכן מוכח מדברי התויו"ט הובא בש"ך חו"מ סי' רכ"ב ס"ק ב' ומהש"ך שם יעו"ש. וכן מוכח מד' הרמ"ה שהביא הטור בחו"מ סי' קפ"ג וז"ל כתב הרמ"ה ראובן שאמר לשמעון זבין לי האי מידי וזבין לי' מסתמא קני' ראובן משעת משיכה כו' ודוקא כו' אבל אם חזר שמעון ואומר שקונה לעצמו אפי' אם חזר בין מ"מ למשיכה קנה כיון שמעות אינן קונות נמצא שעדיין לא קנה ראובן כו' עכ"ל ש"מ מדבריו דאף קודם חזרת המוכר וקמש"פ. ג"כ ליכא שום קנין להלוקח בהחפץ וכמ"ש לעיל ומכל הנ"ל מוכח דלא כמש"כ האפ"ד הנ"ל:

**י) ובהכי** מיושב תשובת מהר"מ אלשי"ך סי' י' וספר אבקת רוכל שהקשה האפ"ד הנ"ל עליהם וז"ל שם במעשה שקנה ראובן משמעון סחורה המונחת בספינה בלא משיכה רק בדמים לבד. ואח"כ מכר ראובן הסחורה ללוי ג"כ בדמים לבד. ואח"כ הלך לוי באותה ספינה למחוז חפצו עם הסחורה הנ"ל. ובאמצע הדרך טבעה הספינה עם הסחורה. ופסק דלוי יוכל לחזור על ראובן ולתבוע מעותיו כיון שקנה רק בדמים לבד וכ"כ יכול ראובן לתבוע משמעון המוכר כו' וכתב שם דאף אם הי' ראובן הקונה משמעון הי' מקנה ללוי הסחורה בקאג"ס ג"כ לאו כלום כיון שאין לראובן בגוף הסחורה שום קנין. וכתב האפ"ד עליהם וז"ל ואחר המחילה הראוי' מעצמותיהם הקץ. לענ"ד כל דבריהם באותה תשובה אינן אלא תימא חדא דאמאי לא יוכלו המוכרים לומר קים לן כרש"י והרז"ה דלאחר האונס לא יכול הלוקח לחזור בו עכ"ל יעו"ש:

**ועתה** אומר אחר מחילת כבודו דבריו תמוהים דכבר הוכחנו מכמה דברי רש"י דלא ס"ל כד' הרז"ה אלא דס"ל כד' הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והרא"ש ושארי הגדולים דהיכא דאיתניס החפץ איתניס להמוכר וחייב לשלם המעות כהנ"ל. וא"כ ד' הרז"ה הוא ד' יחיד וקיי"ל דיחיד נגד רבים אין יכול לומר קים לי כמ"ש הב"ש באה"ע סי' נ"ג סק"י יעו"ש. וכ"כ הנתיבות בסוף סי' כ"ה בדיני תפיסה שלו בסי' כ' יעו"ש:

**ועוד** ראי' גם מתשובת מהר"מ אלשיך הנ"ל ואבקת רוכל ממה שכתבו בהדי' טעמם כיון שאין לראובן בגוף הסחורה שום קנין עכ"ל. הרי אף בטרם החזרה וקבלת מש"פ הפקיעו החכמים את קנין המעות. ואין להלוקח שום קנין על החפץ רק יש לו הזכות מה שהמוכר אסור מלחזור ועליו לקבל מש"פ וזהו כמ"ש לעיל בראיות ברורות:

**ולפמ"ש** יש לפשוט מה שנסתפקתי ג"כ באחד שקנה מחבירו חפץ בקנין מעות לבד ומת המוכר והיורשים חוזרים מן המקח. אם הם יכולים לחזור ממה שעשה אביהם בקנין מעות ולא חזר ולא קבל מש"פ

**ואם** נימא דיוכלו לחזור אזי יש לחקור אם הם מחויבים לקבל מש"פ. אבל לפמ"ש ובארתי לעיל דאף קודם חזרה וקבלת מש"פ אין להלוקח שום זכות וקנין בהחפץ א"כ בוודאי יכולים היורשים לחזור מן המקח אחרי אשר החפץ עודנו עומד בחזקת אביהם. ואין להלוקח שום זכות בחפץ כהנ"ל. וממילא מסתברא דגם הם פטורים מקבלת מש"פ כיון דהם לא מכרו כלל לא שייך בהם שלא עמדו בדיבורם ולקלל להם בחנם. וכמ"ש הב"י בסי' קפ"ב גבי קנין מעות ע"י שליח יעו"ש:

**ואין** לומר דעליהם מצוה לקיים דברי המת דגם זה אינו דזה הדין אינו אלא שהושלש ע"ז לשם כך ולא כשהם בידו כמבואר בחו"מ סי' רנ"ב סעיף ב' בהמחבר והרמ"א יעו"ש. ועוד יותר מבואר שם ברמ"א הנ"ל דאפילו מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך ומת ולא נתן יורשיו פטורים. ואין בזה משום מצוה לקיים דברי המת. וכתב שם הסמ"ע הטעם כיון דלא צוה להיורשים ליתן כו' יעו"ש. וה"ה או כ"ש בנידן דידן דלא צוה להיורשים לתת להקונה ולא הי' באביהם רק דברים בעלמא וקבלת המעות דלא נחשב לקנין כלל. כיון שהפקיעו חז"ל כמ"ש לעיל דהדין דהיורשים פטורים בלי שום קבלת מש"פ כמ"ש לעיל:

**שוב** מצאתי כעין חקירה הנ"ל בשו"ת שפת הים. להגאון אב"ד דיאנישאק שליט"א. ומסיק שם בקוצר כיון דיש בקנין מעות מש"פ אצל אביהם לא פקע זה אצל היורשים וחייבים במש"פ יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה כמ"ש דאמאי לא פקע הכי זה גרע ממה שמבואר בשו"ע חו"מ סי' ס"ט סעיף ו' דאם ראובן הוציא פסק על יורשי שמעון שאביהם נתחייב לו שבועה על עסק

תביעת ממון כו' דפטורים היורשים אף בלא שבועה ופי' שם הסמ"ע ואפילו אם ידוע שלא נשבע אביהם אפילו הכי פטורים כיון דלא הי' אביהם חייב ממון ודאי. ואיכא למימר אם הי' חי הי' נשבע כו' ע"ש וכן כ' הש"ך שם. וא"כ ה"ה בנידן דידן די"ל ג"כ אולי אם הי' חי הי' ג"כ חוזר והי' מקבל מש"פ דפטורים היורשים מקבלת מש"פ כהנ"ל:

## סימן כז

**בחקירה אם מעשה המכירה מיקרי חזרה או לא**:

### תשובה

מה שחקרנו לעיל בסי' כ"ו אם מעשה המכירה מיקרי חזרה או לא מסתפק ג"כ בסוף תשובת אפ"ד בסי' כ"ז הנ"ל ורצה מתחילה להביא ראי' מגמ' יבמות ק"ח דקיי"ל כריב"ב דאמר קדושי' הן הן מיאוני' ש"מ דלא בעינן לחזור בפירוש. ובסוף דחה ראייתו דאדרבה משם מוכח להיפך דרק גבי קדושי קטנה דלא הוה כ"א קנין קל הוא דקיי"ל כריב"ב דלא בעינן חזרה גמורה וסגי בקידושין דהוה ג"כ מיאון קל. אבל בעלמא היכא דהוה קנין אלא שיכול עוד לחזור קיי"ל כרבנן דבעינן חזרה בפירוש. דאל"כ למאי נ"מ בעי הש"ס אי פליגי רבנן על ריב"ב כיון דהלכה כריב"ב ע"ש:

**ואמכ"ה** נעלם ממנו ד' הראשונים דברי הרא"ש בר"פ ג' דקדושין סי' ג' גבי הא דתנן במתני' האומר לאשה הא"מ לי לאחר שלשים יום. ובא אחר וקידשה בתוך שלשים מקודשת לשני. וכתב שם הרא"ש בסי' ג' וז"ל ראיתי מן המפרשים שדקדקו מן המשנה מדלא קתני אינה מקודשת לראשון רצו לדקדק דלא פקעי קדושי ראשון אלא אם מת שני בתוך שלשים חלו קידושי ראשון וה"א בירושלמי כו' ודבר תימא הוא דמכי פשטה ידה וקיבלה קדושין מאחר כבר חזרה מקדושי ראשון כו' עכ"ל יעו"ש. וכן ד' הרשב"א כהרא"ש הנ"ל הובא בהר"ן ברפ"ג דקדושין הנ"ל דע"י מעשה עדיף לבטל מחזרת בעל פה בדיבור יעו"ש. ועוד הביא הרשב"א ראייתו מגמ' יבמות ק"ח הנ"ל כמ"ש האפ"ד מדקאמר שם דקטנה יכולה לחזור מקדושי' דאמה ואחי' ובעי בגמ' עמדה וקדשה עצמה מאי ואסיקנא דהלכה כריב"ב דאמרינן דהן הן קדושי' והן הן מיאוני'. ש"מ דלית להו לדחות ולחלק כמ"ש האפ"ד דשאני התם גבי קידושי קטנה דלא הוה כ"א קנין קל. משא"כ בעלמא היכא דהוה קנין טוב. ואפי' לד' הר"ן שהשיג שם הר"ן על ראי' הנ"ל. השיג רק מטעם אחר וז"ל דהתם שקדשוה אמה ואחי' לאלתר ואח"כ קדשה עצמה וודאי שחזרתה מקדושין הראשונים חזרה גמורה. וכיון שעקרתן משעה ראשונה היאך יחולו אחר מכאן כו'. אבל זו שנתקדשה לאחר שלשים יום אפשר שלא חזרה בה מקדושי ראשון אלא יחולו בעונתן אם אפשר כו' עכ"ל יעו"ש. ואת אשר מקשה האפ"ד הנ"ל

דאל"כ למאי נ"מ בעי הש"ס אי פליגי רבנן על ריב"ב כיון דהלכה כריב"ב לק"מ דכן דרך הש"ס בכ"ד בשבת קל"ו ע"א וב"מ כ"ד דעלינו לברר אם יש פלוגתא בזה שלא נהי' לומר גמרא גמור זמורתא תהא כקושי' אביי בשבת הנ"ל גבי מה שאמר שם הלכה מכלל דפליגי יעו"ש:

**ונחזור** לענין קדושין הנ"ל. אם מעשה הקדושין הוה כחזרה בפירוש תליא במחלוקת הראשונים הנ"ל דהרא"ש והרשב"א הנ"ל ס"ל דמעשה הוה כחזרה בפירוש והרמב"ן והר"ן ס"ל דמעשה לא הוה כחזרה בפירוש. וכן הובא שתי הדעות הנ"ל בשו"ע אה"ע סי' מ' סעיף ב' יעו"ש. ולפ"ז יצא לנו הדין בנידן שאלה מש"כ בסי' כ"ז הקודם באם שמכר שמעון את החפץ לראובן רק בקנין מעות. ואח"כ מכר את החפץ ללוי בקנין גמור ע"י קאג"ס דמעשה המכירה אם הוה כחזרה ממכירתו לראובן הקודם או לא תלי' בשתי דעות הנ"ל:

**אכן** י"ל דגבי נידן דידן גבי מוכר י"ל כ"ע מודים דמעשה המכירה הוה כאלו חזר בפירוש דלא דמיא לפלוגתתם גבי קדושין שקידש הראשון. וא"ל הרי את מקודשת לי לאחר שלשים ובא אחד וקידשה בתוך שלשים. כמו שחילק הר"ן הנ"ל. דהתם ס"ל להרמב"ן והר"ן שאין מעשה שלה מוכיח לחזור מקדושין הראשונים לפי שקדושין הראשונים אינו חל מיד כ"א לאחר שלשים משא"כ גבי מיאון שקדשה אמה ואחי' לאלתר. ואח"כ קדשה עצמה וודאי שחזרתה מקדושין הראשונים חזרה גמורה. כמו שהבאתי לעיל חילוק הר"ן הנ"ל. וא"כ ה"ה גבי מוכר שמכר לראובן בראשון הי' ג"כ להיות מכירה לאלתר. וא"כ כ"ע מודים דמעשה המכירה שמכר אח"כ לאחר ללוי הרי זה חזרה גמורה כאלו חזר בפירוש ממכירתו אשר מכר לראובן. אך בדמים לבד שיכול לחזור ומכר אח"כ בקנין מועיל ללוי זכה לוי החפץ. ושמעון חייב להחזיר המעות לראובן ולקמש"פ:

## סימן כח

**שאלה באם אחד לקח חטים חמוצים וכה"ג מחבירו קודם פסח בקנין כסף לבד והחמץ עודנו ברשות המוכר. וכשהגיע ער"פ מכר רק הלוקח לנכרי כד"ת אבל המוכר לא מכר את החטים הנ"ל לנכרי. מהו דינו:**

### תשובה

נראה לענ"ד דלא מהני כלום מכירת הלוקח חדא דכמה רברבתא ס"ל כר"ל דמה"ת מעות אינן קונות. ובעינן משיכה. כמ"ש המ"א בסי' תמ"ח ס"ק ד' יעו"ש. ולדעתם בוודאי אין להלוקח שום קנין וזכות על החפץ החטים הנ"ל והוה כמוכר דבר שאינו שלו. ואפי' למה דק"ל כר"י דמה"ת מ"ק אלא שחז"ל הפקיעו קנין המעות. נמי לא מהני כלום מכירת

הלוקח אחרי שכבר הוכחנו בסי' כ"ו מכל הראשונים דהחכמים הפקיעו לגמרי את קנין המעות אף בטרי חזרה וקבלת מש"פ ואין להלוקח שום קנין בהחפץ כמ"ש. וא"כ הדר דינא דאין החמץ של הלוקח. וא"כ מכירתו אינו כלום. והמוכר לא מכר והוה כחמץ שעבר עליו הפסח שאסור. וכמבואר בשו"ע או"ח בסי' תמ"ח סעיף ה' יעו"ש ובח"י ס"ק ב'.

שוב מצאתי בשו"ת עונג יו"ט שמביא שאלה כה"ג בענין חמץ בסי' כ"ה. ומסיק שם בתשובתו דמהני מכירת הלוקח דאף שהחכמים תקנו דמעות אינן קונות. מ"מ הם לא תקנו לבטל הקנין מיד. רק שאם חזר בו מתבטל הקנין וכ"ז שלא חזר בו הוה הקנין מעלי' ושפיר זבין הלוקח חמצו לנכרי כדינו יעו"ש. וזהו כד' וכסברת האפ"ד הנ"ל. ואחרי אשר כל ראיותיו. ג"כ אך מדברי רש"י דב"מ מ"ח ד"ה אבל כו' הנ"ל ומפסקי הרמב"ם וכדברי האפ"ד. ואמחכ"ה מה אעשה כי ראיותיו אינן מוכרעות כאשר הוכחנו לעיל והוכחנו מדברי רש"י ההיפך. וכן מדברי הרמב"ם ומכל הראשונים דנראה מפורש דאף קודם חזרה וקבלת מש"פ בטלו החכמים קנין המעות מיד רק הוא אסור לחזור מכח איסור שאינו עומד בדיבורו. וע"ז עליו לקבל המש"פ אם חזר וכמ"ש לעיל:

**איברא** נראה לענ"ד מטעם אחר להקל ולומר דמהני מכירת הלוקח אף שאינו ע"פ מה דאיתא בשו"ע או"ח סי' תמ"ג סעיף ב'. ובחו"מ סי' רצ"ב סעיף י"ז דאם הפקיד ישראל חמצו אצל חבירו. אפי' בלא אחריות הנפקד. מ"מ חייב הנפקד למוכרו לנכרי בשעה חמישית והטעם משום שלא יעבור המפקיד בב"י כמ"ש המ"א שם ס"ק ה' יעו"ש. דלכאורה קשה היאך יכול הנפקד למוכרו הא שם בוודאי אינו שלו. ואיך מהני מכירת הנפקד. אע"כ צ"ל משום השבת אבידה תקנו החכמים שמהני מכירתו מטעם שהוא זכות להמפקיד. שלא יעבור על חמצו בבל יראה וזכי' מהני מטעם שליחות דהוה כמו שעשה לו שליח למכור חמצו. וכמו שמוכח מפירש"י גבי מקור דהאי דינא בפסחים י"ג א' בד"ה נשקלי' לנפשו כו' אחרי שנותן לו רשות למוכרו עכ"ל ומנ"ל דנתן לו רשות למוכרו. וע"כ צ"ל כמש"כ מטעם דהוה לי' זכות להמפקיד שלא יעבור עליו בב"י. וזכי' מטעם שליחות כהנ"ל:

**וכן** י"ל בנידן דידן דמכירת הלוקח מה שמכר לפני הפסח כד"ת. באמת ניחא לו להמוכר והוה כשלוחו ונהי כי ממ"נ עשה כאן המוכר שלא כדין. מה שלא מכר בעצמו דאפי' אם נימא כמו שהי' בדעתו. דהדין שכבר נקנה החמץ להלוקח ושלו נחשב. מ"מ החמץ עודנו ברשותו והוה כפקדון אצלו. מ"מ חייב הוא למוכרו כמו שמבואר הדין כנ"ל שחייב הנפקד למכור פן שכח המפקיד למכור כמ"ש המ"א הנ"ל. עכ"ז החמץ מותר כיון דסוף

סוף נמכר החמץ לנכרי כד"ת. אזי אמרינן דבאמת ניחא לי' להמוכר מה שמכר הלוקח דזכות הוא לו כמ"ש וזכי' נחשב כשליחות ונחשב כאילו עשה המוכר שליח להלוקח למכור חמצו לנכרי ושפיר מהני לד"ה:

**שוב** מצאתי בפ"ת ביו"ד סי' ש"ך שהביא בשם פנים מאירות וז"ל שוב ראיתי בתשובת פ"מ ח"ב סוס"י נ"ב כתב בפשיטות בדבר בכור שמכרה אמו של ב"ב פרה מעוברת לעכו"ם בלתי ידיעתו הוה מכירה. משום דזכין לאדם שלא בפניו. וכמו כן בחמץ אם לא הי' בע"ב בביתו. ומכר איש אחר חמצו הוה כשלוחו כיון דזכות הוא לו יעו"ש ושמחתי כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה

## סימן כט

### שאלה

**אחד מכר לכותי עובר אורח סחורה באיזו סכום וטעה הקונה ונתן לו יותר ממה שהוא צריך לתת, והמוכר לא ידע כי נתן לו הקונה יותר ונתן את הטעות לחבירו, ואח"כ נמצא כי סכום המעות היה מותר, והקונה בבר נסע לדרכו ואינינו, והמוכר אינו מכיר אותו ואינו יודע שמו ושם עירו, מי זכה ביתרון המעות, אם ישראל הראשון או השני:**

### תשובה

לכאורה הוא מפורש הדין בשו"ע חו"מ סי' קפ"ג סעיף ז' ברמ"א וז"ל ודוקא שידע השליח בטעות. קודם שבאו ליד המשלח. אבל אם לא ידע בטעות ההוא. ונתנו ליד המשלח הכל של המשלח עכ"ל. ור"ל שלא קנה השליח אף שהי' מקודם בידו בדבר אשר לא ידע. וא"כ ה"ה בנידן דידן לא זכה ישראל הראשון כ"א השני:

**אבל** עלינו עוד לעיין בזה. דהנה דברי הרמ"א המקור מהמרדכי. ע"כ י"ל דהמרדכי אזיל לשיטתי' שכתב הטעם מה דחצר אינו קונה לבעה"ב בכותל ישן בב"מ כ"ה. היינו מטעם שכתב בהגהת אשר"י משום שאינו דבר ההוה למצוא בו מציאה. וכן הביא הרמ"א הטעם בסי' רס"ח סעיף ג' בהגה"ה ז"ל ואין חצירו קונה לו אלא ביודע במציאה או דמסיק אדעתי' אבל בדבר שאינו רגיל לבוא אין חצירו קונה לו כו' עכ"ל וזהו ג"כ מהמרדכי יעו"ש. וכן פסק הרמ"א בסי' רל"ב וז"ל ואם קנה הסרסר דבר בחזקת בדיל ומכרו ואחרי כן נודע שהי' בו כסף וזהב זכה הלוקח שלא זכה הסרסר מעולם הואיל ולא ידע בו עכ"ל. והני שלשה הגהות הרמ"א מקורם ממעין המרדכי והגהת אשרי הנ"ל והכל תלוי בהטעם הנזכר משום שאינו רגיל לבוא בהם ע"כ לא קנו שלא מדעת. וא"כ י"ל דה"ה בנידן דידן בטעות העכו"ם הוא ג"כ דבר שאינו רגיל לבוא. ומשו"ה קני השני ולא הראשון כיון שלא ידע כהנ"ל:

**אבל** לד' התוס' בב"מ שם כ"ו ד"ה דשתיך כו' שכתבו וא"ת וליקני לי' חצירו לבעל הגל או לבעל הכותל וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאנה לעולם כמו הכא שהוא מוצנע בעובי הכותל עכ"ל ע"ש וכן הביא שם הרא"ש כד' התוס' הנ"ל דאין קונה חצירו לו בדבר שאין עתיד להמצא יעו"ש. ולפ"ז בנידן דידן בטעות הקונה או בנידן רמ"א בסי' קפ"ג הנ"ל דמיירי במעות דעתיד להמצא בעוד מעט כדרך למנות המעות א"כ יהי' הדין דהשליח קנה או בנידן דידן דהראשון קנה כי הם זוכים בתחילה בשעה שהיו בידם אף שלא היו ידוע להם כי הוא דבר שעתיד להמצא כדין חצירו דידו כדין חצרו כמ"ש הש"ך בסי' רס"ח ס"ק ו' יעו"ש:

**שוב** מצאתי בהנתיבות בסי' רס"ח הנ"ל שהשיג שם על הרמ"א הנ"ל שהביא כד' המרדכי הנ"ל הלא הרמב"ם והרא"ש והתוס' כתבו טעמים אחרים. ותי' שני תירוצים אחד דוחק א"ע לפרש כי הרמ"א פירש דברי המרדכי הנ"ל להשוות כד' הרמב"ם והתוס' והרא"ש הנ"ל. ותי' השני כתב וז"ל ואם אין הפירוש לדחוק ד' המרדכי כד' התוס'. ע"כ צ"ל דט"ס יש ברמ"א וחסר בהגה"ה תיבות ויש מי שאומר דדעה זו רק דעת יחיד שהוא דעת המרדכי וכל הראשונים חולקים עליו והעיקר תלוי אם הוא הוה להמצא יעו"ש. ולכן מבאר הנתיבות בסי' רל"ב דברי הרמ"א הנ"ל בדין קנית הסרסר דבר בחזקת בדיל ומכרו. ואח"כ נודע שהיו בו כסף כו' דהיינו דוקא בכה"ג שאין דרך להודע ואין עתיד להמצא כד' התוס' הנ"ל ומסיק שם אבל אם מצא דבר שמוכרך במטלית ומסרו לאחר. אה"נ דזכה הראשון אף שלא ידע מהו כיון שהוא דבר שעתיד להודע ולהמצא יעו"ש בס"ק ח':

**אבל** נפלאתי על הנתיבות הנ"ל. איך לא שת את עינו הבדולח לדברי הרמ"א בסי' קפ"ג הנ"ל דמיירי במעות שהוא דבר שדרכו להודע ולהמצא דמעות דרכו למנות הוא כמ"ש לעיל. ואפ"ה פסק שס הרמ"א דלא קנה השליח. וא"כ מפורש יוצא מדברי הרמ"א. דע"כ פסק כד' המרדכי ולא כד' התוס' הנ"ל. וזה וודאי אין לתרץ ולדחוק כי גם בהגהת הרמ"א הנ"ל חסר התיבות יש מי שאומר שדוקא שידע כו' משום דזה ד' יחיד כמ"ש הנתיבות הנ"ל דצ"ל בסי' רס"ח הנ"ל דזה אינו דכולי האי נשבש דברי הרמ"א לומר ט"ס יש כאן אתמהא:

**ועוד** יותר פלא דבסי' קפ"ג גופא ברמ"א הנ"ל כתב הנתיבות בס"ק י"ב וז"ל עש"ך ס"ק י"ד שכתב מור"ם הלך בדרך המרדכי שכתב דין זה כאן כו' כוונתו דדוקא כאן בטעות דדמי למציאה אין ידו קונה שלא מדעתו בדבר שאינו רגיל לבוא. כמבואר בסי' רס"ח סעיף ג' בהגה"ה אבל לעיל כו' עכ"ל. א"כ הלא הוא עצמו כתב דדין הרמ"א דכאן הוא

משום טעם המרדכי שהוא דבר שאינו רגיל לבוא וא"כ דבריו שבכאן סותרין את דבריו מש"כ בסי' רס"ח הנ"ל וצע"ג:

**ולפ"ז** מסתפקנא בנידן שאלה דידן. אולי גם דברי הרמ"א דבסי' קפ"ג אינו אלא לד' המרדכי א"כ הוא זה דעת יחיד ואינה כהלכתא דאחרי דאנו קיי"ל כד' הרמב"ם והרא"ש והתוס' הנ"ל דהטעם משום דאין חצרו קונה רק בדבר שאינו עתיד להודע ולהמצא ובנידן דידן הוא דבר שעתיד להודע ולהמצא כמ"ש. והוה הדין דראשון זוכה כהנ"ל. וכ"מ בקצוה"ח סי' קפ"ג הנ"ל דכתב ג"כ דדברי הרמ"א דכאן במחלוקת שנוי והוה ספיקא דדינא וכל דתפס לא מפקינן מיני' יעו"ש:

**והנה** בעיוני בדין קניית חצר מצאתי דבר תמוה במשנה למלך ה' גזילה ואבידה ה' ח' שהביא את המהרי"ט דפסק דידו של אדם קונה לו שלא מדעתו כחצרו וכמ"ש הש"ך בסי' רס"ח הנ"ל וראייתם מגמ' גיטין ס"א ע"א תנא אם לוקט ונתן ביד ה"ז גזל גמור ופירש"י דהואיל ומטי' לידי' ה"ז גזל גמור יעו"ש והשיג המל"מ הנ"ל על המהרי"ט וכתב וז"ל שהרי כתבו התוס' בב"ב נ"ד א' ד"ה אדעתי' כו' דאין ידו קונה שלא מדעתו כו' עכ"ל ופליאה נשגבה ולא אוכל להבין את ראייתו הלא למעיין בכוונת דברי התוס' הנ"ל מוכח ג"כ כד' מהרי"ט דהא התוס' הקשו שם על מ"ש בב"ק מ"ט גבי המחזיק בשטרותיו של גר מהו כו' ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתי' אשטרא כו' וע"ז הקשו התוספות וז"ל ואין להקשות דאף על גב דאין דעתי' אשטרא אמאי אין ידו קונה לו שלא מדעתו כמו חצרו דחצר מתורת יד איתרבאי ותירצו דהא דחצר קונה לו שלא מדעתו. היינו שאינו יודע אם הוא בחצרו ואם הי' יודע הי' רוצה לקנות. אבל אם הי' יודע ואין מתכוון לקנות לא קני עכ"ל התוס' הרי עינינו הרואות דהתוס' משוה ומדמי לגמרי דין ידו לדין חצרו. אך תוס' מחלקי דבתרווייהו בין ידו ובין חצרו הדין שוה דהיכא שידע דהדבר יש בידו או בחצרו ולא רצה לקנות אז בתרווייהו לא קני כיון שאין מתכוון לקנות. וע"כ שפיר מיושב מ"ש שם בב"ק דגם שטרא ל"ק דלאו דעתי' אשטרא משום דהתם רואה ויודע כי יש שטרא בידו. אך לא רוצה לקנות השטר לבד לצור עפ"צ וע"כ ל"ק. משא"כ היכא דלא ידע אם הדבר בידו כגון בנידן דידן דלא ידע דהיו מותר מעות אבל אם הי' ידע בוודאי הי' רוצה והי' מכוון לקנותם. אזי בכה"ג בחצרו הדין דבתרווייהו קונה. אך בעינן שיהי' דבר שעתיד להמצא. וכמו שהקשו התוס' הנ"ל אח"כ וז"ל וא"ת מצא בגל כו' וי"ל דבדבר שאין הוה להמצא לא קלה חצרו שלא מדעת עכ"ל. וזהו כמ"ש התוס' בב"מ ד"ה שתיך הנ"ל. והטעם הזה נידן ג"כ בדין ידו. ולפ"ז אדרבה מוכח מהתוס' דין דמהרי"ט דידו של אדם קונה לו שלא מדעתו כחצרו:

**איברא** גם על הש"ך קשה מה שכתב בסי' רע"ה ס"ק ג' לתרץ מ"ש המחבר ומקורו מהרמב"ם דהמחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע. לא קנה אלא השטר לצור ע"פ צליחותו הלא הגמ' בעי בב"ב הנ"ל דאף שטרא ל"ק משום דלאו דעתי' אשטרא כו' ותי' דהרמב"ם קשי' לי' הא אפי' לא הוה דעתי' אשטרא דה"ל לקנות השטר דלא גרע מחצרו של אדם דקונה לו שלא מדעתו כו' יעו"ש דנעלם לו לפי שעה דקושי' הנ"ל הקשו התוס' דב"ב הנ"ל ותירצו דאין מקום לקושי' הנ"ל:

**אבל** על המל"מ הנ"ל עוד גדולה מדורת התימא הלא הוא הביא בעצמו דברי התוס' דב"ב הנ"ל ויקח מהם חצים להשיג על המהרי"ט. ובאמת אין כאן השגה אלא עוד ראי' למהרי"ט וכמ"ש:

## סימן ל

**עוד בענין קנין חצר ישוב לקושי' הגרע"א ז"ל:**

**בריש** מתני' דפ"ח דפאה דתנן מאימתי כל אדם מותרים בלקט משילכו הנמושות. ופי' הרב דאז כבר נתיאשו העניים מאותה שדה וכל הנמצא בה אח"כ הוה הפקר לכל יעו"ש וכתב עלה בתוס' דרע"א ז"ל וז"ל וקשה לי הא הלקט שנופל בעת הקציר. שהוא על שדה דבעה"ב כשנתיאשו העניים ונעשה הפקר מיד יזכה בעל השדה מדין קנין חצירו דקונה לו שלא מדעתו ואי דאין הבעלים עומדים שם והוה חצר שאינו משתמרת מ"מ תקשי מפ"ק דב"מ י"א דאותבי' ר"א לעולא ממעשה דר"ג וזקנים ומוכיח מזה דחצר שאינו משתמרת ג"כ קונה ולדידי' יקשה מתניתין דהכא אמאי אינו זוכה בעל השדה מדין חצר וסיים בצע"ג יעו"ש:

ולכאורה תמיהתו תמוה הלא קיי"ל כשיטת הרא"ש דגם בחצר שייך יאוש שלא מדעת כמו באדם כמש"כ הש"ך בחו"מ סי' רס"ח ס"ק ב' והביא כמה ראיות מהגמ' ורוב ראשונים דלא כהמהרש"ל יעו"ש וא"כ אין מקום לקושייתו כיון שבאו בשדה דבעה"ב קודם יאוש. אף דהעניים מתיאשים אח"כ ה"ל יאוש של"מ דלא קנה לו חצירו וליכא למדחק ולומר דקושייתו קאי רק לד' מהרש"ל. זה אינו. חדא דלא ה"ל לסתום כ"כ וה"ל לפרש ולהביא פלוגתת הראשונים הנ"ל. ועוד אפילו לד' המהרש"ל יש לחרץ דס"ד דר"א דב"מ הנ"ל דהוא ס"ל כד' הראשונים דיאוש שלא מדעת גבי חצר ג"כ ל"ק. וע"כ מתרץ לי' ר"א מתני' דפאה בהכי כהנ"ל. שוב מצאתי בתפארת ירושלים שם באות ע"ח שהעיר ג"כ עליו יעו"ש:

**איברא** מחומר הפלא הנ"ל נ"ל להצדיק קושייתו לד"ה כי יש לנו לחלק בזה דהיכא שייך לומר בחצר יאוש של"מ דל"ק משום דבאיסורא אתי' בה אינו אלא היכא דבתחלה בגדר

אבידה בא שמה דאז כיון דחל עליו להוציא מרשותו ולתת להבעלים. או לשמור אותו בגדר שם אבידה א"כ ה"ל שם באיסורא בא לידו ואינו מועיל מה שמיאש אח"כ משא"כ היכא דמעיקרא נמי לא היתה בא בחצירו בגדר אבידה כנידן דידן שהלקט שנופל בה בעת הקציר איננו בגדר אבידה כ"א זכה רחמנא את שדי דבעה"ב להיות מונחים שם. עד שיבואו העניים וילקטו להם. כמו דאיתא בב"מ י' ע"ב כי זכי לי' רחמנא להלוכי בה ולנקוטי פאה כו' יע"ש ולפ"ז ה"ל כהיתירא מתחילה אתי' בחצירו ואז אחר שנתיאשו העניים הוה הפקר ושפיר הקשה הגרע"א ז"ל. דיזכה בעל השדה כמו כל הפקר שבא בחצירו אחר יאוש. והגע בעצמך אילו הי' מניח אחד מדעתו איזה חפץ בחצר חבירו וברשות חבירו ואח"כ הפקיר בעל החפץ את חפצו כדין הפקר לכ"ע היתכן לומר דבעל חצר לא יקנה לו חצירו משום דבא לו קודם הפקר בחצירו והוה כאיסורא בא לידו וכ"ת דאה"נ דל"ק זה אינו הלא גמ' ערוכה בב"ק מ"ט גבי משכון הגר בחצר ישראל ומת הגר דחצירו קונה לו אפי' שלא מדעתו בחצר המשתמרת כריב"ח יעו"ש וכן מבואר בשו"ע חו"מ סי' רע"ה סעיף כ"ח דכתב שם המחבר בד"א בשלא הי' המשכון בחצר הראשון אבל אם הי' בחצירו. חצירו קונה לו שלא מדעתו עכ"ל ע"ש וא"כ יקשה נמי היאך קני לי' לישראל מטעם חצירו הא בא בחצירו קודם יאוש אלא ש"מ דהיכא דבתחילה לא בא בגדר אבידה אלא בתורת משכון או פיקדון מיקרי בהיתירא אתי' בחצירו ומהני אח"כ שמת הגר וה"ל כהפקר וקני' לי חצירו. וא"כ ה"ה כאן גבי לקט כהנ"ל ושפיר קושייתו לד"ה:

**ועוד** אוכל להצדיק ולחזק את קושי' הגרע"א הנ"ל ע"פ מה שכתב הש"ך בח"מ סי' ר"ס ס"ק כ"ו לישב ד' הרמב"ם והמחבר דכתבו דאם מצא דבר במקום שנסתפק אם הוה דרך נפילה או הנחה ועבר ונטל ואין בו סימן זכה בו ואינו חייב להחזירו לב"ד שיהי' מונח עשי"א אף דקיי"ל דיאוש של"מ לא הוה יאוש היינו דאם נתברר של מי הוא הי' צריך להחזירו ולא אמרינן כיון דנתיאש זכה זה בו אבל כ"ז שלא נתברר של מי הוא יוכל זה לעשות בו מה שירצה עכ"ל יעו"ש וא"כ בנידן דידן גבי לקט עניים דלא שייך לומר דנתברר של מי הוא דהוה ממון שאין לו תובעים מסתברא דגם הראב"ד והטור שהשיגו על הרמב"ם וס"ל שיהא מונח בב"ד עשיב"א. מודים בזה שהוא שלו משום דבכאן לא יוכל לעולם להתברר של מי הוא כי ממון שאין לו תובעים הוא. וא"כ לפ"ז לא איכפת לן בנידן דידן מאי דהוה יאוש של"מ ושפיר הקשה הגרע"א הנ"ל דיזכה לו חצירו לבעל השדה כהנ"ל.

**אולם** לענ"ד נראה לישב קושי' הגרע"א הנ"ל באופן פשוט. דמתני' דפאה לא יקשה לר"א דב"מ הנ"ל דהוא יתרץ דהמתני' הנ"ל לא באה לאשמעינן כ"א הדין אימתי מותרים כל אדם ללקוט הלקט. שלא יהי' בו עוד גזל העניים וע"ז קאמר משעה שילכו הנמושות נתיאשו העניים והוה הפקר לכל אדם. אך איך יהי' הדין אם יכול בעל השדה לומר אני זכיתי בתחילה משום דשדי זכתה לי מיד אחר יאוש העניים בתורת חצר אף שלא מדעתי אף בחצר שאינה משתמרת ע"ז י"ל כי מדין קנין חצר לא מיירי כלל וזה תלוי בפלוגתא אם קנה חצר שאינה משתמרת שלא מדעתו או לא:

**ועוד** יש לתרץ קושי' הגרע"א ז"ל ע"פ מה שהבאתי לעיל בסי' כ"ט ד' המרדכי דס"ל דדבר שאינו הוה להמצא בו לא קנה חצירו בשלא ידע. או לד' התוס' והרא"ש הנ"ל דבדבר שאין עתיד להמצא לא קנה חצירו שלא מדעתו דלכולהו טעמי הנ"ל שייך בנידן דידן גבי לקט דאין הוא דבר ההוה למצוא בו ולא עתיד להמצא דמי יימר דהעניים הראשונים לא ילקטו כולם עד תומם. ואף אם הם ישאירו אז הנמושות ילקטו אחריהם ולכך בכה"ג לכ"ע אין חצירו קונה לו שלא מדעתו ומיושב שפיר קושיתו הנ"ל:

**ומה** שכתב התפארת ירושלים באות ע"ח לתרץ קושי' הגרע"א הנ"ל. אינו מספיק תירוצו כ"א לד' הנ"י וד' הרמב"ם הובא בשו"ע חו"מ סי' רס"ח סעיף ג' יעו"ש אבל לד' התוס' שם י"א בד"ה זכתה כו' דגם אליבא דעולא לא בעינן שיאמר זכתה לי שדה ומתני' דקתני דאמר זכתה לי שדה לאו דוקא וכ"כ הרא"ש. א"כ י"ל דכן לד' ר"א לא בעינן שיאמר זכתה לי שדי כיון דס"ל דתקנו רבנן דחצר קונה אף בשאינה משתמרת ממילא יובן דס"ל דלא ס"ל דבעינן שיאמר זכתה לי וכן מוכח מראי' הגמ' שהביא מברייתא דשכחה דקתני דוקא בשדה זכור ולבסוף שכוח אין שכחה דחצירו קונה לו משא"כ בעיר אף זכור ולבסוף שכוח הוה שכחה מ"ט דליתי' גבי' דלזכי לי' אלמא דחצר שאינה משתמרת אין קונה לו בלא עומד בצד שדהו יעו"ש. ואם נימא דר"א ס"ל דבעינן שיאמר זכתה לי א"כ מאי ראי' מהך ברייתא מהא דממעט דבעיר זכור ולבסוף שכוח הוה שכחה. דילמא מיירי משום דלא אמר זכתה לי אבל בעומד בצד שדהו אפי' לא אמר זכתה לי נמי קנה. א"ו דר"א ס"ל דבכל מקום שתקנו דחצירו יקנה לו ליכא נ"מ אם אמר זכתה או לא. וא"כ לפ"ז ממילא מופרך תי' של תפארת ירושלים הנ"ל דר"א ס"ל דלא קנה לי' חצירו שאינה משתמרת בלא אמר זכתה לי והתם גבי לקט מיירי נמי דאינה משתמרת ולא אמר זכתה לי שדה וע"כ לא זכתה השדה לבעה"ב דזה אינו דלשיטת התוס' והרא"ש הנ"ל לא בעינן לכ"ע שיאמר זכתה לי כהנ"ל:

**והא** דמביא הת"י הנ"ל ראי' דאפי' לר"א בעינן שיאמר זכתה לי מברייתא שהביא הגמ' בב"מ ק"ב אם אמר כל המציאות שיבואו לתוכו היום תקנה לי מצרי לא אמר כלום ופריך שם ואם איתא לדריב"ח דאמר חצירו ש"א קונה לו שלא מדעתו אמאי לא אמר כלום. ומשני הב"ע בחצר שא"מ ואכתי קשי' לר"א יעו"ש. לאו ראי' היא דבאמת מוכח גם מברייתא דשכחה הנ"ל דלא כר"א דאמר דאף חצר שאינה משתמרת לדעתו ואינו עומד בצדו נמי קונה לו וא"כ קשי' לר"א. א"ו צ"ל דר"א ס"ל דמ"מ ממתני' דמע"ש ממעשה דר"ג וזקנים כו' מוכח כוותי':

וא"כ מאי איכפת לי' דיש עוד ברייתא דכל המציאות הנ"ל דלא כוותי'. הלא הוא סמיכתו על המשנה יותר מהברייתא:

## סימן לא

### שאלה

באחד **שקנה בהמה מחכירו לשחיטה. ונמצא בה שתי טריפות. אחת נקב בביה"כ והוגלד פי המכה. והשני' סרכא המטריפה מהו דינו**:

### תשובה

הנה לפי דעת המחבר בחו"מ סי' רל"ב סעיף י"א וי"ב. דס"ל דגם בטריפה אחת בין שיש נקב בביה"כ והוגלד פי המכה. ובין שיש בה טריפה דסירכא לבד דה"ז מקח טעות וצריך המוכר להחזיר המעות להלוקח ומכ"ש בנידן השאלה הנ"ל דיש לה שתי טריפות ביחד דהוה מקח טעות. אלא עיקר השאלה להיש חולקין שמביא המחבר הנ"ל הוא הרא"ש וסייעתו דמודים דאם יש בו נקב בביה"כ דהוה מ"ט כהנ"ל משא"כ היכא שיש בה טריפה דסרכא לבד דלא הוה מ"ט וטעמם דהואיל דסרכא הוה דבר דשכיח ה"ל לאתנויי ומדלא אתני' ש"מ דמחיל לי' כמו שפי' הרמ"א גופא שם הטעם הנ"ל דלשיטתם מיבעי לן היכי הוה הדין אם נמצאו השתי טריפות נקובת בה"כ וטריפת סרכא ביחד היאך הדין דהלוקח טוען ואומר דמ"מ על טריפת נקובת בה"כ דלא שכיח לא קבלתי עלי וא"כ הוה מ"ט והמוכר טוען כיון דקבלית עלך טריפת הסרכא וא"כ מאי איכפת לך אם יש בה עוד טריפה ויש להסתפק הדין עם מי:

**ולכאורה** הי' עלה בדעתי כי הדין עם המוכר כיון דסוף סוף טריפה הבהמה מחמת סירכא שקיבל עליו הלוקח וא"כ מאי איכפת להלוקח אם ניתוסף לה עוד טריפה דנקובת בה"כ. והבאתי ראי' לזה מגמ' ב"ק מ' ע"א דאיתא שם שאלו בחזקת תם ונמצא מועד דשואל משלם ג"כ ח"נ ופריך הגמ' ונימא לי' תם שאלו ומועד לא שאלו ומשני הגמ' משום דא"ל סוף סוף אי תם הוה פ"נ בעית לשלומי והשתא נמי זיל שלים פ"נ

יעו"ש וכ"פ הרמב"ם. נוכל ללמוד מכאן דאף שניתוסף עליו חסרון דמועד דע"ז לא קבל עליו מ"מ על מה שקבל שמירת התם לא יפטור ומכ"ש גבי נידן דידן דמה שניתוסף עלה טריפה דנקובת בה"כ לא גרע בה מאשר נטרפה מחמת סרכא לחוד דסוף סוף אך טריפה היא דיכול המוכר לומר להלוקח סוף סוף טריפת הסרכא קבלית עלך וכהנ"ל:

**וכתבתי** השאלה הנ"ל להגאב"ד דז"י בעל המחבר אפריון דוד והשיב לי תשובתו ארוכה דלפי דעתו נראה דהדין עם הלוקח ונושא ונותן בה בעומקא של הלכה וצלל במים אדירים מענין לענין. ואחר אשר עיינתי בהם ומצאתי כי כל ראיותיו אינן מוכרעות. והשיבותי לו עליהם כסדרן אחת אחת מה אשר דחה את ראייתי מב"ק הנ"ל והאריך לפרש הבנת הגמ' הנ"ל אם אמנם שיש לחלק לדחות ראייתי בב"ק בקוצר משום דשם ידע שהוא נגחן וסבר וקבל לשמירת תם וע"כ לא יוכל לבטל קנין חובו בטענה גרוע. וע"כ חייב בח"נ דתם. משא"כ בנידן דידן דמה שנטרפה מחמת סרכא אינו אלא מהטעם מדלא אתני' מחל לי' כהנ"ל ומש"ה יכול הלוקח לטעון בהיפך. מה איכפת לך שיש לה סרכא. סוף סוף המקח בטל מטעם נקובת בה"כ. ועכ"ז הגם שאוכל לחלק בכך כהנ"ל מ"מ עדנה לא נפשט הדין לגמרי די"ל ג"כ איפכא דהמוכר י"ל מה איכפת לך כמ"ש לעיל:

**א) מה** שהביא לי כת"ר ראי' לדבריו ע"פ שחקר להבין ד' הרא"ש הנ"ל שכתב הטעם על טריפת סרכא לחוד מדלא אתני' בי' דהוא שכיח אחולי אחלי הא מחילה בלב היא וצ"ל כסברת הקצוה"ח בסי' י"ב ס"ק א' שאם הדברים שבלב גלוים לכל אדם אזי לא הוה דברים שבלב ושפיר הוה מחילה ולפ"ז גם כאן במה אשר לא התנה בטריפת דסרכא דשכיח נחשב גלוי לכל דאחולי אחלי אבל היעלה ע"ד לומר כיון שלא התנה על טריפת הסרכא מחל ג"כ על טריפת נקובת בה"כ ע"כ דבריו תמיהני חדא עוד לא אדע מדוע אחז רק בראש החבל לצד הלוקח. נאחז נא בהיפך בראש החבל לצד המוכר ולומר יהי' הטעם דמחילה מאיזה סברא שיאמר סוף סוף הוא מחל על טריפת הסרכא ומה איכפת להלוקח אם ניתוסף בה עוד טריפה כהנ"ל:

**ועוד** נ"ל כי בנידן דידן לא צריכין סברת הקצוה"ח הנ"ל אלא בה שייך לומר סברת הנתיבות מש"כ בסי' י"ב סס"ק ה' לחלק עוד. שדוקא מחילה על הדבר שכבר נתחייב לו אז לא מהני מחילה בלב. אבל בדור עמי או אכול עמי שאומר שהי' בדעתו למחול לו וודאי מהני מחשבתו דהוה כנתנו במתנה בשעת מעשה עכ"ל יעו"ש א"כ גם בנידן דידן דאמרינן לפי סברת הרא"ש מדלא אתני' בטריפות הסרכא דשכיח דאחולי מחל. והוה ג"כ כמתנה בשעת מעשה המכירה דנתן לו במתנה את דמי הנוסף מכשרה על הטריפה.

ולפ"ז כיון שסרה הקושי' של כת"ר שהקשה על הרא"ש הנ"ל ממילא נפלה יסוד ראייתו הנ"ל דליכא מכאן ליפשוט כלום:

**ב) ולפ**"ז יהי' מיושב ג"כ מה אשר תמה כת"ר על הרא"ש בפ"ג דחולין סי' ל"ד מה שדחה ראיות הרמב"ן משור ועבד לאו ראי' הוא. דשאני התם שהמוכר מכיר במומי השור והעבד. וע"ז סמך הלוקח ולא מתנה משום דשארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו במקחו. אבל בדבר שאין המוכר יודע כמו שהלוקח אינו יודע בעי לי' ללוקח לאתנויי במידי דשכיח מדלא אתני אחולי אחיל וקנה כדרך כו' עכ"ל הרא"ש. ותמה כת"ר על הרא"ש הנ"ל שלא הבין וטעמו מדוע לא שייך ג"כ כאן דסמיך על שא"י שלא יעשו עולה ולומר שהמוכר יחזור לו מעותיו אם ימצא טריפה. והוסיף עוד לומר כי לכל הפחות לא הוה זה נחשב מחילה גלוי' לכל אדם דלא הוה מחילה. ומזה ירצה לומר דע"כ הרא"ש פליג על סברת חילוק הקצוה"ח הנ"ל ומסיק דא"כ אחרי דמהרי"ט והקצוה"ח הנ"ל הכריעו סברת החילוק בענין מחילה בלב כהנ"ל. א"כ יש לדון כהרמב"ן דגם בטריפת הסרכא לבד הוא מ"ט וצריך המוכר להחזיר הדמים. אבל לענ"ד זה אינו דהלא גם ד' הרמ"א נראה שפסק כהרא"ש ולא כהרמב"ן כמ"ש התוי"ט בלחם חמודות בהרא"ש דפ"ג דחולין הנ"ל ס"ק קנ"ז מדפי' הרמ"א בחו"מ סי' רל"ב הנ"ל טעם הרא"ש בהגהתו. ש"מ שפסק כן יעו"ש. אלא וודאי די"ל שהרא"ש אינו פליג על סברת החילוק דמהרי"ט והקצוה"ח הנ"ל אלא דס"ל ג"כ כסברת הנתיבות הנ"ל. ולפ"ז יש טעם להרא"ש הנ"ל מדלא אתני' בשעת המכירה בדבר השכיח כמו דטריפת הסרכא דזאת לא ידע המוכר כמו שהלוקח אינו יודע בוודאי אומדנא דמוכח הוא שמחל לו הלוקח ונחשב כנתן לו מתנה דמי היתרון על דמי הטריפה אם יש בה טריפה מחמת סרכא ומחשבת מחילה כזאת מועיל כמ"ש הנתיבות הנ"ל:

**וכן** מוכח בהדי' ד' הרא"ש כן. ממה שכתב הרא"ש בב"ב בריש פ' המוכר פירות גבי פלוגתא דרב ושמואל. המוכר שור ונמצא נגחן דאם ההוא גברא לרדי' זבין והכירו המוכר דהוה מ"ט. וכתב הב"י דנראה דס"ל דאם אין המוכר מכירו לא הוה מ"ט ולא כתב טעמא והובא בפלפלא חריפתא בהרא"ש לב"ק בריש פ' ש"ש את הפרה ס"ק ב'. וכתב שם הטעם דאם אין המוכר מכירו. על הלוקח לאודועי' לו ומדלא הודיעו ש"מ שדעתו לקנות להא ולהא יעו"ש. דלכאורה גם שם יקשה הא ה"ל מחילה בלב. והתם וודאי י"ל דסמך הלוקח על המוכר שמכירו שורו שאם יודע לו שהוא אך לרדי' לקח וזבין לא יעשה לו עולה ויחזור לו הדמים. א"ו ש"מ דס"ל להרא"ש שכל דבר שעומד בספק להמוכר בשעת מעשה המכירה ה"ל להלוקח לפרש ולאתנויי ואם לא אתני' ה"ל אומדנא דמוכח דמחל

ונתן הדמים במתנה בשעת המכירה כסברת הנתיבות הנ"ל. זולת במקום דהמוכר ידע את הדבר ומומו ויודע ג"כ כי הלוקח אינו יודע ושאם הי' ידע הלוקח אז לא הוה נתרצה לזה כמו גבי מכר עבד או שורו במומו בכה"ג דוקא אנו אומרים דסמיך הלוקח על המוכר כי שארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו במקחו כמ"ש הרא"ש בחולין הנ"ל:

**שוב** מצאתי בקצוה"ח בסי' ר"נ סי' ג' ס"ק ה' שמבאר דברי הרא"ש גבי שכ"מ כמ"ש המהרי"ט והמרדכי שהביא הקצוה"ח בסי' י"ב הנ"ל לחלק בין מחילה כהנ"ל ולפ"ז הרי מוכח מקצוה"ח גופא שהרא"ש לא פליג על סברתו שהוא סברת המהרי"ט הנ"ל. וזהו דלא כמו שכתב כת"ר. וע"כ צ"ל דברי הרא"ש דחולין ודבב"ב ליישב ע"פ סברת הנתיבות כמ"ש לעיל:

**ג) ומה** שהביא עוד ראי' דהדין עם הלוקח מגמ' בכורות ל"ז אהא דאמר רשב"א דברים שאין הנפש קצה בהם כגון בכור ינכה להם מן הדמים כו' ופריך ולימא לי' מאי אפסדתיך כפירש"י שם והקשה ע"ז מאי פריך הא המוכר יוכל להשיבו ג"כ מאי אפסדתיך. דהא לולא בשר זה היית קונה בשר אחרת אע"כ דטענת הלוקח עדיפא דכיון דהבשר אסור בהנאה וצריך קבורה א"כ לא הוה שלו. ולא חלה הקנין ולמה יקח מאתו מעות חנם. וא"כ ה"נ בני"ד שהיא טריפה מנקובת ביה"כ למה נטיל הטרחה וההפסד על הלוקח. והוא לא קנה אותה אם תהי' טריפה מנקובת ביה"כ עכ"ל:

**אינני** מכיר כלל ראייתו. דלא דמי כלל להתם דשם עדיפא טענת הלוקח כמ"ש בעצמו דכיון דהבשר אסור בהנאה אם בכור הוא. א"כ לא הוה שלו כלל כו'. משא"כ כאן כיון דבלא"ה יש בה טריפת הסרכא דקבל עליו הלוקח הטרחה וההפסד. תהדר ציר הסברא אשר עלי' סובבת השאלה הנ"ל דיאמר המוכר בהיפך מאי אפסדתיך במה שיש בה עוד טריפת דנביה"כ כיון דבלא"ה יש בה טריפת הסרכא אשר קבלית עליך כמ"ש לעיל:

**ועוד** דעיקר קושייתו דעלי' בנה יסוד ראייתו. לק"מ בגמ' בכורות הנ"ל. ע"פ מ"ש התוס' חולין קל"א ע"א בד"ה שאני התם כו' וא"ת כו' וי"ל דלא דמי כו' אבל באכלו אפשר דלא משתרשי' לי' שהי' מתענה עכ"ל ע"ש אלמא במידי דאכילה אין אומרים משתרשי' לי' שהי' מתענה ומכ"ש כאן דהלוקח יוכל לומר דלולא בשר זה לא אכלתי בשר היום. איברא דברי התוס' הנ"ל קשה לי ממאי דקיי"ל בכתובות ל' ע"ב באם תחב לי' חבירו משקים של אחרים בבית הבליעה דמשלם מה שנהנה ולא אמרינן שהי' יכול לומר דהי' מתענה כמו שהקשו התוס' גופא כה"ג בב"ק ק"א ד"ה או דילמא כו' ועי' בכתובות הנ"ל תוס' ד"ה לא צריכא כו' ובש"ך חו"מ סי' של"א סעיף ח' ס"ק ב' יעו"ש:

**אך** יש לישב ולחלק דשאני בכתובות. דהיכא דאם בעצמו מזיק ממון חבירו חייב לשלם אז מסתברא דאף שתחב לו חבירו דעליו לשלם לכה"פ מה שנהנה ולא יכול לומר שהי' מתענה כיון דסוף סוף הוא נהנה ולא גרע ממזיק. משא"כ בחולין גבי מתנות כהונה דהדין קיי"ל כר"ח שם דאם מזיק מ"כ פטור מלשלם. ע"כ גם נהנה פטור. רק היכא דמשתרשא לי' נחשב כאלו הם בעינייהו כמו שפירש"י שם בחולין בד"ה שאני התם יעו"ש משא"כ היכא שאכלו כיון דלא פש גבי' מידי כפירש"י בד"ה ואם באנפרות כו' יע"ש לא איכפת לן במה שנהנה כיון שהי' יכול לומר שהוא מתענה כמ"ש התוס' הנ"ל וא"כ לא קשה על דברי התוס' הנ"ל מגמ' כתובות הנ"ל אולם ד' הר"ן שם בחולין הנ"ל נראה, דלא ס"ל באמת כתי' התוס' הנ"ל ומתרץ קושי' התוס' בתי' אחר ע"ז י"ל משום דבאמת הר"ן לא מחלק בכה"ג כמש"כ וע"כ מתרץ על קושי' התוס' בתי' אחר יעו"ש:

**שוב** מצאתי בקצוה"ח סי' רמ"ו סעיף י"ז שכתב שם הרמ"א האומר לחבירו אכול עמי צריך לשלם לו ולא אמרינן מתנה קא יהיב לי' ומקורו מתר"ה שהביא שם דברי המהרי"ט שהקשה דאמאי צריך לשלם הא מצי למימר הייתי מתענה כמ"ש התוס' בחולין הנ"ל ותי' וז"ל ונ"ל דהתם מזיק מ"כ או שאכלן פטור משום דממון שאין לו תובעים הוא ומשום מזיק לא מחייב אלא משום נהנה וזה לא נהנה. אבל באוכל משל חבירו משום מזיק מיהא מחייב עכ"ל מהרי"ט וזה כסברתי הנ"ל ושמחתי כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה. וע"ש בקצוה"ח שמחלק בענין אחר:

**ד) והנה** בנידן שאלה דידן הנ"ל נוכל לפשוט ממה שכתב הקצוה"ח בסי' רל"ב דמי שהוא מכר לחבירו בשר מבהמה זו ופירש לו בין שיהי' כשרה או טריפה ואח"כ נמצא שהי' נבילה דזה מעשה איתא בתשובת הריב"ש שכתב דהדין אם המוכר כיון שהתנה עמו שיקחם בין כשרה ובין טרפה. ואע"ג שלפי האמת אין זה טריפה אלא נבילה. במו"מ אזלינן בתר לישנא דאינשי כו' וכתב עליו הקצוה"ח הנ"ל וז"ל אמנם לא נדע כוונת הריב"ש במה דשקל וטרי בענין זה דמה בכך דהוי נבלה. מה בין נבילה לטריפה כיון דשניהם אסורים. והיכי מצי לוקח למימר טרפה לקחתי ולא נבלה. והא אפי' בשני מינין דהמקח בטל אינו אלא משום דאיכא דניחא לי' האי מינא ואיכא דניחא לי' בהאי מינא. אבל בין טריפה לנתנבלה בשחיטתה מאי קפידא בין האי להאי עכ"ל יעו"ש. ולפ"ז בנידן דידן כיון דקבל הלוקח עליו מה שנטרפה מחמת הסרכא שיש בה מנ"מ להלוקח במה שיש בה עוד טריפה מחמת נקובת ביה"כ והיאך מצי הלוקח לומר טריפה אחת לקחתי ולא בשני טריפות כיון דסוף סוף נטרפה מחמת סירכא כמ"ש הקצוה"ח הנ"ל והכא עוד עדיפא דהכל אך שם טריפה הוא וע"כ הדין עם המוכר:

**ואף** להנתיבות שם בסי' הנ"ל ס"ק ד' שהשיג על הקצוה"ח הנ"ל וכתב דכיון דלא אתני' אלא על טריפה ונמצאת נבילה יכול לחזור בו. ומסביר שם טעמו דיש לחלק בין אם מכר בחזקת טריפה אז אף שהוא נבילה אינו מ"ט אבל היכא שאינו רק תנאי אם תהי' זה טריפה. אין זה אלא כתנאי ע"מ שלא תחזור עלי במום פלוני. דאז כל שאינו בלשון התנאי חוזר משום מום אף שהוא שוה להמום שהתנה עמו. כגון בטריפת הריאה. ונמצא טריפה בחוט השדרה. אף דשניהם אינן רק טריפה דספק אחד קבל עליו. ולא שני ספיקות עכ"ל יעו"ש. והנה מטעם הנתיבות שמסיק בסוף דספק אחד קבל ולא שני ספיקות. משמע דגם בנידן דידן י"ל דהדין עם הלוקח דרק ספק אחד מחמת סרכא קבל. ולא שני ספיקות ביחד סירכא ונקובת ביה"כ. אבל כאשר נעמיק בדברי הנתיבות הנ"ל. כוונתו רק אם נמצא רק ספק טריפה אחרת לבד. ולא הספק טריפה שקבל עליו נמצא ג"כ אתו והראי' דכתב מפורש כגון שהתנה לקבל עליו בטריפת הריאה. ונמצא טריפה בחוט השדרה וע"ז כתב אף דשניהם שוים דאינן רק טריפה מ"מ בדרך תנאי רק מום זה קיבל. ולא אחר אף ששוה לו. אבל היכא דנמצא באמת טריפת הריאה רק שניתוסף עוד טריפה השוה לו בחוט השדרה. ע"ז לא מיירי הנתיבות וי"ל דעל אופן כזה וכמו בנידן דידן. גם הנתיבות מודה דאין זה מ"ט. דסוף סוף טריפה נמצא בון כמו שקבל הלוקח. זולת אם הי' נמצא רק טריפת דנקובת ביה"כ. אז באמת הדין כהנתיבות דהרי זה מ"ט אליבא דכ"ע דרק ספק דסרכא קבל עליו ולא ספק דשאר טריפה כסברת הנתיבות הנ"ל:

**וע"פ** סברת הנתיבות הנ"ל יובן לנו שפיר סברת הרא"ש דחולין הנ"ל דס"ל כד' ר"א ובה"ע שחילקו בין טריפה דמכה דלא שכיח דמ"ט הוא ובין טריפה דסרכא דלא מ"ט הוא משום דשכיח לטרוף ע"י ה"ל לאתנויי ומדלא אתני' מחל דלכאורה קשה ע"ז אמאי לא נימא מדחזינן דלא התנה על טריפת הסרכא דשכיח ש"מ דלא איכפת לי' מה שתהי' בהמה טריפה. וביתרון כמ"ש לעיל בטעמא דהרא"ש משום אומדנא דמוכח שמחל ונתן לו בשעת מעשה במתנה דמים יותר מה ששוה טריפה וא"כ מאי נפ"מ אם נטרפה ע"י סירכא או ע"י מכה אחרת אלא ע"כ צ"ל כסברת הנתיבות דהכא הוא רק תנאי. אם תהי' טריפה מחמת סירכא. וע"כ אמרינן דתנאי הי' רק במום זה דסרכא ולא על מום אחר אף שהיא שוה למום שקבל עליו מ"מ ע"ז לא קבל עליו משא"כ בנידן דידן שהיו בהבהמה טריפת סרכא וגם טריפת נביה"כ ביחד כיון שנמצא בה המום שקיבל עליו דהיינו טריפת הסרכא רק שניתוסף עלה עוד טריפת נביה"כ. שמום זה לא גרע עליו דאפי' בשניהם ביחד אך שם בהמה טריפה נקרא כ"ע מודים לסברת הקצוה"ח הנ"ל דלא הוה מ"ט והדין עם המוכר כהנ"ל:

## סימן לב

### ישוב דברי הח"ס והנתיבות בענין מכירת איסור דרבנן

**איתא** ביו"ד בסי' קי"ט סעיף י"ג המוכר לחבירו דבר שאסור באכילה כו' אם הי' דבר שאינו אסור לאכילה אלא מדרבנן כו' ואם אכלם אין המוכר מחזיר לו כלום כו' וכן איתא בחו"מ סי' רל"ד סעיף ג' יעו"ש. והקשו כולם על הדין הנ"ל מ"ט יש בה למה אין המוכר מחזיר כלום במה שקיבל יותר מדמי הטריפה שהוא חייב מדינא ולא מצד הקנס והש"ך ביו"ד בסי' הנ"ל ס"ק כ"ז תי' דהטעם דהם לא גזרו איסור כדי להוציא ממון דלענין ממון אוקמי' אד"ת כו' יעו"ש והח"ס בחחו"מ סי' ק"פ הסביר טעם הדין הנ"ל בפשיטות משום דכיון דאיסור דרבנן לא הוה דבר משוקץ כד' הסמ"ע. וא"כ משתרשי' לי' להאוכל להשביע רעבונו כאלו אכל כשרות יעו"ש:

**וכתב** לי בעל המחבר אפ"ד הנ"ל שתמה על דברי הח"ס הנ"ל. מגמ' בכורות ל"ז הנ"ל בסי' ל"א דלא פליגי רבנן ורשב"א שם אלא בבשר בכור שהוא איסור מדאורייתא. אם זה נקרא נפשו קצה או לא. דלרשב"א נחשב בשר בכור שאין נפש קצה בהם. וע"כ ינכה להם מן הדמים ולהחכמים ס"ל שיחזיר כל הדמים. ופריך הגמ' שם לרשב"א ולימא לי' מאי אפסדתיך ופירש"י דלימא ישראל הלוקח להכהן המוכר מאי אפסדתיך הלא אם הי' הבשר בידך הי' טעון קבורה שהרי תם שחטתו עכ"ל. ומשני הגמ' לא צריכא כגון דזבין לי' ממקום מומא דא"ל אי לאו דאכלת הוה מחזינא ושרי ניהלי' כר"י כו' וא"כ מדרשב"א נשמע לרבנן באיסור דרבנן. שהוא שוה לבשר בכור לרשב"א דכי היכא דס"ל לרשב"א בבשר בכור דינכה לו הכהן המוכר רק ממה שגרם לו היזק דאכל מקום מומא. אבל שאר הדמים צריך להחזיר ללוקח ולא נשגיח במה שאכל הלוקח ומשתרשי' לי'. ה"נ לנו למימר אליבא דרבנן באיסור דרבנן. דהמוכר ינכה רק מה ששוה דמי בשר טריפה והשאר צריך להחזיר המעות ללוקח. וא"כ מגמ' הנ"ל מוכח דלא כטעם הח"ס הנ"ל:

**וכן** הקשה לי האפ"ד מגמ' בכורות הנ"ל על הנתיבות בחו"מ סי' רל"ד שהסביר ג"כ טעם הדין הנ"ל. משום דכיון דבאיסור דרבנן אינו נענש על השוגג. והרי הוא להאוכל כאלו אכל כשרה והרי נהנה כמו מן הכשרה ומש"ה צריך לשלם כל דמי הנאתו. כמו בזה נהנה וזה חסר מעט דכללא הוא דצריך לשלם כפי מה שנהנה. משא"כ באיסור דאורייתא כו' יעו"ש. והקשה ג"כ עליו מגמ' בכורות הנ"ל דלא אמרינן כן כהנ"ל כמו שהקשה על הח"ס הנ"ל. ועוד הוסיף להקשות על הנתיבות הנ"ל מן הסברא מה שדימה הנתיבות כמו בזה נהנה וזה חסר מעט דכללא הוא דצריך לשלם כפי מה שנהנה שזה הדין מבואר בחו"מ סי' שס"ג סעיף ז' דהדר בחצר חבירו ואין החצר עומד לשכר אם

חסרו אפי' דבר מועט כגון שחרורית מ"מ מגלגלין עליו כל השכר כפי מה שנהנה השיג האפ"ד עליו. דלא דמי' לשם דהתם אינו משלם לו אלא מה ששוה הדירה לשאר בני אדם. משא"כ הכא משלם דמים בעד הבשר אשר איננו שוה לכל אדם. דהא באמת רק טריפה הוא ודמי טריפה הוא בזול יותר:

**והנה** לבעבור הציל הני תרי גאונים עמודי הוראה מחצי השגותיו השנונים עיינתי ומצאתי ת"ל לישב את דבריהם. ועוד יותר מזה שעוד יוצא ממקום ההשגה ראי' לסברתם. דהנה כבר הקשה על קושי' הגמ' בכורות הנ"ל מאי פריך הגמ' ולימא לי' מאי אפסדתיך כפירש"י הנ"ל. הלא המוכר יוכל ג"כ להשיבו מאי אפסדתיך. דהא לולא בשר זה היית קונה בשר אחר. כמו שהבאתי לעיל בסי' ל"א אות ג' יע"ש. אבל באמת מלבד אשר תרצתי לעיל באות ג' הנ"ל. בלא"ה לק"מ דהלא קיי"ל דזה נהנה וזה לא חסר דפטור מלשלם כמבואר בגמרא דב"ק כ' ובחו"מ סי' שס"ג הנ"ל יעו"ש וע"כ פריך המקשן שפיר לימא לי' הלוקח להמוכר מאי אפסדתיך. הלא בלא"ה הבשר אסור בהנאה וצריך קבורה כפירש"י וא"כ לא חסרתיך. ומאי איכפת לך מה אשר אנוכי נהנתי. וע"ז שפיר מתרץ לי' הגמ' דמיירי דאכל לי' ממומא וגרם לו היזק כהנ"ל. וא"כ חסר לו מעט דלא יכול להראות עוד לחכם ומש"ה מגלגלין לי' דצריך לשלם לו כפי הנאתו כמ"ש הנתיבות. ומה שאמר רשב"א דינכה לו מן הדמים אין הכוונה שינכה לו המוכר רק מה שגרם לו מעט ההיזק אלא הכוונה שינכה לו מן הדמים דמי הבשר שאכל הלוקח כמו שהי' אכל בשר כשר כדין זה נהנה וזה חסר מעט דמגלגלין עליו את הכל כמ"ש:

**ומעתה** באמת גם אנו אומרים כי מדרשב"א נשמע לרבנן באיסור דרבנן. כמו לרשב"א דאמר דעל הלוקח לשלם כל מה שנהנה כמו שאכל בשר כשר כן לרבנן ס"ל באם מכר לו איסור דרבנן ואכל לא יחזור לו כלום דגם כאן חסר לו מעט היינו דמי הטריפה שאכל וע"כ מגלגלין עליו את הכל. ולפ"ז ממילא מגמרא בכורות הנ"ל יוצא סברת הנתיבות הנ"ל. וכן י"ל כוונת הח"ס הנ"ל מ"ש ומה שקבל כבר דמי הכשרה לא צריך להחזיר היתרון דעכ"פ משתרשי' לי' להאוכל להשביע רעבונו כאלו אכל כשרות עכ"ל דכוונתו ג"כ כסברת הנתיבות משום דזה נהנה וזה חסר לו מעט מגלגלין עליו את הכל. אך במשמעת ההסבר פליגי דח"ס נקט סברת הסמ"ע מדאכל דבר שאינו משוקץ. והנתיבות הסביר. משום דבשוגג אינו צריך כפרה כלל. אבל בעיקר הטעם שניהם לדבר אחד נתכוונו משום זה נהנה כבשר כשר וזה חסר מעט וכהנ"ל. והדברים ברורים לענ"ד. ומה שפירש"י בד"ה ינכה והוא יטול קצת משמע דלא כפירשנו אך אמנם פירש"י הנ"ל

משולל הבנה בלא"ה במה ולמה יטול קצת ועוד מה דמסיים בתמי' ועי' צ"ק מה שמגיה בפירש"י הנ"ל יעו"ש:

**ומה** שכתב לי האפ"ד הנ"ל להקשות על הדין הנ"ל דהיכא דזה נהנה וזה חסר לו אף מעט דהיינו שחרירותא דכותל דמגלגלין עליו את הכל ממתני' דב"מ קי"ז הבית והעלי' של שנים שנפלו דחכמים ס"ל דבעל העלי' בונה רק את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו את יציאותיו. וס"ל דזה נהנה וזה לא חסר לא הוה ריבית ור"י ס"ל דכה"ג אסור כפירש"י שם. אלא דבעל העלי' בונה את הבית וגם העלי' וידור בתחתון. אזי זה לא נהנה וזה לא חסר כפירש"י שם. והקשה לדברי חכמים הנ"ל דס"ל דבעל העלי' בונה רק את הבית. ודר בתוכה עד שיתן לו בע"ה התחתון יציאותיו כולה משום דה"ל זה נהנה וזה לא חסר אמאי אינו מחסרו. הא איכא נמי שחרוריתא דכתלים וא"כ ה"ל זה נהנה וזה חסר מעט דמגלגלין עליו את הכל היינו כל דמי השכירות. אלא ש"מ דרבנן ל"ס להו דמגלגלין עליו את הכל. ואנן קיי"ל כאן כרבנן כמבואר בחו"מ סי' קס"ד סעיף ה' יעו"ש. ובסי' שס"ג פסקינן דמגלגלין עליו את הכל. בזה נהנה וזה חסר מעט כהנ"ל. וא"כ הני תרתי דיני סתרי אהדדי והניח בצע"ג:

**ולענ"ד** נראה לישב קושייתו בפשיטות. דהלא בגמ' ב"ק כ' ע"ב פריך ת"ש מהא דתנן הבית והעלי' של שנים שנפלו כו' הנ"ל דקתני בונה הבית ויושב בה עד שיתן לו יציאותיו יציאותיו הוא דמחייב לי' בעה"ב הא שכרו לא ש"מ זה נהנה וזה לא חסר פטור. ודחי הגמ' שאני התם דביתא לעלי' משתעבד ופירש"י שעל הבית לסבול העלי' הלכך הדין עם זה לדור בו. ושוב הוכיח הגמ' מר"י דאמר אף זה הדר בחצר חבירו שלא מדעתי' צריך להעלות לו שכר. ש"מ זה נהנה וזה לא חסר חייב. וכתבו שם התוס' בד"ה ת"ש ר"י אומר. ואפי' רבנן לא פליגי. אלא משום דביתא לעלי' משתעבד עכ"ל יעו"ש. ומעתה מתורץ קושייתו הנ"ל. דאף אחר שמתרץ הגמ' דשאני התם דטעמי' דר"י משום שחרוריתא דאשייתא ור"ל דאיכא חסר מעט ולכך ס"ל לר"י דמגלגלין עליו לשלם הכל כל דמי השכירות מ"מ ס"ל להגמ' דהחכמים לא פליגי על סברת ר"י בזה. אלא מודים ג"כ לר"י דכל היכא דזה נהנה וזה חיסר מעט דמגלגלין עליו את הכל. וע"כ פסקינן בזה כר"י וכמבואר בסי' שס"ג הנ"ל. אך מה דפליגי רבנן על ר"י הוא מטעם דאמר הגמ' לעיל משום דביתא לעלי' משתעבד. וע"כ לא אמרינן בכאן מגלגלין. ומטעם הנ"ל פסקינן ג"כ בדין דהבית והעלי' כרבנן הנ"ל בסי' קס"ד הנ"ל. ולא סתרי הני דינים אהדדי:

**ועוד** נוכל לומר דסברת החכמים גבי הבית והעליה הנ"ל. דלא מיקרי כאן חסר לו מעט. משום לעומת חסרון השחרוריתא. יש לו התועלת והשבח. מהטרחה מבנין הבית שמנע

מבעה"ב. ובע"ז לא צריך לשלם לו כמ"ש הנתיבות בסי' קס"ד ס"ק י"א יעו"ש. וכעין סברא זו מצאתי בנ"י בב"ק כ' ד"ה הדר בחצר חבירו כו' יעו"ש. שוב מצאתי בשעה"מ בפ"ג מה' גזילה ה' ט'. שהביא כי הרמ"ה באמת לא ס"ל הדין דמגלגלין עליו לשלם הכל. וביאר שם השעה"מ דטעמו שהרמ"ה ס"ל דבזאת פליגי חכמים ור"י במתני' דהבית והעלי' שנפלו כו' הנ"ל. וע"כ פסק כחכמים. דלא ס"ל מגלגלין עליו לשלם הכל יעו"ש. אבל ד' הרמב"ם והמחבר בשו"ע חו"מ הנ"ל לא ס"ל כד' הרמ"ה. אלא ס"ל דגם החכמים מודים לר"י בעלמא בדין מגלגלין עליו את הכל אך טעם דחכמים גבי בית ועלי' שנפלו כמו שכתבתי לעיל:

## סימן לג

### עוד בענין הנ"ל ישוב על דברי שער המשפט

**עוד** כתב לי בעל אפ"ד ז"ל לענין על מה שהשיג על שער המשפט בחו"מ סי' רל"ד הנ"ל שהביא ראי' לסברת הש"ך ביו"ד סי' קי"ט דמתרץ טעם הדין הנ"ל. דרבנן לא גזרו איסור להוציא ממון כמו שהבאתי לעיל בסי' ל"ב ממתני' דבכורות נ' ע"א דקתני כתב לכהן חייב אני לך חמש סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ואמר עולא שם ע"ב דמה"ת בנו פדוי לכשיתן. אך מדרבנן אינו פדוי משום גזירה שמא יאמרו פודין בשטרות. הרי להדי' אף מדרבנן אינו פדוי. ונתחייב בטעות. שסבר הי' שיועיל הפדיון. מ"מ כיון דמה"ת בנו פדוי. הוה חיוב מעלי'. הרי דחז"ל לא גזרו איסור להוציא ממון ע"פ תקנתם כו' דהרי התם מפסידין לאבי הבן לגמרי כו' ומכ"ש הכא שכבר נהנה הלוקח ואכלו שחייב לשלם ע"ש בשער המשפט והובא ג"כ בפ"ת לחו"מ סי' רל"ד הנ"ל יעו"ש:

**ותמה** עליו בעל אפ"ד וכתב שלא עמד בהבנת המשנה הנ"ל. דהלא כוונת מתני' הנ"ל מה דקתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ואמר עולא עלה דהוא אך מדרבנן היינו דוקא שבעת שפרע לו החמש סלעים א"ל הילך בפירעון השט"ח או שפרע לו סתם. בזה שייך הגזירה שלא יאמרו פודין בשטרות. כיון שלא הזכיר לו בעת הפרעון שהמעות הוא לפדיון. משא"כ אם בעת הפרעון א"ל בפירוש הילך החמש סלעים לפדיון בני. והחזר לי השט"ח דפשוט דהבן פדוי והשטר בטל. ועוד אפשר דאפי' אחר שנתן להכהן החמש סלעים בסתם יוכל לכופו להחזיר לו. ואז יחזור ויתן לו בפירוש לפדיון בנו רק אם מת הכהן או שהלך למדה"י אז חייב האב לפדותו אצל כהן אחר. ולפ"ז ממילא אין מקום לראיית שער המשפט דאיזה טעות הי' להנותן בזה שנתן לו השט"ח דיכול לתקן הכל היינו לפרש לו אח"כ שיתן לו המעות לפדיון בנו ויחזור לו השט"ח כהנ"ל ואם לא עשה כן איהו דאפסיד אנפשי' אלו תורף השגתו:

**ולענ"ד** הדין עם שה"מ ועל אפ"ד יש לתמוה מנ"ל את חילוקו הנ"ל. הלא מסתימת דברי המשנה הנ"ל דקתני חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ולפיכך אם רצה הכהן ליתן במתנה רשאי עכ"ל. מוכח דתקנתא אחריתי ליכא וכמו שפירש"י שם בהדי' בד"ה לפיכך דאמרן דחייב כו' ולהחזירם במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא עכ"ל. וכ"כ הרב במשניות שם. וכ"מ עוד יותר מדברי הקול רמז מ"ש שם בביאור הרב ב' הנ"ל יעו"ש וכן מוכח מסתימת המחבר ביו"ד סי' ש"ה סעי' ד' שכתב סתם דחייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. ועוד י"ל דאפילו א"ל בפירוש בשעת הפירעון הילך חמש סלעים בפדיון בני וחזור לי השט"ח מ"מ בנו אינו פדוי והטעם ע"ז י"ל כיון דבתחילה כתב ע"ז הפרעון שט"ח שייך ג"כ גזירת חז"ל שמא יטעו בני אדם ויאמרו שפודין בשטרות וע"כ תקנו החכמים דצריך פדיון אחר לבד פדיון הראשון לגלות שאין הפדיון הראשון כלום שמא יאמרו פודין בשטרות וכ"כ הקול רמז הנ"ל וז"ל אבל תקנתא אחרת ליכא. כגון שהכהן יחזור החמש סלעים הראשונים. והאב יחזור ויתן לו בפדיון בנו הא לא אמרינן דצריך לעשות מעשה רב לגלות שאין פדיון הראשון כלום עכ"ל. הרי בהדי' שלא כדברי אפ"ד הנ"ל:

**שוב** מצאתי בהדי' בהטור יו"ד סי' ש"ה הנ"ל שהביא דאיכא מחלוקת בזה. דד' הבה"ג דסגי שיאמר אח"כ בעת הפרעון הילך חמש סלעים בפדיון בני ומתני' ע"כ מיירי דלא אמר לי' הכי וכמ"ש הב"י שם. וזהו כד' אפ"ד שכיוון לד' בה"ג הנ"ל. אבל כתב הטור דהרא"ש לא ס"ל כן. וכתב ע"ז הב"י משום שהביא רק סתם המשנה הנ"ל. ולא הביא ד' בה"ג לחלק בכך. ועוד כתב שם הב"י דגם מדברי רש"י שכתב בד"ה לפיכך כו' אבל תקנתא אחריתי ליכא. משמע נמי דלא ס"ל כד' הבה"ג הנ"ל יע"ש. וזהו כמש"כ לעיל. הרי ד' רש"י והרב ב' והרא"ש. דס"ל דצריך פדיון שני פעמים דוקא והטעם י"ל כמ"ש לעיל. בכדי לגלות שאין פודין בשטרות וכמ"ש ג"כ הגאון בעל קול הרמ"ז על המשניות הנ"ל. וכן מד' המחבר שכתב סתם ולא הביא ד' בה"ג ש"מ דכהרא"ש ס"ל. וכן מוכח ג"כ ד' הרמ"א. מדלא הגיה על המחבר להביא ד' בה"ג לחלק בכך. גם הט"ז והש"ך לא הביאו. וא"כ כיון דכולהו ס"ל דבע"כ צריך ע"פ תק"ח לפדות שתי פעמים. ולפ"ז ממילא ראיית השער משפט שפיר. דוודאי קשה הא נתחייב בפעם הראשון בטעות. שהרי אף בסתם כוונתו רק לצורך פדיון בנו כמ"ש התוס' בכתובות ק"ב ע"א ד"ה אמאי. דסתם חמש סלעים כמפורש לפדיון בנו. ואף לר"י דקיי"ל כוותי'. דהיכא דאמר חייב אני לך בשטר שחייב. מ"מ בזה יודה שאך לפדיון בנו התחייב א"ע יעו"ש. ואמאי צריך לשלם שתי פעמים. א"ו דאמרינן כיון דמה"ת פדוי בכתיבת שט"ח. ואחר שיתן לא הי' חיובו בטעות. ע"כ גם החכמים לא עקרו ע"פ תקנתם להוציא הממון שמחויב לו מה"ת. א"כ

ש"מ דרבנן לא גזרו איסורם ותקנתם להוציא ממון שזכה מה"ת. ומעתה דברי השער המשפט שרירין וקיימין

## סימן לד

### שאלה

**אם היו לו מכירי כהונה. ולא נתן להם המתנות כהונה אלא אכלן או הפסידן מה דינו. אם חייב להם לשלם:**

**תשובה** הנה הדין מפורש ביו"ד סי' ס"א סעיף ט"ו דאם לא נתן המתנות לכהן. אלא אכלן או הפסידן פטור מד"א. והטעם משום דממון שאין לו תובעים הוא. דיכול לומר לכהן אחר הייתי נותנם ע"ש ונסתפקתי היכא דיש לו מכירי כהונה שהי' רגיל ליתן כל המ"כ אך למכיריו. ואכלן או הפסידן נמי פטור או לא דלכאורה נראה דנשתנה דיני' גבי מכירי כהונה. ע"פ דאיתא במתני' דגיטין ל' א' המלוה מעות את הכהן כו' מפריש עליהן ופריך הגמ' שם ואע"ג דלא אתו לידי' בתמי' הא עדיין לא זכה הכהן או הלוי ומתרץ אמר רב במכירי כהונה. ופירש"י דהוי כמו דמטא לידייהו דהני ע"ש ולפ"ז י"ל דמכירי כהונה נחשבים כממון שיש לו תובעים. דלא יכול לומר לכהן אחר אתן. דהלה חייב לשלם אם אכלן או הפסידן. ועוד יש לנו לכאורה ראי' לזה ממ"ש התוס' בב"מ דף ו' גבי ספק בכורות. דאם תפס הכהן אין מוציאין מידו בד"ה והא הכא כו' וז"ל וא"ת אמאי אין מוציאין מידו והלא הבעלים יאמרו ליתן לכהן אחר וי"ל במכירי כהונה עכ"ל הרי זה מוכח גם מדברי הנ"ל. דבמכירי כהונה לא יכול הישראל לומר לכהן אחר אתן וא"כ ה"ל כמאן שיש תובעים:

**אך** כתבו התוס' בב"ב קכ"ג ע"ב גבי דקתני בברייתא הבכור נוטל פי שנים בזרוע ובלחיים ובקיבה ופריך בגמ' אי דאתי' לידי אבוהון פשיטא ואי דלא אתי' כו' אין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק ומשני הכא במכירי כהונה עסקינן כו' וכתבו התוס' וז"ל בכ"ד עביד מכירי כהונה מוחזק בגיטין הנ"ל המלוה מעות את הכהן והלוי והיינו טעמא שזהו מתנה מועטת ואסור לחזור ואפי' בדברים בעלמא. ואע"פ שאם רצה יכול לחזור בו מ"מ כל כמה דלא הדר הוי כמוחזק עכ"ל. א"כ מוכח מדברי התוס' דב"ב הנ"ל דמכירי כהונה לא חשיב קנין ממש דהוה זכי' גמורה מדכתבו דיכול לחזור אם רוצה ואם הי' קנין ממש לא הי' יכול לחזור. אלא דהוה רק כמוחזק. וכן כתבו התוס' בכתובות ק"ב א' ד"ה לברור ע"ש. וכ"כ הגהת אשרי בגיטין בפ' כל הגט הנ"ל בהרא"ש וז"ל בגמ' מוקי לה במ"כ כו' וטעמא משום דכל מ"כ חשיב כמו מתנה מועטת ואסור לחזור כו' מיהו אם בדיעבד חזר בו חזרה היא עכ"ל יעו"ש:

**וא"כ** לפי דבריהם ה"ה גבי מכירי כהונה. אם אכלן או הפסידן דפטור דגם להם נחשב כממון שאין לו תובעים מאחר דאם רצה. לחזור חוזר כהנ"ל:

ועוד יש לי להביא ראי' לזה ממקורו בחולין ק"ל דאר"ח המזיק מ"כ פטור. ופריך עליו מברייתא דקתני וזה יהי' לך משפט הכהנים מלמד שהמתנות דין למא"ה לאו להוציאו בדיינין. ופירש"י אלמא דממון שיש לו תובעין הוא. ופירושו מוכרח דע"כ להאי טעמא דר"ח פריך. דלטעם הראשון לר"ח משום דכתב זה. וכפירש"י דמשמע בעודן קיימות חייב ליתנן אבל אינן קיימות לא חייב הכתוב בהן תשלומים עכ"ל. לק"מ מהברייתות דשם דקתני מלמד שהמתנות דין להוציאו בדיינין. די"ל דהא דמוציאין בדיינים מיירי בעודן קיימות דחייב ליתנן. ור"ח מיירי בשאינן קיימות ואכלן דלא חייב הכתוב לתשלומים כפירש"י הנ"ל. וע"כ פירש"י דכל קושיות הגמ' לר"ח קאי רק אם נימא טעמא דר"ח משום דה"ל ממון שאין לו תובעים. וא"כ אם נימא דבמכירי כהונה נחשב כמו קנין וכממון שיש לו תובעים ה"ל להגמ' לתרץ בפשיטות דברייתות דקתני מתנות דין להוציאו בדיינים מיירי במכירי כהונה וכמ"ש ור"ח מיירי בשארי כהנים שאין לו מכירים ומדלא מתרץ הגמ' הכי ש"מ דס"ל להגמ' דר"ח בכל גוונא מיירי. ואפי' במכירי כהונה לא נחשב להם כקנין ממש כ"א נחשב כמוחזק כמ"ש התוס' בב"ב והגה"א הנ"ל:

**והא** דכתבו התוס' בב"מ דף ו' הנ"ל גבי ספק בכורות אי תפס הכהן. אין מוציאין מידו וליכא למימר לכהן אחר אתן משום דמיירי במכירי כהונה ליכא סתירה למה שכתבו התוס' בב"ב הנ"ל. דהתם בב"מ שאני מיירי דמכירי כהונה כבר תפס וכיון דאפי' בלאו תפיסה מיקרי מוחזק. וע"כ אם תפס מהני דלא מוציאין מידו. אבל היכא דעודנו ביד הישראל. יכול לחזור מהם לבלתי לתת להם כמש"כ בב"ב הנ"ל:

**אולם** זאת קשה לי על דברי התוס' דב"ב והג"א הנ"ל. שכתבו הטעם הא דמהני מכירי כהונה להיות נחשב כמוחזק משום דהוה כמתנה מועטת ואסור לחזור. דזה ניחא רק לר"י דס"ל בב"מ מ"ט דמתנה מועטת יש בו משום חסרון אמנה משא"כ לרב דפליג שם אר"י וס"ל דאף במתנה מועטת ליכא משום חסרון אמנה ומותר אפי' לכתחלה לחזור. א"כ יקשה לפ"ז היאך מוקי רב בגיטין הנ"ל המתני' דהמלוה מעות את הכהן כו' במכירי כהונה דיקשה מ"ט מהני מכירי כהונה לד' רב וצ"ל אליבא דרב הא דמהני מכירי כהונה משום זכי'. כיון דשארי הכהנים מיאשי מינייהו. וכפירש"י שם ד"ה מכירי כהונה כו' הלכך כיון דמלתא דפשיטא היא דלדידהו יהיב להו אסחי להו שארי כהנים דעתייהו והוה כמאן דמטו לידייהו דהני עכ"ל. דלכאורה ל"ל לרש"י להאריך בזה בטעמו. ולפמ"ש ניחא דרש"י הרגיש נמי מ"ט דרב דמועיל מכירי כהונה. בשלמא לר"י ניחא הטעם

כמש"כ התוס' והג"א הנ"ל. משום דהוה כמתנה מועטת ואסור לחזור משום דיש בו חסרון אמנה. משא"כ אליבא דרב ליכא הטעם הנ"ל כמ"ש. וע"כ פירש דאליבא דרב צ"ל. מדאסחי שארי כהנים דעתייהו וסברי דוודאי לא ישנה מרגילתו לתת למכיריו נחשבו מכיריו כמוחזקים. אלא דהתוס' והגה"א הנ"ל. הם כתבו אליבא דהלכתא דקיי"ל כר"י דבמתנה מועטת יש בה משום חסרון אמנה ע"כ פירשו דהטעם שמכירי כהונה. נחשב כמוחזק מטעם דלא יחזור מחמת איסור דמחוסר אמנה. והדברים ברורים:

**והנה** הקצוה"ח סי' ר"ד ס"ק ג' הביא הש"מ משכ"כ בב"מ מ"ט. גבי מה שהוכיח הגמ' שם דר"י מודה דבמתנה מועטת יש בה משום מחוסרי אמנה. מהא דאר"א אר"י ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר כו' דהרגיש הש"מ דהיאך רשאי לעשות תרומת מעשר על מקום אחר. הרי עדיין אינו של לוי. וכתב הש"מ שני תירוצים. אחד דמיירי במכירי כהונה דחשיב כאלו בא לידו כדאיתא בפ' כל הגט. והשני א"נ לא גרע מנותן רשות לחביריו שיתרום מכריו על תבואה שלו עכ"ל. והשיג הקצוה"ח על שני תירוצים הנ"ל משכ"כ תי' הראשון דחה ממ"נ אי ס"ל דמכירי כהונה חשיב כקנין ממש. א"כ היכי דייק הגמ' מדר"י דמתנה מועטת יש בה משום חסרון אמנה. כיון דהכא יש קנין ממש. ואי ס"ל דלא הוה רק כמוחזק ולא קנין ממש וכמו שכתבו התוס' בב"ב הנ"ל. א"כ עדיין קשה היאך יכול לעשות תרומת מעשר כיון דעדיין אינו שלו ממש. ועל תירוצו השני דחה דהא המעשר אינו שלו. ואין לו בו אלא טובת הנאה וא"כ האיך מצי ליתן רשות לתרום משל אחרים. וע"כ מתרץ באופן אחר יעו"ש:

**ולענ"ד** נראה ליישב שתי השגות הנ"ל. דמה שתי' בראשונה הש"מ הנ"ל א"ש. דזאת בוודאי מודה הש"מ דמכירי כהונה לא חשיב כקנין ממש. חדא כמו שהוכיח הקצוה"ח הנ"ל. ועוד מדברי ר"י גופא מוכח דמ"כ לא חשיב כקנין ממש מדמסיק ר"י בסיפא נתנו לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרעומות כדאיתא בגמ' ב"מ הנ"ל. ואם נימא דחשיב כקנין ממש היאך יכול לחזור אע"כ דהש"מ ג"כ ס"ל דלא חשיב קנין ממש. אלא דחשיב רק כמוחזק רק דס"ל דבהכי סגי דיוכל לעשות תרומת מעשר על מקום אחר. כיון דחשיב כמוחזק אי מחמת טעמא שכתבו התוס' בב"ב הנ"ל או מטעמא שכתב רש"י בגיטין הנ"ל אליבא דרב כיון דשארי כהנים מיאשי מיני' דוודאי לא ישנה מרגילותיו לתת למכירו. והוה כמטו לידייהו דהני כמש"כ לעיל. וע"כ מסיק הש"מ בתירוצו הראשון דחשיב כאלו בא לידו. כדאיתא בפ' כל הגט וזה הטעם הוא כמ"ש רש"י בגיטין הנ"ל:

**ומה** שדחה תי' השני'. דהא המעשר אינו שלו. ואיך יוכל ליתן רשות כו' תמהני הלא איתא ברייתא ערוכה בגיטין ל"א א' תניא א"א בן גמלא אומר ונחשב לכם תרומתכם כו' וכשם שיש לו רשות לבעה"ב כו' כך יש לו רשות לבעה"ב לתרום תרומת מעשר. וכ"כ הרמב"ם בפ"ג דתרומות ה' י"ב יעו"ש. וא"כ שפיר כתב הש"מ הנ"ל דלא גרע מנותן רשות להפריש. וכאלו מפריש בשליחותו:

**עוד** איתא בקצוה"ח בסי' רע"ח ס"ק ט"ו וז"ל מסופקני באחד שנשבע ליתן מתנה לחבירו חפץ פלוני ומת המקבל קודם שהגיע המתנה לידו. אם הוה רק ראוי לגבי בכור. כיון דשבועה אין עושה קנין. או נימא כיון דצריך לקיים שבועתו ואסור לו לחזור ה"ל החפץ כמו מוחזק עכ"ל. ופשט לו מדברי התוס' דב"ב הנ"ל. שכתבו דאף מטעם איסור חזרה הוה כמוחזק. מכ"ש מטעם איסור שבועה דהוי כמוחזק יע"ש:

**והשיג** עליו שם הנתיבות ומחלק דלא דמי כלל למ"כ. דמ"כ של כהן הוא רק שיש לבעה"ב ט"ה בציווי דרחמנא וכיון דאסור לחזור בו. נתבטל הט"ה שנתנה לו רחמנא. דבמקום איסור לא נתנה לו רחמנא. וכיון שאינו יכול לחזור. והמקבל יכול לתקפו בע"כ של נותן. וכשיתקפהו יהי' שלו לגמרי כו' ע"ש:

**אבל** דבריו תמוהים לי. הלא הקצוה"ח בנה יסודו על דברי התוס' דב"ב הנ"ל. ובתוס' איתא מפורש ואע"פ שאם רצה לחזור בו יכול לחזור עכ"ל א"כ מוכח מהתוס' בהדי' דנתינה דרחמנא דנתנה לו טה"נ לא תלה במה שעשה בע"ב איסור. ועוד קשה לי על דבריו הנ"ל אם אמנם דע"כ ס"ל הנתיבות דמכירי כהונה לא הוה קנין ממש. ועוד עדיין אף שבעה"ב לא יכול לחזור. מ"מ אינו שלהם. מדכתב בעצמו וכשיתקפהו יהי' שלו לגמרי כו' דאלת"ה יקשה איך אר"י בב"מ הנ"ל ואם נתן ללוי אחר אין לו עליו אלא תרעומות. ואם נימא דמ"כ הוה כקנין ממש איך יזכה הלוי אחר. כמו שהוכחתי לעיל. אך מה שכתב דמכירי כהונה לא יכול בע"ב לחזור משום שנתבטל הטה"נ שנתנה לו רחמנא ועוד הוסיף בדבריו דכ"ז שהמתנות בידו יכול המקבל לתקפו בע"כ של הנותן וא"כ לדידי' נחשב כממון שיש לו תובעים. ותהדר קושייתי הנ"ל בגמ' דחולין ק"ל דלתרץ דהברייתות דקתני דהמתנות דין להוציא בדיינים מיירי במכירי כהונה דאז נתבטל טה"נ שלו ויוכלו להוציאו בדיינים אלא ע"כ כמ"ש התוס' דב"ב וכתובות הנ"ל וגם הגה"א דאם רוצה הבע"ב לחזור יוכל לחזור והוי חזרה. אלא כל כמה דלא חזר ויש לו איסור לחזור הוה כמוחזק ושפיר מביא הקצוה"ח את ראייתו דה"ה ומכ"ש דאסור לחזור מחמת השבועה דה"ל כמוחזק:

**ועוד** ראיתי בספר שארית חיים סי' ט"ו. שהביא שם ג"כ קושייתי על דברי התוס' דב"ב הנ"ל מהא דרב בגיטין ותי' שם ע"פ מחלוקת אם טה"נ ממון. דרב ס"ל דטוה"נ אינו ממון. וא"כ ליכא גבי' שום צד ממון כלל. ומהני לזה מ"כ שאסור לחזור והוסיף לתרץ עד"ז קושי' הש"א בסי' ע"ז. דבאמת עולא לשיטתי' אזיל דס"ל דטוה"נ אינו ממון וע"כ לא בעינן כ"א גלוי מלתא בעלמא לאיזה כהן יתן ואז ממילא נקנו המתנות לזה ממצות מת"כ ומשמיא קא זכו ובלא קנין והא דהוצרכו להשכיר את המקום דקאמר ומקומו מושכר לו כו'. היינו ע"פ דכתבו התוס' ד"ה עישור דשנת הביעור הי' והוצרכו להוציאם מרשותם והיינו לא שעי"ז יקנה אותם ר"י ור"ע רק שעי"ז יצא מרשות בעליהם ודמי' כמבוער כיון שאין החצר שלהם יע"ש. ועמדתי משתומם היאך לא עיין שפיר בפשט הגמ' ופירש"י ובתוס' הנ"ל. דעיקר חובת הביעור הוא אך דצריך להקנות התרומה והמעשר לכהן וללוי בקנין ממש שיהיו הם הבעלים ע"ז. אבל זאת לא איכפת לנו אם הם ברשות ישראל מונחים וכמ"ש הרב והתיו"ט על המתני' דפ"ה דמ"ש מ' ט' מי שהיו פירותיו רחוקים צריך לקרות שם. וה"ד קריאת שם היינו רק לברר הבעלים שהוא הכהן או הלוי שיקנו התרומה או המעשר. וכמ"ש התוס' בב"מ הנ"ל בד"ה עישור כו' בפי' ר"ת וז"ל מי שהי' פירותיו רחוק ממנו צריך לקרות להם שם. פי' שם הבעלים שיקנה אותם ללוי עכ"ל. אבל לא בעינן הוצאה מרשות ישראל לרשותם. והנה לישנא דהתוס' שכתבו מתחילה והי' צריך להוציאם מתחת ידו היא הטעתו. וכוונתם ע"כ צ"ל מתחת קנין ידו שיהי' מקנה התרומה והמעשר באיזה קנין המועיל. ועוד מפשט הגמ' גופא הוא מוכרח דפריך רבא וכי לא הי' להם סודר לקנות ממנו בחליפין ול"ל לשכור מקומו במעות הלא לפי דבריו צריך לאקנויי גם את מקום המעשרות להוציאם ולבער מרשותם אנא ש"מ דלא צריך אלא להקנות פירות המעשר בלבד. וא"כ למה הוצרך במעשה דר"ג להשכיר מקומם רק משום להקנותם את פירות המעשרות כהנ"ל. וא"כ ממילא מובן כשנפל היסוד נפל כל בנינו וצריך לתרץ כמ"ש לעיל:

## סימן לה

### שאלה

**במוכר בעדים בלא שטר אם חייב באחריות או לא**:

### תשובה

הדין מבואר בשו"ע חו"מ בסי' קט"ז סעיף א'. דאפי' מכר לו רק בעדים חייב באחריות וכן הביא הש"ך בסי' רכ"ה ס"ק ד' בשם הראשונים רק ד' בעל התרומות דבמוכר בעדים

לבד דאין חייב באחריות והביא שם הש"ך ראי' שד' הרשב"ם כד' בעל התרומות ודלא כג"ת שכתב שלא מצא חבר לבעהת"ר יעו"ש:

**אך** האו"ת בסי' קט"ז הנ"ל השיג על הש"ך הנ"ל. והשגתו הראשונה כי כל עיקר ספק של הג"ת דפקפק בדין זה הוא מכח קושי' שלו דכיון דשבד"א ומוכר קלא אית לי' מאי צורך לתנאי אחריות. וא"כ אין מהרשב"א ראי' דהוא פי' כן במימרא דרב ורב הוא ס"ל שלד"א. נראה לענ"ד דלאו השגה היא כלל די"ל דהש"ך לשיטתי' אזיל דהשיג מקודם על עיקר ספק של הג"ת הנ"ל. וכמ"ש הש"ך בסי' קט"ז ס"ק ה' וז"ל ועוד הקשה הג"ת כו' ולק"מ כו' וסיים ובלא"ה לק"מ עכ"ל וכוונתו מ"ש ובלא"ה לק"מ י"ל דר"ל איך תלה דין שבד"א לענין קבלת אחריות הלא לא שייך לחקור אם שד"א או לא כ"א היכא ששייך שיעבוד משא"כ אם נימא דבמוכר בעדים לבד לא קבל המוכר בסתם שום אחריות משום הטעם דעביד אינש דזבין קרקע ליומא. א"כ ליכא שיעבוד כלל וע"ז אנו דנין אם אחריות ט"ס גם בכה"ג במוכר בעדים או לא. שוב מצאתי אח"כ באו"ת גופא בסי' הנ"ל שהביא בשם הש"ך כמו שתרצתי וכנ"ל. ואי' איפוא כתב הש"ך כן ש"מ דגם האו"ת מבאר כוונת הש"ך מ"ש ובלא"ה לק"מ כמ"ש ואשמח שכוונתי לדעתו הגדולה. ולפ"ז שפיר הביא הש"ך ראייתו מהרשב"ם הנ"ל דס"ל כד' בעהת"ר:

**שוב** השיג האו"ת על ראיית הש"ך הנ"ל מדברי הרשב"ם מהגהת אשרי שהביא בפ' גט פשוט בשם הרשב"ם דפסק אף במוכר בשטר דלא אמרינן אחריות ט"ס כר"א שם. ולכך כתב הרשב"ם לעיל מ"א ע"ב לשיטתי' דגם במוכר בעדים לבד דבסתמא ל"ק אחריות אלא א"כ קיבל וא"כ ליכא ראי' מהרשב"ם הנ"ל דס"ל כד' בעהת"ר לחלק בין במוכר בשטר למוכר בעדים יעו"ש. וכן מצאתי בשעה"מ ה' מלוה ולוה פי"א ה' ה'. שהשיג ג"כ על הש"ך הנ"ל מהג"א הנ"ל כמו שהשיג האו"ת הנ"ל יעו"ש. ותמי' לי על האריות האלו. היאך נעלמו מהם לפי שעה מש"כ הרשב"ם שם בדף מ"ב הנ"ל בד"ה בשטר דסתם שטר לאחריות נכתב. ואפי' לא נכתב קיי"ל אחריות ט"ס הוא וכמו שנכתב דמי עכ"ל. וזהו בהיפך ממ"ש הגה"א בד' הרשב"ם הנ"ל. וכ"כ הרשב"ם בדף ק"ז א' בד"ה כלקוחות דמי כו' דאע"ג דגבי מוכר קרקע קיי"ל אחט"ס כו' וכ"כ הרשב"ם בדף קס"ט ב' ד"ה אחריות כו' והכי מסקינן התם דאחט"ס בין בשטרי מקח כו'. ולפ"ז שפיר הביא הש"ך ראייתו מדכתב הרשב"ם בפירושו במימרא דרב המוכר שדהו בעדים כו' דמירי בקבל עליו אחריותו. וכן כתב בריש דף מ"ב בד"ה ומי אמר רב כו' דמכירת קרקע באחריות בעדים כו'. ובסמוך בד"ה בשטר כו' כתב דקיי"ל אחט"ס הרי מפורש מבואר דד' הרשב"ם לחלק בין מוכר בשטר למוכר בעדים כד' בעהת"ר. וע"כ בכוונה מציין הש"ך בסי' קט"ז ס"ק ה'

וז"ל ואני מצאתי ברשב"ם פ' חזקת דף מ"א וריש מ"ב משמע שם להדי' הכי ע"ש וכוונתו כמ"ש. ואי קשי' ממה שמביא הג"א בשם הרשב"ם בהיפך כהנ"ל. ע"ז י"ל או דהרשב"ם חזר אח"כ בפסקיו ממה שפסק בפירושו לב"ב. כדמצינו כה"ג בדברי הראשונים או שי"ל שטעות נפל בהג"א מה שהביא בשם הרשב"ם. וכמ"ש השעה"מ בה' מלוה ולוה הנ"ל. שתמה ג"כ על הג"א בכתובות בפ' אע"פ שהביא שם דשמואל ס"ל דאף במכר אחט"ס. והרי בהדי' אמר שמואל בב"מ י"ד בהיפך. וכתב שם השעה"מ הנ"ל דצ"ל שנפל טעות בהג"א מש"כ בשם שמואל וצ"ל בשם רבא יעו"ש. וכן צ"ל כאן דאולי ט"ס מש"כ בשם הרשב"ם. אך בין כך או כך. על הש"ך ליכא השגה מהג"א דאיהו מביא ראי' מהרשב"ם המפורשים בפירושיו לב"ב וכהנ"ל:

**אך** לכאורה יש להקשות מדברי הרשב"ם בדף ק"ז הנ"ל מוכח לכאורה ד' הרשב"ם דלא ס"ל כד' בעהת"ר מדכתב שם בד"ה כלקוחות דמי' כו' ואע"ג דגבי מוכר קרקע לחבירו קיי"ל אחט"ס כו' ומאי קושי' לתרץ דהתם מיירי בשטר. אבל כאן גבי חלוקת האחים מיירי בשחלקו רק בעדים לבד. ולכך בסתם לא קבלו עליהם אחריות אלא ש"מ דס"ל דאין לחלק בין שטר לעדים כד' שארי הראשונים ודלא כבעהת"ר. וא"כ דברי הרשב"ם סתרי אהדדי:

**אכן** יש לתרץ דמכאן ליכא ראי' כלל די"ל דעדיפא משני הרשב"ם דאפי' אם נאחז כסברת הראשונים הנ"ל דליכא לחלק בין שטר לעדים מ"מ יש לתרץ הקושי' באופן אחר. ועוד דיהי' נ"מ ע"פ תי' הלז דהיכא שחלקו האחים אף בשטר עיטדא היינו שטר חלוקה בעדים כדאיתא לעיל בב"ב כ"ט ב' וכפי' הרשב"ם יעו"ש. גם בכה"ג ל"א אחט"ס שיש חילוק בין היכא דזבין קרקע בזוזי לחלוקת היורשים. וכמ"ש הרשב"ם בתירוצו:,

**ולפ"ז** מיושב נמי קושי' הפנ"י בב"ק ט' על דברי הרשב"ם הנ"ל למה הוצרך הרשב"ם לתירוצו הנ"ל. דהא אליבא דשמואל קיימינא ואיהו ס"ל בב"מ הנ"ל דאף במוכר בשטר דל"א אחט"ס יעו"ש בפנ"י הנ"ל ולפמ"ש ניחא דהרשב"ם עדיפא מתרץ לכ"ע. דאם יתרץ דשמואל אזיל לשיטתי' דס"ל במוכר בשטר דל"א אחט"ס אולי בא המדחה לדחות אולי עדים עדיף משטר כסברת רבינו יונה הובא בהרא"ש בפ' חזקת סי' ל"ח והובא בש"ך סי' ל"ח ע"ש:

**ועוד** י"ל ע"פ מ"ש הט"ז בחו"מ סי' קע"ה ס' ד' שמדברי הרשב"ם הנ"ל אנו למדים. דגם בשני לקוחות שלקחו שדה בשותפות וחלקו אח"כ שא"א אחט"ס ורב ג"כ מודה בזה מדנקט הגמ' אך באחים דוקא יעו"ש:

**ולפ**"ז י"ל בפשיטות דהוצרך הרשב"ם לתירוצו להורות הדין אף בשני לקוחות כדין הט"ז הנ"ל. ומיושב ג"כ בזה קושי' הפני' הנ"ל. שהוצרך לתירוצו משום דאתי' לאשמעינן אפי' לרב וכמ"ש הט"ז הנ"ל:

## סימן לו

### שאלה

**בשוחט שנבל בשחיטתו בהמה של טבח דהדין מבואר בחו"מ סי' ש"ו ס' ד'. דטבח אומן שקלקל דבשכר חייב לשלם דמיהם והטבח שהוא שוחט להרויח הנהו תובע מהשוחט גם את הריוח שהי' יכול להרויח אם היתה כשרה מה דינו:**

**תשובה** הנה לכאורה דין זה תלוי במחלוקת הפוסקים דלד' המרדכי הובא בהגהת רמ"א סי' רצ"ב ס' ז' מיהו אם בא בעל הפקדון ואמר תן לי פקדוני ואני ארויח בהם לעצמי והלוה מעכב בידו חייב ליתן לו הריוח מכאן ולהבא עכ"ל. הרי דס"ל דמניעת הריוח בכלל היזק הוא וחייב לשלם. ולפ"ז גם כאן חייב השוחט לשלם מה שגרם לו מניעת הריוח ולד' הש"ך שם ס"ק ט"ו ובסי' ס"א ס"ק י'. דפ' כד' הירושל' דהמבטל כיסו של חבירו פטור וה"נ פטור השוחט על גרם דמניעת הריוח. אך אמנם דנוכל לומר דבנידן דידן גבי השוחט לכ"ע פטור די"ל הא דמחייב להמ' על מניעת ריוח אינו אלא מדהרויח הנפקד בממון חבירו ע"י שביטל כיסו של חבירו. משא"כ כאן דלא הרויח השוחט כלום י"ל דכ"ע מודים דבכה"ג פטור על מה שגרם לו מניעת הריוח. דע"ז נחשב לו כגרמא בעלמא וכחילוק הזה כתב הרא"ש בפ"ב דב"ק סי' ו' לתרץ דברי הרי"ף לענין חצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר יעו"ש. וא"כ לפ"ז בנידן דידן גבי הסוחט לכ"ע לא מחייב מה שגרם לו מניעת הריוח. אלא שיושם דמי הבהמה שהיתה שוה בחי' דלא נביט על מה שנתן הטבח את מחירה כמבואר בסי' שפ"ז וכמה שוה כעת אחר שנתנבלה ועומדת למכירת א"י. והמותר ישלם לו כפי המבואר בסי' שפ"ז הנ"ל יעו"ש:

**אולם** למ"ש הנתיבות בסי' קע"ו לתרץ דברי הרמ"א בס"ק ל"א. ובר"ס קפ"ג ובסי' ש"ו ס' ג' ס"ק ה' שמביא חילוק חדש בדין המבטל כיסו של חבירו דפועל שקלקל חייב לשלם אף מניעת הריוח שגרם ועיקר יסודו על ד' הריטב"א שהובא בש"מ שהוכיח כן מגמ' דב"מ ע"ג ב' האי מאן דיהיב זוזי לחברי' כו' ופשע ולא זבין משלם לו כו' והקשה הש"מ אמאי מחייב מ"ש ממבטל כיסו של חבירו דפטור. ותי' משום בהאי הנאה דסמיך לו עליו ואלמלא הוא הי' לו ליקח ע"י עצמו או ע"י אחרים. ונשתעבד לו כערב וזה ענין שכירות פועלים כו' וכ"כ הראב"ד כו' וכ"כ הרשב"א כו' ונראה דמחוייבין לשלם בדבר האבוד כל מה שהי' יכול להרויח כמ"ש הראב"ד דפעולת פועל בידו הוא וכל דבר

שבידו לעשות ולא עשה מחויב לשלם אף היזק הריוח שהי' יכול להרויח כו' עכ"ל בסי' ש"ו הנ"ל יעו"ש מה שהאריך עוד וא"כ לפ"ז בני"ד נמי (שהשוחט הוא פועל ובידו הי' להזהיר א"ע לבלתי לנבל אותה הנהו חייב לשלם אף מה שגרם לו מניעת הריוח:

**ויש** לנו להביא ראי' ע"ז מדברי הראב"ד הובא ג"כ בסמ"ע סי' ש"ו ס"ק כ' דפסקינן שתלא וטבחא כו' כמותרין ומסלקינן להם והקשה הראב"ד דממ"נ אי בשכר הוה מאי פסידא היא הא צריך לשלם ותי' דמי בושתו ובושת אורחים לא משלם לו כלום יעו"ש. דלכאורה מאי קושי' דהא י"ל בפשיטות דיש פסידא להטבח שעומד להרויח וזאת לא ישלם לו כ"א הפסד הקרן בלבד. אלא ש"מ דבפועל שאני ואזיל הראב"ד לשיטתי' כמו שהביאו בהנתיבות הנ"ל. וא"כ גם פסידא דמניעת הריוח ע"כ ישלם לו ושפיר הקשה מאי פסידא היא והוכרח לתרץ כתירוצו דמי בושתו כו' כהנ"ל:

**ומהתוס**' דב"ב כ"א א' ד"ה שתלא דהקשו ג"כ כקושי' הראב"ד. ולא הקשו ג"כ מטבחא ליכא ראי' להיפך ולומר דלהכי לא הקשו מטבחא משום די"ל דנ"מ לענין מניעת הריוח כקושייתינו זה אינו די"ל דס"ל נמי דבטבחא יש לתרץ כתי' הראב"ד הנ"ל משום בושתו כו' משא"כ גבי שתלא לא שייך תירוצו כמ"ש הסמ"ע הנ"ל ומש"ה תירצו על שתלא בתי' אחר וכעין שתי' בסמ"ע הנ"ל יעו"ש:

**וכן** פ' הח"ס בחחו"מ בסי' קע"ח. הובא ג"כ בפ"ת בנחלת צבי בסס"י רצ"ב יעו"ש שהאריך לפ' ד' הריטב"א בש"מ ופ' ג"כ כהנתיבות הנ"ל. אך הנ"ל השיג על הח"ס וז"ל ולענ"ד איני מבין חדא כיון דהרא"ש כתב ומיירי שהתנה עמו כו' א"כ מבואר דלא ס"ל כהש"מ בשם הריטב"א בהאי. ואיך נוכל להוציא ממון מהמוחזק נגד ד' הרא"ש עכ"ל יעו"ש וכאשר עיינתי בעצמי בח"ס הנ"ל. עמדתי משתאה על כבוד בעל פ"ת איך לא ראה אי נעלם לפתאום ממנו כי הח"ס בעצמו הביא את דברי הרא"ש הנ"ל דמתרץ דמיירי בהתנה עמו וכתב דזה תי' הר"י הובא ג"כ בש"מ שם. ועכ"ז מסיק אח"כ דמ"מ לאו ראי' היא מדברי הר"י והרא"ש דלא ס"ל כד' הריטב"א וע"ז מסיק ונראה דלדינא לא יחלוק אדם אריטב"א דהא ראייתו נכונה מפועל. אלא דלא ניחא להו למימר דטעי ר"ח בהאי ולא ידע ברייתא מפורשת כו' ומש"ה תירצו (והיינו הרא"ש והר"י הנ"ל) דהכא בקיבל עליו קמיירי כו' עכ"ל יעו"ש. הרי מבואר בהדי' בח"ס דהרא"ש לא פליג על הריטב"א לענין דינא וכמ"ש אך מ"ש הנתיבות ברס"י קפ"ג לתרץ דברי המחבר שם. וביו"ד סי' קע"ז דמיירי בניתן לו למחצית שכר על הזמן כיון דיכול לחזור בו פטור מלשלם. וכן היכא שהשליח הוא בחנם יכול לחזור משליחותו כמבואר סי' של"ג סי' ה' בהגהת רמ"א רק בשליח בשכר ובקבלנות אז הוא חייב לשלם אף מניעת הריוח יעו"ש.

אינם מובנים לי חדא הלא בשליח בחנם לא יכול לחזור בדבר האבוד כמ"ש הש"ך שם בס"ק ל"א לבאר הגהת רמ"א הנ"ל. אך זאת י"ל שהנתיבות אזיל לשיטתי' כי השיג שם על הש"ך הנ"ל ודחיק לתרוצי דברי הש"ך יעו"ש. אך גם בשליח בשכר ובקבלנות ג"כ יוכל לחזור כמבואר בהדי' בסי' של"ג סי' ד' בהמחבר אלא שידו על התחתונה וכמ"ש הש"ך שם בס"ק ד' וה' יעו"ש וכ"כ הנתיבות גופא בסי' קפ"א ס"ק ד' יעו"ש. ועוד דעיקר חילוקו לא מסתבר טעמו הלא לפי יסוד ד' הריטב"א דפ' כמותו דבההיא הנאה דסמך עליו ויכול לעשות הדבר ע"י אחרים משתעבד לו כדין ערב אין לחלק בין בחנם לשכר דהלא גם בערב בחנם משתעבד אלא מחוורתא כמו שחי' בח"ס הנ"ל דהא דפסק בשו"ע סי' קפ"ג וביו"ד בסי' קע"ז דאין לו עליו אלא תערומות ופטור מלשלם מיירי באופן דהזיקו אינו ברור לו כ"כ במה שלא קיים שליחותו וע"כ פטור מלשלם:

**ואין** להקשות לד' החס"ס והנתיבות הנ"ל. מהא דפסק בשו"ע בסי' של"ג סי' ה' דבדבר האבוד אינו חייב רק שמתחילה הי' מוצא הבע"ב לשכור פועלים ועכשיו אינו מוצא וזהו דברי הרשב"א הובא בטור ובנ"י וע"כ הטעם משום דיני דגרמי דאי כסברת הריטב"א הנ"ל מטעם דמשתעבד כערב ה"ל לחיובי גם אם מקודם לא השיג לשכור פועלים כד' הג"א הובא בש"ך שם ס"ק כ"ח יעו"ש. דזה אינו דגם לפי סברת הריטב"א דמשתעבד מטעם ערב אינו אלא היכא שמתחילה הי' מוצא הבע"ב לשכור כמו שמבואר בהדי' מדבריו שכתב בההיא הנאה שסמך עליו ואלמלא הוא הי' לוקח ע"י עצמו משתעבד מדין ערב וזה ענין שכירות פועלים כו' עכ"ל. וע"כ לפ"ז גם ד' השו"ע שפיר ועוד כאשר הוכיח הנתיבות בסי' הנ"ל בסי' י"ד ד"ה ודוקא בדבר האבוד כו' יעו"ש. לא ס"ל המחבר כהג"א טעם הגרמי כד' הנ"י יע"ש מדכתב המחבר דאף דהיכא דשרה הפשתן לא מחייב אלא עד כדי שכרו ולא כפי כל הזיקו כד' הי"א שהביא הרמ"א. ואין להקשות אמאי באמת לא ישלם לו כל הזיקו י"ל כמ"ש הנתיבות לעיל בסי' ש"ו ס"ק ה' דזה נקרא פסידא דהדר וז"ל שם אבל פועלים שחזרו בהם ויש אפשרות לשכור עוד פועלים אחרים יש לו דין אחר ששוכר עליהם עד כדי שכרן כמבואר בסי' של"ג עכ"ל. וא"כ אין סתירה מדברי שו"ע ותו לא מידי. ואגב נבאר בזה מה שהקשה הקצוה"ח בסי' של"ג ס"ק ב' על מ"ש התוס' ב"מ ע"ו ב' ד"ה אין להם קשה לר"י דהא קיי"ל כר"מ דדאין דיני דגרמי כו' מאי קושי' הא זה רק כמבטל כיסו של חבירו דפטור יע"ש מה שמחלק ובאמת עדיפא ה"ל להקשות ממ"ש התוס' גופא בב"ק כ' א' בד"ה זה אין נהנה כו' דאפילו גירשו חבירו מביתו ונעל דלת מלפניו אין זה אלא גרמא עכ"ל. וא"כ איך כתבו התוס' הכא דמניעת

הרוחת מלאכתו מיקרי גרמי איברא גם התיו"ט בפ"ח על הרא"ש דב"מ פ' האומנין סי' ב' ס"ק נ' הקשה כעין זה על דברי הרא"ש דסתרי אהדדי יע"ש מה שתי' ומחלק:

**אולם** לפי דברי הנתיבות שכתב בסי' הנ"ל סי' ב' בד"ה ה"ז בדבר האבוד אינם צריכים סברת לחלק אלא הא דכתבו התוס' והרא"ש דקיי"ל כר"מ דדאין דיני דגרמי אין כוונתם דין דגרמי דד"ת כו' רק כוונתם כאן שתקנו חז"ל בדבר האבוד חייב כו' יעו"ש וא"ש:

**ועתה** נחזור לנידן דידן אחרי אשר הח"ס גופא מסיק בדבריו וז"ל ולפע"ד כל הפוסקים מודים מ"מ הואיל ולא מצאתי כן להדי' וכן במרדכי דב"ק סי' קט"ו לא משמע כן. ע"כ אם יבוא לידי אראה לפשר ולבצע עכ"פ עכ"ל. וכן הביא בנ"צ בפ"ת סס"י רצ"ב ועוד מצאתי בספר מראה הפנים על ירושלמי כו' שהביא ג"כ דברי הש"מ בשם הריטב"א הנ"ל וכתב עליו וז"ל ולא מצאתי חבר לו. וכל הפוסקים סתמו דבריהם בדין זה וכתבו שאין לו עליו אלא תרעומות עכ"ל. ע"כ לא נוכל לחייב את השוחט לשלם להטבח גם מה שגרם מניעת הריוח ובפרט שאף לד' הריטב"א הנ"ל יוכל לחלק דוקא בשפשע כמו שמוכח ראיית הריטב"א מגמ' דב"מ הנ"ל דמיירי שפשע וכן ד' הראב"ד שכתב כל שבידו לעשות ולא עשה כמו שהביא בהנתיבות הנ"ל. משא"כ גבי נידן דידן בהשוחט מומחה שקלקל לאו פשיעה נקרא דאל"כ אף בחנם הי' חייב וזהו בגדר כעין גניבה ואבידה דאך בשכר חייב וכמ"ש הש"ך בסי' ל"ו בס"ק ז' יעו"ש. א"כ י"ל דלכ"ע פטור מלשלם מה שגרם מניעת הריוח ואך ישלם את ההיזק לבד כפי כמבואר בסי' שפ"ז הנ"ל:

## סימן לז

### פלפול בשמעתתא דברירה

**בב"ק** ס"ט ב' תוס' ד"ה אלא לעולם כל הנלקט הקשה רבינו טובי' דתיקשי דר"י אדר"י דל"ל ברירה והאמר ר"י הלכה כסתם משנה וס"מ בהלוקח כר"מ דס"ל ברירה ואע"ג דסתמא דצנועין לית לי' ברירה כו' והקשה השעה"מ בפ"ג דה' גירושין ה' ד' דלד' ר"ט דצנועין ל"ל ברירה היאך קאמר רבא שם בגמ' אי לאו דאמר ר"י צנועין ור"ד אד"א ה"א מת"נ דצנועין ר"מ והא ר"מ ס"ל ברירה במתני' דהלוקח יין ומתני' דצנועין ל"ס ברירה וסיים בי"ל בדוחק יעו"ש:

**ועוד** קשה לי לר"ט הנ"ל ג"כ מגמ' דלעיל ע"א דרצה הגמ' לומר דמ"ת דצנועין רשב"ג והא רשב"ג ס"ל ברירה בגיטין מ"ז ב' גבי ישראל וכותי שלקחו שדה בשותפות דס"ל לרשב"ג דשל ישראל חייב והיינו ע"כ משום ברירה ודצנועין ל"ס ברירה:

**והנראה** לענ"ד ליישב. ע"פ שנבאר מקודם שיטת רבא איך ס"ל בדין ברירה דמצינו בקדושין מ"ב דס"ל אחין שחלקו לקוחות הם. וע"כ דאין ברירה ס"ל וכמ"ש ג"כ בתוס'

גיטין מ"ח א' ד"ה אי לאו כו' יעו"ש. והא איהו ס"ל ומוקי פלוגתא דב"ש וב"ה בביצה י' א' גבי המת בבית ולו פתחים הרבה דפליגי גם למפרע בדין ברירה דב"ה ס"ל דיש ברירה יעו"ש. וא"כ קיי"ל כב"ה ואיך ס"ל בקדושין דאין ברירה ובפרט דאיהו גופא מוקי לי' בגיטין כ"ו א' דגם ר"י ור"ש ס"ל דיש ברירה והך דהלוקח יין כו' טעמם משום שמא יבקע הנוד וא"כ לפי שיטתו כ"ע ס"ל דיש ברירה וסתם מתני' דדמאי פ"ז מ' ד' יעו"ש ובתוס' יו"ט בהלוקח יין ג"כ דיש ברירה. וא"כ יקשה דידי' אדידי'. אע"כ צ"ל דרבא ס"ל כר"א בביצה ל"ח א' דיש חילוק בין דאורייתא לדרבנן. אלא בזה פליג על ר"א דס"ל דסוף טומאה לצאת הוא מדאורייתא הלמ"ס כדפירש"י שם. וע"כ מוקי פלוגתא דב"ש וב"ה גבי המת בבית כו' דפליגי אלא מכאן ולהבא ורבא ס"ל דאף סוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן כדפירש"י שם בד' י' הנ"ל ואף שעיקר טומאה מדאורייתא מ"מ לשיטת רבא דאך כדרבנן חשיב לי' ובזה מתורץ דלא סתרי דברי רבא אהדדי. דהיכא פסקינן דיש ברירה כב"ה אלא התם גבי מת בבית כו' דסוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן וכן בהלוקח יין ג"כ אך מדרבנן הוא דמדאורייתא לקוח פטור כדאיתא בב"ח פ"ח ב' דתבואת זרעך כתיב ולא לקוח וכשיטת ר"ת הובא בתוס' שם ובתוס' בכורות י"א ב' ד"ה טבלים יעו"ש ואף דמעשר יש לו עיקר מה"ת בדגן תירוש ויצהר כמ"ש התוס' שם. מ"מ רבא ס"ל דאף בדבר שיש לו עיקר מה"ת כדרבנן נחשב כמ"ש לעיל. וע"כ מוקי דגם ר"י ור"י ור"ש ס"ל שם דהי' אמרינן ברירה אי לאו טעמם שמא יבקע הנוד ולא תבוא לידי ברירה:

**ובהכי** ניחא נמי מה שהקשה הפ"י לפירש"י בביצה הנ"ל למה שינה רש"י לפרש בסוגי' בדף י' הנ"ל דסוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן ולהלן ל"ח גבי ר"א הנ"ל פי' דסוף טומאה לצאת הוה הלמ"ס וכן הקשה השעה"מ בה' עירובין ספ"ח ה' ז' בד"ה עוד ראיתי כו' דדברי רש"י הנ"ל סתרי אהדדי יעו"ש. דלפי דברינו א"ש דמה שפי' רש"י בדף י' דסוף טומאה לצאת אך מדרבנן גזרו משום דהתם קאי ג"כ לד' רבא דמפרש אח"כ פלוגתא דב"ש וב"ה דפליגי אף למפרע בדין ברירה ולדידי' ע"כ צ"ל דסוף טומאה לצאת אך מדרבנן הוא דאלת"ה יקשה פסקי רבא אהדדי כמ"ש לעיל. משא"כ לקמן ל"ח דמשני הגמ' אליבא דר' אושעי' דכי ל"ל לר"א ברירה בדאורייתא כו' פירש"י כפשוטו דאורייתא ממש משום דס"ל דס"ט לצאת הלמ"ס ולא ניחא לי' לדחוק דס"ל דדבר שיש לו עיקר מדאורייתא מיקרי מדאורייתא. ועי' בעירובין ס"ח א' בפירש"י ד"ה כולן טמאים כו' דפי' ג"כ דס"ט לצאת הלמ"ס יעו"ש. ושם צ"ע דלפ"ז מאי מייתי ר"א אח"כ דהא דקתני משתתפין באוצר כב"ש הא יש לחלק דב"ש בדאורייתא מיירי ע"כ אין ברירה וע"ח אך

מדרבנן וי"ב וע"כ צ"ל ליישב כי ר"א כר"י, ס"ל דל"ל לחלק בין דאורייתא לדדרבנן וטפי ה"ל לרש"י לפרש שם דגם ס"ט לצאת מדרבנן והוא כמו שפירש"י ברישׁ ביצה וצ"ע:

**ולפ"ז** שפיר מיושב קושייתינו הנ"ל לד' ר"ט דפירש דצנועין ע"כ אין ברירה ס"ל. א"כ איך ס"ד דהגמ' לומר מאן תנא דצנועין רשב"ג דהא איהו ס"ל דיש ברירה בגיטין הנ"ל גבי ישראל וכותי שלקחו שדה בשותפות די"ל דס"ד דגמ' אזלא אליבא דרבה דס"ל שם בגיטין הנ"ל דאין קנין כקותי בא"י להפקיע מיד מעשר. וא"כ ע"כ צ"ל דפלוגתא דרבי ורשב"ג מיירי בסוריא וכיבוש יחיד לא שמי' כיבוש כמבואר בגמ' שם. וכיון דלא שמי' כיבוש הרי נחשב כחו"ל דמעשר דידי' אינו אלא מדרבנן ולכך ס"ל רשב"ג שם דיש ברירה משא"כ גבי דין דצנועין מענין כ"ר בא"י דהוה מדאורייתא מודה רשב"ג דאין ברירה וכד' רבא הנ"ל:

**ומעתה** גם קושי' השהע"מ הנ"ל מתורץ שפיר דרבא לשיטתי' אזיל ושפיר קאמר אי לאו דאר"י כו' ה"א מאן תנא דצנועין ר"מ והא דא"ל לר"מ ברירה גבי הלוקח יין דהתם שאני שהוא רק מדרבנן משום דלקוח הוא ודצנועין דאורייתא הוא ולד' רבא יש לחלק בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש לעיל. ואדרבה לפ"ז מיושב מה שיש לכאורה להקשות באמת על ר"י דאמר דצנועין ור"ד אד"א אמאי באמת לא מפרש כרבא דצנועין ור"מ אמרו ד"א דהשתא לא יקשה עליו מסתם מתני' דצנועין די"ל דגם צנועין כוותי' ס"ל דבעלמא במילתא שאינו ברשותו אינו יכול להקדיש או לחלל. אבל כאן גבי כ"ר שאני דגזה"כ הוא כמו מעשר. אבל לפמ"ש א"ש משום דר"י אזיל לשיטתי' דס"ל בביצה ל"ז גבי ע"ת דאין ברירה אלמא דס"ל דאפילו בדרבנן כעין ע"ת נמי אין ברירה כמבואר בגמ' שם. ולא מחלק כלל בין דאורייתא לדרבנן ולכך לא יכול לומר דמתני' דצנועין ר"מ דא"כ יקשה קושי' השעה"מ הנ"ל דצנועין ל"ל ברירה ור"מ א"ל ברירה ואליבי' ליכא לתרץ כמו דשנינן לשיטת רבא הנ"ל דאיהו לא מחלק כלל בדין ברירה בין דאורייתא לדרבנן ומש"ה ע"כ צ"ל דצנועין ור"ד אמרו ד"א:

**שוב** מצאתי בבאר אברהם בעירובין ל"ז שכתב ג"כ דרבא ס"ל לחלק בדין ברירה בין דאורייתא לדרבנן ואף בדבר שיש עיקרו מה"ת הוה כדרבנן ממש לענין ברירה והביא ג"כ ראיות ע"ז יעו"ש. אך דהקשה שם אח"כ בד"ה א"ל רבא כו' דלפ"ז תהדר קושי' התוס' שם בעירובין הנ"ל ל"ז ב' ד"ה מאן תנא כו' שהקשו מאי בעי רבא מאן תנא דאפי' בדרבנן ל"ל ברירה ולא קאמר דר"י דאגודה של ירק. ותירצו ושמא דכיון דעיקר מעשר מה"ת חשוב לי' כדאורייתא עכ"ל יעו"ש. ולפי דברינו נסתר תי' התוס' הנ"ל יעו"ש בב"א הנ"ל מה שמישבו. אך דברי תירוצו אינם מובנים לי. ואכ"מ להאריך בזה:

**והנראה** לענ"ד לישב כעין תירוצו. אבל באופן אחר דהנה מ"ש הגמ' בעירובין הנ"ל גבי אגודה של ירק דצ"ל איפוך ור' יוסי ס"ל דצריך לעשר משום קושי' הגמ' דלעיל. דר' יוסי ס"ל אין ברירה גבי הלוקח יין כו'. וכן מפכינן רישא דברייתא האומר מעשר כו' מחולל על סלע כו'. ופריך מאי חזית דאפכת תרתי. היינו אגודה וחילול מקמא חדא היינו הלוקח יין כדפירש"י ומשני מדקתני סיפא דמודה ר"י דמחולל כו' דברישא קאמר אינו מחולל ור"ל דלפ"ז הלוקח יין וסיפא דברייתא האומר מעשר כו' נמי חשיב כתרתי. ומעתה י"ל דע"כ הסוגי' הנ"ל קאי רק למ"ד דס"ל דטעמא דר' יוסי ור"ש בהלוקח יין משום דל"ל ברירה. משא"כ למ"ד דס"ל דטעמם בהלוקח יין כו' אינו אלא משום שמא יבקע הנוד או משום דבעינן ראשית ששירי' ניכרין והוא רבא דס"ל התם בעירובין ל"ז א' ובגיטין כ"ו יעו"ש בתוס' ד"ה התם אדרבה מפכינן סיפא דברייתא דחילול דצ"ל ומודים חכמים כו' קמי תרתי היינו מרישא דברייתא דחילול ומאגודה. כיון דלד' רבא ל"ק מהלוקח יין דהתם טעמא משום שמא יבקע. או מטעם ראשית הנ"ל. ולפ"ז שפיר קאמר רבא מ"ת דל"ל ברירה אפי' בדרבנן. דלדידי' ל"ק כלל קושי' התוס' לומר דר' יוסי דאגודה הוא. דהא אדרבה ר' יוסי ס"ל דא"צ לעשר כדקתני בברייתא שם והטעם דס"ל ברירה אלא דהחכמים ס"ל דצריך לעשר דאין ברירה. וכבר כתבו התוס' בסמוך בד"ה אלא איפוך דבעי לאשכוחי שם התנא יעו"ש. אך קושי' התוס' שם צ"ל דהקשו אך לרב יוסף דל"ל לחלק בדין ברירה בין דאורייתא לדרבנן ול"ל ג"כ טעמא דבקיעת הנוד או ראשית ששירי' ניכרין כמבואר שם בגמ' יעו"ש ה"ל למימר תנאי דאגודה של ירק הוא ר"י וע"ז תירצו משום די"ל דס"ל לרב יוסף דעיקר מעשר מה"ת חשיב לי' כדאורייתא ולא הוה דומי' לדרבא דאמר מ"ת דאפי' בדרבנן ל"ל ברירה דמשמע מדרבנן ממש. ולכך הביא תנא דעירובין גבי ע"ת דהתם מדרבנן לגמרי וכמ"ש התוס' בחגיגה כ"ה ב' ד"ה חבר יעו"ש ודו"ק:

**וגם** אין להקשות דאכתי מאי בעי רבא בעירובין הנ"ל מאן תנא דאפי' בדרבנן ל"ל ברירה. הא לדידי' גופא שפירש פלוגתא דב"ש וב"ה גבי מת בבית כו' דפליגי גם למפרע בדין ברירה וסוף טומאה לצאת אינו אלא מדרבנן. ואעפ"כ ס"ל לב"ש דאין ברירה כמ"ש לעיל זה אינו דב"ש במקום ב"ה אינו משנה. ומשו"ה בעי אי איכא גם תנא אחר דס"ל כן. ועי' בעירובין ע"א ב' בתוס' ד"ה ראב"ת ובמהרש"א שם וי"ל דמשו"ה כתבו התוס' הנ"ל דאלת"ה יקשה מאי בעי רבא הנ"ל לימא ראב"ת הוא:

**וגם** אין להקשות ה"ל לרבא להביא התנא הוא רבי דס"ל בגיטין מ"ז ב' גבי שדה שלקחו בשותפות אליבא דרבה דס"ל דאין קנין לכותי בא"י להפקיע מיד מעשר ע"כ פלוגתא

דרבי ורשב"ג מיירי בסורי' דמעשר רק מדרבנן כמ"ש לעיל. ואפ"ה ס"ל לרבי דאין ברירה. דגם זה אינו די"ל דרבא כר"א ס"ל דיש קנין. וא"כ י"ל דפלוגתתם מיירי בא"י כמבואר בגיטין שם. ולפ"ז פליגי רבי ורשב"ג בדין דאורייתא. אם יש ברירה. אבל בדרבנן י"ל דאף רבי מודה דיש ברירה:

**ולפמ"ש** לעיל יש ליישב דברי הרמב"ם בפ"ט מה' נטע רבעי ה' ז'. וז"ל והצנועין היו מניחים כו' והיו אומרים כל הנלקט כו' שהרי א"א לפדותו במחובר כמו שבארנו עכ"ל. והקשה הכ"מ שם הלכה ב' וה' בשם הרמב"ן. חדא מסוגי' דב"ק הנ"ל מוכח דמותר לפדותו במחובר דלא כתוספתא. ותו מוכח מסוגי' דב"ק דאליבא דר"י דאמר אין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו אין הלכה כצנועין כמבואר שם בגמ' הנ"ל וא"כ כיון שפ' הרמב"ם בפ"ב מה' גניבה ה' ז' כר"י הנ"ל. ואיך פ' כאן כצנועין. וכן הקשה הלח"מ בפ"ב דגניבה הנ"ל. והוסיף עוד שם להקשות אמאי תלה הרמב"ם הטעם שהיו אומרים כל הנלקט ולא כל המתלקט משום דאין פודין במחובר ולא אמר הטעם כמו שמוכח בגמ' ב"ק משום דאין ברירה בדין דאורייתא. וכמו שפ' הרמב"ם בה' שמיטה ויובל יעו"ש בלח"מ הנ"ל מה שתי' רק על קושייתו הראשונה ע"ש. ולענ"ד לתרץ כעין סגנון תירוצו וכל הקושיות הנ"ל בחדא מחתא יהי' מתורץ. דהנה לפמ"ש לעיל דאף לר"י לשיטתי' לא יכול לומר דמ"ת צנועין הוא ר"מ משום דא"כ יקשה קושי' השעה"מ כמבואר לעיל. וא"כ ממילא לפי דבריו דצנועין ור"ד אמרו ד"א מוכח דצנועין דאמרו כל הנלקט לא ס"ל כוותי' דאין יכול להקדיש או לחלל דבר שאינו ברשותו. וגם מוכח אליבי' דצנועין דלא אמרו כל המתלקט ע"כ הטעם משום דאין ברירה דליכא למימר משום דאין פודין במחובר דמנ"ל זאת דעיקר דרשא דאין פודין בכ"ר במחובר הוא אך אם נסבור כר"מ דמע"ש ממון גבוה הוא ואז ילפינן מג"ש ממע"ש דאין פודין במחובר כמע"ש כמבואר שם בהדי' בהרמב"ם הנ"ל. אולם אליבא דרבא דאמר מאן תנא דצנועין הוא ר"מ דאמר מע"ש מ"ג. ויליף בג"ש נטע רבעי ממע"ש דבהני גלי, רחמנא דמחללין אף בדבר שאינו ברשותו וא"כ לפ"ז ממילא י"ל דצנועין לא פליגי על ר"י דבעלמא אין מקדישין או מחללין בדבר שאינו ברשותו כמ"ש לעיל. וא"כ ממילא לד' הרמב"ם נילף ג"כ נטע רבעי ממע"ש דאין פודין במחובר כד' התוספתא. לפ"ז ממילא אינם צריכים להגיד הטעם מה שאינו מועיל אם אמרו כל המתלקט משום דאין ברירה. אלא די"ל פשוט מטעם שאין פודין כלל במחובר ומעתה שאחר שבאמת קיי"ל כר"מ דמע"ש מ"ג. שפיר פסק הרמב"ם כרבא שהוא בתרא ומסתברא כוותי' דמוקי דגם הצנועין לא פליגי על דין דר"י הנ"ל כמ"ש. ועי' ג"כ בקצוה"ח בסי' ס"א ס"ק ג' מה שמתרץ ג"כ את הרמב"ם הנ"ל לחלק בין דבר

העומד להתברר יעו"ש ואמנם כבר קדמוהו השעה"מ בפ"ח מה' עירובין יעו"ש. אך גם לדבריהם אכתי אינם מיושבים כל הקושיות שהקשו נושאי כליו של הרמב"ם הנ"ל. ולפמ"ש כל דברי הרמב"ם מדוקדקים היטב ודו"ק:

**ולפמ"ש** דרבא ס"ל אף בדבר שיש לו עיקר מה"ת יש ברירה כמו שהוכחנו לעיל מיושב קושי' התוס' בעירובין ל"ז א' ד"ה ור"מ ובתוס' בכורות מ"ח א' ד"ה דכ"ע כו' שהקשו לר"מ דהלוקח יין אדר"מ מבכורות ועוד יותר הקשו מרבא דמוקי גבי הלוקח יין דכ"ע ס"ל יש ברירה ובבכורות מוקי רבא דר"מ כר"א ס"ל דמספקא לי' אם יש ברירה או לא יעו"ש. ולפמ"ש א"ש דרבא אזיל לשיטתי' לחלק בין דאורייתא כעין דבכורות ס"ל דאין ברירה. וכן ס"ל באמת דאחין שחלקו לקוחות הם כמ"ש לעיל. אבל בהלוקח יין דרק מדרבנן משום דלוקח הוא כמ"ש ואף שיש לו עיקר מה"ת מ"מ לרבא כדרבנן נחשב לו כהנ"ל ולכ"ע אמרינן דיש ברירה. אולם קושי' התוס' צ"ל דהקשו אליבא דרב יוסף דלא ס"ל לחלק כלל בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש לעיל ואליבי' מוכרח לתרץ כתי' התוס' שם לחלק בין דהתנה מעיקרא עדיף. שוב מצאתי בתוס' דרע"א ז"ל בפ"ז דדמאי מ' ד'. שמישב ג"כ קושי' התוס' הנ"ל כמ"ש יעו"ש, ואשמח כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה. כן ינחני ד' הלאה במעגלי הצדק ואל יציל מפי דבר אמת:

### עוד בדיני ברירה

**כתבו** התוס' בתמורה ל' ע"א בד"ה ואידך לישתרי כו' יש לתמוה דהכא משמע שאם איסור מעורב בהיתר נוטל האיסור וסומכין על הברירה לומר שזהו האיסור שנסתלק כו' וא"כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה כו' ואומר מורי הרמ"ר כלל גדול בדין זה דוודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחילה ואח"כ נתערב בהיתר לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו הי' באיסור. אבל הני תערובתו בהיתר כי האיסור לא הי' מבורר קודם תערובתו ולאחר תערובתו נולד האיסור אז סמכינן אברירה עכ"ל:

**והגרע"א** ז"ל בדו"ח בסופו במערכה ו' הביא ג"כ דברי התוס' הנ"ל וכתב שם בד"ה נחזור וז"ל דלפ"ז יש לנו למילף דין חדש דלמ"ד יש ברירה אם נתערב חמץ ביבש קודם הפסח אפשר לברר חד מינייהו ולזורקו ולומר שזהו האיסור דהא כשיגיע פסח יהי' נולד האיסור בתערובות עכ"ל ע"ש:

**והקשה** לי אברך אחד על דברי הגרע"א הנ"ל דלפי הבנתו בכוונת התוס' הנ"ל יקשה מברייתא ערוכה יבמות צ"ט א' חולץ לאחותו מספק כיצד אמו ואשה אחרת שילדו שתי נקיבות במחבא ובאו אחוהון שלא מאותו האם ונשאום ומתו בלא בנים חולץ לשתיהן נמצא חולץ לאחותו מספק והא הכא נולד איסור אחותו בתערובות דבשעה שנולדה

עודנו ליתא איסור אחותו עד שתהי' ראויה לביאה כמ"ש התוס' ביבמות ל"ד בד"ה מתוך כו' יעו"ש. וא"כ אמאי לא נימא יקח אחת מהם ונימא זאת היא אחותה ופטורה מכלום והשני' יחלוץ או ייבם אותה. כי היא הנכרי' דסמכינן אברירה. אע"כ דזאת גם התוס' מודה דהיכא דהאיסור קאי לחודא רק שנתערב דאף שנולד האיסור בתוך התערובות ולא מבורר מקודם ג"כ לא שייך בזה ליטול ולסמוך אברירה דזהו האיסור שנסתלק מי יימר דכן הוא רק כוונת התוס' הוא רק דוקא היכא דהאיסור חל בכל התערובות יחד כמו תרומה דטבל יין וכמ"ש רש"י ביבמות פ"ו בד"ה מה תרומה דכ"ז שלא הופרשה חייבין מיתה על אכילת תרומה דאיסור תרומה מעורב ביניהם. אך אח"כ כשהפריש אזי אמרינן שזה חלק התרומה וכן כגון ג' נשים שלקחו קיניהם במעות שותפות דאזי ג"כ חלק כ"א חל על כל הי"ב זוזים או כגון חליפי עשרת הטלאים על תשעה טלאים וחד כלב אזי ג"כ חל על כאו"א. וע"ז פריך הגמ' שפיר דנשקיל ד' זוזי ואידך לישתרי משום ברירה. משא"כ היכא דהאיסור נבדל מההיתר רק דנתערב וליכא לבררו ולהטילו ע"ז לא סמכינן ליטול אחת ולסמוך אברירה שזהו הוא האיסור דמנ"ל לומר כך וזה תוכן כוונת התוס' לחלק בין שהאיסור נבדל מהיתר או שהאיסור על כולה כהנ"ל. ולפ"ז בחמץ שנתערב ביבש קודם הפסח נהי כאשר יבוא זמן הפסח יהי' נולד האיסור בתערובות. מ"מ גבי חמץ מן החימוץ מובדל מכולה אך שנתערב וליכא לברר האיסור גם התוס' מודו דלא שייך ע"ז ליטול אחת לאמר כי זה החימוץ חלק האיסור דמי יימר כי כך הוא וע"כ דברי הגרע"א תמוהים ואם לכאורה נראה כי שנונים חצי השגתו על דברי הגרע"א ז"ל. אבל כד מעייניו שפיר בלשון התוס' הנ"ל יוצאים כנוגה דברי הגרע"א שמוכח דכוונת התוס' כמו הבנתו הגדולה כי אין דברי התוס' סובלים כלל לפרש כהבנת המשיג הנ"ל. אך רצה לעייל בהם סברות אשר אין בדעת התוס' לחלק בכך אלא כמו דעייל פילא בקופא דמחטא והתוס' מדקדקי בלשונם הטהור לחלק רק היכא דהאיסור הי' מבורר קודם שנתערב ואח"כ נתערב בהיתר אז ל"ס אברירה והטעם כמו שסיימו כיון שתערובתו הי' באיסור ור"ל א"כ מיד כשנפל האיסור בתוכם שלא נתבטל אז חשבינן כאלו נהפך ההיתר להיות איסור הגם דקיי"ל דאין ההיתר נהפך לגמרי לאיסורא מ"מ בכה"ג ל"ס לומר ברירה. משא"כ היכא שהאיסור לא הי' מבורר קודם תערובתו אלא שנולד אח"כ אז חשבינן דנקלש האיסור וזה דמי' להא דפסק הרמ"א ביו"ד סי' ק"ב סעיף ד' דכל שלא הי' ניכר האיסור קודם שנתערב הוי בטל אע"פ שהוא דשיל"מ עכ"ל ומקורו מהמרדכי פ"ק דשבת. וכתב שם בחידושי דרע"א מזה נלמד לפ"ד דה"ה בנתערב קמח חטים בקמח שעורים ואח"כ נדר מקמח חטים דבטל אף דנדרים הוה דשיל"מ. מ"מ בתחילת חלות

האיסור הוא מעורב ולא נקרא שם איסור מעולם עכ"ל יעו"ש. ש"מ מדבריו כמ"ש דהיכא שלא נתברר האיסור אלא בתערובות אזי נקלש האיסור. והא דהקשה המל"מ מהא דכתב המרדכי בשם רבינו משולם דהיכא שלא נתברר האיסור אלא בתערובות גרע טפי דלא בטל עי' בנוב"י מהד"ב ביו"ד סי' נ"ד שמחלק ע"ז ומישבו ע"ש. וכן השעה"מ בסוף פ"ה דיו"ט מיישב ומחלק בפשיטות דכוונת המרדכי בשם ר"מ מיירי שגם ההיתר לא הי' מבורר בתחילה אלא ההיתר והאיסור שניהם יחד תחילת ביאתם לעולם באו מעורבים התם גרע דלא בטל. ובזה נפשוט חקירת הפמ"ג ברישׁ שער התערובות חקירה א' יעו"ש ובחו"ד סי' ק"א ס"ק ה' משא"כ היכא דההיתר כבר הי' מבורר בתחילה ואח"כ נתערב בהם איסור שלא הי' מבורר בתחילה זה וודאי עדיף ובטל אפי' בדשיל"מ יעו"ש. וא"כ מדברי השעה"מ הנ"ל נמי מוכח כמ"ש כי יען שההיתר הי' מבורר בתחילה והאיסור לא הי' מבורר אזי נקלש האיסור ובטל אף בדשיל"מ ומטעם זה ה"ה גבי ברירה כה"ג נוטל מהם כשיעור האיסור וסמכינן אברירה שזה הוא האיסור שנסתלק אבל אין לחלק בין שהוא איסור נבדל מהיתר או לא וכמ"ש:

**והא** דהקשה מהברייתא דיבמות דחולץ לספק אחותו הנ"ל לק"מ חדא די"ל דהברייתא ל"ס ברירה בדבר שהוא מדאורייתא כמו שקי"ל אנן וכדר"א בביצה ל"ח הנ"ל. והשני' הן עיקר כלל התוס' קאי רק דהיכא דעודנו האיסור מעורב בהיתר. אך שם בברייתא דיבמות מיירי דמיד אחר שנולדו במחבא שתי הנקבות נפרדו בטרם שבאו האיסור עליהם היינו בעודן לא ראוים לביאה וכמ"ש התוס' דיבמות הנ"ל. וא"כ אח"כ כשבאו לאיסור ערוה כבר לא היו תערובות כלל אלא כל אחת נפלה לבדה בספק איסור אחותו. וא"כ מאי סומכין על הברירה שייך בספק איסור מה"ת בלא תערובות כלל:

**ועוד** י"ל לפי מה שהבאנו לעיל סברת השעה"מ דמחלק וכתב דהיכא דגם היתר לא הי' מבורר בתחילה אלא ההיתר והאיסור באו בשניהם יחד בתחילת ביאתם מעורבים גרע טפי כהנ"ל. וא"כ גם כאן בשתי הנקיבות הנ"ל ג"כ בתחילתם מעת באו לעולם באו בתערובות. גרע טפי דלא בטל וע"כ ג"כ לא סמכינן בזה אברירה. ותו לא מידי:

# שו"ת אהע"ז

## סימן לח

### בדין רובא וחזקה

**איתא** ברמ"א באה"ע סי' ס"ח ס"ז דאשה שזנתה תחת בעלה ואמרה נאנסתי נאמנת וזהו ד' ר"י הובא בטור וטעמו אף דרובא ברצון מ"מ ברי דידה עדיף להעמידה בחזקת כשרות. אך יש חולקין דאינה נאמנת וזהו ד' הרמב"ם להרה"מ הובא בב"י בסי' הנ"ל יעו"ש:

**והקשה** הנוב"י מהד"ק באה"ע סי' ס"ט על ד' הרמב"ם דאינה נאמנת לומר נאנסתי אמאי לא תהא נאמנת ואי משום דיש כאן רוב דרובא ברצון. מ"מ היא טוענת ברי א"ו דס"ל להרמב"ם דאין עד אחד נאמן במקום רובא ויקשה הרי ראינו ממעשים בכל יום דע"א נאמן בכה"ג ממה שהקצב נאמן לומר אלו חתיכות כשרות אף מבין חתיכות רוב טריפות שנטרפו אצלו וק"ו מה רובא דרצון שהוא רובא דליתא קמן אמרת שאינה נאמנת אפי' בטענת ברי לומר נאנסתי בהמות הללו ששחט הקצב ונטרפו רובן שהוא רובא דאיתא קמן למה יהי' נאמן. והרי מעשים בכל יום דנאמן להתיר וק"ו בנאנסתי כו' ותי' הנוב"י דע"כ לא אמרו התוס' דרובא עדיף מחזקה אלא כגון טמא מת שהוזה עליו אפר פרה כו':

**ותוכן** כוונת התי' מנוב"י הנ"ל נ"ל דכך הוא דהא דאמרינן רובא וחזקה רובא עדיף אינו אלא היכא שבא הרובא יחד עם החזקה וסתרי אהדדי והביא ע"ז דוגמא כגון טמא מת שהוזה עליו א"פ אזי אנו אומרים דכח הרובא מחליש לחזקה. משא"כ ברובא לחוד וחזקה לחוד נגד העד אזי היכא שיש חזקה אלימתא כעין חזקת טבל של אחרים ובא העד להוציא ממנה חזקת האיסור ע"י דיבורו שאמר כי תרם את תרומתו. ע"ז לא מהימן לו התורה בדבר שאינו בידו. משא"כ ברובא כגון שבא להעיד על חתיכה בין שאר הטריפות שהיא כשרה אף שהוא נגד רובא. מ"מ כיון שיש בה מיעוטא דהתירא המסייע לעד אזי מהימן העד לברר המיעוט מתוך הרוב ולומר דהיא כשרה. וכמו שמבואר כע"ז בפנ"י קידושין ס"ג ב'. ודברי הפנ"י והנוב"י בסגנון אחד מתנבאים יעו"ש:

**אולם** באמת יש ליישב קושי' הנוב"י הנ"ל באופן אחר דוודאי רובא וחזקה רובא עדיף. אלא הא דעד אחד לא מהימן נגד חזקה. היינו דוקא שגם לדברי העד מעיקרא אסורה היתה כמו טבל. אך שהוא בא להסיר את חזקת איסורה ע"י דבריו ע"ז לא מהימן. משא"כ היכא שמעיד על החתיכה שבין טריפות שהיא כשרה אינו מעיד כלל נגד הרוב ולא בא להוציא ממנה חזקת איסור כי הוא אומר שמעולם לא היתה מעורב כלל ולא היתה עלי' שום טריפה אלא שהיא כשרה מעיקרא ע"כ מהימן ואח"כ מצאתי חילוק זה מבואר בהדי' בשב שמעתתא שמ' ו' פ"ז יעו"ש:

**שוב** מצאתי בשו"ת ח"ס ח' אה"ע סי' ה' שהשיג על הנוב"י הנ"ל וכתב עליו וז"ל דבמ"כ נתחלף לו רובא דאיתא קמן בדליתא קמן דאע"ג דהי' בהס"ד רובא דא"ק עדיף. אבל בתר דידעינן דאזלינן בתר רובא רובא דליתא קמן עדיף עכ"ל ויהיב טעמו ע"ז יעו"ש:

**אולם** לענ"ד דברי הנוב"י נכונים בזה דהלא בהר"ן בריש פ' כל הפסילים מבואר בהדי' דרובא דא"ק עדיף מרובא דל"ק יעו"ש. וכן מבואר מרש"י קדושין פ' ע"א ד"ה אם רוב שרצים כמו שהביא הח"ס גופא בעצמו אח"כ יעו"ש. וכן מבואר בהדי' בתוס' יבמות ס"ז ב' ד"ה אין חוששין וא"ת דבפ"ק דכתובות כו' ואר"י דרובא דא"ק כ"ע אמרינן דאזלינן בתר רובא כו'. ש"מ דרובא דא"ק עדיף מרובא דל"ק. וכ"כ הש"ש בד"ה ולפ"ז כו' ואע"ג דבכ"ד רובא דא"ק עדיף מרובא דל"ק ע"ש. וכ"כ החות דעת ביו"ד סי' ס"ג ס' ב' דרובא דא"ק עדיף דהמיעוט כמאן דליתא וע"כ לא אמרינן בי' סמוך מיעוטא לחזקה להחמיר משא"כ ברובא דל"ק אזי מצטרפין המיעוט לחזקה והוכיח א"ז מדברי הרא"ש בחולין יעו"ש:

**ובזה** יבואר ג"כ כוונת רש"י בקדושין פ' הנ"ל דלכאורה קשה לפירש"י הנ"ל הא באמת קיי"ל דאין לחלק בין רובא דא"ק ובין רובא דל"ק כמ"ש רש"י בחולין י"ב א' ד"ה פסח כו' א"ו הלכה לממ"ס כו' יעו"ש. אך לפמ"ש הח"ד הנ"ל י"ל דזה ג"כ כוונת רש"י לענין להחמיר מדרבנן דבתינוק דשם רובא דל"ק ע"כ אמרינן סמוך מיעוטא להחזקה להחמיר לבלתי לשרוף. אבל לא להקל לאכול משא"כ בשרצים וצפרדעים דהתם איכא רובא דא"ק וע"כ אין אומרים בו סמל"ח דהוה המיעוט כמאן דליתא כמ"ש הח"ד הנ"ל וע"כ שורפין את התרומה. א"כ מבואר מרש"י ותוס' ומהרא"ש והר"ן הנ"ל כד' הנוב"י הנ"ל דרובא דא"ק עדיף דלא כח"ס הנ"ל:

**ומה** שהביא הח"ס אח"כ ראי' מהר"ן ממילא מופרך ראייתו דהלא הר"ן בפ' כל הצלמים מבואר בהדי' דס"ל דרובא דא"ק עדיף כמו שהבאנו לעיל:

**וכן** מה שהביא הח"ס הנ"ל ראי' דרובא דל"ק עדיף מהרשב"א שהובא בב"י ביו"ד סי' שע"ד על חלל שנמצא ולא נודע אם הוא ישראל כו' שדבריו תמוהים מש"ס סנהדרין ר"פ בן סו"מ דף ס"ט דמסקינן דהולכין בדיני נפשות אחרי הרוב וא"כ מאי מספקא לי' להרשב"א אלא ע"כ התם ברובא דל"ק ואין מיעוט מוחזק בפנינו משא"כ ט' ישראל ועכו"ם אחד ביניהם אתחזק מיעוטא בפניו עכ"ל. תמוה לי מאוד מה הועיל בתירוצו סוף סוף תהדר קושיתו מאי מספקא לי' להרשב"א הא גם רובא דאיתא קמן קיי"ל דהולכין בתר רובא כמבואר בגמ' חולין י"א רובא דא"ק כגון ט' חנויות וסנהדרין כו' ואין לתרץ כמ"ש התוס' בב"ק כ"ז ע"ב בד"ה קמ"ל כו' וי"ל דהתם גבי דיינים שאני דחשיב מיעוט

דידהו כמו שאינו כו' זה אינו דכולו האי לא מסתם סתם אלא דה"ל לפרושי ולחלק כמ"ש התוס' הנ"ל. איברא אחרי העיון בדברי הרשב"א הנ"ל מוכח דלא עיקר ספיקא אם אם הולכין בד"נ בתר רובא אלא עיקר ספיקא הוא אם ניזל בתר קורבא דהעיר אשר נמצא שם או בתר רוב העוברים ושבים המצויין שם בהמקום או רובא דשאר עירות ואם קבוע הוא המקום. וע"כ פשיט לי' אח"כ מהירושלמי דאזלינן בתר רובא דעוברים ושבים יעו"ש דחשיב ניידי ולא קבוע. וכן הובא ברמ"א ביו"ד סי' שע"ד דין דהרשב"א הנ"ל ופי' שם הש"ך דברי הרשב"א כמ"ש יעו"ש ולפ"ז אין מדברי הרשב"א הנ"ל ראי' לד' הח"ס דרובא דל"ק עדיף ודו"ק:

## סימן לט

### עוד בענין סמוך מיעוטא לחזקה

**איתא** בתוס' דרע"א ז"ל בדמאי פ"א משנה א' באות ח' שהקשה על התוס' יבמות קי"ט ע"א בד"ה מחוורתא. שכתבו דלר"מ דחייש למיעוטא היכא משכחת להו דמאי כו' ומיהו אי לא חייש ר"מ למיעוטא רק מדרבנן כו' והקשה הא סמוך מיעוטא לחזקה ע"כ דהוה דאורייתא לר"מ כמבואר בסוגי' דקדושין פ' גבי תינוק שנמצא בצד העיסה דאפי' להקל אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה והוי פלגא ופלגא. א"כ עדיין יקשה על כל דמאי הא מדינא אסור דסמוך מיעוטא לחזקת טבל עכ"ל יעו"ש. וכ"כ הגרע"א בחידושיו למס' יבמות דף קי"ט הנ"ל בתוס' הנ"ל שכתבו אי לא חייש ר"מ למיעוטא רק מדרבנן וז"ל וקשה לי. וכי אפשר לומר כן הא בתינוק שנמצא בצד העיסה ס"ל לר"מ כן לקולא. וע"כ דאורייתא הוא עכ"ל:

**והגהת** הרש"ש תירץ קושייתו ע"פ דאמרינן בפסחים ט' ע"א א"א כדר' אושעי' דאמר שהכניסה במוץ שלה שפטורה מן המעשר. וא"כ אינו בחזקת טבל וודאי דאימור הכניס במוץ שלה. אך הקשה לפי הא"א בגמ' דב"מ פ"ח ע"ב דחטים ושעורים לא בעינן ראיית פני הבית וכפירש"י שם תהדר קושי' הגרע"א. והניח גם בקושי' יעו"ש. ונפלאתי על הגאונים הנ"ל שלא שתו עינם הבדולח לפי שעה על התוס' דבכורות דקושי' הגרע"א ז"ל ותי' הגהת הרש"ש כתבו התוס' בעצמם שם בבכורות כ' ע"א בד"ה וא"א וז"ל ומיהו היכא דחזקה מסייעת למיעוט. נראה דחייש ר"מ למיעוט מדאורייתא מדטהר גבי תינוק עכ"ל. הרי עינינו רואות דהתוס' עצמם הביאו ראי' ממה שהקיל ר"מ גבי תינוק כראי' הגרע"א הנ"ל. ועוד כתבו שם וז"ל וא"ת כו' משמע דדמאי הוה מדרבנן אפי' לר"מ כו' ולמה אינו טבל דאורייתא דסמוך מיעוט דאין מעשרים לחזקת טבל. וי"ל דאין זה חזקה דדילמא כר"א עביד שהכניס במוץ שלה. וזהו כתי' הגהת הרש"ש אלא שהוסיפו עוד

תירוץ שני וז"ל ועוד דאין מחזיקין שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מתעשרין עכ"ל דלכאורה קשה ל"ל להתוס' לתירוצם השני הלא סגי להו בתירוצם הראשון אלא דקשי' להו קושי' השני' דהגהת הרש"ש דאכתי איננו מספיק תי' הלז לפי הא"א דגמ' ב"מ הנ"ל דחטים ושעורים לא בעינן ראיית פני הבית. ועי' מש"כ התוס' בגיטין ס"א בד"ה משאלת כו' יעו"ש ע"כ הוסיפו עוד תירוצם השני לתרץ לד"ה:

## סימן מ

### בענין קדושין

**שאלה** באה לפני אשה ואמרה כי קיבלה קדושין מאיש אחד אשר אח"כ נדד ממנה וקבלנו הג"ע כד"ת. עד הראשון אמר כי בא בביתו האשה עם איש אחד אשר לא ידעתיו. ואחר ישבה מעט ראה כי לקח עשרה קאפ' כסף ויתן להאשה ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת מוי"ש. והלכו מיד. ועד השני אמר כי גם הוא הי' שם בבית עד הראשון ועוד איש פב"פ אשר לא נודע אי' הוא כעת. והאיש הנ"ל אשר לא ידעתיו יושב ומדבר עם האשה הנ"ל. ואח"כ שמע שאמר להאשה הנ"ל הרי את מקודשת לי ויותר לא שמע ולא ראה נתינת כסף הקידושין כלל ולא במה קידשה כי פניו הי' סמוך להשלחן. ומיד הלכו מן הבית. ואח"כ הוסיף עד הראשון ואמר כי אחר שהזכיר לו עד השני כי הי' אז בשעת מעשה עוד שלישי פב"ב נזכר גם הוא שהי' פב"פ שם אבל זאת אומרים שניהם כי אינם יודעים אם האיש השלישי פב"כ ראה או שמע דבר מה מהקדושין הנ"ל או לא: **והנה** מראש עיינתי אם נוכל לקבל עדי הקדושין שלא בפני המקדש. אכן בתשובת רדב"ז פסק דבעדי קידושין מקבלין קב"ע אף שלא בפניהם דלא דמי לד"מ משום דלאפרושי מאיסורא כ"ע בע"ד נינהו והביא ראי' מהראשונים והובא הרדב"ז הנ"ל בנוב"י מה"ק סי' ע"ב בסתירת היתר ד' וכתב דיש לסמוך עליו יעו"ש ועי' ג"כ בשו"ת דרע"א סי' צ"ט יעו"ש וגם בשו"ת ח"ס אה"ע סי' פ"ד שכתב שזה פשוט שאפי' לכתחילה מקבלין עדי קדושין שלא בפני המקדש יעו"ש. אבל בפני האשה משמע מדבריו דצריכין קב"ע בפני' מ"מ מסתברא טעמא דהרדב"ז דלענין קידושין שהעידו על הפנוי' שנתקדשה לדעת אם צריכה ג"פ ה"ל לאפרושי מאיסורא כ"ע בע"ד נינהו וא"צ קב"ע בפני המקדש או המקודשת כלל. ועוד נלענ"ד דגם דעת הרמ"א מוכח כד' הרדב"ז הנ"ל דלענין לאוסרה על בעלה הביא הרמ"א באה"ע סי' י"א ס' ד' שאין לק"ע שלא בפני' ושלא בפני בעלה. ולמד כן מתשובת הרא"ש שכתב דבעינן דו"ח בעדות לאסור אשה לבעלה דדמי' לעדי נפשות וא"כ ה"ה לענין קב"ע בפניהם כמו בד"נ שאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד כמו שכתב הרמ"א בתשובותיו בריש סי' י"ב יעו"ש והובא ג"כ בשו"ת רע"א בסי' צ"ט הנ"ל

יעו"ש וא"כ מוכח מדבריו דענין דו"ח וענין קב"ע בפני בע"ד תלי' זב"ז. ולפ"ז כיון שפסק הרמ"א בשו"ע אה"ע סי' מ"ב ס' ד' דעדי קדושין א"צ דו"ח והטעם ע"כ משום דלענין עדי קידושין שמעידים על הפנוי' שנתקדשה ליכא ליתא דנפשות וכמ"ש בנוב"י סס"י נ"ז יעו"ש, א"כ ה"ה לענין קב"ע דאין צריכין בפניו כמ"ש דזה תלי' בזה כהנ"ל. ובהכי מיושב קושי' הב"ש בסי' מ"ב ס"ק י"ד שכתב אע"ג דלענין אוסרה על בעלה פסק הרמ"א לעיל בסי' י"א כהרא"ש דצריכין דו"ח. ודחק לתרץ דשם הטעם משום עיגון או משום דין מרומה כו' ע"ש אבל לפי מה שהבאנו לעיל תשובת הרמ"א א"ש בפשיטות דדוקא התם גבי אוסרה על בעלה פסק כהרא"ש דבעינן דו"ח משום ליתא דנפשות דאם הי' בהתראה אזי הוה עלה עונש מיתה וא"כ כעדי נפשות דמי' דצריכין קב"ע בפניו ודו"ח כעדי נפשות. משא"כ כאן בעדי קדושין על פנוי' שנתקדשה דליכא בזה ליתא דנפשות שפיר פסק הרמ"א דא"צ דו"ח. וממילא דא"צ קב"ע בפניהם ודו"ק:

**ועתה** הנני להשיב על עיקר שאלה הנ"ל כי עדות השני לאו כלום הוא כיון שלא שמע ולא ראה את הנתינה כלל ביד האשה לא בתחילה ולא בסוף כמבואר בשו"ע אה"ע סי' מ"ב ברמ"א ס' ד' דהיכא דלא ראו העדים הנתינה ממש לידה אע"פ שאמר התקדשי לי בחפץ פלוני. ואח"כ יצא מת"י אינן קדושין עד שיראו את הנתינה ממש ואין הולכין בזה אחר אומדנות והוכחות עכ"ל ואף כי הב"ש שם ס"ק י"ב הביא ד' המרדכי דפליג על הרשב"א דאם ראו דבר המוכיח יוכלו להעיד אף בלי ראי' יעו"ש. מ"מ בנידן דידן לפי הגדת עד השני ליכא אף מוכיח כלל. כיון שלא ראה ולא שמע הנתינה כלל אזי גם המרדכי מודה דעדותו לאו כלום הוא. ואף למ"ש הח"ס בסי' ק"א שנוכל להשוות ד' המרדכי עם ד' הרשב"א יעו"ש מ"מ ביאר שם דהיכא שאין בדברי העדות הוכחה לנתינת הקדושין בעת אמירת הרי את מקודשת לי כו'. אין בעדותו ממש יעו"ש. וכ"ב הנוב"י מה"ת סי' ע"ה בהיתר הששי יעו"ש. ולפ"ז לא נשאר לן רק עד הראשון בלבד שאמר ששמע וגם ראה נתינת כסף הקדושין בעת אמירת הרי את מקודשת כו'. א"כ ה"ל רק קדושין לפני עד אחד בלבד שפסק בשו"ע אה"ע סי' מ"ב דאין חוששין לקדושין כלל ואף לדעת הרמ"א דחשש לד' הי"מ דחוששין לקדושי דעד אחד מ"מ כתב דבמקום עיגון ודוחק יש לסמוך אדברי מקילין עכ"ל. ואין לנו שעת הדחק ועיגון יותר להאשה הנ"ל שאין אנו יודעים עקבותיו של המקדש איהו. ועוד אחרי שגם העדים אומרים שלא ידעו ולא יכירו את המקדש מי הוא א"כ תאסור לעולם כי מי יודע ומכיר את האיש המקדש לאמר כי הוא יפטור אותה בג"פ אולי אחר הוא. ולפ"ז בוודאי יש לסמוך על רוב ראשונים ואחרונים דבעד אחד אין חוששין לקדושין וכמ"ש הנוב"י במה"ת סי' ע"ה

בהיתר הראשון יעו"ש. וכן מבואר בח"ס סי' ק"א ג"כ כמעשה דידן ומסיק לפסול העד אחד מפני שלא ראה הנתינה ממש וה"ל רק עד אחד בקידושין וסמכינן במקום שיש עיגון על ד' הרמ"א יעו"ש:

**ועוד** יש בנידן דידן דאף לפי הגדת עד הראשון יש לפקפק בקדושיו כיון שאמר המקדש הנ"ל ה"א מקודשת לי בטבעת זו כו'. ולא נתן לה רק מטבע כהנ"ל. אף כי מבואר בשו"ת ח"ס אה"ע סי' פ"ה בשם הרשב"א בנותן לה כלי. ואמר בטבעת זו מקודשת יעו"ש וצ"ל הא דתנן בקדושין מ"ח ב' התקדש לי בכוס זה של יין ונמצא של דבש כו' דאינה מקודשת דהתם מיירי דלא ראתה מקודם מה שנתן לה אזי י"ל דסמכה על אמירתו שיש בה יין א"כ דאח"כ נמצא שהי' בו דבש י"ל דלא נתרצית ע"ז משא"כ היכא שתראה האשה מה שנתן לה בעת הקדושין אזי לא אכפית לה מה ששינה בלשון הקדושין ונתרצית במה שנתן לה וכמו שביאר הרשב"א בתשובותיו סי' אלף קפ"ד יעו"ש מ"מ לפמ"ש השב יעקב בדברי הרשב"א לחלק דהיכא די"ל דהמקדש ע"ד היתול אמר איכא להוכיח מדשינה בלשון הקדושין ממה שנתן לה הובא ג"כ בח"ס סי' פ"ה הנ"ל יעו"ש ולפ"ז אולי הי' המקדש כאן הי' מודה שע"ד היתול אמר לה וע"כ שינה לשונו ולא כיון להתקדש אותה אליו:

**ועוד** יש לנו בנידן דידן לצרף סניף גדול עם אשר האשה הנ"ל היתה בעת הקדושין מאיש פלוני הנ"ל שומרת יבם קודם חליצה. והנה בשומרת יבם איכא פלוגתא ביבמות צ"ב ב' דרב ס"ל דש"י אינו תופס בה קדושין כלל ואף דקיי"ל כשמואל דפליג שם על רב מ"מ מבואר שם בגמ' הנ"ל דשמואל רק מטעם ספק חייש לקדושין וכמבואר ג"כ בשו"ע אה"ע סי' מ"ד ס"ז חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שאינה מקודשת אלא מספק עכ"ל ולפ"ז כיון דעיקר קדושין בשומרת יבם הוה רק ספק. בוודאי אי איכא עוד ספק בקדושי'. ועוד דליכא רק עד אחד בקדושי' כפי שבארנו לעיל בוודאי יש לסמוך על רוב ראשונים ואחרונים במקום דחק ועיגון דאין חוששין לקדושי' כלל ומותר כעת אחר חליצה להנשא בלא ג"פ ודו"ק:

**אך** פש לנו לעיין על מה שאמר עד השני כי הי' שם עוד איש פב"פ שלישי וכן אמר אח"כ העד הראשון כהנ"ל אם צריכין לחוש לעדותו ולא תנשא לכתחילה פן יתברר הדבר ע"י עד השלישי כמ"ש הב"ש בסי' מ"ב ס"ק ז' וז"ל ואם עד אחד אומר בפניו ועוד אחר נתקדש ואותו פלוני איננו כאן צריכים לחוש לעדותו ולא תנשא לכתחילה עכ"ל. אבל מצאתי בשו"ת דברי ריבות סס"י רצ"א וז"ל מ"מ אין כאן אלא עד אחד והמקדש בעד אחד אפי' שניהם מודים אינה מקודשת. ואע"ג שזה העד אומר שהי' עמו חבירו ונמצא לפי דבריו שהם קדושין גמורים כבר דחה סברא זו בתרומת הדשן סי' רי"ב וכ"כ

כתב המהרי"ק וגם בשם הרשב"א עכ"ל שו"ת ד"ר הנ"ל וזהו דלא כב"ש הנ"ל. וגם הש"ך ביו"ד סי' קכ"ז הביא את המהרי"ק ותרה"ד הנ"ל והסכים להם יעו"ש:

**ועוד** י"ל דהכא שאני דכאן לא אמרו בפני ובפני פלוני נתקדשה. אלא שאומרים דהוא ג"כ הי' בבית בעת הקדושין אבל זאת אינם יודעים אם ראה או שמע השלישי מהקדושין או לא. ולפ"ז בכה"ג י"ל דגם הב"ש מודה דא"צ לחוש לעדותו. ובפרט שא"א להתברר שאין אנו יודעים אי' אופה נדד עד השלישי הנ"ל. וע"כ אליבא דכ"ע מוקמינן לה בחזקת היתר:

**והנה** שלחתי תשובתי הנ"ל לשאול את כבוד מרן זקן גאונינו מאור הגולה כו' כקש"ת מהרי"א שליט"א הגאב"ד דקאוונא. ויכבדני ביקרת מכתבו אלי ויכתוב לי בעוצם גיה"ט וז"ל אחדש"ה מכתבו הגיעני והנני להשיבו בקצרה. כי אין לי כח לכתוב ודעתי מסכמת כי מותרת האשה להנשא וכפי שכתב כת"ר בטוב טעם. וגם יש לי להוסיף דהעד האחד שאמר כי ראה את נתינת המטבע. אמר אז שהי' עוד אחר עמו. והיום אומר כי הי' אז שנים הוי זה בכלל כל שהגיד אינו חוזר ומגיד אף שאומר טעם ע"ז וכמבואר בח"מ סי' כ"ט ותוכל האשה להנשא בפשיטות בלי חשש כלל, ממני ידידו

**דוש"ת ומברכו ברוב חו"ש והצלחתו יצחק אלחנן החופ"ק קאוונא עכ"ל:**

**ב"ה יום ב' שושן פורים תרמ"ח קאוונא:**

## סימן מא

### עוד שאלה בענין קידושין

**באה** לפני בתולה שנתקדשה מבחור אחד וקבלנו במותב תלתא בפני המקדש והמתקדשת גה"ע כד"ת. עד הראשון אמר שראה ביד הבחור שלושה מטבעות בסך חצי רו"כ. ואח"כ לקח הבחור את ידה של הבתולה ובשעת מעשה לא ראה נתינת המעות להדי' איך שנתן לה בידה אך קול צלצל של כסף שמע. ואח"כ אחר שהחזיק הבחור בידיו את ידה. אמר לה בזה הלשון. הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדמו"י. והבתולה שתקה ושחקה. ואחרי שתים או שלשה מינוטין השליכה המעות הנ"ל תוך ארגז הקאסטע כי היא קאסירעדן בהחנות. והיא רגילה תמיד לקבל כסף מהבחור המקדש שעומד ג"כ בחנות של בע"ב של הבתולה הנ"ל. והעד השני אמר ג"כ כה"ג. אך בשינוי מעט דהיינו שראה איך נתן המעות הנ"ל בידה והחזיק בידיו את ידה. ואח"כ אמר לה בלשון הנ"ל הא"ט לי בטבעת זו כדמו"י והיא שתקה ושהקה ואח"כ בערך שתים או שלשה מינוטין זרקה המעות הנ"ל להקאסטע כהנ"ל. והבתולה אומרת שלא ידעה ולא הבינה כלל מה שאמר אך שלקחה את הכסף מיד הבחור כדרכה לתת להקאסטע אשר היא ממונה עלי' מבעל החנות:

והבחור המקדש אומר אף שלקח המעות הנ"ל עבור מחיר הסחורה שמכר עכ"ז אומר שיש לו רשות לקח המעות לעצמו. וכיון לקדש אותה לו. מהו:

**תשובה**

הנה לפי מ"ש הרמ"א באה"ע סי' כ"ח סעי' ד' דאם זרק לה הקדושין בתוך חיקה שתיקה כה"ג לא כלום הוא הואיל ולא נתרצית תחלה לקדושי לי' טור בשם הרמ"ה עכ"ל. ופי' הח"מ דאפי' לא אמר כנסי פקדון זה. אלא קאי על כל הזורק לה וגם היא לא נערה הקדושין להשליכם מ"מ לא הוי קדושין כיון שלא גלתה שנתרצית בקדושין. וכן הסכים הב"ש כד' הח"מ ולא כהב"ח דמפרש דאירי כשנערה הקדושין יעו"ש. וגם בביאור הגר"א ז"ל שם ס"ק ט"ו מוכח דפי' כד' הח"מ וב"ש הנ"ל יעו"ש דבעינן דוקא דנתרצית מעיקרא. אבל סתמא אפי' ספק קדושין לא הוה. ולפ"ז בנידן דידן ג"כ לא גלתה מתחלה דנתרצית. והנתינה מהמקדש לידה היתה בע"כ. הדין דלא הוה קדושין כלל:

**אולם** לקמן באה"ע סי' מ"ב סעי' א' איתא בהגהת רמ"א וז"ל לקח יד האשה בחזקה שלא ברצונה וקדשה והיא לא זרקה הקדושין הוי מקודשת אע"פ שמתחלה באונס הי' ונתן לה סתם ולא אמר לה כלום הואיל דבתחלה דיבר עמה מקדושין עכ"ל. וזהו ד' הגהת מרדכי ותמה עליו הח"מ הלא הגמ"ר הוא נגד הרמ"ה שהביא בסי' כ"ח הנ"ל ואיך זיכה הרמ"א שטרא לבי תרי להעתיק דברי שניהם יעו"ש:

**ומזה** הוכיח הב"ח הנ"ל לפרש דע"כ הרמ"ה מיירי שנערה הקדושין וא"כ לד' הח"מ והב"ח שכתבו לחשוש לד' הגמ"ר הנ"ל א"כ בנידן דידן ג"כ יש לנו לחשוש לחומרא לד' הגמ"ר. כיון דלא זרקה מיד את כסף הקדושין:

**אך** הב"ש שם ס"ק ג' תירץ סתירת דברי הרמ"א באופן אחר דבאמת לא פליג הגמ"ר על הרמ"ה הנ"ל דהיכא דלא גלתה מתחילה רצון שלה אזי אף שלא נערה אח"כ הקדושין נמי אין בקדושין כלום. אך הגמ"ר מיירי שבתחלה גלתה רצונה להתקדש לו. אך שאח"כ לקח ידה בחזקה וקידשה דהוה קדושין. דה"ל לישדינהו וכ"כ הגר"א בביאורו ס"ק ה' יעו"ש וכ"כ המהרש"ך ומהר"מ פאדאווא כד' הב"ש הנ"ל הובא באבני מילואים בסי' כ"ב יעו"ש וכ"כ הח"ס באה"ע סי' פ"ד בד"ה נחזור כו' והמעיין בפנים יראה כי האמת עם הב"ש הנ"ל עכ"ל יעו"ש:

**ועוד** י"ל אפי' לד' הח"מ דהגמ"ר פליג על הרמ"ה כהנ"ל או לד' הב"ח והט"ז הובא בסי' ל' ס' ו' בב"ש ס"ק י"ח להחמיר אפי' בלא גלתה דעתה מעיקרא דרצונה להתקדש משום דאל"כ ה"ל לישדינהו יעו"ש. מ"מ בנידן דידן י"ל דכ"ע מודים דאין חשש בקדושי'. משום דכאן באמת זרקה אחרי שתים או שלשה מינוטין את כסף הקדושין. כמו שהעידו

העדים נהי דלא נוכל לשער אם היתה זאת תכ"ד. או לאחר כ"ד מ"מ כיון שהבתולה אומרת שהיא חשבה שנתן בע"כ דמי המכירה כדי להשליכם לארגז הקאסטע. כאשר היא ממונה להיות קאסירערן בחנות דבע"ב ותקבל ממנו תמיד דמי המכירה כנודע לכל וא"כ באופן כזה כ"ע מודים דליכא הוכחה אי לא ניחא לה ה"ל לזרוק תכ"ד על הארץ. דהלא היא סבורה שדמי בע"ב הם ועלי' מוטלת לקחת ולתת בארגז הקאסטע כמו שעשתה באמת אח"כ. א"כ זה דמי' למה שמבואר בהדי' בגמ' קידושין י"ג ב' ובש"ע כ"ח ד' דאם אחר שנטלתו בתורת פיקדון א"ל האי"מ כו' ושתקה. דלא הוה קדושין כלל דה"ל שתיקה לאחר מתן מעות והא דלא זרקה משום דחושבת דעלי' האחריות לשלם. וה"נ בנידן דידן דשקלה ע"ד דמי בעל חנות. וא"כ דאחר שנתנה בידה אמר לה האי"מ כו'. דה"ל שתיקה לאחר מתן מעות ולזרוק לא תוכל. וא"כ בוודאי כ"ע מודים בזה דלא הוה חשש קדושין כלל:

**ועוד** יש בנידן דידן סניף להיתר. לפי שפסק הרמ"א בסי' מ"ב ס' ד' כהרשב"א דצריכין העדים לראות הנתינה ממש מידו לידה יע"ש. וא"כ אחר שאמר עד הראשון דלא ראה כלל הנתינה מידו לידה. הרי אין בעדותו כלום. ונשאר רק עד השני. ורוב ראשונים ואחרונים ס"ל דהמקדש בעד אחד דאינו קדושין כלל. (כאשר בארתי לעיל) ואף שיש מחמירין. עכ"ז בצירוף כל ההתרים הנ"ל נראה לי ברור. שאין שום חשש בהקדושין כלל:

**ועוד** יש לנו לפקפק בעיקר מעות הקדושין. אם נחשבים כממון שלו. דהנה גם הבחור המקדש הי' אומר שהמעות קדושין הי' ממחיר של סחורה דבע"ב שמכר. והוא לקח שלא מדעתו. וקידש בהם את הבתולה אך אמר שיש לו רשות מבע"ב לקחת איזה מעות שלא מדעתו לעצמו ולהגיד אח"כ לבע"ב ולנכות לו משכרו אך אמנם כאשר דרשתי וחקרתי בחנות של בע"ב לא כן הדבר אלא באמת אין לו רשות לקחת מעות בלי רשיון מקודם מבע"ב עצמו. ולפ"ז כ"ז שלא קיבל רשיון מבע"ב לקחת הכסף לעצמו. ה"ל המעות ברשות דבע"ב. א"כ נחשב כגזל בידו וכמו שהביא הבאר היטב באע"ה בריש סי' כ"ח בשם מהרי"ל וז"ל פועל שנשכר לבע"ב ליום אחד ובחצי היום לקח ממעות בע"ב שלא מדעתו הוי כגזל דעלמא ואינה מקודשת עכ"ל יעו"ש וה"ה בנידן דידן מה שלקח דמי בע"ב שלא מדעתו נחשב כגזל בידו וה"ל כקידשה בגזל דאין קדושי' כלום:

**שוב** חפשתי ומצאתי בשו"ת עין יצחק סי' נ"ה ממרן מהרי"א הגאב"ד דקאוונא. ומצאתי הרבה דברים כמ"ש ושמחתי כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה. ועוד צירף הגאון שם היתר להקל לפמ"ש הק"י להגאון מליסא דאף דלא היתה הזריקה תכ"ד ג"כ לא הוה קידושין. כיון שהי' סמוך מאוד כמו שהאריך הגאון שם. א"כ לפ"ז גם בנידן דידן היתה הזריקה

סמוכה כמו שתים מינוטין כמו שהעידו העדים. בוודאי מהני הא דזרקה אח"כ דלא הוה קדושין כלל:

**ועכ**"ז יראתי להורות. ושלחתי תשובתי הזאת אל מרן זקן גאונינו שליט"א בקאוונא לחוות דעתו הגדולה בזה ות"ל הסכים לדברי כאשר לחביבת דבריו הקדושים אכתוב בזה העתקת מכתבו מלה במלה:

**ב**"**ה יום ג' י**"**ט סיון תרנ**"**ה קאוונא**

**כבוד יד**"**נ** ה"ה הרב המאוה"ג המפורסם חריף ובקי. משנתו זך ונקי וי"א כו' כש"ת מו"ח יעקב נ"י מ"ץ דק"ק ליבאוי שוכט"ס:

**אחדש**"**ה** מכתבו הגיעני. בדבר שאלתו נידן חשש קידושין של הבתולה אשר בחור א' עשה בערמה ואמר שקידשה. והאריך כת"ר בדברים נכונים והעלה בטוב טעם דאין שום ממש בהקדושין הנ"ל וכאשר הנני עוסק ברפואות ויושב מחוץ עירי במרחק מקום ומחמת רוב חולשתי קשה עלי לכתוב בזה וע"כ הנני רק בקצרה. כי דעתי מסכמת. דאין ממש בהקידושין של הבוגד הזה וכפי הסברות שכתב מעכת"ר וכן בספרי עין יצחק כתבתי הרבה פעמים כעין זה ולא הועילו מעשה רשע הנ"ל כלל. ולא יהיו בנות ישראל כהפקר ח"ו ומותרת הבתולה להנשא לכל מי שתרצה ובלי שום חשש כלל. ומחמת רוב חולשתי הנני רק בקצרה.

**ידידו דוש**"**ת בלונ**"**ח מברכו ברוב חו**"**ש והצלחה יצחק אלחנן חחופ**"**ק**:

## סימן מב

### שאלה בענין ס"ת

**נמצא** בפה בערכאות. ס"ת ישן. ומונח זה בידם משנים רבות. ואין אנו יודעים איך בא הס"ת לידם ובשנים הקודמות השביעו בו היהודים. ועתה השיבו את הס"ת לידי הגבאי והיא כתובה על קלף מהודר מאוד והיא כתובה בכתב וועליש. מהו לקרות בו:

**והנה** זאת ליכא פסול מה דכתובה בכתב וועליש כבר מבואר בנוב"י מה"ק סי' פ' ובמה"ת סי' קע"א דאין לפוסלה בשביל כתב וועליש יעו"ש. וכמ"ש ג"כ בשו"ת עמודי אש ת' ד' יעו"ש:

**אך** ע"ז יש לנו להסתפק אם היא ס"ת כשרה. יען יש פלוגתת הראשונים בס"ת הנמצא ביד א"י והובא ביו"ד סי' רפ"א שתי דעות בזה באין הכרע. שם בסעי' א' יש מי שמכשיר ויש אומרים יגנז. אולם הש"ך כתב שם ביו"ד ס"ק ה' דבמקומות שאין הא"י יודעין לכתוב עברית כשרה אפי' נמצא ס"ת בידם דאמרינן מסתמא מידי ישראל לקחו אותו יעו"ש וכ"מ ד' הפמ"ג כהש"ך הנ"ל באו"ח סי' ל"ט בט"ז ס"ק ז' יעו"ש:

**אך** אכתי יש לנו להסתפק דטעם הש"ך לא שייך לומר אלא בסתם א"י משא"כ בסתם ערכאות כנידן דידן דלא שייך לומר סברת הש"ך תהדר החשש. ואף דליכא למיחש דלמא הם או א"י אחרים כתבו את הס"ת. אחרי דמסתמא אין יודעים לכתוב ס"ת. אך דאיכא למיחש דילמא שכרו אצל סופר עברי לכתוב עבורם ס"ת להשביע בו את היהודים ואף כי הכל הי' מוכרח לכתוב כהלכתן משום דמירתת פן יראו לשאר סופרים ויפסיד שכרו משא"כ עיבוד לשמן או כתיבת האזכרות לשמן דזאת היא מילתא דלא עבידא לגלויי ע"ז איכא למיחש:

**אולם** זאת מילתא דלא שכיח כי סופר ישראל יכתוב ס"ת לנכרים ויותר מסתברא כי קנו הערכאות מיד ישראל אחד הס"ת. או בדרך אחר ע"ד שאלה באו בידם מאיזה עברי. אך סופר ישראל כתבה כד"ת. וע"כ שלחתי מכתבי זה למרן זקן גאונינו הגאב"ד מהרי"א שליט"א דקאוונא. וכה השיבני ביקרת תשובתו אלי. והנני להשיבו כי לפי דעתי יש לומר דכיון דכתב הש"ך דכיון דאין יודעין לכתוב תלינן דלקחו אותה מישראל כמו כן יש לתלות דקנו אותה לצורך השבועה שמשביעין עם הס"ת לישראל כפי החוק. ועיין ביו"ד סי' רצ"א סעי' ב' דבמקום איבה מותר ליתן לו מזוזה. (כן פסק שם הרמ"א) וי"ל דה"ה ס"ת. ועוד יש לדון בזה לפי מש"כ בספרי עין יצחק. שזיכני ה' כעת להוציאו על פני התבל. והוא בחלק אע"ה סי' כ"ד ענף א' אות ז' לדון דין ספק ספיקא היכא דלחד דיעה הדין ברור דהוא כשר ולהדיעה החולקת ע"ז הוי ספיקא אם כשר או לא דיש להקל ולדון ס"ס להיתרא. וכעין דברי הב"ש באה"ע סי' ע"ז ס"ק י"ז יעו"ש וכן כתבתי שם סעד לזה מן דברי הרשב"א והריטב"א בקדושין ע"ג. דכתבו דין ס"ס ספק שמא רוב ושמא פלגא. וביארתיו שם בטוב טעם דלא הוה זה כמו ס"ס משם אחד וכתבתי לחלק שם וקשה עלי להכפיל כאן ביאור הדברים הללו. ולפ"ז בנ"ד כיון דבעיקר הדבר. בנמצא ס"ת ביד א"י יש בזה פלוגתת הפוסקים. דחד דיעה ס"ל דכשרה וקורין בו וחד דיעה ס"ל יגנז והוי ספק וכפי' רש"י בגיטין מ"ה א"כ ממילא יש לנו לדון דין ס"ס ספק אחד שמא הלכה כמאן דס"ל דאין לנו שום ספק כלל והוא וודאי ס"ת כשרה ואין לנו שום ריעותא כלל בעיקר דבר זה. ואת"ל כהחולקים דס"ל דהוי ספק בזה אכתי יש לנו להסתפק שמא כשרה היא. וע"כ הוי ס"ס מעליא ואין זה ס"ס משם אחד וכמו שביארתי בספרי עין יצחק שם. וע"כ לדעתי ס"ת זו כשרה לקרות בה אך יראו לתת אותה לסופר אומן ולמגיה מובהק לתקן אותה במה שימצא איזה טעות אם נפסק וכדומה ומחמת רוב חולשתי אין לי כח לכתוב יותר ממני ידידו דוש"ת ומברכו ברוב חו"ש יצחק אלחנן החופ"ק קאוונא:

## סימן מג

**שאלה** אחד החזיק בית יותר משלוש שנים רצופות ובא אחד וערער כי הבית שלו וחבירו בא בגזילה בתוכו והמחזיק טען כי לקח ממנו רק אין לו שטר מכירה מהמוכר משום דדחה אותו בלך ושוב ומחר אתן מהו דינו:

**תשובה** הנה שאלה כזה איתא בשער המשפט הובא בפ"ת לחו"מ סי' ק"מ ס"ק ה' וז"ל כתב בשה"מ יש להסתפק היכא שהודה המחזיק שלא נטל שטר כלל אי מהמנינן לי' במגו דאי בעי אמר אבדתי שטרי או דלמא כיון דטעמא דחזקת ג"ש. דעד תלתא שנין מזדהר אינש בשטרי דכל הקונה נוטל שטר וא"כ כיון שזה מודה שלא הי' לו שטר הוה כמגו במקום עדים וצ"ע יעו"ש:

**שוב** מצאתי בתפארת ישראל ברפ"ג דב"ב במשניות ס"ק א' דכתב בפשיטות דאפי' מודה המחזיק שלא הי' לו שטר מעולם שקנה השדה בלא שטר (ור"ל דקנה אך בכסף ובחזקה דקיי"ל בחו"מ סי' קצ"ב סעי' ט"ז דחזקה לחודא אף בלא כסף ובלא שטר קנה אפי' במקום שנהגו לכתוב שטר) עכ"פ נאמן אחר ג"ש במגו דטען שהי' לו שטר ואבד עכ"ל יעו"ש:

**איברא** דפשיטותו של בעל ת"י הנ"ל לא ידענא. דמסתברא כד' השער המשפט הנ"ל דהוה כמגו במקום עדים משום דאין דרך בני אדם לקנות קרקע או בית בלא שטר כדמצינו בכה"ג בסי' ע' בחו"מ גבי א"ל אל תפרעני אלא בעדים והלוה אמר שפרע לי' שלא בעדים דאינו נאמן במגו משום דאנן סהדי. כיון שאמר לו את"פ אלא בעדים דלא פרעי' לי' שלא בעדים והוה מיגו במקום עדים כמ"ש הב"י הובא שם בש"ך סס"ק י"א וא"כ ה"ה בנידן דידן דג"כ אנן סהדי דלא שדי אינש זוזי בכדי לקנות בית בלא שטר. וא"כ נחשב נמי כמיגו במקום עדים:

**אך** כאשר עיינתי בזה נראה לענ"ד דזה תלי' בין שני הטעמים דמהני חזקת ש"ש דלטעם הרמב"ן הובא בקצוה"ח סי' ק"מ ס' ז' שכתב דעיקר הטעם משום כיון דשתק המערער ולא מיחה ע"כ רגלים לדבר דמסתמא מכרו לו דאלת"ה לא הוה שתק כולי האי אלא דתוך שלש שנים איתרע טענת המחזיק משום דאמרינן לי' אחוי שטרך. אך לבתר ש"ש דלאו ריעותא הוא משום דטפי לא מזדהר אינש בשטרי אז אמרינן חזקה מדשתק וודאי מכרו לי'. וכ"כ התורת חיים וכ"מ ד' הרשב"ם במתני' מ"א ע"א יעו"ש. ולפ"ז י"ל בנידן דידן נמי הוה חזקה מדשתק המערער כולי האי בוודאי מכרו לו כדטען המחזיק לקחתי ממנו ולבתר מש"ש לאו ריעותא היא דלית לי' שטרא. ומאי איכפת לנו עכשיו מפני מה

אין לו שטר אם מחמת שאבד לו דלא מזדהר טפי מש"ש או מפני דבר אחר. כמו שטען המחזיק משום שדחה לו כל יום מלתתו שטר עד שעברו ש"ש:

**אבל** לפי הטעם שכתב הקצוה"ח בעצמו דעיקר הא דמהני חזקת ש"ש אינו אלא תקנת חכמים שתקנו משום תיקון העולם דלא יפסידו הלקוחות דלא רגילי להזהר בשטר טפי מש"ש דסבר המחזיק מדישב בה ש"ש בלא ערעור בוודאי לא יערער עוד ולא מזהר טפי וימשך מזה פסידא ללקוחות ולכן ראו החכמים לתקן שיהי' נאמן בחזקת ש"ש והמערער שהאמת אתו יעשה מחאה תוך שלש ואז אחר המחאה יזדהר המחזיק בשטרו טפי ואם לא יזדהר אז המחזיק אפסיד אנפשי' יע"ש. ולפ"ז י"ל בנידן דידן היכא דהמחזיק מודה ואומר דלא השיג שטר מעולם א"כ י"ל דאיהו דאפסיד אנפשי' דלא הי' לקנות בלא שטר וא"כ זהו בגדר דבר שלא שכיח א"כ י"ל דלא הוה בכלל תיקון החכמים משום תיקון העולם משום הפסד דלקוחות הנ"ל:

**ועוד** נראה לי דע"פ תרי טעמא הנ"ל תלי' ג"כ המחלוקת בסי' קל"ה אם מהני חזקת ש"ש בבהמה וחי' דלד' המחבר והרמב"ם לשיטת הסמ"ע שם דאין להם חזקה ש"ש בבהמה וחי' וכתב טעמם משום דלאו בני שטרי נינהו. דזהו ג"כ הטעם דלא מהני חזקת ש"ש במטלטלים משום דלאו בני שטרי נינהו ע"ש בסמ"ע ס"ק ג' דלכאורה אינו מובן האי טעמא שפיר דמה מועיל הא דלאו בני שטרי נינהו דמ"מ הי"ל מדשתק המערער ולא מיחה בוודאי מכרו לו או דהרמב"ם והמחבר ס"ל כד' וכטעם הקצוה"ח דאינו אלא משום תקנת חכמים משום תיקון העולם דלא יפסידו הלקוחות וכמו שהוכיח הקצוה"ח גופא מלשון הרמב"ם דכוותי' ס"ל יעו"ש בסי' הנ"ל וא"כ גבי מטלטלין או בבהמה וחי' דלאו בני שטרי נינהו לא שייך בהם כלל תקנת החכמים לומר משום תיקון העולם כמבואר בטעם הקצוה"ח הנ"ל:

**משא"כ** לטעם דהרמב"ן הנ"ל דס"ל דטעמא דמהני חזקת ג' שנים. העיקר תלוי מדשתק לו בוודאי מכרו לי' אלא בעינן ש"ש משום דיש בו ריעותא דה"ל לזהר בשטרי כהנ"ל. א"כ גם גבי מטלטלין או בהמה נימא הכי מדשתק מסתמא מכר לו וריעותא דה"ל לזהר בשטרי ליכא כאן דלאו בני שטרי נינהו. אלא לדידי' צ"ל מה דלא מהני במטלטלין חזקת דש"ש משום הטעם שכתב הטור די"ל דלמא השאילום או השכירום ואח"כ שכח וכן משאיל לפעמים או משכיר אף יותר מש"ש הובא בסמ"ע הנ"ל. וע"כ ל"ל מדשתק לי' כולי האי די"ל דלמא שכח. אבל בבהמה וחי' דאין דרך לשאול ולהשכיר אף יותר מש"ש ולא שייך בהם שכח. ע"כ לדידי' באמת מהני חזקת ש"ש וכמ"ש הסמ"ע שם. וא"כ לפ"ז נוכל להוכיח מכל הפוסקים דס"ל דמהני חזקת ש"ש בבהמה וחי' כמ"ש הש"ך שם ס"ק

ג' ע"ש. דגם הם כטעם הרמב"ן ס"ל דעיקר תלוי מדשתק כולי האי ש"מ דמכרו לו ואף בבהמה וחי' לא שייך טענת השטר דלאו בני שטרי נינהו כמ"ש לעיל. וא"כ ה"ה גבי נידן דידן דהדין עם המחזיק כמ"ש לעיל וזה מיקרי חזקה ש"ש שיש לו עמו טענה והא דנקטי הגמ' והפוסקים למימר קניתי או נתן לי במתנה ואבדתי שטרי הוא רק לרווחא דמילתא או דנ"מ לאפוקי אם הראה שטרו דאז עליו לקיימו כמבואר בסי' ק"מ סעיף ג'. או לענין שאם הי' מקודם שיש לו שטר ואח"כ טען שנאבד ממנו כמבואר שם בסעי' ה' יעו"ש. והראי' דבמתני' דב"ב מ"א א' לא הזכיר כלל אבדתי שטרי אלא קתני שמכרת לי ושנתת לי במתנה. אביך מכרה לי אביך נתנה לי הרי זו חזקה עכ"ל. ומשמע דרק אם טען שמכר לו או נתן לו זהו מיקרי חזקה שיש לו עמו טענה:

**ועוד** יש לי להביא ראי' דחזקת ש"ש וטענה שקנה ממנו מועיל אפי' שאמר שלא הי' שטר מעולם מגמ' כתובות י"ז ע"ב דקאמר דלכך לא קתני ומודה ר"י באומר שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך משום דבעי למיתני סיפא אם יש עדים שהוא שלו והוא אומר לקחתי' ממנו אינו נאמן ופריך היכא דמי אי דאכל שני חזקה אמאי לא מהימן ואי דלא אכיל שני חזקה פשיטא דלא מהימן. וא"כ מאי קא פריך פשיטא דלא מהימן הלא י"ל דמיירי דאכל שני חזקה אך דטען לקחתי ולא השגתי שטר מכירה וזה אתי' לאשמעינן דבכה"ג נמי לא מהימן אלא ש"מ דבכה"ג בוודאי מהימן דמיקרי שפיר חזקה שיש לו טענה וכמ"ש לעיל:

## סימן מד

**עוד בענין חזקת ש"ש ישוב דברי המהרש"א בב"ב ל'**

**דאיתא** בב"ב ל' ההוא דא"ל לחברי' מ"ב בהאי ארעא א"ל מפלניא זבנתי' דא"ל דזבנא ממך א"ל את לאו קא מודית דהאי ארעא דידי כו' ואמר רבא דינא קאמר לי' וכתבו התוס' שם בד"ה לאו קמודית כו' פי' רשב"ם. דאם מוחזק זה ש"ש וטוען מפלניא זבנתי' דזבנה מינך קמי דידי דנאמן במיגו דאי בעי אמר מינך זבנתי' ואכלתי' שני חזקה אי נמי אם יש לו עדים שהחזיק בה המוכר יום אחד והביא ראי' מההיא דדר בקשתא בעיליתא דלקמן וכדבריו כן הוא היכא דיש עדים להמערער שהקרקע שלו היתה. אבל בעובדא דהכא משמע שלא הי' להמערער עדים מדקאמר לאו קא מודית כו' אי הוה טעין קמי דידי זבני ממך או דר בו חד יומא הי' נאמן אע"פ שלא החזיק ש"ש מיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך לעולם כו':

**וקשה** לי דאמאי כתב התוס' ברישא אי נמי אם יש לו עדים שהחזיק המוכר יום אחד. למה לא מהימן בעצמו לומר כי המוכר הי' דר בה יום אחד במיגו דאי בעי אמר מינך

זבנתי' כמ"ש התוס' בסיפא אי הוה טען דדר בו המוכר חד יומא הי' נאמן במיגו דאי בעי אמר לא היתה שלך מעולם. וראיתי במהרש"א על דיבור התוס' שהרגיש בקושייתי הנ"ל ותירץ דאה"נ דאם בעצמו הי' אמר דהמוכר דר בה יומא חד דהא נאמן במיגו כמ"ש אלא דנקט כולה דומי' דראייתו דהביא מהך דדר בקשתא דא"ל ר"ח אייתי סהדי דדר בה אפי' חד יומא כו' יעו"ש:

**שוב** מצאתי באו"ת סי' קמ"ו ס"ק ט"ו. שכתב על תי' מהרש"א הנ"ל. שזה דוחק גדול וע"כ תי' האו"ת באופן אחר דהתוס' ס"ל לחלק בין היכא דטען קמי דידי זבן ממך ע"ז שפיר י"ל דמהימן במיגו דהוה אמר דמינך זבנתי' דתרווייהו טענת העזה נינהו דממ"נ אם דהוא בעצמו זבין מיני' או דטען כי זבין מיני' קמי דידי משא"כ לומר דדר בה המוכר יום אחד מיגו דזבינתי' ממך ה"ל מיגו דהעזה ולכך כתבו התוס'. א"נ דיש לו עדים שדר בה המוכר יום אחד. ומ"ש התוס' לקמן דנאמן לומר שדר בה המוכר יום אחד במיגו התם שאני דהתם מיירי התוס' באין למערער עדים שהוא שלו. וא"כ יש שם מיגו שלא הי' שלך מעולם בזו שפיר נאמן על דירת מוכר במיגו דאינו יודע שהי' שלך ואין כאן העזה כלל וסיים שזה פשוט וברור בתוס' ומיני' אין לזוז עכ"ל יעו"ש:

**אבל** תמי' לי מאוד ולא אבין דבריו. דא"כ לפמ"ש האו"ת הנ"ל דהתוס' סוברים חילוק הנ"ל יקשה איך הביאו התוס' הנ"ל אח"כ ראי' לדבריהם כי מיגו למפרע לא אמרינן וז"ל כדמוכח לקמן מ"א ב' גבי ההוא דדר בקשתא בעיליתא ד' שנין ואמר מפלניא זבינתי' דזבנה מנך. אתא לקמי' דר"ח א"ל אייתי סהדי דדר בו אפי' חד יומא ואוקמי' לה בידך משמע דאי לית סהדי אין נאמן לומר קמא דידי דר בה המוכר במיגו דאי בעי אמר מינך זבינתי' כו'. ומאי ראי' היא הא התם גבי קשתא דעיליתא מיירי דלהמערער יש עדים שהקרקע שלו היתה חדא מדקתני התם בגמ' הנ"ל מ"א ב' אתא מארי דביתא אשכחי' ש"מ שידוע הוא שהי' הבית שלו ועוד מדברי התוס' מוכח כן מדנקט רק מיגו דאי בעי אמר מינך זבנתי' ולא מיגו יותר טוב. מגו שלא היתה שלך מעולם א"ו דהתם בידוע שהי' הבית של המערער. א"כ מהיכי איכא ראי' מדלא מהימן אח"כ לומר קמי דידי דר בה המוכר במיגו דמינך זבנתי' משום דמיגו למפרע לא אמרינן דילמא משום דהוה מיגו דהעזה. כמ"ש האו"ת הנ"ל בכוונת התוס' מ"ש מקודם א"נ דיש לו עדים כו' משום דהוא בעצמו אינו נאמן לומר דדר בה המוכר במיגו דזבנתי' מינך. משום דה"ל מיגו דהעזה כמ"ש לעיל אלא ש"מ דצ"ל כמו שפי' המהרש"א דה"ה בלא עדים נאמן במיגו כהנ"ל ומ"ש התוס' לעיל עדים לאו דוקא הוא ודברי המהרש"א שרירין וקיימין:

## סימן מה

### ישוב להרמב"ם מהשגת הראב"ד

**הרמב"ם** בפ"ד מה' נזקי ממון ה' ח' פסק דאם שאלו בחזקת תם ונמצא מועד דאם ידע השואל שהוא נגחן דהבעלים משלמים ח"נ והשואל משלם ח"נ והשיג עליו הראב"ד דאין זה הדין כ"א בשתפסוהו בב"ד ור"ל כמבואר בגמ' דב"ק מ' ע"ב. דאל"כ אמאי חייב השואל ח"נ נימא לי' השואל אי תם הוה מעריקנא לי' לאגמא יעו"ש. ותירץ המ"מ שם דסוגי' הנ"ל קאי רק אליבא דר"י דס"ל יושם השור וב"ח הוא. אבל ר"ע דקיי"ל כוותי' דס"ל שותפי נינהו אם מעריק לי' הוה חייב לשלם יעו"ש ודברי המ"מ לכאורה משולל הבנה. אך יש לבאר כוונתו ע"פ מה שכתבו התוס' שם בב"ק הנ"ל ד"ה הוה מעריק כו' תימא מה טענה היא זו א"כ הי' עושה שלא כדין בשלמא לר"י דאמר ב"ח ניחא קצת דא"ל אכלנא כו' ולא הוה אלא כמזיק שיעבודא של חבירו ופטור. אבל לר"ע דאמר שותפים נינהו אי הוה מעריק הי' גוזל לו שורו לניזק כו' ונ"ל שר"ל מתוך דברים אלו שהייתי עושה הי' ניזק מתפשר עמי בדבר מועט כו' עכ"ל א"כ י"ל דלהרמב"ם הי' קשה לי' קושי' התוס' הנ"ל ותירוצם הנ"ל לא ניחא לי' ומ"ט י"ל דהרמב"ם ס"ל כסברת התה"ד דכתב דאסור לאדם לבקש צדדים להשמיט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וכ"פ המחבר בשו"ע חו"מ בסי' י"ב סעיף ו' יע"ש וכמו שהקשה באמת האו"ת על תי' התוס' הנ"ל יע"ש בסי' י"ב מה שדחק לתרץ דברי התוס' הנ"ל. ועי' ג"כ בביאור הגר"א זצ"ל שם:

**וע"כ** הוכיח לו הרמב"ם מקושי' התוס' הנ"ל. דבאמת הסוגי' הנ"ל לא קאי אלא אליבא דר"י דאמר יושם השור דב"ח הוא ולדידי' שפיר איכא למפריך דילמא מעריקנא לי' ואכלנא לי' התם או מזבנינא לי' ולא הי' אלא כמזיק שיעבודא של חבירו ופטור כמ"ש התוס' הנ"ל. וע"כ צריך הגמ' לאוקמי' דהכא במ"ע כגון דאקדים בי דינא ותפסי'. אבל לר"ע דס"ל שותפי נינהו מעיקרא לק"מ נימא לי' אם תם הוה מעריקנא לי', די"ל כקושי' התוס' הנ"ל. איך הי' עושה שלא כדין. ולפ"ז שפיר דברי הרמב"ם דאנן קיי"ל כר"ע. וא"כ לא בעינן תפסו בב"ד כהנ"ל. וכן צ"ל כוונת תי' המ"מ הנ"ל דאל"כ דבריו סתומים וחתומים:

**אולם** הל"מ שם השיג על תי' המ"מ הנ"ל. ותמה עליו דאכתי הרמב"ם איננו מתורץ בתירוצו דהלא בגמ' שם הקשו מקודם עוד קושי' אחת דלימא השואל אי תם הוה מודינא ומפטרינא דמודה בקנס פטור וא"כ תהדר עוד השגת הראב"ד לדוכתי' דסוף סוף אכתי צריך לאוקמי' דקדם ב"ד ותפסוהו קודם שבא לדין שלא מהני עוד הא דיודה אח"כ והניח פסק הרמב"ם בצ"ע יעו"ש.

**ולענ"ד** נראה ליישב הרמב"ם. ג"כ ע"פ מה שכתבו התוס' שם ד"ה אי תם הוה כו' וז"ל הך פירכא ליתא למ"ד מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב עכ"ל ור"ל דלדידי' ניחא. דע"כ מיירי הכא דבאו עדים בב"ד. וא"כ אפי' הוה מודה מקודם בב"ד נמי הי' מחויב ולכאורה דברי התוס' תמוהים דהלא כאן גבי חצי נזק דלא מחייב א"ע כלום ע"י הודאתו כ"ע ס"ל דמודה ואח"כ באו עדים דחייב כדאמר רהמ"נ לקמן בב"ק ע"ה מסתברא מילתא דרב באומר גנבתי ובאו עדים שגנב פטור. שהרי חייב עצמו בקרן אבל אם אמר כו' טבחתי כו' חייב שפוטר עצמו מכלום יעו"ש. וכן ר"י ור"א ס"ל כרב המנונא יע"ש והכא גבי ח"נ פטר א"ע מכלום ואיך כתבו דהך פירכא ליתא למ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים שחייב וצריך לדחוק דהכי כוונת התוס' דבאמת גם על הגמ' גופא קשי' קושייתינו הנ"ל מאי פריך ונימא לי' אם תם הוה מודינא ומפטרינא דע"כ הכא דיש עדים בב"ד דאל"כ יש להכחיש לגמרי. וא"כ מה מהני לי' שיודה קודם שבאו עדים הא סוף סוף יבואו עדים אח"כ והיכא דלא מחייב א"ע כלום כ"ע מודים דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דחייב כמ"ש לעיל. וע"כ צ"ל דסוגי' הנ"ל קאי אליבא דרב הונא דלא ס"ל לחלק בכך כמבואר בגמ' ב"ק ע"ה הנ"ל. מדקא מותיב לעיל ע"ד ב' ר"ח לר"ה דס"ל דמב"ק ואב"ע דפטור ממעשה דר"ג כו' ולא קא משני לי' כחילוק דרב המנונא יעו"ש וע"ז שפיר כתבו התוס' דהך פירכא ליתא למ"ד דס"ל דמודה בקנס ואח"כ ב"ע דחייב ר"ל דאליבא דר"ה דלא מחלק בין שמחייב א"ע ובין שלא מחייבו כלום אלא למ"ד דס"ל מב"ק ואח"כ באו עדים פעור ס"ל בכ"ג פטור ולמ"ד דס"ל מב"ק ואח"כ ב"ע דחייב ג"כ ליכא חילוק דבכל גוונא חייב. וא"כ לד' רב הונא ג"כ צ"ל דפירכא קאי אלא למ"ד דמב"ק ואח"כ ב"ע דפטור כהנ"ל. ולפ"ז מיושב השגת הל"מ הנ"ל. כיון דסוגי' הנ"ל לא קאי כ"א לר"ה ואליבי' צריך לאוקמי' דקדים ב"ד ותפסוהו. משא"כ הרמב"ם דפסק דלא כר"ה דאנן קיי"ל כרהמ"נ ור"י ור"א הנ"ל. דחלקו בין שמחייב עצמו בהודאתו או לא וא"כ לא צריך לאוקמי' בשתפסו ב"ד. דבלא"ה לא יוכל לומר מודינא ומפטרינא דהכא לא מחייב א"ע כלום כהנ"ל:

**אולם** י"ל דגם השגת הראב"ד ניחא די"ל דכל אחד אזיל לשיטתי' דהנה הובא במ"מ בפ"ט מה' נז"מ בשמו של הראב"ד שמחלק בין קנס דפ"נ משארי קנסות דגבי פ"נ דקרן אם תפס אין מוציאין מידו והובא ג"כ בש"ך חו"מ סי' ת' ס"ק י"ג אך השיגו עליו דמנ"ל לחלק בכך יעו"ש:

**ונ"ל** דהראב"ד הוכיח כן מהגמ' הנ"ל. מכח קושייתינו מאי פריך הגמ' ונימא אם תם הוה מודינא ומפטרינא הא בוודאי מיירי שבאו עדים דאל"כ מהיכא ידעינן כי נגח ובכה"ג

שלא הי' מחייב א"ע ע"י הודאתו כלום. כ"ע ס"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דחייב ולדידי' לא ניחא למדחק דהסוגי' קאי שלא אליבא דהלכתא כר"ה שהוא יחיד דלא בעינן מחייב א"ע א"ו דס"ל לחלק דח"נ דקרן שאני משארי קנסות דהיכא דאם תפס בקרן לא מפקינן מיני' וטעמא י"ל ע"פ מ"ש התוס' בב"ק ל"ג ע"א ד"ה א"ב כו' וא"ת כו' ושמא דה"ט דזוכה משעת נגיחה. משום דגלי לן קרא כו' יעו"ש. וא"כ י"ל מה"ט מועיל בח"נ דקרן תפיסה אף שמודה בקנס פטור משום דזכה מכבר משעת נגיחה משא"כ גבי שאר קנסות דאינו זוכה כ"א ע"פ העמדת הדין. וא"כ אם מודה שם ממילא לא זכה כלום. וע"כ לא מהני תפיסה ולפ"ז שפיר מיקרי גם בח"נ דקרן מחייב א"ע לענין אם תפס לי' הניזק לא היו מפקינן מיני'. ולפ"ז לד' הראב"ד קאי הסוגי' הנ"ל אליבא דכ"ע והוצרך לכ"ע לתרץ דמיירי דקדים לי' ב"ד ותפסוהו ושפיר הקשה על הרמב"ם למה לא הביא הרמב"ם דמיירי דקדים ב"ד ותפסוהו. משא"כ הרמב"ם גם לשיטתי' אזיל דלא ס"ל כד' הראב"ד דמחלק בין פ"נ דקרן ובין שארי קנסות כמו שדחה הש"ך בסי' ת' ס"ק י"א וי"ב וי"ג יעו"ש וא"כ צ"ל כמ"ש לעיל דהסוגי' דב"ק הנ"ל קאי רק אליבי' דר"ה דלא כהלכתא וע"כ לא הביא הרמב"ם דצריך לאוקמי' בשתפסו ב"ד כמ"ש לעיל והדברים ברורים:

## סימן מו

### ישוב כמה קושיות בסוגי' דבכור נוטל פ"ש במלוה

**איתא** בב"ב קכ"ד ע"ב. אר"י אמר שמואל אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ומסיק דשמואל אליבא דרבנן קאמר והדר אמרינן שלחו מתם דבכור נוטל פי שנים במלוה א"ל ר"א לרבינא דאמימר דרש ג"כ כדשלחו מתם הנ"ל א"ל רבינא נהרדעי לטעמייהו דאמר רבה גבה קרקע יש לו גבה מעות אין לו ור"נ אמר גבה מעות יש לו גבה קרקע אין לו ועי' פי' רשב"ם א"ל אביי לרבה לדידך קשי' ולר"נ קשי' כו' א"ל רבה לאביי דטעמי דבני מערבא אמרינן ולן ל"ס ופי' הרשב"ם ולן ל"ס אלא דרבה ור"נ ס"ל דבין גבו מעות ובין גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים כר"י אמר שמואל הנ"ל וכדפסק ר"פ להלן קכ"ה ע"ב הלכתא דאין הבכור נוטל פ"ש בין גבו קרקע או מעות יע"ש:

**והקשו** שם התוס' בד"ה ונהרדעי לטעמייהו לפי' רשב"ם. לא שייך לומר נהרדעי לטעמייהו הלא ר"נ שהוא מנהרדעי באמת פליג על אמימר שהוא מנהרדעי דס"ל כדשלחו מתם דבכור נוטל פ"ש במלוה ור"נ ס"ל דאינו נוטל פ"ש במלוה והניחו בקושי' על פי' הרשב"ם יעו"ש:

**ועוד** הקשו התוס' בדף קכ"ה ע"א ד"ה לטעמייהו דבמ"ע כו' על פירשב"ם הנ"ל. וקשה מגמ' ב"ק מ"ג א' דמוקי רבה ור"נ מה שאמר ר"ע בברייתא שם דאין הבעל יורש את

נזקיו דאשתו דמיירי אחר שגירשה ואליבא דרבי דטפי ה"ל לאוקמי' לפי שיטתם אליבא דהלכתא כרבנן דס"ל גבי בכור דאין נוטל פ"ש בין שגבו מעות ובין שגבו קרקע דה"ל ראוי וה"ה הבעל לא יטול בראוי יעו"ש. ועוד הקשה המהרש"א על פירשב"ם בדף קכ"ד ע"ב הנ"ל בד"ה נהרדעי לטעמייהו כו' הא דשלחו מתם פליגי על ר"י אמר שמואל כו' דמנ"ל לומר דפליגי הא י"ל ג"כ דשמואל מיירי לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע דליכא למימר משום דשמואל סתמא קאמר דהא מילתא דשלחו מתם ואמימר נמי סתמא קאמרי ואפ"ה מפלגינן מלתייהו והניח ביש ליישב יעו"ש:

**ונ"ל** ליישב קושיות הנ"ל בחדא מחתא. ע"פ שמבואר לקמן קע"ה ע"ב דפריך לרבה דאמר שבלד"א מדאמר רבה לפרש דשלחו מתם הנ"ל דמיירי בגבו קרקע אלמא דס"ל שבד"א ומשני הגמ' דרבה אליבא דבני מערבא מפרש והוא ל"ס כן. ולפ"ז מוכח מגמ' הנ"ל. דדין אם בכור נוטל פ"ש במלוה בגבו קרקע תלי' בדין שבד"א ודשלחו מתם דס"ל לפירוש רבה דבגבו קרקע נוטל הבכור פ"ש ע"כ צ"ל דס"ל שבד"א אך ר"נ דמפרש דשלחו מתם הנ"ל מיירי דגבו מעות ולא בגבו קרקע צ"ל בהיפך דשלחו מתם ס"ל דשלד"א ולכך אם גבו קרקע אין הבכור נוטל פי שנים דה"ל רק ראוי כיון דמדאורייתא אינם משועבדים הקרקעות רק באם גבו מעות ס"ל דמיקרי מוחזק ולא ראוי מטעם דמעות הלוה ומעות קבל כמ"ש הרשב"ם יעו"ש:

**אך** רבה ור"נ דלא ס"ל כדשלחו מתם לפי' רשב"ם הנ"ל. אלא דס"ל דבין גבו קרקע ובין גבו מעות אין בכור נוטל פ"ש ע"כ דגם הם ס"ל דשבלד"א ע"כ בגבו קרקע מיקרי רק ראוי ולא מוחזק אלא דס"ל דגם בגבו מעות הדין כן דלא מיקרי רק ראוי וזהו כד' ר"פ הנ"ל דפסק ג"כ כשמואל הנ"ל וכתבו התוס' שם בדף קכ"ה בסוף ד"ה ואין הבכור כו' ג"כ טעמא דר"פ משום דס"ל שבלד"א והוכיחו ג"כ כמ"ש לעיל מגמ' קע"ה דמדמי להו אהדדי אלא שהקשה ע"ז מהא דאמר ר"פ בקדושין י"ג דשבד"א והניחו בצ"ע יעו"ש. אולם לפי מ"ש התוס' בשילהי דב"ב דף קע"ו בד"ה ר"פ מתורץ קושייתם הנ"ל יעו"ש וכן הוכיח הש"ך בחו"מ סי' ל"ט מהא דאמר ר"פ בב"ב ע"ד א' דפריעת ב"ח מצוה ויתמי לאו בני מצוה נינהו דס"ל ע"כ שבלד"א דאלת"ה מה לנו דבני לאו בני מעביד מצוה הא מדאורייתא משועבדים הקרקעות לב"ח יעו"ש:

**ובהכי** מיושב גמ' ב"ק י"א ע"ב. אמר עולא אמר ר"א הלכתא גובין מן העבדים א"ל ר"נ לעולא אפי' מיתמי א"ל מיני' כו' ולבתר דנפק א"ל עולא הכא אמר ר"א אפי' מיתמי ואר"נ אישתמטין עולא ועי' פירש"י. אבל מ"מ יש להקשות אמאי לא אמר כפי האמת בד' ר"א שגובין אפי' מיתמי דמנ"ל דיקפחהו ע"ז. ולפמ"ש לעיל א"ש דהנה התוס' כתבו

שם י"ב א' ד"ה אנא מתניתא כו' דהא דס"ל ר"נ דעבדי כמטלטלי לענין גבי מיתומים משום דס"ל שבלד"א ולא גבי אלא מדרבנן. ובמילי דרבנן עבדי כמטלטלי יעו"ש. ועוד איתא בסנהדרין י"ז ע"ב דשלחו מתם זהו ר' אלעזר והוא מרי דארעא דישראל והשתא א"ש דעולא הי' מתיירא לומר לפני ר"נ דר"א ס"ל דגובין עבדים אפי' מיתמי דא"כ צ"ל מה"ט דס"ל דשבד"א ולענין דאורייתא כ"ע ס"ל דעבדים כקרקע. וע"כ ס"ל ר"א דגובין מעבדים אפי' מיתמי. אבל עולא הי' יודע דר"נ פירש הא דשלחו מתם בב"ב הנ"ל דבכור נוטל פ"ש במלוה דוקא בגבו מעות ולא בקרקע אלמא דס"ל אליבא דשלחו מתם וזה נמי ר' אלעזר דס"ל שבלד"א וא"כ אלו הי' אמר לו האמת לד' ר"א הנ"ל דגובין מעבדים אפי' מיתמי אזי ההכרח לומר דס"ל שבד"א כהנ"ל. ואז בוודאי יקפחהו למרמי' דר"א אדר"א. וע"כ כיחש לי' וא"ל לר"נ דרק מיני' אמר ר"א אלא אח"כ דנפק אמר עולא דאמר ר"א אפי' מיתמי דעולא ס"ל דגם מה דשלחו מתם דבכור נוטל פ"ש במלוה כד' רבה דפי' דמיירי בגבו קרקע או דס"ל דסתם אמרו בין גבו קרקע ובין גבו מעות משום דס"ל כשיטתו דאמר עולא בב"ב קע"ה ע"ב דשבד"א:

**ומעתה** מתורץ שפיר קושי' המהרש"א על פי' הרשב"ם. דע"כ שמואל פליגי על שלחו מתם דאליבא דרבה דפי' דשלחו מתם איירי בגבו קרקע פשיטא דליכא למימר דשמואל מיירי בגבו מעות אבל בגבו קרקע מודה לשלחו מתם דנוטל פ"ש הלא שמואל ס"ל בהדי' בסוף ב"ב הנ"ל דשבלד"א. ואפי' לר"נ ליכא למימר דשמואל מיירי בגבו קרקע אבל בגבו מעות מודה לשלחו מתם דנוטל פ"ש דא"כ יותר ה"ל לשמואל לאשמעינן הרבותא כדשלחו מתם דגבו מעות נוטל פ"ש ולא לומר דאין נוטל פ"ש בגבו קרקע דזאת אינה רבותא כלל לשיטתי' מ"ש כבר דשבלד"א ואלא ש"מ דשמואל אתי לאשמעינן דאפי' גבו מעות נמי אינו נוטל פ"ש לאפוקי דשלחו מהם:

**וגם** מתורץ השתא קושי' התוס' הנ"ל לפי' הרשב"ם. איך קאמר נהרדעי לטעמייהו הא לפי המסקנא באמת פליג ר"נ עליהם כהנ"ל. די"ל דאין ר"ל לטעמייהו דחד דינא אית להו אלא כוונתו לטעמייהו דכ"א לשיטתי' אזיל דתלי' בדין שבד"א כמו שהוכחתי לעיל דאמימר דהוא מנהרדעי אזיל בשיטת דיינא דנהרדעי ור"א דס"ל בב"ק י"ב הנ"ל דגובין עבדים מיתמי וע"כ דס"ל שבד"א ובמילי דאורייתא עבדי כמקרקע דמי' כמ"ש התוס' וכהנ"ל וע"כ ס"ל כשלחו מתם דנוטל פ"ש דמיקרי מוחזק ולא ראוי. ור"נ ורבה אזלי לטעמייהו דס"ל דשבלד"א רבה בהדי' אמר לקמן בב"ב דף קע"ה דשבלד"א יעו"ש. ור"נ לפי סברת התוס' דב"ק הנ"ל דכתבו דאם אמרינן שבד"א הוה גובין מן עבדים דיתמי דבדאורייתא עבדים כקרקע דמי' נמי מוכח מדאמר שם ר"נ דאין גובין מעבדי דיתמי

משום דס"ל דשבלד"א ובמילי דרבנן עבדי כמטלטלי וע"כ ס"ל גבי בכור דאין נוטל פ"ש כשמואל. ואף למ"ש הרשב"ם בעצמו טעם אחר בטעם דר"נ דס"ל דאין גובין מעבדי דיתמי כמו שאביא בזה הלאה. וא"כ לא מוכח משם דר"נ ס"ל דשבלד"א. מ"מ מהא דאמר ר"נ גופא דהיכא דגבו קרקע אין נוטל פ"ש אפי' לשלחו מתם ע"כ מוכח דס"ל דשבלד"א כמ"ש לעיל:

**אולם** לפי שיטת ר"ת שם בתוס' דב"ב הנ"ל ד"ה נהרדעי כו' וד"ה לטעמייהו כו' דר"נ ס"ל דבין גבו קרקע או מעות נוטל פ"ש כאמימר דנהרדעי הנ"ל יעו"ש. ולפ"ז ע"כ דר"נ ס"ל דשבד"א וא"כ לפ"ז יקשה דר"נ אדר"נ דס"ל בב"ק הנ"ל דאין גובין מעבדי דיתמי ולסברת התוס' בשם ר"י שם בב"ק הנ"ל מוכח דס"ל דשבלד"א. וע"ז י"ל דר"ת הנ"ל לא יסבור כסברת התוס' דב"ק הנ"ל שכתבו בשם ר"י הנ"ל. אלא דס"ל דאה"נ דר"נ ס"ל שבד"א ומ"מ אין גובין מן העבדים דלענין גבי' עבדי מטלטלין נחשבים, משום דניידי כמטלטלין ויוכל להבריחן ולא יסמוך ד' המלוה עליהם כמו שפי' הרשב"ם בב"ב קכ"ח ע"א ד"ה אמר ר"נ דאין גובין מעבדים יעו"ש ושוב מצאתי להאו"ת בסי' ל"ט ס"ק א' שמישב פי' הר"ת כן יעו"ש ואשמח:

**ולפמ"ש** מתורץ ג"כ קושי' השני' של התוס' על פי' הרשב"ם. בב"ק מ"ג הנ"ל. דאמאי לא מוקי רבה ור"נ הא דקתני דאין הבעל יורש את אשתו בנזקי' כרבנן דס"ל דמיקרי ראוי גם גבי בכור כהנ"ל ול"ל לתרוצי בגרושה. די"ל כעין תי' ר"י דאורלינש בתוס' ב"ב קכ"ה בסוף ד"ה לטעמייהו יע"ש וביותר ביאר משום שם לתרץ לדברי ר"ל דאמר שם דלא אמר ר"ע דלא ירית לה בעל אלא בכופר אבל בשארי נזקים ירית לה בעל וטעמו י"ל משום דאזיל לשיטתי' דס"ל בב"ב קע"ה דשבד"א וא"כ מקרי מוחזק גם גבי בכור שנוטל פ"ש במלוה וע"כ כרבי ס"ל ולא כרבנן וע"כ הוצרכו לתרץ אך בגרושה ותו ל"ק מידי:

## סימן מז

### עוד בענין שבד"א הנ"ל ישוב כמה קושיות

**איתא** בב"ק י"ד ע"ב בפני ב"ד. פרט למוכר נכסיו ואח"כ הולך לב"ד ופריך הגמ' שם לוה ומכר נכסיו אין ב"ד גובין לו מהם ופירש"י והא קיי"ל דאתי מלוה וטריף והקשו שם התוס' ד"ה ש"מ כו' ותימא אי נזקין כמלוה בשטר ה"ל למפרך בפשיטות והא תנן המלוה חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ואי חשיב נזקין כמלוה הכב"ת ה"ל להפרך ש"מ דמלוה הכב"ת לאו כשטר דמי' ומפרש ר"ת דה"ק ש"מ לוה ומכר נכסיו אין ב"ד גובין מהם מה"ת דשבלד"א ולהכי בנזקין נמי לא גבה כו' דאי שבד"א אמאי לא גבי בנזקין דהכא ליכא תקנה דלקוחות דמזיק לא דייק ואית לי' קלא וקשה למ"ד שבד"א יעו"ש:

**ולכאורה** קשה לפי מ"ש התוס' בקדושין י"ג ע"ב בד"ה אר"פ לתרץ קושייתם דלא יקשה מר"פ אדר"פ דבקדושין מיירי ר"פ במלוה הכתובה בתורה כגון נזיקין כו' דע"ז ס"ל שבד"א דגובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות דלית לי' קלא יע"ש. וא"כ מאי פריך הגמ' בב"ק הנ"ל ש"מ לוה כו' דליכא פירוש אחר כ"א כפי' הר"ת דפריך דש"מ דשבלד"א דאי שבד"א אמאי לא גבי בנזקין דהכא ליכא תקנה דלקוחות משום דמזיק לא דייק ואית לי' קלא הא הר"ח פי' דגם גבי נזקין לית לי' קלא כהנ"ל. ודוחק ליישב דהא דנקט בפי' ר"ח כגון נזקין לדוגמא בעלמא נקט דגם נזקין נמי חשיבה כמלוה הכתובה בתורה. אך מ"ש ר"פ הלכתא כו' מיירי במלוה הכתובה בחורה דהיינו בקרבן דמיירי לעיל. דהתם לית לי' קלא בלקוחות זהו דוחק. אלא נראה לי ליישב ע"פ מ"ש הרשב"א הובא בסי' קי"ט ס"ק ב' לחלק בין אדם שהזיק ליכא קלא ובין שור שהזיק דאיכא קלא וראייתו ממה דאיתא בב"ק ל"ג ע"ב האי נמי כיון דנגח קלא א"ל דתורא נגחנא קרי' לי' יעו"ש. ולפ"ז מתורץ שפיר דברי ר"ח בתוס' קדושין הנ"ל. דר"ח מיירי בנזקין דאדם מה שאדם מזיק. ע"ז אר"פ דלית לי' קלא אבל כאן בב"ק מיירי גם בנזקי שור וע"ז שייך ג"כ כפי' ר"ת דאי למ"ד שבד"א אמאי לא גבי בניזקים שהזיק השור דא"ל קלא ש"מ מהכא כמ"ד דשבלד"א וקשה למ"ד שבד"א וע"כ הוצרך לתרץ בפני ב"ד פרט לב"ד הדיוטות:

**עוד** קשה לי לדברי התוס' דב"ק הנ"ל ד"ה ש"מ לוה ומכר כו' על דברי התוס' שם בד"ה פרט לב"ד הדיוטות פירש"י לענין דיני קנסות כו' ואע"ג דמתני' לא איירי בקנסות למ"ד תנא שור לרגלו ומבעה לשינו מ"מ מרמז כו'. דלכאורה קשה הא כתבו התוס' בד"ה ש"מ לוה ומכר הנ"ל. דקושי' הגמ' אינה אלא למ"ד שבד"א אבל למ"ד שבלד"א א"ש המתני' כפשוטה דר"ל דהקרקעות יהי' בב"ד דוקא דבנזקין לא תקנו דליגבי ממשעבדי דלא שייך בנזקין נעילת דלת יעו"ש. וא"כ לפ"ז מאי מקשי התוס' כאן ואע"ג דמתני' לא איירי בקנסות למ"ד דשור לרגלו כו' הא מאן ניהו דמ"ד דס"ל כן הוא שמואל דפליג עם רב בב"ק ג' ע"ב. ושמואל ס"ל בב"ב קע"ה הנ"ל דשבלד"א וא"כ לדידי' ניחא המתני' כפשוטה כהנ"ל ולא צריך לדחוקי ולשינויי פרט לב"ד הדיוטות דבאמת זה תנא בריש מתני' דסנהדרין דיני ממונות בשלושה כו' נזק וחצי נזק כו' ומוקי הגמ' שם דדוקא בשלושה מומחין יעו"ש. וצ"ל ולדחוקי כמ"ש התוס' בריש ברכות ד"ה והא כו' יעו"ש. והמ"ד דס"ל שבד"א י"ל דס"ל כרב דתנא שור וכל מילי דשור ומבעה זה אדם וכל מילי אפי' בדין כפל ושארי קנסות כמו שמפרש המהר"מ שיף דברי התוס' הנ"ל יעו"ש. וא"כ מיירי מתניתין גם בקנסות.

**ואין** לומר ולתרץ דקושי' התוס' יהי' לפי שיטת רש"י שהביאו בדיבור הקודם דזה אינו דגם לשיטת רש"י לק"מ דע"כ לשיטת רש"י צ"ל דקושי' יהי' אך למ"ד דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי'. אבל למ"ד לא ככתובה בשטר דמי' ניחא ג"כ המתני' כפשוטה יעו"ש והרי שמואל ס"ל בקדושין י"ג דאף מה"כ בתורה לאו כשטר דמי' מדאמר גבי קרבן והוא שהפרישה מחיים ע"ש וא"כ אף לשיטת רש"י תהדר קושי' הנ"ל:

**וכעין** זה יש להקשות על סוף דברי התוס' הנ"ל שהביאו ראי' דה"נ מפרש בסמוך ע"פ עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים עכ"ל. נמי קשה מאי ראי' היא זו הלא מי הוא אשר ס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים שהוא פטור הוא רב ורב ס"ל דשור וכל מילי דשור ומבעה הוא אדם וכל מילי דאדם אף בקנסות כהנ"ל. וא"כ מיירי מתני' בקנסות כמ"ש לעיל. ואיך הביאו ראי' אליבא דמ"ד דתנא שור לרגלו ומבעה לשינו דלא מיירי במתני' בקנסות דמ"מ מרמז לנו התנא:

**ונראה** ליישב ע"פ שהבאתי לעיל בסי' מ"ו. בענין גביית עבדים מיתמי דשם אמר רבא לר"נ הא עולא הא ר"א הא דייני כו' מר כמאן ס"ל יעו"ש וא"כ מוכח מכאן דרבא כעולא ור"א ס"ל דגובין עבדים אפי' מיתמי וע"כ טעמו כמש"כ לעיל דס"ל שבד"א ובמילי דאורייתא עבדי כמקרקע דמי' וכ"כ התוס' בגיטין נ' ע"א בד"ה כיון דדינא כו' דרבא ס"ל שבד"א ועי' בש"ך חו"מ סי' ל"ט סס"ק ב' יעו"ש. וכן מוכח מדאמר רבא בב"ב קע"ד ובבכורות מ"ח דנכסי דאינש אינון דמערבין בי' וכיון דס"ל דמטעם ערבות משתעבדין הנכסים וערב מדאוריי' משתעבד וא"כ ס"ל דשבד"א. וא"כ אליבי' ג"כ קשה איך יפרש מתני' דקתני בפני ב"ד כקושי' הגמ' ש"מ לוה ומכר כו' וכפי' ר"ת הנ"ל. וע"כ צריך לדחוקי ולתרץ גם לדידי' בפני ב"ד פרט לב"ד הדיוטות דלא דנין ד"ק. ועוד מוכח לעיל בב"ק ד' ע"א דקאמר שם אלא אמר רבא תנא שור לרגלו ומבעה לשינו וה"ק לא הרי כו' יעו"ש. וא"כ מוכח דרבא כשמואל ס"ל דשור לרגלו כו':

**ומעתה** יתורץ כל דברי הנ"ל. דשפיר מקשי התוס' וא"ג למ"ד תנא שור לרגלו לא מיירי מתני' בקנסות. ולפ"ז קשה לרבא דס"ל דשבד"א וצריך לאוקמי לדידי' דהא דקתני בפני ב"ד פרט להדיוטות וס"ל נמי דתנא שור לרגלו כו' וא"כ קשה לדידי' דמתני' לא מיירי בקנסות. וע"ז מתרצי התוס' דמ"מ מרמז לנו התנא במתני' אפי' במילי דלא מיירי ברישא ורא"יתם ג"כ שפיר אליבא דרבא דס"ל ג"כ כרב דמודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור כדמוכח בב"ק ע"ה אמר רבא קפחתי' ע"ש ואליבי' מתרץ הגמ' ע"פ עדים פרע למודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור והא איהו ס"ל דשור לרגלו ומבעה לשינו ולא מיירי מתניתין בקנסות אע"כ צ"ל דמ"מ מרמז לנו התנא אפי' במילי דלא מיירי ברישא וא"ש:

**ואגב** דעסוקים בענין שבד"א. אביא בזה מה אשר תירצתי איזה קושי' בב"ב דף מ"ב דאיתא שם אמר רב המוכר שדהו בעדים גובה בנכסים משועבדים כו' ופריך ומי אמר רב הכי והתנן המלוה את חבירו בשטר כו' וע"י עדים גובה מנכסים ב"ח וכי תימא רב תנא ופליג והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות ומשני מלוה אזביני קא רמית כו' ולכאורה קשה ל"ל להגמ' להאריך ולפרוך מקודם ממתני' דהמלוה את חבירו הנ"ל. דה"ל למפרך בקוצר רב אדרב מהא דאמר רב המוכר שדה בעדים גובה מנכסים משועבדים אדרב שאמר מלוה ע"פ אינו גובה לא מן היורשים כו'. ושוב מצאתי שהעיר בזה בתורת חיים ע"ש מה שתי'. ולענ"ד י"ל בפשיטות דבקיצור ליכא למפרך רב אדרב די"ל דהא דאמר דאמר רב מע"פ אינו גובה כו'. מיירי במלוה ע"פ גמורה היינו אף בלא עדים אלא שחייב מודה דלכך אינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות משום דכה"ג בוודאי לית לי' קלא משא"כ ע"י עדים איכא קלא. ולכך אמר רב דהמוכר שדהו בעדים דגובה מנכסים משועבדים ומש"ה האריך להקשות ממתני' דתנן ע"י עדים גובה מנכסים ב"ח. וע"ז דחה די"ל רב תנא ופליג. וא"כ מהשתא פריך אאידך דרב ממ"ש רב ושמואל דאמרי תרווייהו דמע"פ אינו גובה כו' ומעתה א"א לתרץ כהנ"ל דרב מיירי בדליכא עדים כלל דזה אינו דא"כ גם שמואל ס"ל כן. דדוקא באין עדים כלל הוא דאמר דאין גובה כו'. אבל ביש עדים גובין אף מן הלקוחות. וא"כ יקשה על שמואל ממתני' דקתני ע"י עדים גובין אך מנכסים ב"ח. ואיך פליג איהו על המתני' דהא שמואל לאו תנא הוא. אע"כ דאיירי רב ושמואל אף במלוה ע"פ בעדים. מ"מ ס"ל דאין גובין מן היורשים ומן הלקוחות ושפיר קשי' דרב אדרב:

## סימן מח

### הדרן על מסכת ברכות

**בסוף** המס' א"ר אלעזר בר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך לימודי ד' א"ת בניך אלא בוניך כו' דעלינו להבין מה שמסיים במס' ברכות בזה המאמר דר"א הנ"ל. ועוד באיזה ענין הם מרבים שלום ועוד ל"ל למימר א"ת בניך אלא בוניך הא מפשטא דקרא נמי הכי משמע כמו דכתיב כל בניך כו' ורב שלום כו':

**אך** נקדים בפלפול הלכה וממנו נמשך אח"כ לבאר את כל הנ"ל. הנה איתא בריש מכילתין במתני' מאימתי קורין את שמע בערבין משעה כו' והקשה בפירש"י א"כ איך אנו מקדימים לקרות ק"ש קודם צאת הכוכבים ותירץ כדי לעמוד בתפילה מתוך ד"ת. ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא. ומקשי התוס' והרא"ש ע"ז. דא"כ איך קורין רק פרשה ראשונה. ה"ל לקרות כל ג' הפרשיות עם הברכות. ופי' ר"ת דק"ש

של בית הכנסת עיקר משום דסומכין על ר' יהודא דאמר דאחר פלג המנחה נחשב כלילה לענין ה"ע וה"ה לענין ק"ש ומקשי הרא"ש ע"ז דמאי ראי' זו מתפלה הרי תפילות כנגד תמידין תקנו ותמיד הי' קרב עד פלג המנחה ואח"כ יוכל להתפלל מערב. אבל לענין ק"ש לאו זמן שכיבה היא. ומסיק הרא"ש כד' הר"י שבתוס' משום דאנו סומכין כהני תנאי שמקדימים זמן ק"ש קודם צה"כ ואע"ג דלית הלכתא כר"א נגד ר"י ולא כר"מ נגד ר"י. מ"מ בתפלה הקילו. וגם מתוך הדחק נהגו כך כו' יעו"ש. אבל תי' הרא"ש הנ"ל תמוה הוא לפי שיטתי' דתירוצו איננו מספיק כ"א לענין הפלה והברכות שהם רק מדרבנן ע"ז נוכל לומר שהקילו בם מתוך הדחק לסמוך כהני תנאי אשר באמת לא קיי"ל כוותייהו. משא"כ על ק"ש עצמו שהוא מה"ת קשה היאך אפשר לנו להקל כ"כ עד ההלכה. דבשלמא על הר"י שבתוס' ל"ק די"ל דאיהו יסבור דק"ש דרבנן כמ"ש התוס' לקמן כ"א א' ד"ה ה"ג כו' ובמנחות מ"ג ב' ד"ה ואיזה זו ק"ש יעו"ש. משא"כ הרא"ש דהוא פסק לקמן בפ"ב סי' י"א ובפ"ג סי' ט"ו דק"ש דאורייתא יעו"ש. וכן הקשה המעיו"ט שם על הרא"ש ונדחק לתרץ יעו"ש. ונלענ"ד לישב בפשיטות אך מקודם ניישב פסק הרמב"ם מ"ש בפ"א מה' ק"ש. איזהו זמן ק"ש בלילה משעת יציאת הכוכבים עד חצות ואם עבר ואיחר עד שלא עלה ע"ה יצא י"ח שלא אמרו עד חצות אלא להרחיק כו' יעו"ש. וזהו כדברי החכמים שאמרו עד חצות משום סייג כמבואר בגמ' ד' ע"ב. והקשה השאגת ארי' הרי בגמ' ח' ע"ב פסק שמואל דהלכה כר"ג דל"ל האי סייג כלל אלא לכתחילה רשאי לקרות עד עה"ש. וכן פסק הרא"ש כר"ג. ואיך פסק הרמב"ם כהחכמים ע"ש בש"א בסי' ד' מה שנדחק לתרץ:

**ונ"ל** לענ"ד ליישב בפשיטות ע"פ שעלינו להבין במאי פליגי החכמים ור"ג. למה באמת לא יסבור ר"ג לעשות סייג להרחיק את האדם מה"ע. וע"כ צ"ל דבהכי פליגי דחכמים ס"ל דק"ש דאורייתא. וע"כ ס"ל לעשות סייג להרחיק שלא לפשוע במצות דאורייתא. ור"ג ס"ל דק"ש מדרבנן וע"כ לא חיישׁ להחמיר במצוה דרבנן לעשות סייג. וע"כ שמואל אזיל לשיטתי' דס"ל לקמן כ"א ב'. אר"י אמר שמואל ספק קרא ק"ש כו' א"ח קורא כו' משום דס"ל דק"ש דרבנן ולכן שפיר פסק שמואל כר"ג דלא חיישׁ לסייג כהנ"ל. ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דלא כשמואל משום דהרמב"ם ג"כ לשיטתי' אזיל דפסק בפ"ב דק"ש ה' י"ג דק"ש דאורייתא. וכמו שהאריכו התוס' בסוטה ל"ב ב' ד"ה ורבי להקשות על שמואל יעו"ש ולכך פסק הרמב"ם כהחכמים שאמרו ע"ח דלמצוה דאורייתא בוודאי צריך לעשות סייג להרחיק מהפשיעה. ואולם יש להקשות לפ"ז על ד' הרא"ש שפסק ג"כ דק"ש דאורייתא כהנ"ל. ומ"מ פסק כאן כשמואל שאמר הלכה כר"ג הלא י"ל דשמואל

אך לשיטתי' אזיל כהנ"ל. וצ"ל דהרא"ש שיטה אחרת יש לו שלא כדברי הרמב"ם. ונ"ל ליישב דבריו ע"פ מ"ש הש"א בסי' הנ"ל. שכתב ג"כ לפרש במאי פליגי ר"ג וחכמים די"ל דבהא פליגי דר"ג ס"ל כרשב"י משום דר"ע דאמר לקמן ח' ע"ב דזמן ק"ש ש"ע נמשך אחר עה"ש עד נץ החמה. משום דאיכא אינשי דגני בהאי שעתא. והא דקאמר ר"ג עד שיעלה עה"ש היינו משום סייג כמו עד חצות לרבנן דהוי משום סייג אלא דר"ג ס"ל דא"צ לזרז יותר רק מעה"ש ואילך וכל הלילה אם יאמר עדיין יש לי שהות ובתוך כך יעלה עה"ש ל"ל בה. דהא עדיין לא עבר זמן ק"ש עד נץ החמה. והחכמים ס"ל דזמן ק"ש אינו אלא עד שיעלה עה"ש ולפיכך צריך לזרז מקודם עד חצות יעו"ש. ובזה א"ש ד' הרא"ש דאיהו כתב ג"כ מפורש בפ"א בסי' י"ט דר"ג דאמר עד עה"ש לא פליג על רשב"י משום דר"ע הנ"ל דבשעת הדחק כגון שהוא אנוס יוצא בדיעבד עד נץ החמה יעו"ש. וא"כ חזינן דהרא"ש מפרש ג"כ פלוגתא דחכמים ור"ג כמ"ש הש"א, הנ"ל. וע"כ שפיר פסק הרא"ש כר"ג דאמר עד שיעלה עה"ש ולא מחמרינן כולי האי לעשות סייג להרחיק עד חצות כיון דגם אחר עה"ש עוד יוכל לקרות עד נץ החמה ובין יממא ללילה לא טעי אנשי וע"כ סגי בהאי סייג לזרזו עד עלה"ש אף דס"ל דק"ש דאורייתא משא"כ הרמב"ם י"ל דס"ל כמ"ש לעיל:

**ומעתה** ניישב דברי הרא"ש הנ"ל ע"פ שמצינו מחלוקת ג"כ בדין ק"ש אם פ' שמע והי' אם שמוע תרווייהו מה"ת. או מדאורייתא סגי בפ' שמע לחודא. דד' הפ"ח דתרווייהו מה"ת. אך הש"א בסי' ב' דחה ראיות הפ"ח והביא ראיות בהיפך כי מה"ת סגי בפ' שמע לחוד וכן ד' ר"י. ועיקר ראייתם מהא דאיתא לקמן י"ג ע"ב לפרש פלוגתא דר"ז ור"י דכ"ע סברי דלדבר בם דכתיב בפ' והי' אם שמוע ההוא בד"ת כתיב וה"ק רחמנא אגמירו בנייהו כו' וכיון דמסיק הגמ' דהאי דלדבר בם הנ"ל בד"ת כתיב. ממילא אין לנו לימוד דחייב בקריאת פ' והי' אם שמוע בק"ש. וש"מ דאך מדרבנן היא יעו"ש. ולפ"ז שפיר תי' הרא"ש מ"ש ליישב דמה שאנו מקדימין לק"ש קודם צה"כ מפני שסומכין ע"פ הדחק על הני תנאי שמקדימין הזמן. ומה שהקשינו איך נוכל להקל מחמת הדחק בק"ש דאורייתא ע"ז י"ל דלדין דאורייתא בלא"ה יוצאים בפ' שמע שאנו קורין על המטה כפרש"י הנ"ל משום דמדאורייתא גם בפ' שמע לחוד יצא כמ"ש הש"א ורבינו יונה הנ"ל. אלא מה שאנו קורין ק"ש עם ברכותי' ות"ע מבעוד יום קודם צה"כ ע"ז אנו סומכין על תנאי הנ"ל כיון שזהו רק מדרבנן. אך באמת לד' הפ"ח צריכין לקרות לפני מיטתו פ' שמע וגם פ' והי' אם שמוע דתרווייהו מחויב מה"ת לקרות בק"ש לדעתו:

**ובזה** נוכל לשלוב את ההדרן כנהוג. דהנה איתא בפ"ב בהרואה ס' ע"ב הנכנס לישן על מיטתו אומר משמע ישראל עד והי' אם שמוע והרא"ש שם הביא דר"ח דכתב גם פ' שני' וע"ז כתב הרא"ש ואפשר דגריס כן בגמ' שמע והי' אם שמוע ובאמת נראה כי הגירסא זו נכונה דלגרסתינו קשה ל"ל להאריך בגמ' ולאמר שמע עד והי' אם שמוע וכי שמע והי' אם שמוע סמוכים בתורה הם הלא כמה פרשיות ביניהם. וא"כ סגי לומר בקיצור לאמר פ' שמע. שוב מצאתי בהצל"ח שהעיר ע"ז יעו"ש מה שנדחק לתרץ. וע"כ מכאן מוכח לומר דהגירסא כר"ח הנ"ל. ועי' בדברי חמודות שם ס"ק ס"ז שמבאר טעמו דר"ח שהוצרך לומר ג"כ פ' והי' אם שמוע כדי לקיים מצות ק"ש בזמנו לאותן שקורין בציבור מבעוד יום יעו"ש וזהו כאשר כתבנו לעיל לפרש דברי הרא"ש הנ"ל. ולפ"ז שפיר אמרינן הדרן עלך הרואה ר"ל דמשם מבואר דצריכין לקרות השתי פרשיות על המטה. ומ"ט ע"כ צ"ל כדי לצאת ידי ק"ש דאורייתא כמ"ש הר"ח ופר"ח הנ"ל. וא"כ שפיר סליקא לך מס' ברכות ר"ל שלא יקשה עלינו איך מסיימים אנחנו מס' ברכות דשם מבואר שזמן ק"ש הוא מצה"כ. ואיך קוראין אנו מבעוד יום כקושי' רש"י הנ"ל בריש מכילתין. אך לפי המבואר בפ' הרואה א"ש דסומכין על הני תנאי שמקדימין כתי' הרא"ש הנ"ל. אך לקיים מצות ק"ש דאורייתא בזמנו. ע"ז אנו קוראין ק"ש על המטה שתי פרשיות כהנ"ל דזה לכ"ע סגי מה"ת:

**אך** אכתי פש לנו ליישב מה שהביא הפ"ח ראי' דשתי פרשיות מה"ת מר"א גופא דאמר בגמ' כ"א א' ספק קרא ק"ש חוזר וקורא ספק התפלל אינו חוזר ומתפלל מ"ט לא מפליג בק"ש גופא. ונימא דספק קרא בפ' והי' אם שמוע דאינו חוזר וקורא ש"מ דגם פ' והי' אם שמוע מה"ת וע"ז כתב הש"א בסי' ד' הנ"ל דלאו ראי' היא. די"ל דר"א נקט בדין ספק התפלל דא"ח ומתפלל לרבותא ולאפוקי מר"י דפליג עליו וס"ל ולואי שיתפלל אדם כל היום וס"ל דחוזר ומתפלל. אבל ה"ה בספק אם קרא פ' שני' נמי אינו חוזר וקורא דפ' שני' רק מדרבנן היא יעו"ש. ולכאורה תירוצו איננו מספיק דהלא קיי"ל דאמורא צריך לפרש דבריו. וא"כ גם כאן ה"ל לפרש דבריו לענין פ' שני' אם דאורייתא היא או רק מדרבנן כקושי' הפ"ח הנ"ל:

**וי"ל** ע"ד פלפול שע"פ מ"ש ר"א כאן בסיומא דמס' ברכות אר"א ת"ח מרבים שלום כו' ממילא נשמע פירוש דבריו הנ"ל כמ"ש הש"א הנ"ל. דלכאורה קשה מנ"ל להגמ' לעיל י"ג ב' לאוקמא האי קרא דכתיב בפ' והי' אם שמוע לדבר בם קאי על ד"ת אמאי לא נימא כפשוטו דקאי על ק"ש כמו דמוקמינן האי קרא בפי שמע ודברת בם דקאי על ק"ש אלא די"ל דמוכח דלא קאי על ק"ש מדכתיב מקודם ולמדתם אותם את בניכם לדבר

בם ודרשינן עלה בגמ' קדושין כ"ט בניכם ולא בנותיכם ואי קאי על ק"ש ל"ל מיעוטא הא בלא"ה ק"ש מ"ע שהז"ג ונשים פטורות א"ו דקאי על ת"ת דלאו מצוה שהז"ג היא ע"כ שפיר בא הכתוב למעט נשים דפטורות מת"ת. ואפשר שזה כוונת רש"י שם בגמ' הנ"ל י"ג הנ"ל ד"ה ה"ג ההוא בדברי תורה כתיב כדמוכח קרא ולמדתם את בניכם עכ"ל. שלכאורה דברי רש"י הנ"ל מיותרים הם אלא דכוונתם לתרץ מה שהקשינו הנ"ל:

**ומעתה** דמוכח הגמ' דלמדתם את בניכם ולדבר בם על ד"ת קאי אזי ממילא אמרינן מה דכתיב אח"כ למען ירבו ימיכם וימי בניכם לא אמזוזה לבד קאי כ"א נדרש גם אלפני פניו דהיינו ג"כ על לימוד התורה דכתיב ולמדתם כו' כמבואר בשבת ל"ב ב' יעו"ש בתוס' ד"ה מקרא נדרש כו' וא"כ ממילא מוכח מזה. מה שת"ח מלמדים תורה מרבים שלום בעולם. היינו אריכת ימים להם ולבניהם ובזה יובן מ"ש ר"א ת"ח מרבים שלום בעולם. והיינו דע"י מתקיימים למען ירבו ימיכם כו' משום דהם יורו דקרא ולמדתם את בניכם ולדבר בם אד"ת קאי ולא על ק"ש. וא"כ ממילא קאי ע"ז למען ירבו כו' כמ"ש לעיל. ולפ"ז כיון דלדבר בם קאי רק אד"ת ולא על ק"ש. א"כ ממילא מוכח דרק פ' שמע לחוד קאי על ק"ש. וא"כ ממימרא דר"א דכאן מוכח לפרש מ"ש ר"א לעיל הוא הפירוש כמ"ש הש"א ולא כהפ"ח כנ"ל:

**והשתא** נמי מדויק מ"ש א"ת בניך אלא בוניך בא להורות שאלו ת"ח שיורו דקרא ולמדתם כו ולדבר בם דכתיב רק על ד"ת קאי להזהיר ולזרז במצות לימוד התורה. א"כ עי"ז נקראים בשם בונים שהם בונים את עמודי העולם. להאריך ימיהם וימי בניהם ולדבק את לבבם לאביהם שבשמים שהתורה היא התבלין להתגבר על היה"ר ולעשות מצות ומע"ט. ולקבל מלכות שמים בק"ש מעומקא דלבאי ובגלל זה מסיים מס' ברכות בהאי מימרא דר"א הנ"ל. חדא דע"י מימרא הזאת נוכיח את פירוש ר"א הנ"ל בענין ספק כד' ש"א הנ"ל. ועוד דע"י לימוד ד"ת נקבל ביחד מלכות שמים באמת. ואזי יברכנו ד' בשלום רב. ובגאולה שלמה לבוא בארצנו ירושלים עה"ק לקיים מצות פאה תרומ"ע שזה סדר זרעים שמבואר הלאה אמן כי"ר:

**ואגב** נייתי בזה ליישב בריש מתני' דברכות הנ"ל. דקתני מאימתי קורין כו' משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. וכתב עלה בהגהת הרש"ש וז"ל עיין בשנו"א מש"כ בדקדוק לשון בתרומתן. ולא בתרומה. ויל"פ דנקט בתרומתן לאפוקי ת"מ של דמאי לד' הטיו"ד סס"י של"א דמוכרה לכהן. וא"כ אינן תרומתן כיון דצריכין ללוקחה בדמים ומשום דהיא נאכלת אף בבהש"מ דהוה ספיקא דרבנן. וכמ"ש הב"א דלמ"ד תרומה בזה"ז דרבנן נאכלת בבהש"מ כו' יעו"ש:

**אבל** תירוצו צל"ע חדא הלא שמואל ס"ל לקמן בברכות כ"א דק"ש דרבנן. ומ"מ ס"ל תנא דמתני' דזמן ק"ש הוא רק מצה"כ. אבל אם קרא בהש"מ לא יצא ולא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא. וזאת יש ליישב דשאני גבי ק"ש דס"ל תנא דמתני' הנ"ל דקודם צה"כ לאו זמן שכיבה היא כלל. כמבואר מפירש"י יעו"ש:

**אך** זאת קשה דהיאך כתב דתרומת דמאי כיון דרק מדרבנן מותר לאכול בטומאה בבהש"מ. משום דהוה ספיקא דרבנן ולקולא וכ"כ הב"א למ"ד תרומה בזה"ז דרבנן מותר לאכול בהש"מ הוא תמוה. הא דבר שיל"מ הוא לאחר צה"כ ודבר שיל"מ אפי' באיסור דרבנן אנן קיי"ל כר"א בביצה דספיקא לחומרא. וכמש"כ הש"ך ביו"ד סי' ק"י ס"ק נ"ט ע"ש. והדיקדוק שנקט בתרומתן י"ל דקמ"ל אגב אורחא שאף הכהנים מחויבים להפריש תרומה מתבואה שלהם. וכמ"ש התוי"ט בריש פאה ע"ש:

**שוב** ראיתי בספר שם ישראל על משניות סדר זרעים דחקר ע"ז. וכתב שם דזה תלי' בין מחלוקת הרמ"א והמג"א. דהרמ"א פסק ביו"ד סס"י ק"ב ולא מיקרי דשיל"מ אא"כ הותר למי שנאסר. אבל אם נשאר לאחד לעולם אסור אע"ג שמותר לאחרים כגון המבשל בשבת לא מיקרי דשיל"מ עכ"ל. ולפ"ז כתב הש"י הנ"ל דה"ה גבי כהן טמא כיון דלישראל אסורים בתרומה לעולם. וא"כ אף לכהנים דלהם מותרים ע"י הערב שמש ג"כ לא מיקרי דשיל"מ יעו"ש. ואמ"כ טעה בכוונת הרמ"א דלישנא הרמ"א הטעתו לומר דגם לאחרים לא מיקרי דשיל"מ. דזה אינו דוודאי לאחרים דלהם מותר מה שבישל בשבת במו"ש בוודאי אם נתערב להם בשבת מיקרי דשיל"מ. ואסורה להם בשבת. אך כוונת הרמ"א הוא להורות דגבי המבשל עצמו כיון שאליו אסורה לעולם דאליו לא מיקרי דשיל"מ אף דלאחרים מיקרי דשיל"מ. וע"ז פליג והשיג המ"א באו"ח סי' שי"ח וכתב דאפי' להמבשל עצמו מיקרי דשיל"מ. והביא ראי' ע"ז ממתני' דפ"ב דביכורים משנה ב' דקתני אם נתערב ביכורים בעוד שהם בתוך ירושלים אז אוסרין תערובתן בכ"ש מלאכול בתורת חולין משום דה"ל דשיל"מ לאכול בירושלים ואף לזרים אסור. אף להם ביכורין אסורים לעולם. מ"מ מיגו דה"ל דשיל"מ לגבי כהנים מיקרי ג"כ דשיל"מ גם בזרים יעו"ש. וכ"כ הכו"פ והח"ד לפרש דברי הרמ"א כמש"כ ויתרצו כ"א קושי' המ"א ממתני' דביכורים הנ"ל ע"ש.

**ולפ**"ז בנידון דידן גבי כהנים טמאים דלהם ה"ל התרומה קודם הערב שמש כדין דשיל"מ דאסור אפי' בתרומה דרבנן. אך ע"ז יש לחקור אם נתערב תרומה או ביכורים בק"א דקתני שם ברפ"ב דביכורים דעולה בק"א אם מותרים לאכול כהנים טמאים קודם בה"ש דלדידהו וודאי ה"ל דשיל"מ ואסורים לאכול עד לילה ממש וכמ"ש וכן י"ל דגם המ"א

מודה דלזרים מותרים דכלל זרים לא נוכל לשדות אחרי פרטי הכהנים הטמאים וכמ"ש המחהש"ק יעו"ש. וכ"מ כמ"ש דה"ל דשיל"מ מדברי הגרע"א ז"ל שהקשה בדו"ח בריש ברכות הנ"ל לפי' התוס' דפי' שמה דפריך וממאי דבא השמש כו' דילמא ביאת אורו היינו התחלת השקיעה כו' הא דשיל"מ הוא להמתין באכילה עד שיהי' וודאי לילה ולא מהני ס"ס בדשיל"מ ע"ש מה שנדחק לתרץ. אך קושייתו י"ל ע"פ מש"כ בש"ך בסי' ק"י ס"ק נ"ו דס"ס בגופו מהני אף בשיל"מ. וראייתו מתשובת הרא"ש יעו"ש. וא"כ הכא נמי בנידן דידן איכא ס"ס בגופו חדא דילמא ספק ביאת אורו וסגי בהתחלת השקיעה ואת"ל ביאת שמשו דלמא בה"ש לילה והוה השתי ספיקות בגופו ובכה"ג לא אסרינן ס"ס בדשיל"מ ושפיר פריך הגמרא:

## סימן מט

### הדרן על מס' בכורות

**בשילהי** מס'. האומר לשלוחו צא ועשר עלי רב פפי משמי' דרבא אמר קרא לתשיעי עשירי קדוש ולאחד עשר עשירי א"ק ורב פפא כו' אפי' קרא לתשיעי עשירי א"ק דא"ל לתקוני כו' ופריך מהא דתנן האומר כו' פיחת כו' תרומתו תרומה ומשני התם כו' א"ל להכי אמדתיך הכא טעותא כו'. והרמב"ן פ' ברפ"ח דבכורות כרב פפא ולכאורה קשה אמאי לא פסק לחומר כרב פפי דס"ל קדוש. ונ"ל ליישב בהקדם לבאר במאי פליגי ר"פ ורב פפא ומאיזה טעם ל"ל לרב פפי סברת ר"פ דמ"ל לתקוני שדרתיך כו' כיון דצריך להמתין עד שיומם לאסור בגו"ע. א"כ מפסיד לי' כמו דמודה דאם קרא לאחד עשר עשירי דא"ק מה"ט. ועי' בתוס' ד"ה לתשיעי שנדחקו לתרץ בזה ע"ש. ועוד יש לדקדק על המקשן דפריך מ"ש מהא דתנן האומר כו'. איך לא ס"ד החילוק הפשוט שמשני לי' התרצן שאני התם כו' ועוד דע"כ צ"ל חילוק זה דאל"כ יקשה מהא מתני' הנ"ל על הברייתא שהובא בגמ' ב"מ כ"ב וקדושין נ"ב ע"ב דאם לא נמצאו יפות אין תרומתו תרומה כמו שהקשו התוס' בקדושין מ"א ב' ד"ה פיחת כו' וקשה כו' וי"ל כו' יעו"ש וממילא מתורץ גם כאן כסברת התרצן הנ"ל:

**אך** בטרם נבוא ליישב את כל הנ"ל נקדים לבאר את אשר יש לנו מסיומא דגמ' הנ"ל לפשוט שאלה גדולה אשר חקרו הראשונים הלא הם חכמי ווינעצייא מסתפקים מי שביטל חמצו בשעה ששית שאסור רק מדרבנן אי נימא דעכ"פ מועיל ביטול זה שלא יעבור איסור תורה מאחר שמה"ת היא באותו שעה ברשותו ומותר לבטלו. או דילמא כיון דאסור מדרבנן הוה כהפקר ולא מהני הך ביטול אפי' לדחות איסור התורה. והובא ספק דין זה בפר"ח הובא באו"ח לפסחים בריש מתני' ובדף ט' בתוס' ד"ה היינו שתי

קופות יעו"ש. ויש לנו לכאורה לפשוט ממתני' דתרומות שהובא כאן דקתני פיחת עשרה היינו שתרם אחד מארבעים או הוסיף עשרה היינו שתרם אחד ממשים כפירש"י יעו"ש. וניחזי אנן האי או הוסיף עשרה ל"ל למיתני הלא מה אם פיחת עשרה דמפסיד לבעה"ב תרומתו תרומה. ומכ"ש אם הוסיף עשרה דלא מפסיד לבעה"ב דתרומתו תרומה אלא ע"כ צ"ל דאתי לאשמעינן הדיוקא דדוקא הוסיף עשרה אבל אם הי' מוסיף יותר מעשרה היינו אחד משבעים אז בטל השליחות ואין תרומתו תרומה משום דלא קיים שיעור תרומה דרבנן ויקשה מ"ט הלא מה"ת קיי"ל כשמואל דאף חיטה אחת פוטרת הכרי אלא ש"מ ממתני' כיון דרבנן התקינו ואמרו דאין תרומתו תרומה בפחות מאחד בששים אזי גם דין תרומה דמה"ת לא קיים וא"כ תפשוט מיני' גם גבי ספק דין חמץ הנ"ל כיון דאסרו רבנן לא יועיל הביטול אף לדחות איסור ד"ת:

**אולם** יש לדחות דשליחות שאני משום דבעה"ב יוכל לומר לו אנא מצוה בשלימות עבידנא לקיים ורק אם הוסיף עשרה תרומתו תרומה כיון דגם מדרבנן יצא ידי תרומה יוכל לומר לו בהכי אמדתיך. משא"כ לענין עצם הדין אם יועיל לד"ת אכתי תהדר הספק אם מועיל או לא. אך לפ"ז יש לכאורה לפשוט מה שנסתפק המל"מ בפ"ז מה' אישות ה' כ' במי שעשה שליח לקדש לו אשה והלך וקידש לו אשה שקידושי' אינו אלא מדרבנן מהו מי אמרינן דהוה מקודשת לכהפ"ח מדרבנן. או דילמא דלא הוה קידושין כלל משום דמ"ל המשלח אני לא עשיתיו שליח אלא אקדושין וודאי שהוא מה"ת. ולפמ"ש לעיל הא דקתני במתני' או הוסיף עשרה לדייק דאם הוסיף יותר מעשרה אין תרומתו תרומה משום דמ"ל לשליח אנא מצוה בשלימות שדירנא לעשות וא"כ נפשוט דה"ה הכא מ"ל דעל קדושין שלימות שדירנא וא"כ בטל לגמרי השליחות. איברא דליכא למפשט מכאן כלום די"ל דזיל הכא קא מדחי וזיל כו' דאם בא לפשוט ספיקא דמל"מ. י"ל דהכא הטעם כיון דמדרבנן לא תיקן אז גם לד"ת לא יועיל כמו שמספקים הראשונים הנ"ל וכמ"ש לעיל:

**ועתה** נחזור לענין נידן דידן שליחות דמעשר בהמה דהנה מסתברא לחלק בין טעותא דהכא בין טעותא דשליחות בשאר דברים. דניחזי בעלמא גם אם המשלח בעצמו טעה. ויש לו להתברר דטעה הדין דיכול להחזיר בו. דקיי"ל קנין בטעות חוזר. וע"כ נותנת הסברא דאם שלח שליח וטעה אזי אף בטעות כ"ד יכול המשלח לבטל שליחותו ולומר לתקוני שדרתיך כו' משא"כ הכא גבי מעשר בהמה דהדין כי אף שטעה בעה"ב בעצמו וקרא לתשיעי עשירי לא יכול לחזור בו וקדוש. כמו דאיתא בגמ' לעיל ס' בברייתא וילפינן מקרא דכתיב וכל מעשר בקר כו' יעו"ש. ולפ"ז נוטה הסברא לומר דשליח הוה

כמותו כדקיי"ל בכ"מ שלוחו שא"כ איברא דזה תלי' בפלוגתא דתנאי אם השליח נחשב כגופו ממש או לא. דאיתא בב"מ צ"ו א' ובנדרים ע"ב האומר לאפוטרופסו הפר נדרי אשתי. ר' יאשי' אמר לא"כ שנאמר אישה יפירנה. ורי"א מצינו בכל התורה דשלוחו שא"כ הרי חזינן דסברת ר' יאשי' דלא מיקרי השליח ממש כגופו של בעלים. ור"י ס"ל דהשליח חשיב כגופו של בעלים. וכ"מ באו"ח בקדושין י"ב ד"ה הניחא כו' ומ"ג ע"א ד"ה כיון דאמר מר כו' שכתב ג"כ דתלי' בזה הפלוגתא הנ"ל יעו"ש. ולפ"ז י"ל דבהכי פליגי המקשן והתרצן. דהמקשן הי' ס"ל דשליח הוה לי' כגופו ולהכי פריך מדתנן במתני' כו' תרומתו תרומה. אלמא שלוחו שא"כ אלא בשאר דברים בעינן דלא יטעה השליח דאל"כ מ"ל לתיקוני כו' כמ"ש לעיל. משא"כ הכא דאף בבעה"ב המשלח שטעה בכך. מ"מ הוא קדוש. א"כ ה"ה גבי שליח שטעה וקרא לעשירי עשירי שיהי' קדוש משום דשלוחו ה"ל כגופו. אבל המתרץ ס"ל דלא הוה השליח כגופו ממש. וע"כ משני שפיר כיון דטעותא הוא כו'. ובהכי י"ל פליגי ר"פ ור"פ דרב פפי ס"ל דשליח חשיב כגופו וע"כ ס"ל דאם קרא לתשיעי עשירי דקדוש כמו בע"ב דטעה כמ"ש והא דמודה דאם קרא לאחד עשר עשירי דא"ק משום דכבר עשה שליחותו אחר שיצא העשירי כמ"ש התוס' הנ"ל. ולפ"ז א"ש מה שפסק הרמב"ם כרב פפא דא"ק משום דקיי"ל ג"כ בכ"מ דשליח לאו כגופו ממש חשיב וקיי"ל ג"כ כר' יאשי' הנ"ל. וכמו שפסק בגמ' קידושין מ"ג דהלכתא דשליח נעשה עד משום לא כגופו ממש חשיב כמו שמפרש הגמ' שם הטעם למ"ד אין שליח נעשה עד מה"ט משום דשליח נחשב כגופו יעו"ש. וא"כ שפיר פסק הרמב"ם כרב פפא כיון דקיי"ל דשליח לא נחשב כגופו ממילא ליכא לחלק בין טעות דהכא לטעות דעלמא דמא"ל לתקוני שדרתיך כו' ודו"ק:

**ואחרי** אשר בארנו דהיכא שיש שינוי או טעות בשליחות אזי השליחות בטל יש להקשות מהא דתנן בריש מתני' דזבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה דיקשה הלא כיון שלא עלו לבעלים לשם חובה איכא שינוי בשליחות ומצי א"ל לתקוני שדרתיך כו' ואיך קתני דהקרבן כשר הא השליחות בטל א"כ להוי גם הקרבן פסול. ואין לתרץ דכהנים שלוחי דרחמנא הם דא"כ אכתי יקשה מאי מיבעי לי' הגמ' בנדרים ל"ה הני כהני אם שלוחי דידן הוו או שלוחי דרחמנא ונשאר בספיקא דלא איפשיטא נפשטי' לי' ממתני' דזבחים הנ"ל דשלוחי דרחמנא הם כמ"ש:

**וי"ל** ע"פ מ"ש התוס' בקדושין כ"ג ב' בד"ה דאר"ה כו' ותימא כו' אי נמי י"ל דהק"מ לי' הני כהני שלוחי דרחמנא דוקא ולא שלוחי דידן כלל או דילמא הוו נמי שלוחי דידן עכ"ל יעו"ש ולפ"ז אין מקום לקושיתינו דכיון דהם וודאי שד"ר. וע"כ אפי' ששינה מדעת

הבעלים מ"מ הקרבן כשר משום שליחות דרחמנא כמו שאם כהן מקריב שלא לדעת בעלים הקרבן כשר כמ"ש התוס' שם וכפי' המהרש"א דבריהם יעו"ש:

**אך** עוד קשה לנו ממתני' דפסחים פ"ח ב' דהאומר לעבדו צא ושחוט עלי הפסח ושחט גדי וטלה יאכל מן הראשון ופריך הגמ' הא אסור למנות על שני פסחים כאחד דתלי' בברירה ובדאורייתא אין ברירה ומוקי הגמ' במלך ומלכה דלא קפדי ולא תלי' בברירה כפירש"י יעו"ש מ"מ אכתי קשה מדשינה השליח לשחוט גדי וטלה למנות על שתי פסחים דאסור לכתחילה א"כ ממילא בטל השליחות ומצאתי הקושי' אח"כ בשו"ת ארץ צבי בסוף שאלה ה' בשם הגאון מהר"ש קלוגער ז"ל וכתב שם בקיצור דתלי', אם הוה כמעביר יעו"ש. וכן קיימתי מסברא דנפשאי לתרץ כן ע"פ הגמ' כתובות צ"ט א' בלישנא בתרא דהיכא דאמר לשלוחו זיל וזבין לי' ליתכא ואזיל וזבין לי' כורא. דמוסיף על דבריו הוה וליתכא מיהא קנה הלוקח ולפ"ז ה"ה גם בנידן דידן כיון דעל חד עשה לו שליח לשחוט ומלך ומלכה לא קפדי אם גדי או טלה א"כ הוה אך כמוסיף על דבריו. אך עוד תהדר הקושי' ללישנא קמא דמיבעי לי' ולא אפשטא ממתני' דפסחים הנ"ל דמוכח דהוה כמוסיף כמו שהוכחנו. וע"כ נראה לענ"ד לישב באופן אחר בהקדם שיש לדקדק במתני' דפסחים הנ"ל אמאי דקדק ונקט עבד דוקא ולא קתני סתם האומר לשלוחו ע"כ י"ל דבדיקדוק נקט עבדו לתרץ קושיתינו הנ"ל בהקדם מ"ש במהרי"ט אלגזי בה' בכורות להרמב"ן בסוף פ"ד בדף ל"ו דיד העבד או הפועל חשיב טפי משליח דעלמא דהוה לי' כגופו וכן הביא בשם מחנה אפרים ה' שלוחין סי' י"א יעו"ש מה שהביאו ראייתם מגמ' דב"מ צ"ו א' יעו"ש דלפ"ז שפיר נקט עבדו משום דהוא אינו בגדר שליחות כלל כ"א הוה כגופו ועי' במחנה אפרים בה' מכירה סי' ט"ו מש"ש ועי' בנתיבות סי' קפ"ח ואין כאן מקום להאריך:

**ומעתה** יש לנו לשלוב את ההדרן כנהוג. דהנה קי"ל דהשותפין פטורים ממעשר בהמה כדתנן לעיל נ"ו ב' ויליף שם הגמ' משום דכתיב גבי בכור יהי' לך ולא של שותפות ואא"ע לבכור דאיתא בשותפות ישראל דכתיב ובכורות בקרכם כו' תנהו לענין מעשר בהמה וקשה מנ"ל לשותפות ישראל. דילמא אתי' קרא למעט שותפות כותים כדמצינו גבי בכור לעיל בריש מס' במשנה הראשונה דשותפות כותי פטור מן הבכורה שנאמר בישראל ולא באחרים וכמו כן ס"ל רבנן בחולין קל"ה א' גבי ראשית הגז דבהמות השותפים בישראל חייבים ברה"ג והא דכתיב גז צאנך היינו למעוטי שותפות כותי יעו"ש. אך זאת אין להקשות כיון דלרבנן גבי רה"ג בחולין הנ"ל ס"ל דשותפות ישראל חייב ברה"ג בלא שום ריבוי רק דס"ל דמיעוט דצאנך לא מסתברא למעט כ"א שותפות כותי א"כ

יקשה בבכור נמי ל"ל האי קרא דבכורות בקרכם כו' לרבות שותפות ישראל הא ממילא מדכתיב בישראל ולא באחרים וגם קרא דבקרך וצאנך מסתברא למעוטי רק שותפות כותי וחדא בשותפות אם ואידך לשותפות העובר כמ"ש התוס' לעיל ברישׁ מכילתין ד"ה והמשתתף יעו"ש. זה אינו די"ל דגבי בכור שאני דאי לאו דכתיב בכורות בקרכם כו' לרבות שותפות ישראל אז ה"א דקרא דכתיב גבי בכור יהי' לך למעוטי שותפות אה"נ לגופא איצטרך. וא"ת הא כבר כתיב בקרך למעט שותפות אז י"ל דבעינן למעוטי אף שותפות ישראל. משא"כ השתא דאיכא קרא דבכורות בקרכם כו' לרבות גבי בכור שותפות ישראל ע"כ קרא דויהי' לך אא"ע קאי למעשר בהמה כדאיתא בגמ' הנ"ל. אבל אכתי קשה קושייתינו הנ"ל מנ"ל גבי מעשר בהמה למעוטי אפי' שותפות ישראל ואין לתרץ דמסתברא דמיעוט הקרא ויהי' לך משמע לגמרי יהי' משלך ולא משל שותפות זה דוחק לומר כן. ועוד דא"כ תהדר קושייתינו דלעיל ל"ל קרא דבכורות בקרכם לרבות שותפות ישראל והשתא א"א לתרץ כהנ"ל כדי שלא תאמר דויהי' לך אתי' למעט גבי בכור גופא דא"כ יקשה בקרך וצאנך למאי אתי' הא מקרא דויהי' לך ממעט אפי' ישראל אע"כ דאין משמעות מיעוט דהאי קרא ויהי' לך למעט לגמרי וא"כ תהדר קושייתינו מנ"ל במעשר בהמה למעוטי אפי' שותפות ישראל. וע"כ נראה לנו לתרץ ע"פ מה דאיתא לעיל נ"ה ע"ב במתני' דהלוקח או מתנה פטור במעשר בהמה ויליף הגמ' מדכתיב ובכור בניך כו' תעשה לשורך ולצאנך ואא"ע לבכור דלא איתא בעשי' דברחם קדוש תנהו ענין למע"ב. ולפ"ז איכא נמי למידק לכתוב כן תעשה לשור ולצאן לשורך ולצאנך ל"ל כדפריך בחולין ברה"ג הנ"ל וע"כ למעוטי שותפות כותי. וא"כ א"ש קושייתינו דע"כ הא דאיצטרך קרא ויהי' לך לענין מע"ב למעט ג"כ שותפות היינו אפי' שותפות ישראל:

**ובזה** נשלוב את ההדרן דלכאורה קשה דעוד לאו שפיר סליקא לך מס' בכורות דמבואר בה דאפי' שותפות ישראל פטור מנ"ל הא כקושתיינו הנ"ל. וע"ז אמר הדרן עלך פ' מעשר בהמה דמשם מבואר דאיתא עוד מיעוט למעט שותפות היינו מדכתיב לשורך ולצאנך כמ"ש לעיל וא"כ ע"כ קרא דויהי' לך למעט אפי' שותפות ישראל וא"כ שפיר סליקא לך מס' בכורות. וכן יתן השי"ת לעלות לנו בארץ הקדושה ולקיים שם מצות מעשר בהמה ונזכה לעבודת השי"ת בקדושה וטהרה אמן כי"ר:

## סימן נ

### בסיומא דע"ז ישוב כמה קושיות

**בשילהי** דע"ז ע"ו ב' הסכין שפה כו' אמר ר"ה בדר"י לאכול בה צונן כי הא דמר יהודה ובאטי בר טובי הוה יתבי קמי' דשבור מלכא. אייתי לקמייהו אתרוגא פסק אכל פסק

והב לי' לבאטי ב"ט הדר דצה ע"פ בארעא פסק הב למ"י. א"ל באטי ב"ט וההוא גברא לאו בר ישראל א"ל מר קים כו'. איכא דאמרי א"ל אידכר מאי עבדת באורתא. ויש לדקדק הלא משמעות הגמ' דמייתי ראי' ממעשה דשבור מלכא דסכין צריך נעיצה אף לצונן משום דשבור מלכא הי' בקי בדינים כמ"ש רש"י בסוף ב"מ ע"ש וא"כ תקשי אמאי עשה שלא כהוגן ועד הדין עם באטי ב"ט בין בלישנא קמא שא"ל מר לא קים לי' בגוי' מ"מ ה"ל להחזיק בחזקת כשרות שאינו חשוד לאכול דבר האסור לו וביותר קשה הלא סוף סוף הי' צריך לנעוץ הסכין בשביל ר"י א"כ הי' לו לנעוץ הסכין מיד קודם שחתך האתרוג עבור באטי. וכן קשה מ"ש באיכא דאמרי אידכר מאי עבדת באורתא וכפירש"י מ"מ עוד לא מוכח דחשיד למאכלות אסורות הא אמרינן לעיל ס"ט ע"ב אמר רב זונה כותית כו' דנהי דתקיף לי' יצרא דעבירה יצרא דיי"נ ל"ת א"כ מוכח מהתם דהחשוד לעבירה דזנות אינו חשוד למאכלות אסורות ואיך שפט שבור מלכא הבקי בדינים. כי באטי לא יקפיד על אכילת איסור מפני שחטא בזנות:

**וביותר** לפי שיטת התוס' שם דבאטי לא חטא מידי בענין זנות דשפ"כ. דמותרת היתה לבאטי משום שלא קבל עוד את גטו דשחרורא יע"ש בוודאי יקשה כנ"ל:

**אך** בטרם נישב את זאת נקדים לישב סתירות בדברי תוס' בדין נטל"פ ואז נמשך ממנו לבוא לביאור סיומא דגמ' הנ"ל דאיתא לעיל ס"ח ע"ב מספקא לי' לרבא אליבא דרב אי ס"ל נוטל"פ אסור ומש"ה אסור השיכרא דנפל בה עכבור או דס"ל דנוטל"פ מותר אך עכברא בשיכרא אשבוחי אשבח והקשו התוס' שם בד"ה אמר רבא כו' וא"ת ליפשוט לי' טעמא דרב מהא דאמר בחולין ח' השוחט בסכין של א"י קולף כו' י"ל דהתם מיירי בידוע שנשתמשו בו ביום. א"נ התם טעמא משום שמנונית כו' ע"ש. וקשה לי אמאי לא תירצו התוס' כאן כמו שתירצו בפסחים ל' בד"ה אמר רב על קושייתם דליפשוט רבא ממה דאמר רב שם קדרות בפסח ישברו אלמא דס"ל נוטל"פ אסור. ותירצו בא"נ לחלק בין שפוגם רק מחמת ששהא בדופני הכלי ובין שפוגם בעין כעכברא דשיכרא ובתירוץ זה יוכלו לתרץ גם קושייתם כאן מהא דאמר רב בחולין בשחט בסכין של א"י קולף משום דהתם אינו פוגם הסכין אלא מחמת שהוא בלוע בו ושהה:

**ועוד** יותר קשה בדברי התוס' דחולין ח' ע"ב ד"ה השוחט כו' דבתחלת דבריהם כתבו דע"כ צריך להעמיד ביודעין בו שהוא ב"י כמו שתי' התוס' כאן בתירוצם הראשון משום דאל"כ יקשה מאי מספקא לי' לרבא אליבא דרב גבי עכברא בשיכרא כהנ"ל ואח"כ כתבו חילוק בין שפוגם בעין ובין שפוגם רק מחמת בלוע בכלי שאינו ב"י. ולפי החילוק הזה יוכלו התוס' לתרץ את קושייתם בתחלה ולא צריכי לדחוקי ולומר דע"כ מיירי בסכין

שידוע שהוא ב"י אלא די"ל דשאני גבי עכברא בשיכרא דהתם פוגם בעין וע"כ מספקא לי'. משא"כ הכא גבי סכין של שחיטה דאינו פוגם אלא מחמת שהוא בלוע ושהה בדופני הסכין וע"כ אסור וכמו שתירצו התוס' בפסחים הנ"ל וא"כ דברי התוס' דחולין סותרים מיני' ובי':

**וע"כ** נראה ליישב דלד' רב בעצמו לפי שיבואר שיטתו במקום אחר לית לי' לחלק בכך בין פוגם בעין לפוגם מחמת בלוע. דהנה איתא כאן בע"ז ל"ה במתניתין שמן של א"י אסור ופליגי בי' רב ושמואל לפרש הטעם דרב אמר דניאל גזר משום חתנות. ושמואל סבר זליפתן של כלי כותי אסור אף דסתם כלים של כותים אינם ב"י מ"מ ס"ל תנא דמתני' דנוטל"פ אסור. וקשה אמאי נדחק רב לומר הטעם דדניאל גזר דטעם דחוק הוא כמו שהקשה שמואל עליו בגמ' הנ"ל בשלמא לדידי כו' אלא לדידך דאמרת דניאל גזר כו' יעו"ש וא"כ טפי ה"ל לפרש הטעם כשמואל משום זליפתן של כלים ובפרט אי אמרינן באמת דרב ס"ל דנוטל"פ אסור. אלא ע"כ צ"ל דקשי' לי' לרב קושי' התוס' שם ד"ה בשלמא כו' וז"ל ועוד קשי' אי ס"ל תנא דמתני' דשמן אסור משום דס"ל דנוטל"פ אסור. וא"כ איך קתני לקמן במתני' בדף ל"ט דדבש של כותים מותר ואמר הגמ' שם הטעם למאי ניחוש. אי משום גיעולי וכו' הא נוטל"פ הוא. הא תנא דמתני' ס"ל דנוטל"פ אסור מדאסור גבי שמן יעו"ש וע"כ הוכרח רב לפרש הטעם משום דדניאל גזר גבי שמן משום חתנות ולא בדבש:

**אולם** התוס' לקמן בע"ז ל"ח ע"ב ד"ה אי משום כו' דחו קושייתם מדבש דשאני דבש שפוגם אפי' בעין משא"כ בשמן דאינו פוגם רק מחמת שהוא בלוע בכלי. וכן כתבו התוס' בחולין הנ"ל. ולפ"ז תהדר קושייתינו על רב מ"ט לא אמר כשמואל דטעם השמן דאסור משום זליפתן ונטלפ"א רק שאני גבי דבש דפוגם אפי' בעין ומש"ה מותר. אלא ע"כ מוכח דרב לא ס"ל הסברא לחלק בין פוגם בעין לפוגם מחמת בלוע ורק שמואל לטעמו ע"כ ס"ל לחלק בכך. וא"כ לפ"ז שפיר מתורץ דברי התוס' בחולין מה שהוכרחו מקודם לתרץ אליבא דרב דע"כ מיירי בסכין שהוא ידוע שהוא ב"י. והא דכתבו בסוף דבריהם לחלק בין פוגם בעין לפוגם שהוא אך מחמת שהוא בלוע ושהה בכלי אליבא דשמואל כתבו כמו שהתחילו וראי' דסתם כלי כותי אינן ב"י משמן של כותי דאסור. ומפרש שמואל משום זליפתן כו' עכ"ל אלמא דראיות התוס' כתבו מפורש דאך לשמואל קאי דס"ל דהטעם של השמן משום זליפתן. כי לרב דס"ל דטעם השמן דאסור משום דדניאל גזר אין התחלה ואין מקום לראייתם די"ל בשמן לבד גזר דניאל משום חתנות ולא בדבש כטעמו ונמוקי עמו. וא"כ דברי התוס' דחולין ברורים ונכונים בלי שום סתירה

כהנ"ל כי מ"ש התוס' בתחילה לתרץ אליבא דרב ולשיטתי' ליכא לחלק בין פוגם בעין כו' כמו שבארנו לעיל ואין להם לתרץ כ"א דמיירי שיודעין בו שהוא ב"י כהנ"ל:

**ובהכי** מתורץ נמי בתוס' דכאן בע"ז ס"ח הנ"ל שלא יוכלו לתרץ כמ"ש התוס' בפסחים הנ"ל לחלק בין פוגם בעין לפוגם רק מחמת שהוא בלוע בהכלי משום שהם לרב מיירי ולרב כבר הוכחנו דליכא לחלק בכך כמ"ש לעיל. אך לפ"ז יהיו תמוהים דברי התוס' דפסחים ל' הנ"ל דאיך כתבו שם לתרץ דברי רב בחילוק בין פוגם בעין לפוגם אך מחמת שהוא בלוע הלא לרב ע"כ צ"ל דלא ס"ל לחלק בכך כהנ"ל:

**ונראה** לי לתרץ דאין כוונת התוס' בפסחים הנ"ל בחילוקם. לאו למימר דהיכא דפוגם רק מחמת שהוא בלוע בהכלי. דאז גם התבשיל שנתבשלו בתוך הכלים יאסרו זה אינו. כמו שהוכחנו לרב דלא מחלק בכך אך כוונת התוס' בשני התירוצים שם י"ל כמ"ש בהגה בסוף ע"ז וז"ל ואין לומר הטעם דאין להתיר לבשל בקדירה לפי שזה היא לכתחילה ונוטל"פ לכתחילה אסור דהא כיון שטעון שבירה ה"ל כדיעבד אלא הטעם אי שרית בה לבשולי באינו ב"י אתי לבשל בב"י וכדאמרינן שם בגמ' בסופו דגזרו כלים אינן ב"י משום ב"י. ואם בישל בדיעבד בכלי שאינו ב"י אך הקדירה אסורה והתבשיל מותר והטעם כמו שכתבו התוס' והרא"ש שם משום דבהכלי הי' בו איסור קודם שנפגם אבל התבשיל לא הי' בו איסור מושבח מעולם יעו"ש:

**וע"ז** יסוד שני התירוצים של התוס' פסחים הנ"ל בראש כתבו לתרץ אליבא דרב דנוטל"פ אך בדיעבד מותר אבל לכתחילה אסור. וע"כ אסור קדירות של חמץ וזה כמו שאין לומר שכתב הג"א הנ"ל. ואח"כ חזרו התוס' כדדחה הג"א הנ"ל דהא כיון שכלי חרס הוא וטעונין שבירה ה"ל כדיעבד וכמו שכתבו התוס' שם בד"ה ולשהינהו דכיון שהקדרות של חרס אם יהיו אסורים ואין להם תקנה זה נחשב כדיעבד ע"ש. וע"כ תירצו תי' שני ומחלקים בין התבשיל ובין הכלי וזהו שכתבו דהתם שרי לפי שפוגם טעמו ר"ל שהשיכרא לא בלע מעולם טעם לשבח כ"א טעם פגום משא"כ בקדירות של חמץ שאינו פוגם אלא מחמת ששהא בדופני הכלי. אבל מתחלה הי' בלוע בו טעם איסור לשבח וע"כ אסורים הכלים וכמ"ש התוס' והרא"ש הנ"ל לחלק בין התבשיל ובין הכלי. כנ"ל כוונת התוס' בפסחים הנ"ל. משא"כ לגבי תבשיל גופא שקבל הטעם אין לחלק אליבי' דרב. אם פגם בבשר ותבשיל כשהוא כעין עכברא בשיכרא או שפגם בתבשיל מחמת שהוא כבר נפגם בדופני הכלי. וע"כ גבי סכין של כותי הוצרכו לתרץ תירוצים אחרים כמ"ש:

**והנה** תירוץ התוס' דע"ז ס"ח הנ"ל משום שמנונית כו' צריכין אנו לתרץ גם בסיומא דע"ז הנ"ל. דקשה מפני מה צריך הסכין של כותי נעיצה לאכול צונן בה הלא קיי"ל דסתם

כלים של כותי אינו ב"י כמ"ש התוס' לעיל בע"ז ל"ח ב' ד"ה אי משום גיעולי כו' ותוס' חולין ח' ד"ה השוחט כו' הנ"ל וא"כ הוה נטל"פ דקיי"ל דמותר אלא ע"כ צ"ל ג"כ כתי' השני של התוס' דע"ז ס"ח וחולין ח' דלהכי בעינן נעיצה משום סתם סכין שמנונית קרוש על דופני הסכין והם בעין ולשבח וכ"מ מפירש"י שכתב בסיומא דע"ז בד"ה ונועצה כו' וי"א משפשפה כו' ומעביר שמנוניתה עכ"ל. וכ"כ רש"י בד"ה שאין בה גומות כו' דהחשש משום איסור שמנונית יע"ש:

**אכן** עדיין יקשה מהא דאיתא בגמ' לעיל ל"ט ע"א מ"ט משום דמפסקי בסכינא כו' אגב חורפא דחילתית מחלי' לי' לשבח. ת"ל דבלא"ה סתם סכין שמנונית קרוש על פניו ונו"ט לשבח כמ"ש התוס' הנ"ל ומצאתי ביו"ד סי' יו"ד בט"ז ס"ק ו' שהביא קושי' הנ"ל בשם הראשונים והביא הט"ז הנ"ל תירוץ מהרשב"א בשם רב"י דבקורט של חילתית מירי בלוקח מחנוני וסתם חנוני יש לו כלים נקיים ואין שום חשש אלא משום איסור הבלוע בסכין דבזה הוה לפגם משום סתם כלים אינו ב"י מש"ה צריך הטעם דאגב חורפא דחילתית מחלי' לי' לשבח יע"ש:

**איברא** דעדיין יקשה בסיומא דע"ז הנ"ל במעשה דשבור מלכא שהביא הגמ' ראי' דבעינן בסכין נעיצה אף לאכול צונן. הלא אם סתם כלים של חנוני נקיים ה"ה וכ"ש דכלים של מלך וביתרון לחתוך פירות בוודאי יקפיד שיהי' הסכין נקי. וא"כ תהדר כאן קושיתי הנ"ל. כיון דאין כאן אלא חשש איסור בלוע בזה מהני מה דקיי"ל סתם כלים אינו ב"י וה"ל לפגם. ועוד אפי' אם נימא דכאן מירי שידוע שהי' הסכין ב"י כמו שתי' התוס' דס"ח בתירוצם הראשון מ"מ לא יועיל כאן דבשלמא התם גבי השוחט בסכין של כותי י"ל כיון דבה"ש רותח הוא קצת. ע"כ יפליט הסכין מהבלוע שבו וכמ"ש התוס' בחולין ח' הנ"ל. משא"כ כאן דישתמש בצונן לא יפליט כלום וא"כ מכח קושייתינו הנ"ל יש להוכיח כמ"ש הרשב"א הובא במג"א סי' תמ"ז ס"ק ל"ג דגם אתרוג מיקרי דבר חריף. וא"כ שפיר דאגב חורפי' ודוחקא יפליט וישביח מבליעת הסכין ומש"ה צריך נעיצה וע"כ פסק המחבר בשו"ע יו"ד בסי' קכ"א סעיף ז' דגם בדבר חריף סגי בנעיצה יעו"ש. שוב מצאתי בב"י ביו"ד בסי' הנ"ל שכתב שהרשב"א למד כן ממעשה דשבור מלכא הנ"ל יעו"ש. ושמחתי כי כוונתי ב"ה לדעתו הגדולה. אך לשיטת הר"מ שהובא בתוס' דלעיל ל"ט א' בד"ה אגב חורפא כו' דדוקא חילתית דחריף טפי משא"כ בצל וכדומה אינם מחלים לשבח מא"ל ותהדר קושייתינו לדוכתא:

**וצ"ל** דשבור מלכא ס"ל דאף אמנם כי מצד הדין קיי"ל כד' הר"מ הנ"ל דרק חילתית מיקרי חריף כמבואר בגמ' הנ"ל ל"ט דנקט דוקא חילתית מ"מ יש לבעל נפש להחמיר

על עצמו אף בשאר דבר חריף כמו בצל או אתרוג ומעתה יתורץ כל מה שהקשינו לעיל ויבואר הגמ' הכל בדיקדוק:

**ונראה** דמתחלה חתך שבור מלכא ונתן לבאטי ב"ט ולקח באטי אף שחתך בהסכין בלי נעיצה מ"מ חשב אולי ע"פ דין מותר אך לבסוף כאשר ראה באטי שנעץ הסכין בשביל ר"י ש"מ שהסכין אינו כשר דכ"ע ידעו דשבור מלכא הוא בקי בדינים כפירש"י בסוף ב"מ הנ"ל. וע"כ שאל באטי ואנא לאו בר ישראל ואיך תאכילני טריפה וע"ז השיב לו בצדק מר קים כו' ומר ל"ק. ר"ל שבא להבינהו דנעיצת סכינו היתה רק דבר הנוגע לפרישת הרבה למי שמחמיר ע"ע. והנה לענין פרישת הרבה אינני מחויב לעשות לזה שאינו מכיר לפרוש כ"כ ואך בר"י קים לי שהוא פרוש כמו שפירש"י שם וע"ז קאמר הגמ' איכא דאמרי דא"ל אדכיר מאי דעבדית באורתא וכפירש"י ומשם כבר ראיתיך והכרתיך כי בוודאי אינך פרוש כ"כ. וא"כ ל"ל לטרוחי בשבילך לנהוג בך מדות פרישות וא"ש:

**ומעתה** י"ל שנשמע מביאור מאמר הגמ' הנ"ל דברי מוסר וזהירות ושמירת מצות תוה"ק לשמור דתינו הקדושה ואל יאמר האדם כי שמירת הדת והמצות הם נגד שארי האומות. וע"כ הם יביאו לנו התרחקות מאתם. אלא ההיפך שזאת מביא לנו התקרבות מהם למצוא חן בעיניהם ע"י שמירת דתינו הקדושה. דהלא עינינו הרואות דע"י שמירת המצות שהי' ר"י פרוש וחסיד מצא חן בעיני המלך כשבור מלכא מלך פרס כפירש"י בסוף ב"מ הנ"ל. דע"י שהי' מכיר בו שהי' פרוש וחסיד באמת כבדהו וטרח בשבילו לנעוץ הסכין לבלתי האכילו אפי' דבר שע"פ דין שרי כ"א למידת פרישות כהנ"ל. משא"כ לבאטי שלא הי' חשוב כ"כ בעיניו כמ"ש לעיל וע"כ עלינו לשמור מצות ד' ומצות המלך והשי"ת יתן לנו חן וחסד כלבבנו ונזכה בנחמות ציון וירושלים ב"ב אמן:

## סימן נא

### הדרן על סיומא דהש"ס בבלי

**בסוף** נדה תדב"א כל השונה הלכות בכל יום מובטח שהוא בן העוה"ב שנאמר הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות אלא הלכות. ועלינו להבין מה שייך התדב"א לכאן דשילהי מס' נדה וכבר עמדו התוס' ע"ז ותירצו כדי לסיים בדבר טוב יעו"ש. אבל דוחק הוא האם לא ימצא דבר טוב כ"א במאמר תדב"א הנ"ל ועוד המאמר גופא תמוה איך משמע הלכות מהליכות ומי הכריח לו לומר אל תיקרי הליכות אלא הלכות. ועוד עלינו לחבר ולשלוב סופו דהש"ס לתחילתו כדרך ההדרן הנהוג:

**אך** בטרם נבוא ליישב את כל הנ"ל נקדים לבאר שילהי סוגי' דנדה בדין י"א יום שבנל"נ ומתחילה ניישב מה שהקשה המזרחי על פירש"י בחומש ויקרא ט"ו שפירש הלימוד

בלא עת נדתה סמוך לנדתה אחר שיצאו ימי נדתה ומהלימוד על נדתה מופלג מנדתה כו' יע"ש. הא בת"כ מפיק איפכא סמוך לנדתה מדכתיב על נדתה. ומופלג מקרא בלא עת נדתה. והביאו המהרש"א כאן ותי' שרש"י מצא כגרסתו כמו שהיא בגמרות שלפנינו וכתב דהכי מסתברא כו' יעו"ש. אולם אכתי איננו מתורץ לנכון דא"כ יקשה הת"כ הנ"ל. והנראה לי ליישב דבאמת שתי הגרסאות האלו תלי' בפלוגתא דר"י, ור"ל בפסחים ס"ו ב' דכתיב לא תשחוט על חמץ דר"י ס"ל אע"פ שאין עמו בעזרה חייב ור"ל ס"ל דאינו חייב עד שהחמץ עמו בעזרה ומסיק הגמ' דבעל בסמוך קא מיפלגי דר"י ס"ל דלא בעינן על בסמוך ור"ל ס"ל על בסמוך ואזלי לשיטתייהו דפליגי ג"כ בעל בסמוך במנחות ע"ח לענין שחיטת התודה על הלחם אי בעינן שיהי' הלחם בעזרה יעו"ש. ועי' מ"ש התוס' שם ד"ה לא אמרינן כו' תימא כו' וי"ל דהתם סברא הוא כו' ע"ש. ולפ"ז הכא נמי לענין זבה דכתיב על נדתה דליכא סברא אלא דדמי' למה דכתיב לא תשחט על חמץ דזה תלי' בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"ל דס"ל גבי חמץ נמי על בסמוך משמע. ס"ל גם גבי זבה דדרשינן על נדתה בסמוך וא"כ ניחא אליבי' הת"כ דמפיק סמוך לנדתה מהלימוד דעל נדתה ולרבות מופלג מקרא בלא עת נדתה. משא"כ לר"י דס"ל דאין משמע על בסמוך אליבי' י"ל כגרסת גמרות שלפנינו כמו שהביא המהרש"א דמפיק סמוך לנדתה מקרא בלא עת נדתה ומופלג מן על נדתה ושפיר הביא רש"י בחומש הנ"ל כגרסא שלפנינו בגמרא הנ"ל משום דר"ל ור"י קיי"ל כר"י:

**ועתה** נבוא לבאר פלוגתא דר"י ור"ל דפליגי בשילהי דהאי סוגי' דר"י ס"ל עשירי כתשיעי דבעי שימור ור"ל ס"ל עשירי כי"א דלא בעי שימור. והקשו התוס' בד"ה ור"י כו' תימא במאי פליגי כו' וי"ל דוודאי הלכה כו' ור"י ור"ל בסברא בעלמא פליגי כו' יעו"ש. אך תי' התוס' דחוק הוא מאוד דלפ"ז יקשה מ"ש הגמ' ואיכא דמתני' לה אהא דא"ל ראב"ע כו' דלתי' התוס' מה הסמיכות דפלוגתא דר"י ור"ל לפלוגתא דר"ע וראב"ע ועוד יותר קשה לי לר"ל דס"ל דעשירי כי"א דלא בעי שימור. א"כ היאך יפרנס מתניתין דלעיל ע"ב א' דקתני הרואה יום י"א וטבלה לערב ושמשה דב"ש אומרים דחייבים קרבן דס"ל דגם יום י"א בעי שימור. וב"ה פוטרים דלא בעי יום י"א שימור. ה"ל לאשמעינן רבותא טפי דאפי' יום עשירי וטבלה לערב ושמשה דלב"ה פטורים מקרבן דגם עשירי לא בעי שימור. ואין לתרץ דלרבותא לב"ש נקט י"א דאף י"א בעי שימור זה אינו דהא קיי"ל כח דהתירא עדיף וטפי ה"ל לאשמעינן הרואה בעשירי לרבותא דב"ה לענין היתירא שאפי' העשירי לא בעי שימור.

**וע"כ** נראה לי לתרץ קושי' התוס' באופן אחר ע"פ שמצינו מחלוקת בספק דהלמ"ס. אי הוה הלמ"ס כדין דאורייתא להחמיר או לא. שד' הרמב"ם והר"ש דהיכא דעיקר הדין מהלמ"ס לא הוה כדאורייתא ובספיקו להקל כמ"ש הנוב"י מה"ת בחיו"ד סי' קמ"ו יעו"ש. וכן חיזק בנו הגאון בשו"ת שיבת ציון בתשובה מ"ח יעו"ש. וכן הביא הפמ"ג בריש הפתיחה לה' שחיטה בשם מנחת יעקב דהלמ"ס קיל מד"ת וספיקא להקל. וכן כתב שהוא ד' הטור ביו"ד בסי' רצ"ד בספק דערלה יעו"ש. אך ד' הב"י שם שהשיג על דברי הטור הנ"ל ודעתו דהלמ"ס דינו כדאורייתא וספיקא להחמיר וכן ד' הש"ך כהב"י בסי' רצ"ד הנ"ל ס"ק י"ט ע"ש ועי' שם בהט"ז. וכן ד' הרשד"ם הובא בפתיחת הפמ"ג לה' טריפות ד"ה אמנם כו' יעו"ש וכן הביא הח"א בב"א בסוף שער הקבוע מחלוקת הנ"ל בכללי סי' ט"ו יעו"ש:

**והנה** כמו כן קיי"ל דבשל תורה לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן משא"כ בדברי סופרים מקשינן לקולא ולפ"ז י"ל דבהא פליגי ר"י ור"ל הנ"ל דתרווייהו ס"ל כראב"ע די"א שבנל"נ הלכתא נינהו. אך ר"ל ס"ל דהלמ"ס קל מד"ת והולכין בספיקא להקל כד' הרמב"ם וסייעתו הנ"ל וע"כ מקיש עשירי ג"כ לקולא לי"א דלא בעי שימור אבל ר"י ס"ל דהלמ"ס כד"ת הוא והולכין בספיקא לחומרא כד' הב"י וסייעתו הנ"ל וע"כ ס"ל דמקיש עשירי לתשיעי דבעי שימור. אבל לר"ע דס"ל די"א יום שבנל"נ קראי נינהו כ"ע מודים דאליבי' הוה כשאר ד"ת דהולכין בו בספיקא לחומרא וכן אקשינן בו לחומרא עשירי כתשיעי דבעי שימור. והשתא מדויק שפיר הגמ' דקאמר ואיכא דמתני לה אהא דאמר ראב"ע די"א יום שבנל"נ הלכה ננהו וע"כ פליגי בזה ר"י ור"ל אי הוה עשירי כדין תשיעי אי הוה הלמ"ס כד"ת לאקשינן לחומרא או לא כהנ"ל. וע"ז פריך הגמ' הני הלכות נינהו הא הני קראי נינהו דתני' כו' ומתרץ הגמ' לר"ע קראי אבל לראב"ע הילכתא ור"י ור"ל אליבא דראב"ע פליגי כהנ"ל:

**ולפ"ז** שפיר מיושב קושייתינו על ר"ל ממתני' דנקט הרואה ביום י"א ולא נקט עשירי רבותא טפי בהיתירא אליבא דב"ה דאף עשירי לא בעי שימור כהנ"ל משום דקיי"ל בכ"ד דסתמי דמתניתין אליבא דר"ע כמו דאיתא בסנהדרין פ"ו א' יעו"ש ואליבי' דר"ע דס"ל קראי נינהו גם ר"ל מודה דעשירי בעי שימור כהנ"ל. או די"ל דהמתני' בפלוגתא דתנאי היינו ראב"ע ור"ע לא קא מיירי ונקט המתני' הרואה י"א מלתא דפסיקתא לכ"ע לב"ה דלא בעי שימור:

**אך** התוס' שמיאנו מזה לפרש כמ"ש י"ל דהתוס' ס"ל כד' הב"י וסייעתו הנ"ל דוודאי הלמ"ס דין תורה יש לו וכמו שהוכיח הב"י מגמ' קידושין ל"ט יעו"ש ולא מסתברא להו

דבזה יהי' פלוגתא ור"ל יסבור דהמל"ס דין סופרים יש לו. וע"כ הוכרחו לפרש דאך בסברא בעלמא פליגי וכן ע"כ צ"ל בד' הרמב"ם דאיהו פסק כראב"ע די"א יום שבנל"נ הלכתא נינהו ופסק ג"כ כר"י דעשירי כתשיעי וס"ל ג"כ דספק בהלמ"ס ספיקו להקל ולפמ"ש סתרי אהדדי וע"כ צ"ל דהרמב"ם ס"ל כתי' התוס' הנ"ל דאך בסברא פליגי ודו"ק. אך מה שהקשינו דא"כ יקשה לר"ל מתני' דלעיל דלמה לא נקט הרואה בעשירי לאשמעינן רבותא טפי אליבי' דב"ה בכח היתירא י"ל דהתוס' אזלי לשיטתם שכתבו בע"ז מ"א א' ד"ה אמר שמואל כו' וא"ת דמ"מ הי' לו כו' דכח דהתירא עדיף וי"ל דכאן וודאי כח דאיסורא כו' עדיף כי טעם גדול כו' עכ"ל יעו"ש. הרי כתבו דאע"ג דאמרינן כח דהתירא עדיף. מ"מ היכא דהאיסור הוא יותר חידוש שהי' לנו טעם גדול להתיר אז כח דאיסורא עדיף לאשמעינן. וכע"ז כתב הרשב"ם בפסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעך כח דר"י כו' ומשום כח היתירא עדיף אין לומר כך דאין כחו כח וחשיבות כו' דסברא הוא כו' אבל כח דר"י עדיף שמחמיר שתי חומרות כו' עכ"ל יעו"ש. ולפ"ז ה"נ י"ל אליבא דר"ל דס"ל דסברא הוא דיום י"א אפי' שימור אין נעשה לעשירי כיון דאינו ראוי להצטרף לזיבה גדולה כמ"ש התוס' הנ"ל א"כ אין כח דהיתירא חשוב לי' כ"כ לב"ה משא"כ לב"ש דמחמיר שתי חומרות דלא מבעי' די"א נעשה שימור לעשירי אלא דיום י"א ג"כ בעי' שימור ביום י"ב הלכך כח דאיסורא עדיף כאן. ואין להקשות דטעמא דב"ש אתי לאשמעינן כבר תירצו התוס' בסוכה ט' א' בד"ה ואם עשאה כו' דאפי' לב"ש יש ו לתנא לפרש במה נחלקו יע"ש. ועתה עלינו לבאר מה אשר יקשה משילהי סוגי' הנ"ל מגמ' דסנהדרין פ"ז א' גבי ז"מ דכתיב כי יפלא ממך דבר זו הלמ"ס ושקיל וטרי הגמ' שם אליבי' דר"מ דס"ל דבעינן ג"כ בדבר שזדונו בכרת ושגגתו בחטאת היאך מצינו בדבר הלמ"ס. ומפרש הגמ' היינו בהלכה די"א יום שבנל"נ דר"י אמר דעשירי בעי שימור כו' ופירש"י דאם הז"מ הורה דעשירי לא בעי שימור וחכמים יורו כהדין דבעי שימור הוה דבר שזדונו בכרת שבועל זבה קטנה יעו"ש. והקשו שם התוס' בד"ה ור"ל כו' וא"ת כו' וי"ל דמשכחת לה אי נגעה בככר של תרומה וקידש בו את האשה דאי טמא הוא אין בו שוה פרוטה דלא חזי אלא להסקה ואינה מקודשת. ואי טהור הוא יש בו ש"פ דחזי לאכילה ומקודשת עכ"ל. ונקדים מתחילה ליישב אשר קשה לי לדברי התוס' הנ"ל מאי פריך רבא בשבת י"ד א' על מה שאמר אביי הטעם שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובין שיהי' טמא משום שהיו טובלין במי מערות סרוחים ואח"כ נחנו עליהם מים שאובין והיו אומרים אלו ואלו מטהרים מנ"מ הא קא טבלי בהנך. הא איכא נ"מ רבה במה שאמרו אלו ואלו מטהרין ויצא מהם מכשול גדול דלפי דעתם שסוברים דאף אחר

שטבלו במי המקוה שעדיין טמאים הם ואי נגעו אז בככר של תרומה ויקדש בו אשה דאינה מקודשת משום דטמא הככר ולא ש"פ ובאמת טהור הככר וש"פ וא"כ שרינן לפי דעתו א"א לעלמא כמש"כ התוס' הנ"ל:

**ואין** להקשות דא"כ גם אחר גזירת החכמים שגזרו דטמאים ג"כ שרינן א"א לעלמא כהנ"ל דמה"ת הוא טהור והוה מקודשת ואיך יעקרו רבנן א"ת בקום ועשה כבר תי' רש"י במימרא דרגא"ר בפסחים ז' א' משום דכל המקדש אדעתי' דרבנן מקדש כו' יעו"ש:

**ולכאורה** יש לתרץ קושייתי הנ"ל ע"פ דקיי"ל כשמואל בקידושין י"ב א' דאמר דאם קדשה בתמרה כו' חיישינן שמא שוה פרוטה במדי וא"כ לפ"ז לא נפיק מיני' קולא או מכשול לענין קידושין דאפי' לפי דעתם שסוברים דככר טמא הוא ולא ש"פ כאן מ"מ צריכה לחוש שמא ש"פ במקום אחר להסיקה וממילא צריכין לה גט מהמקדש. וא"ת דא"כ לפ"ז יקשה על תי' התוס' דסנהדרין הנ"ל דאמאי חייב ז"מ לר"ל הא מחמיר הוא דלענין קידושין לא נפיק מיני' קולא דסוף סוף חיישינן דלמא ש"פ במקום אחר כהנ"ל זה אינו. דדברי התוס' קאי לענין דאורייתא לפרש הקרא דהורה הז"מ בדין דהלמ"ס כמבואר שם ולענין דאורייתא שפיר נפק הקולא לענין קדושין ושמואל רק מדרבנן מחמיר לחשוש שמא ש"פ במקום אחר כמבואר בהרא"ש שם. וא"ת דאכתי יקשה לד' הרמב"ם דס"ל דשמואל מדאורייתא קאמר ומצאתי בדורש לציון בדרוש ד' שהקשה כן לד' הרמב"ם ומתרץ דלהרמב"ם לשיטתו דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא מה"ת ממילא הדרא אך לאיסורא דרבנן יעו"ש:

**אבל** באמת ליכא לתרץ כמש"כ דהנה מוכח שם בקדושין ע"ב גבי מעשה דרב חסדא דקדיש ההוא גברא באבני דכוחלא דאביי ורבא אסרי אך מטעם דאיכא סהדי באידית ש"מ דלא ס"ל כשמואל דחשש שמא ש"פ במדי ובפרט לשיטת התוס' שם בד"ה ר"ח דפירשו דמיירי שקדשה אחיו. וא"כ אי ס"ל כשמואל בלאו עדים תהי' אסורה משום דהוה גרושת אחיו כמ"ש התוס' יעו"ש. וא"כ תהדר קושייתי מגמ' שבת הנ"ל לדוכתא מאי פריך רבא לאביי מנ"מ הא לשיטתם נפיק מיני' מכשול לענין קדושין כהנ"ל. וע"כ הנראה ליישב ע"פ מש"כ התוס' שם בשבת י"ב ע"ב ד"ה כיון כו' וא"ת כו' וי"ל דמשום הא לא היו גוזרין דמלתא דלא שכיח היא שיגע בספר מיד אחר נטילה עכ"ל. וה"ה די"ל שג"כ לא שכיח במקום טבילתם במקוות מערותיהם שיגעו בככר של תרומה וא"כ מילתא דלא שכיח הוא ולא גזרו רבנן ושפיר פריך רבא למנ"מ. ובזה מחורץ שלא יקשה בפשיטות הא יש נ"מ רבה ומכשול דלפי דעתם שיסברו דאכתי טמאים הם אם יגעו בתרומה או בקדשים ישרופו ובאמת יאבדו תרומה וקדשים שלא לצורך א"ו כדאמרן

דזה מלתא דלא שכיח למצוא תרומה או קדשים במקום טבילתם ובפרט שמקוואות היו בשדות כדמוכח מגמ' נדה ס"ז ע"ב יעו"ש. וע"כ פריך רבא שפיר מנ"מ דלענין דלמא משכחת חורבא במלתא דלא שכיח לא היו גוזרין כמ"ש התוס' הנ"ל:

**אך** קשה לנו הגמ' דסנהדרין הנ"ל בין לר"י ובין לר"ל הא תינח לראב"ע דאמר די"א שבנל"נ הלכה הם. משא"כ לר"ע דס"ל קראי ננהו כמבואר שילהי נדה הנ"ל במאי מוקי במ"ש בז"מ הנ"ל דבר זו הלמ"ס בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. וזהו דוחק גדול לומר דר"מ יפלוג על ר"ע רבו ויסבור כראב"ע מדלא מצינו בהדי' כן. ועי' פירש"י פסחים י"ח א' ר"י בשיטת ר"ע רבו אמרה כו' יעו"ש:

**ויש** לנו לתרץ ד' ר"מ גם אליבא דר"ע רבו דהוא יפרש המחלוקת דז"מ בהלמ"ס כעין דאיתא בנדה מ"ז ב' פלוגתא דב"ש וב"ה. דב"ש ס"ל דשיעור איילונית בת י"ח שנה וב"ה ס"ל בת כ' שנה שלא הביאה ש"ש והם רק הלמ"ס כמ"ש רש"י מ"ח א' בד"ה דומי' דהנך כו' אבל שנת עשרים לענין שערות לא כתיבי באורייתא אלא הלכתא נינהו עכ"ל. ולפ"ז באם הורה ז"מ כב"ש שאם קיבלה קדושין כשהיתה בת י"ח שלא הביאה ש"ש דקדושי טעות היא ותוכל להנשא לאחר או שיוכל לקחת אחותה כמ"ש התוס' בד"ה בת עשרים יעו"ש. והסנהדרין יפסקו כב"ה דעוד לא נתברר שהיא איילונית. וא"כ הוא מחלוקת בהלמ"ס בדין שחייב על זדונו כרת ובשגגתו חטאת. ואין להקשות אמאי לא מפרש הגמ' שם בסנהדרין הנ"ל דדבר זו הלכה לענין שערות שבין ב"ש וב"ה. י"ל דהגמ' עדיפא נקט להלכה י"א שבנל"נ דעיקר הדין הוא הלמ"ס משא"כ פלוגתא דשיעור ש"ש עיקר הדין לאו הלמ"ס ורק השיעור אימתי היא איילונית הוא הלמ"ס כמ"ש בסוכה ה' ע"ב שיעורין חציצין ומחיצ"ן הלמ"ס אבל לר"מ אליבא דר"ע רבו ע"כ צ"ל ולדחוק כהנ"ל:

**איברא** דנוכל לתרץ לר"מ אליבא דר"ע באופן אחר גם בדבר שעיקר הדין מהלמ"ס ממה דמוקי ר' זעירי בנדה ע"א א' פלוגתא דת"ק ור"י דמקור מקומו טמא א"ב יעו"ש. וכן מוקי עולא לעיל ס"ו א' בברייתא דרשב"ג דאומר דם מכה הבא מן המקור טמא. ורבותינו העידו שהוא טהור. דג"כ במקור מקומו טמא א"ב יעו"ש. וכן מוקי רבינא לעיל בנדה ט"ז פלוגתא דרשב"ג ורבי יעו"ש. ועי' בתוס' שם ד"ה במקור מקומו כו' שהקשו לרשב"ג דאיך מטמא הא טומאת בהס"ת היא ותו דדם בעי רביעית ותירצו שמא הכא הלמ"ס הוא תדע שהמקור טמא והאשה טהורה עכ"ל. ש"מ דבהכי פליגי רשב"ג ורבותינו וסייעתם. דרשב"ג ס"ל דהלמ"ס הוא שמקור מקומו טמא. וע"כ ס"ל שהדם שיצא ממנה אפי' אינו דם נדה הוה אב הטומאה לטמא אדם ט"ע ואם נגע בטהרות טמאה כפירש"י בדף ט"ז יעו"ש. ורבותינו שהעידו שהוא טהור וכן רבי וסייעתו לית להו ההלכתא ומש"ה ס"ל

דטהור. וכ"מ בסדרי טהרה בסי' קפ"ח שפי' ג"כ לד' התוס' הנ"ל פלוגתתם כמ"ש ע"ש בריש תשובתו הראשונה ובתשובתו השני' בד"ה תו כתב לתרץ פסקי הרמב"ם דלא סתרי אהדדי יעו"ש. ולפ"ז באם הורה הז"מ כד' רשב"ג דדם מכה הבא מן המקור טמא ואם נגעה בככר של תרומה וקידש בו אשה דטמא הככר ולא ש"פ ואינה מקודשת אבל לפי ד' הסנהדרין שיפסקו כרבותינו וסייעתם דדם מכה הבא מן המקור שהוא טהור. א"כ לא נטמא הככר וש"פ ומקודשת. וכמ"ש התוס' סנהדרין הנ"ל לתרץ אליבא דר"ל הנ"ל. ואין להקשות אמאי לא נקט הגמ' בכה"ג. די"ל דהגמ' עדיפא נקט הלמ"ס די"א יום שבנל"נ. שבהא לר"י בפשיטות משכחת. ולר"ל ע"כ צ"ל כתי' התוס' הנ"ל דנ"מ לענין קידושין.

וממילא י"ל כתי' התוס' אליבא דר"ע בהלמ"ס במקור מקומו כו' כהנ"ל וזה ברור:

**אולם** עוד פש לנו ליישב קושי' חמורה בסוף מתניתין דנדה ע"ב א'. דקתני ומודים ברואה תוך י"א יום וטבלה ביום שלאחריו ושמשה ה"ז תרבות רעה כו' ופירש"י שמא תראה ותצטרף שלפניו ואין טבילתה טבילה. וקשה לי מאי פריך הגמ' לעיל בנדה כ"ט ב' על הברייתא דטועה דקתני אשה שיצאה מלאה ובאה ריקנית והביאה לפנינו שלושה שבועות טהורין כו' דפליגי ב"ש וב"ה כמה טבילות צריכה. אבל בהא מודים דמשמשת אך לאור שלושים וחמש. וע"ז פריך הגמ' שם. בעשרים וחד תשמש כדפירש"י דהא אפי' אי קרבה לידתה לילד בו ביום שבאה לפנינו כבר כלו ימי טומאה והיום שביעי לנקיים של ספירה יע"ש. ומשני הגמ' ר"ש היא כו'. דקשה היאך ס"ד דהגמ' להקשות ותשמש בעשרים וחד הלא משנה ערוכה היא דב"ש וב"ה תרווייהו ס"ל דאסור לשמש וה"ז תרבות רעה וכן ל"ל להתרצן לדחוקי ולמימר ר"ש היא ולא מתרץ דב"ש וב"ה לטעמייהו אזלי דס"ל דה"ז ת"ר כהנ"ל:

**ונ"ל** לתרץ ע"פ מה שהקשו התוס' שם כ"ט בד"ה ר"ש תימא דכ"ש דאתי' כדרבנן דאסרי לשמש מדאורייי' והניחו בזה בקושי' יעו"ש. אך לקמן ס"ז ב' בתוס' ד"ה אבל אמרו האריכו התוס' ללבן ולפרש יותר איך דעת החכמים דפליגי על ר"ש שם. אם להקל פליגי או להחמיר ומסקי בסוף אבל קשה דלעיל כו' וי"ל דה"פ כו' ומפרש המהרש"א ז"ל דברי התוס' הנ"ל דלמסקנת תי' התוס' הנ"ל. מתורץ גם קושיית התוס' דלעיל. דמסקי דרק בטבילה פליגי ולשמש גם לרבנן אסור שמא תראה ותסתור אך בטבילה פליגי. דר"ש ס"ל דאף טבילה אסורה בוודאי זבה שמא יבוא לשמשה ושמא תראה ותסתור דבעילתן תלוין כמו דקתני בשילהי המתני' הנ"ל ה"ז ת"ר ובעילתן תלוין כו' וע"ז פליגי רבנן להקל על ר"ש דלא אסרי לטבול כ"א לשמש בלבד וע"כ מתורץ קושייתם דלעיל דליכא לאוקמי ברייתא דטועה כרבנן. דהלא הם הקילו דאף בוודאי זבה מותרת לטבול ואז ממילא בהך

דטועה שיש בו כמה ספיקות ה"ל להתירה אף בשימוש. וע"כ הוכרח לתרץ דר"ש הוא דמחמיר כולי האי בוודאי זבה אפי' בטבילה, וע"כ בהך דטועה שפיר אסורה לשמש. אף שיש בו כמה ספיקות כמ"ש התוס' הנ"ל. ועיין במהרש"א שדבריו ברורים. ולפ"ז ממילא מיושב ג"כ קושייתינו הנ"ל. דלא נוכל לאמר בקיצור דב"ש וב"ה לטעמייהו אזלי דס"ל דה"ז ת"ר. דאסור לשמש שמא תראה ותסתור. דאכתי יקשה די"ל דהתם שאני דמיירי בוודאי זבה קטנה וליכא אלא ספק אחד שמא תראה ותסתור. וע"כ שפיר אסרי לשמש. משא"כ כאן בטועה דאיכא כמה ספיקות אה"נ דלשתרי כמו דשרי' אליבא דרבנן דר"ש כמ"ש התוס' הנ"ל. וע"כ צריך הגמ' לשנויי כר"ש וכמ"ש התוס' הנ"ל:

**ובזה** יש לנו לשלוב מה דאמרינן בסיומא דמס' נדה הנ"ל הדרן עלך תינוקת וסליקא לה מס' נדה דר"ל דלכאורה קשה אסוגי' דנדה דלעיל בפ' המפלת. אהא דמקשה על ד' ב"ש וב"ה דלשתרי ביום כ"א לשמש. הא י"ל דאזלי לשיטתם דס"ל במתני' הנ"ל דה"ז ת"ר ואסור לשמש ביום השביעי של ספירת נקיים שמא תראה ותסתור ול"ל לדחוקי כר"ש ס"ל. וע"ז קאמר הדרן עלך תינוקות דמשם יבואר דר"ש מחמיר אף בטבילה מדקאמר שם ס"ז ע"ב מכדי האידנא כולהי ס"ז כו' לטבולינהו ביממא דשביעי ומשני ר"ש היא. וא"כ מבואר דר"ש מחמיר וחכמים לקולא פליגי על ר"ש דשרינן בטבילה כמ"ש התוס' הנ"ל. וא"כ ממילא מתורץ בזה קושי' התוס' ד"ה המפלת דלא נוכל לאוקמי כרבנן כמ"ש המהרש"א הנ"ל בהבנת דברי התוס' אלא כר"ש דמחמיר. וממילא סליקא לך מס' נדה דגם קושייתינו הנ"ל מתורץ. דלא סגי לשנויי דב"ש וב"ה אזלי לשיטתם דס"ל בשילהי מתני' הנ"ל דה"ז ת"ר. משום דיש לחלק דשאני גבי וודאי זבה מטועה דאיכא כמה ספיקות. וע"כ צריך לאוקמי דס"ל כר"ש דמחמיר אפי' בטבילה משום גזירה דשימוש. דאף שם ג"כ אך מחששא שמא תראה ותסתור ושפיר אסרינן בטועה אף דאיכא כמה ספיקות לכה"פ בשימוש כהנ"ל:

**אכן** לפ"ז מבואר לנו דאיסור זה דתרבות רעה שאמרו ב"ש וב"ה בשילהי מתני' הנ"ל. אינו רק מדרבנן אסור מחשש שמא תראה ותסתור. אבל מדאורייתא מותרת תומ"י אחר הטבילה כיון שכבר הופסק המעיין והיא בחזקת טהורה מדאורייתא. ולא חיישינן שמא תראה. וכמ"ש התוס' מפורש בדף ס"ז הנ"ל ד"ה משום סרך בתה כו' אבל זבה אפי' אם בתה סבורה שהוא שביעי ליכא איסור דאורייתא. אלא חששא בעלמא שמא תראה כו' עכ"ל יעו"ש. וכן משמע מפירש"י במתני' דסוף נדה הנ"ל ע"ב א' ד"ה טבלה יום שלאחריו אלא שתוך י"א אסור לעשות כן כו' עכ"ל. משמע דרק מדרבנן הוא. ועוד דיש לנו הוכחה גמורה דת"ר הוא רק מדרבנן. דאי נימא דאסור מדאורייתא. א"כ אמאי לא

גזרו ב"ה בטבלה ביום שלאחר י"א ושמשה ואח"כ ראתה לטומאת משכב ומושב כמו שגזרו ברישא בטבלה ביום י"א לערב. משום גזירה דתוך י"א כדפירש"י בד"ה וב"ה יעו"ש. וע"כ דצ"ל דאפי' תוך י"א שטבלה ביום שלאחריו ושמשה אינו אסור רק מדרבנן. ולכך לא גזרו לאחר יום י"א אטו תוך י"א. וא"כ יקשה לנו אמאי קתני במתני' ה"ז ת"ר ומגען ובעילתן תלוין ור"ל שאם תראה אח"כ חייבין קרבן כפירש"י. וכ"פ הרמב"ם בפ"ו מא"ב ה' י"ד יע"ש. דאמאי חייבים קרבן כיון דמקודם לאחר ששמרה מקצת השימור. מה"ת מותר לכתחילה לשמש. א"כ נהי דאח"כ שאם ראתה אז אגלאי מלתא שהיתה זבה למפרע. מ"מ כיון דמקודם בדין טבלה ושמשה. ה"ל כאנוס שפטור מה"ת מקרבן. ועי' בפי' המשניות להרמב"ם שמפרש שחייבין אשם תלוי לא ידעתי להולמם מאי אשם תלוי שייך כאן הלא כשתראה אח"כ חייבים חטאת ומקודם שתראה מה"ת מותר אף לכתחילה לטבול ולשמשה כמו שהוכחנו לעיל. דרק מדרבנן נקרא ת"ר מחשש שמא תראה וע"כ דבריו צל"ע:

**אכן** קושייתינו על המתני' הנ"ל מתורץ בדברי בעל הקצוה"ח בספרו שב שמעתתא בפ"ג שמעתתא א' שהקשה כעין זה לד' הרמב"ם דפסק ספיקא דאורייתא מה"ת לקולא מיבמות פ' א' איתמר אכל חלב מבן י"ב ויום אחד עד י"ח ונולדו בו סימני סריס ולאחר מכן הביא ש"ש רב אמר נעשה סריס למפרע ושמואל אמר קטן הי' באותו שעה. והקשו התוס' הא ה"ל התראת ספק ותירצו דלא הוה הת"ס דהשתא מיהא אגלאי מלתא שהי' גדול למפרע יעו"ש. ולד' הרמב"ם דס"ל דסד"א מותר מה"ת היכי לוקין עליו כיון דעכשיו ספק הוא ומותר הוא לכתחילה מה"ת לאכול מקודם שהביא סימני סריס וש"ש א"כ נהי דאח"כ איגלאי מילתא שהי' גדול למפרע. מ"מ איך לוקין כיון דמקודם בדין אכל. ותי' אליבא ד' הרמב"ם דהוא יפרש הא דפליגי רב ושמואל שם באם נעשה גדול למפרע לאו למלקות הוא אלא לקרבן חטאת דלרב דס"ל דנעשה גדול למפרע משו"ה חייב חטאת ואנוס לא מיקרי משום דכיון דעכ"פ מדרבנן אסור דהא ספד"א עכ"פ מדרבנן לחומרא וחיישינן דלמא נשרו הש"ש. ע"כ כשנתברר אח"כ שהי' גדול למפרע לא מיקרי אנוס וחייב קרבן והוכיח כן מגמ' שבועות י"ח גבי אשה שאמרה נטמאתי דחייב חטאת ופריך הגמ' והא אנוס הוא. ומשני בסמוך לווסתה ע"ש. והלא קיי"ל דווסתות אך מדרבנן. ש"מ כיון דמדרבנן אסור תו לאו אנוס הוא יעו"ש. ולפ"ז מתורץ גם קושייתנו הנ"ל כיון דאמרו חכמים דה"ז תרבות רעה ואסורה לשמש שמא תראה ותסתור. וע"כ לא מיקרי אנוס. וע"כ כשתראה אח"כ אמל"פ כי זבה היתה וחייבין קרבן:

**היוצא** לנו מדברינו. איך חששו רז"ל לגדור בעדינו גדר שלא נכשל ח"ו באיסור כרת אף בשוגג ומכ"ש שלא לאבד חלקינו מעוה"ב. ובזה מיושב מה שהקשינו לעיל. מה שייך המאמר תדב"א לכאן. די"ל דמשו"ה מסיים בהמאמר הנ"ל תד"א כל השונה הלכות בכל יום מובטח שהוא בן העוה"ב משום דע"י הלכות נכללים גדרים שלא נכשל בעבירה אף בשוגג כהנ"ל:

**ובזה** ג"כ מיושב מה שהביא ראייתו מדכתיב הליכות עולם לו כו'. דהנה בהכתוב הזה יש לנו לומר שתי כוונות. א' דקאי על מצות התורה שנקרא בלשון הליכה כמשמעת הכתוב ואם בחוקותי תלכו. ועוד יש כוונה שני' לומר דקאי על לימוד התורה כפירש"י שם על הפסוק הנ"ל וז"ל יכול זה הקיום המצות. כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו כו' הא מה אני מקיים אם בחוקותי תלכו שתהיו עמלים בתורה עכ"ל יעו"ש ועי' בט"ז או"ח סי' מ"ו:

**אולם** זה תלוי בפלוגתא דקדושין מ'. אם תלמוד גדול או מעשה גדול דאם מעשה גדול ראוי לפרש את הכתוב הליכות עולם לו על הליכה של מצוה ולא על הלימוד דכלל בידינו לאוקמי' הכתוב אמאי דמסתברא טפי. והנה אחרי שהסכימו אח"כ ואמרו כלם שתלמוד גדול שהוא מביא לידי מעשה בוודאי מסתברא טפי לפרשו על הליכות של הלימוד וז"ש הליכות עולם לו אל תיקרי הליכות ר"ל זהו הליכות של מצות אלא הלכות ר"ל אלא הליכות של הלכות היינו הלימוד ובזה א"ש דלא מעקם ולא משנה את הפסוק הליכות מידי. אלא דבא לפרש דלא תיקרי הליכות ר"ל הליכות מעשה המצות שנקרא הליכה בכ"מ כ"א דמסתברא טפי לפרש על הליכות הלכות הלימוד. שזהו נמי נקרא הליכה כפירש"י הנ"ל משום שהתלמוד גדול שמביא לידי מעשה. ועוד דע"י לימוד הלכות יודע איך להזהר לבלתי יכשל בעבירה חמורה אף בשוגג כמו שבארנו לעיל:

**ובזה** נשלב ונקשר סיומא דהש"ס לראשיתו. דהנה בריש ברכות התחיל רבינו הקדוש במשנה ראשונה בק"ש מאימתי קורין ק"ש של ערבית כו' ופריך הגמ' תנא היכא קאי כו' ותו ליתני שחרית ברישא ומשני תנא אקרא קאי דכתיב ובשכבך ובקומך כו' דקשה כיון דתנא אקראי קאי לפרש. א"כ טפי ה"ל להתחיל ולפרש כסדר המצות המבוארים בתוה"ק דהיינו במצוה הראשונה של פו"ר או מילה. או מהחודש הזה לכם כקושי' רש"י בהתחלת התורה פ' בראשית בשם המדרש יעו"ש. ולמה התחיל בק"ש דוקא. אכן תירץ נכון מצינו בתפארת ישראל על המשניות וז"ל מדמצוה ראשונה שנצטוו ישראל הי' העסק בתורה דתלמוד מביא לידי מעשה כקדושין מ'. ואם אין תלמוד מעשה מנין והתלמוד נצטוינו בק"ש כדכתיב ושננתם ועוד קיי"ל דבדיעבד בק"ש שו"ע יצא כמנחות

צ"ט ב'. ולכן התחיל רבינו הקדוש הש"ס שהוא ביאור המצות עם פ' ק"ש ומדכתיב בשכבך ברישא אקדים דערבית עכ"ל הזהב יעו"ש:

**והשתא** בזה משולב ומקושר סורו לראשיתו אחרי שמסיים המאמר תדב"א כל השונה כו' וא"ת הליכות אלא הלכות. וכמ"ש לעיל הביאור דר"ל לא הליכות של מצות כ"א הליכות של הלכות היינו לימוד התורה. משום דיותר מסתבר לאוקמי' כן משום דתלמוד גדול שמביא לידי מעשה. והיכא נצטוינו במצות הלימוד בק"ש דכתיב שם ושננתם כמ"ש הת"י הנ"ל. ולפ"ז שפיר התחיל התנא מאימתי קורין ק"ש כו' בהתחלת הש"ס. ולא במצוה הראשונה שמבואר בתוה"ק כמו שהקשינו לעיל. משום דבאמת מצוה הראשונה מכל המצות הוא מצות הלימוד כמ"ש לעיל דאם אין לימוד מעשה מנין והיכן מבואר מצות הלימוד בק"ש. ושפיר התחיל רבינו הקדוש במצוה הראשונה הנדרשת לכל המצות. ועוד דע"י ק"ש מקבלין עלינו עול מלכות שמים. ועול התלמוד יחד. ומצות הק"ש היא לנו מראה וחותם אלקיי לדבק בדת אמונתינו הקדושה. וכה יעזרנו ד' להתחיל ולסיים עוד הש"ס וידבק לבבנו לתורה ומצות ויראת שמים שבזכות זה נזכה לביאת גואל הצדק ונחמות ציון וירושלים אמן ואמן:

## לוח המפתחות

**סימן א'** שאלה חמץ שאינו ידוע אם עבר בבל יראה בשלא ביטל או לא:
**סימן ב'** שאלה אם לחמץ ידוע סגי בביטול:
**סימן ג'** שאלה אם חמץ מש"ש ולמעלה עד הלילה עובר בבל יראה:
**סימן ד'** היאך הדין אם ביטל בדיעבד החמץ בשעה הששית:
**סימן ה'** בענין מחיצת שבת. היכן אמרינן הואיל והותרה הותרה.
**סימן ו'** שאלה אי שרי לסכך הסוכה בעצי ערלה או לא:
**סימן ז'** בענין מצוה הבאה בעבירה:
**סימן ח'** בדין לולבין יבשים לתרץ קושי' הר"ן בסוכה ל':
**סימן ט'** חקירה בדין עוסק במצוה פטור מן המצוה:
**סימן י'** שאלה נתבשל ביצים במים ונמצא בביצה אחת טיפת דם מהו:
**סימן י"א** שאלה האיך הדין בהכלים כ"ח שהיו בהם חלב שלא ראה החליבה:
**סימן י"ב** בדין כבישה לתרץ דברי התוס' דפסחים מ"ד:
**סימן י"ג** בדין מילה. אם מלו תוך שמונה ימים:
**סימן י"ד** בדין מצות כתיבת ס"ת.
**סימן ט"ו** שאלה בדין ספק בכור:

**סימן ט"ז** בדין פדיון בכור. אם יכול אחר לפדות את בנו שלא מדעתו:
**סימן י"ז** ישוב לקושי' הכו"פ וישוב כמה קושיות בחולין מ'.
**סימן י"ח** ישוב קושי' הכו"פ על הרמב"ם:
**סימן י"ט** ישוב על הרמב"ם לקושי' הגרע"א:
**סימן כ'** ישוב קושי' הכו"פ בפסחים כ"ב:
**סימן כ"א** ישוב קושי' הראש יוסף בחולין ל"א:
**סימן כ"ב** ישוב כמה קושיות בגמ' מנחות מ"ה:
**סימן כ"ג** עוד בענין שחיטה לעוף מה"ת לתרץ קושי' בחולין ל"ג:
**סימן כ"ד** שאלה אם חלב מותר לב"נ:
**סימן כ"ה** ישוב בדברי רש"י שלא סתרי אהדדי בחולין ח'
**סימן כ"ו** שאלה בדין מכירה במעות לבד. ואח"כ מכר לחבירו בקנין המועיל:
**סימן כ"ז** חקירה עם מעשה המכירה מיקרי חזרה או לא:
**סימן כ"ח** שאלה אם לקח חמץ קודם הפסח במעות לבד ומכר הלוקח ולא המוכר את החמץ בע"פ כד"ת מהו:
**סימן כ"ט** באחד שקבל מעות יותר ולא ידע ונתן לחבירו מי זכה טעות יתרון המעות:
**סימן ל'** בקנין חצר. ישוב לקושי' הגרע"א במשנה דפ"ח דפאה:
**סימן ל"א** שאלה באחד שקנה בהמה ונמצא בה שתי טריפות נקב בביה"כ וסירכא:
**סימן ל"ב** ישוב דברי הח"ס והנתיבות בענין מכירת איסור דרבנן:
**סימן ל"ג** עוד בענין הנ"ל ישוב על שער המשפט:
**סימן ל"ד** שאלה במכירי כהונה. אם אכלן הבע"ב אם חייב לשלם להם או לא:
**סימן ל"ה** שאלה במוכר בעדים בלא שטר. אם חייב באחריות או לא:
**סימן ל"ו** בשוחט אומן בשכר. שניבל שחיטתו אם חייב לשלם מה שיוכל להרויח בה אם היתה כשרה או לא:
**סימן ל"ז** פלפול בשמעתתא דברירה:
**סימן ל"ח** בדין רובא וחזקה:
**סימן ל"ט** בענין סמוך מיעוטא לחזקה:
**סימן מ'** שאלה בענין קידושין:
**סימן מ"א** עוד שאלה בענין קידושין:
**סימן מ"ב** שאלה בענין ס"ת:
**סימן מ"ג** שאלה בחזקת ש"ש עם טענת לקוח. אף שאמר שלא הי' לו שטר מכירה. אם מועיל או לא:

**סימן מ"ד** עוד בענין חזקת ש"ש. ישוב דברי המהרש"א בב"ב דף ל':
**סימן מ"ה** ישוב להרמב"ם מהשגת הראב"ד בב"ק דף מ':
**סימן מ"ו** ישוב כמה קושיות בסוגי' דבכור נוטל פ"ש בב"ב דף קכ"ד:
**סימן מ"ז** עוד בענין שבד"א. ישוב כמה קושיות בב"ק דף י"ד:
**סימן מ"ח** הדרן על מס' ברכות. ועוד ישוב שם במשנה וגמ':
**סימן מ"ט** הדרן על מס' בכורות:
**סימן נ'** בסיומא דמס' ע"ז בתוס' שם:
**סימן נ"א** הדרן על סיומא דהש"ס בבלי:
ישוב כמה קושיות